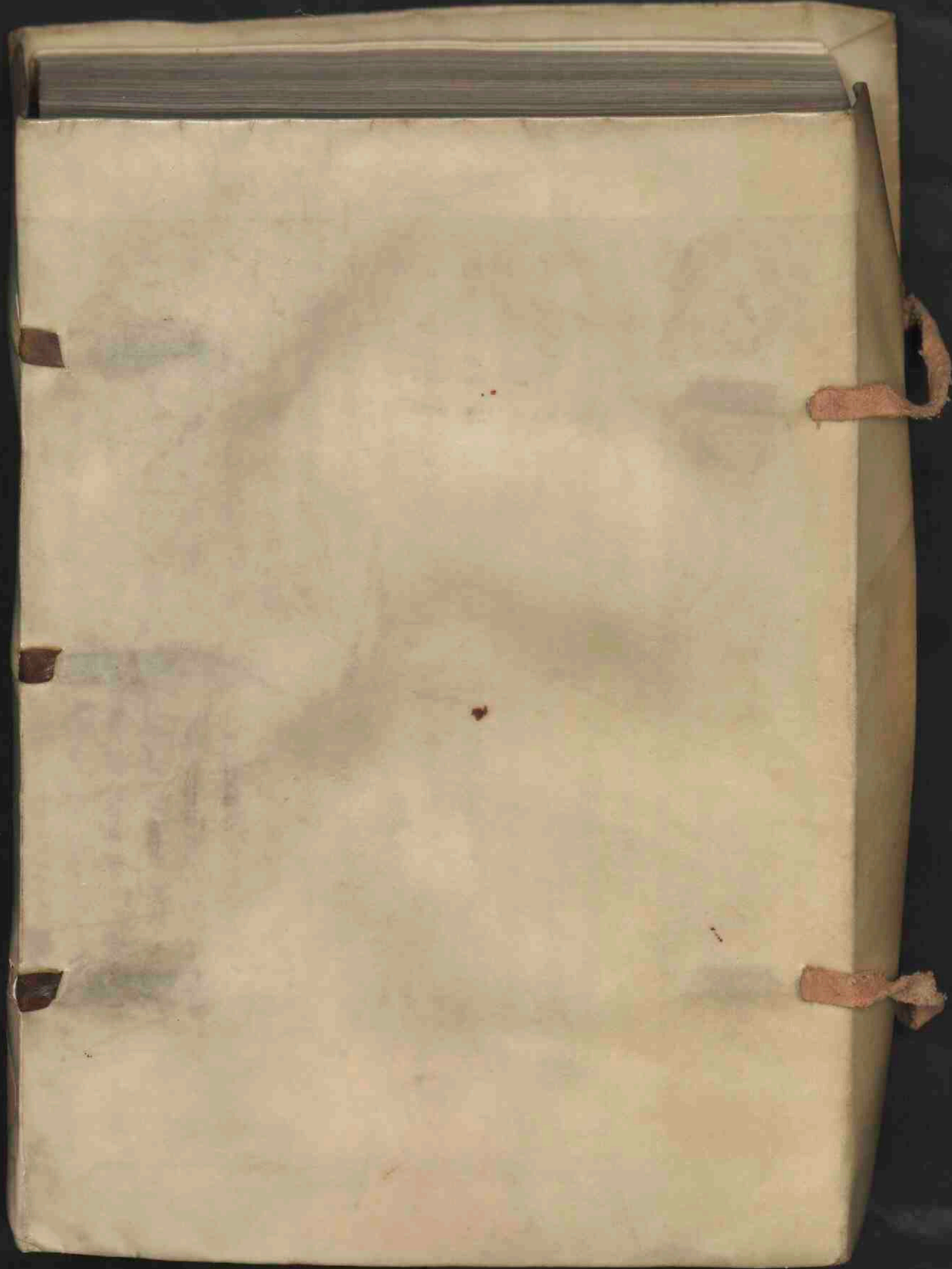




**Scripta duo aduersaria D. Bartholomaei Latomi LL. doctoris,
et Martini Buceri theologi. : De dispensatione sacramenti
Eucharistiae. Inuocatione diuorum. Coelibatu clericorum.
Ecclesiae & Episcoporum communionem, autoritate, potestate.
Criminationibus arrogantiae, schismatis, & sacrilegij, quae
sunt intentatae statibus, qui uocantur Protestantes. Omnia ex
autoritate non Scripturae tantum, sed etiam traditionum
apostolicarum, canonum, & S. Patrum.**

<https://hdl.handle.net/1874/406949>



**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

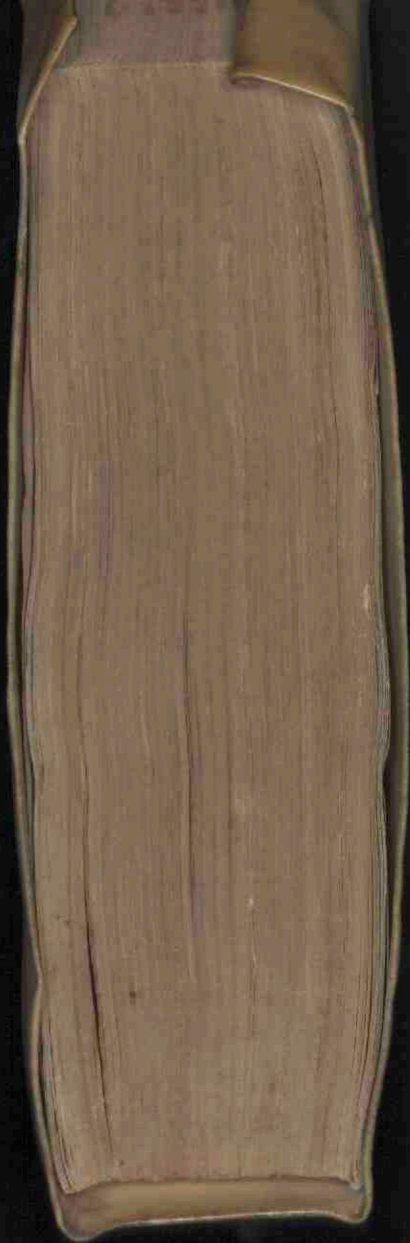
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

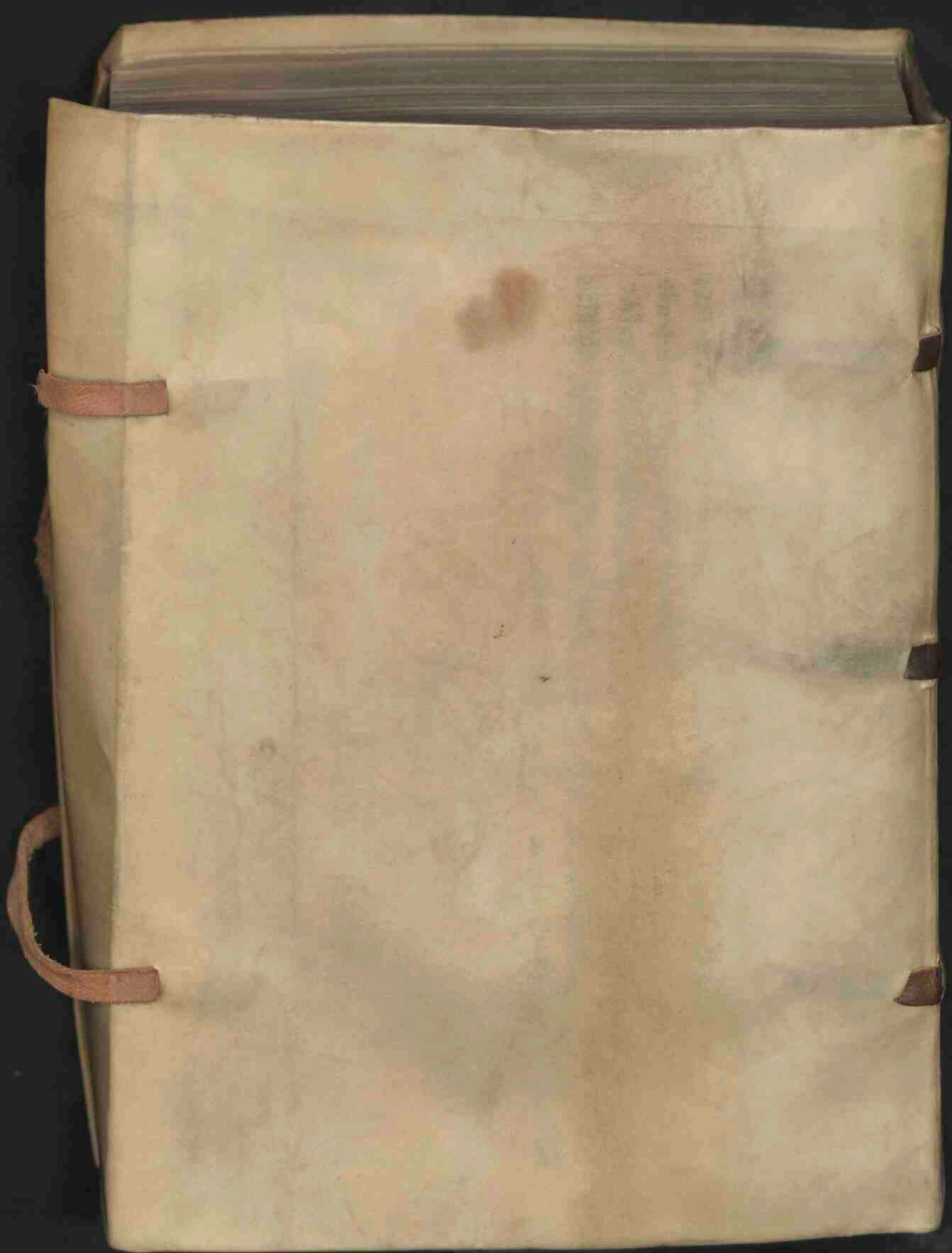
E. qu.

205
225

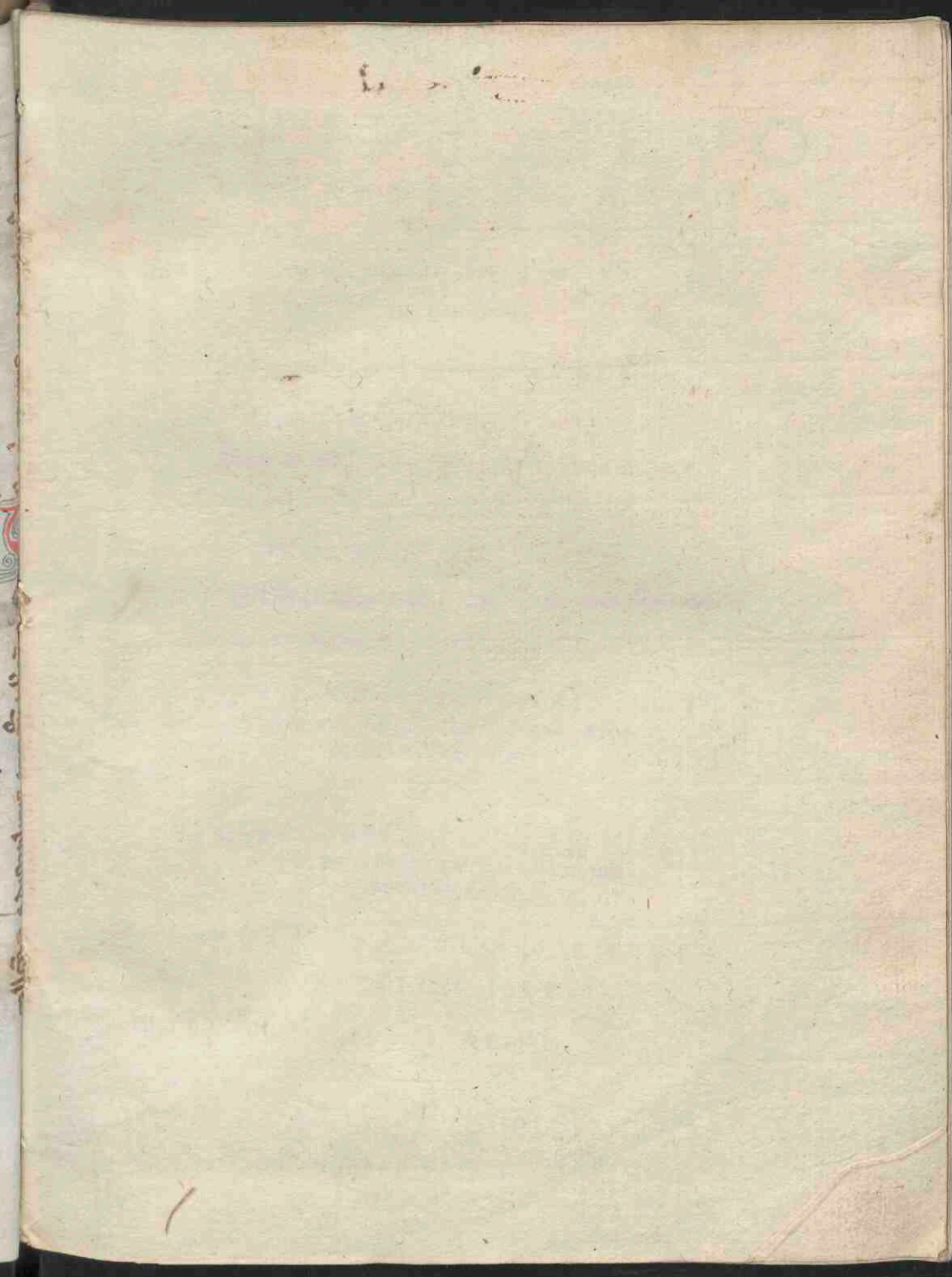


128
129





gerstamer 3.7.02



N. 14. C.

n.º 40. m.

SCRIPTA DVO

ADVERSARIA D. BARTHO-
LOMAEILATOMILL. DOCTORIS,
ET MARTINI BVCERI
THEOLOGI.

DE { Dispensatione Sacramenti Eucharistiæ .
Inuocatione Diuorum .
Cœlibatu Clericorum . } Communione .
Ecclesiæ & Episcoporum } Authoritate .
Criminationibus arro- } Potestate .
gantia, schismatis, & sacrilegij, quæ sunt in-
tentatæ Statibus, qui uocantur Protestantes .

OMNIA EX AVTHORITATE NON
*Scripturæ tantum, sed etiam traditionum Apo-
stolicarum, Canonum, & S.
Patrum .*

Respondetur etiam PIGHII, & ALPHON-
SI, atque deputatorum Colonien-
um argumentis .

ARGENTORATI IN AEDIBVS
VVENDELINI RIHELII.

M. D. XLIIII.



Ex donatione Hub. a Buisel.

SCRIPTA DVO

ADVERBARI A D. R. T. H. O.

LOMBARDI A T O M I L I D O C T O R I S

ET MARTINI P E C C O R I

T H E O L O G I

Dissertationes de Sacramentis Eucharistiae

Innocentio III. de

Constitutionibus Gregoriana

de Sacramentis Eucharistiae

Constitutionibus Gregoriana

de Sacramentis Eucharistiae

de Sacramentis Eucharistiae

OMNIA EX AUTHORITY

DE SACRAMENTIS EUCARISTIAE

DE SACRAMENTIS EUCARISTIAE

DE SACRAMENTIS EUCARISTIAE

DE SACRAMENTIS EUCARISTIAE

DE SACRAMENTIS EUCARISTIAE

DE SACRAMENTIS EUCARISTIAE

ARGENTORATI IN ABBATIA

ARGENTORATI IN ABBATIA

ARGENTORATI IN ABBATIA



PRAEFATIO MART. BVCKERI
AD PIVM LECTOREM.

MIRABERIS HAUD DVBIE, CHRIS-
tiane Lector, Bartholomæum Latomum, inter cætes
ros etiam uoluisse stylum in nos stringere, & labores,
quos Ecclesiarum emendationi multis nunc annis im-
pendimus, tam acerbè traducere. Et mihi sane inex-
pectatum id accidit. Nam ut prædicauerant eum nobis uiri pleriq;
boni, & docti, qui eum diuturna consuetudine cognouerant, ita &
nobis uisus erat præter singularem eruditionem, & dicendi facultas-
tem, haud uulgari quoq; humanitate, fide, cādore, studioq; ueri, & re-
cti præditus esse. Cum enim reuersus ex Italia, dies aliquot apud ami-
cos ueteres Argentorati substitisset, admodum amanter nobiscum
uersatus est. At cum Bonnæ Euangelion Christi annunciarem, signi-
ficatum mihi fuit, nec semel, nec ab hominibus uanis, eum subinde
loqui amarulentius de instituto Archiepiscopi Coloniensis, quod
Ecclesias emendaret, & restitueret: acerbius etiā dicere in omnes eos,
qui administrationem Ecclesiarum reuocare ad præcepta Christi co-
nantur. In primis autem ferebatur, tueri & propugnare dispensatio-
nem dimidiati Sacramenti, Inuocationem Diuorum, Et quod Cle-
ricis legitimum coniugium interdicitur: multa quoque disputare de
Ecclesia, Ecclesiæ autoritate, ordine, & disciplina. Cum igitur in as-
nimo complexus eum essem ut uirum doctum, nec iudicij temeras-
rij, tum etiam nostri amantem, & singularè osorem omnis fuci, et ins-
anis ostentationis, putabam officij mei esse, ut ipsum amice adme-
rem. Primum, ut iudicium sibi de rebus sacris peteret, et formaret ex
diuinis literis. Deinde, ut cum aduersariorum nostrorum libros les-
geret (audieram enim eum diligenter uersari in Philippicis Alphon-
si Hispani) legere & ea uellet, quæ nos aduersarijs respōdemus. Tum
ut agnosceret negotiū Euangelij, nec mundo approbari, nec oppri-
mi etiam a mundo posse. Deinceps, ut perpenderet hunc totius relis-
tionis finem esse, uiuere in Christo. Postremo qua fiducia, & constan-
tia, nos oportet ea, quæ Christi sunt confiteri, & prædicare. Et quos
A ij niam

nam audieram multa eum uerba facere de Ecclesia, deq; Ecclesie au-
 thoritate, tum ordine, tum disciplina, promittebā ei peculiare de his
 capitibus religionis nostrae scriptum. Cum enim accepissem eum ex
 animo detestari omnē hypocrisin, & falso iactatos titulos, ac inanē
 pompam, spes erat, si & sacram Scripturam diligenter euolueret, &
 cognosceret etiam ea, quae nos partim e Scripturis, partim ex ueter-
 rum & Sanctorum hominum libris ac monumentis, aduersum pre-
 stigiola sophismata plurimorum, & falsas criminationes responde-
 mus, futurum ut quae uera sit Ecclesia, quae huius autoritas, quis
 ordo, quae disciplina, facile agnosceret, & instaurationem synce-
 ram Ecclesiarum adiuuaret potius, quam ut propter hoc studiū nos
 insectaretur. Nos enim pro nulla re alia, cum aduersarijs dimica-
 mus, quam pro ueritate contra hypocrisin, pro sincera & solida
 Christi doctrina contra falsam, & personatam, pro Ecclesia Christi
 certa, & uiua contra inane & exanime Ecclesiae simulacrum, pro Sa-
 cramentis, pro disciplina Christi, pro precibus & caeteris religionis
 actionibus reuera exhibendis, contra fucum harum rerum, quo &
 illudisur Deo, & praestigiae fiunt hominibus. Quo autem animo La-
 tomus hanc meam admonitionem exceperit, suo ad me scripto de-
 clarauit, quod hic post meam ad ipsum primam Epistolam subiecti.
 Quod quidem scriptum cum audirem spargi inter homines, qui &
 sua putant esse uera, & nostra falsis criminibus obruere conantur, pau-
 cis ad Latomum rescripti, conquerens de responsionis acerbitate, &
 falsa nostri criminatione, simul etiam commonesaciens, ne religio-
 nis hostem se constitueret. Et quia significatum fuit scriptum eius uer-
 sari in manibus hominum, ut dixi, & iactari a quibusdam ualde glo-
 riose, denunciaui ei me responsionem meam aediturum, premisso es-
 tiam eius scripto, siquidem ita uellet; sin minus, me illi sua edenda res-
 listurum, & meam dumtaxat responsionē, eius interim nomine sup-
 presso, euulgaturum. Qua de re sententiam suam ut mihi per homi-
 nem certum significaret, quem ad eum hoc nomine miseram, rogau-
 ui. Et hanc meam Epistolam postea subiunctā scripto Latomi uide-
 bis. Audio enim eum de hac Epistola, quasi acerbius equo scripta sit,
 conqueri. Ad haec omnia nihil respondit ille, quod quidem ad me
 perue-

peruenerit dum essem Bonnæ. Sed cum illinc abiens domum re-
 terem, in itinere uenit ad me anhelans in fastigio montis illius, qui im-
 minet Lintzio, D. Georgius a lapide Decanus Cöfluentinus, & scri-
 ptum quoddam Latomi adferebat, eo titulo, quo nunc impressum
 uides. Cumq; Latomi literas ad ipsum scriptas mihi ostendisset, pete-
 bat a me, si Latomi scriptũ edere uellem, ut illud quod ipse attulisset
 exemplum, typographis darem: ego contra rogabam, quæ uolun-
 tas ipsorum esset, & num uellent in hominum manus exire: me factu-
 rum ea in re quod ipsis uideretur. Nam hoc erat in literis Latomi ad
 Decanum, ut ita mecum transigeret, ne ipse uideretur seditionis esse
 cupidus. Cum autem urgerem Decanum ut diserte diceret, utrum si-
 eri mallent, edi, aut non ædi Latomi scriptum, tandem dixit ut ede-
 rem. Sed ubi domum rediissem, alia quædam Ecclesiæ grauiora ne-
 goria me partim exceperunt, partim secuta sunt, quibus omnino mi-
 hi fuit incumbendum. Quo factum est, ut scriptum illud non emittere-
 rem statim, sed differrẽ alijs rebus occupatus: sic tamẽ, & eo animo,
 ut ante has nundinas, una cum mea responsione promulgarem. In-
 terim uero Decanus ille, tantillæ moræ impatiens, curauit excudi
 Latomi scriptum Coloniae. Quod & si intelligo factum esse iniussu
 Latomi, tamen quia ipse Latomus postea mihi exemplum unum ex-
 cufum misit, & quidem sine literis, æditionem hanc minime uidetur
 improbasse. Hæc eo cõmemorauit, ut ostenderem pie Lector, me nul-
 lam dedisse Latomo causam scribendi in nos tam atrociter: uel etiã,
 postq; scripsit, hoc offendiculum publice Ecclesiæ obijciendi. Nimis
 multa, & tetra nimium extant hodie certamina per Ecclesias, quibus
 abolendis magis quam augendis impendere se debent, qui regnum
 Christi, non quæ sua sunt quærunt: qui Christi, non suam gloriam af-
 sectant, & utilitati gregis dominici potius, quam suis uolunt inserui-
 re cupiditatibus. Quoniam autem Latomus dictionis & styli com-
 mendatione, Eccij, Pighij, Alphonij, & Coloniensij sophismata eos-
 natus est illustrare, & reddere plausibilia (nihil enim noui attulit)
 eaq; tandem grata quidem, & diserta breuitate, sed non absq; detri-
 mento, & offensione quorũdam euulgauit, uisum est aliquid ad has
 præstigijs respondere, non ideo sane, quod consutandum adhuc alijs

quid restet eorum omnium Sophismatum, quæ nobis a multis iam annis aduersarij nostri obijciunt, (confutata sunt enim omnia pride, & copiose) uerum quoniam infirmiores aliqui perturbantur haud dubie, si non opponantur nouæ refutationes, eisdem nouis Sophismatis: quando uidelicet, ob nouum aliquem orationis fucum, uel elegantioris dictionem, & subtiliorem argutiam, plane aliam inducunt faciem, & aliquid esse putantur: idcirco recte faciunt Ecclesiæ ministri, qui tales laqueos, et technas detegunt, & oculis exponunt, ne simplices & imbecilliores periclitentur. Nec enim ferendum est, ut aduersarij, in faciendo fucis, & offundendis nebulis Sophismatum suorum, uideantur esse diligentiores, quam ueræ Ecclesiæ ministri, in discutienda caligine, & remouendo fucis. Deinde plerique omnes, qui Sophistica horum argumenta confutarunt, satis habuerunt eam refutasse ex diuinis scripturis, quibus merito cedere debet omnis alia, quantumuis antiqua, & multis approbata autoritas, & interim tamen aliqui nec indocti, nec stolidi homines perturbantur clamoribus aduersariorum: quando calumniantur, & affirmant nos contradicere uniuersæ ueteri, & probatissimæ Ecclesiæ: nostra omnia esse noua, & nuper conficta: nos pro nostro arbitrio torquere scripturas, & inuere, contra Catholicum, & orthodoxum consensum totius iam in orbis ab initio Ecclesiæ, traditum nobis ueluti per manus, a sanctissimis hominibus, maioribus nostris. His, inquam, clamoribus aduersariorum, quibus omnia perstreperant, quia non pauci boni, & sanabiles homines uexantur, & commouentur, adeoque a pura Euangelij doctrina redduntur alieni: putabam esse mei officij ostendere, aduersarios non minus esse uanos, & mendaces, quando gloriatur pro ipsis facere S. Patres, Traditiones Apostolicas, Consensum primæ Ecclesiæ, quam sunt uani & impudentes, dum asseuerant sua esse consensanea sacris scripturis, Ecclesia Christi, ut uerbo Dei renata est, sic eum inhereret ei perpetuo. Quare nulla Traditio, nullum institutum, nullum dogma, nullus ritus potest adscribi Ecclesiæ Christi, nisi ex uerbo Dei scripturis prodito demonstretur. His igitur de causis, ne uiderentur ministri Ecclesiæ, doctrinam Christi, minus diligenter adserere, quam aduersarij oppugnant, aut minus curæ impendere fratribus infirmis

bus infirmioribus a furo mendaciorum uindican-
 dis, quã aduersarij impendant, ut illos illaqueent: deinde ne ad istam blasphemiam, &
 contumeliam uideremur conuiuere, quando uidelicet aduersarij, ias-
 tant ueterem Ecclesiam, & S. Patres consentire cum ipsis: non pos-
 sui non aliquid referbere, non tam ad Latomi scriptum, quam ad so-
 phismata Pighij, Alphonfi, & deputatorum Colonienfium, qui omnes
 ea quæ Latomus breuiter perstringit, copiosius tractant. Statutum
 autem habeo, decertare ueris armis, & instrumentis, hoc est scriptu-
 ris, Traditionibus uere Apostolicis, & sententijs Catholicis ac ortho-
 doxis S. Patrum, non **CONVITIIS**. Et quantũ oratio con-
 gruere rebus ipsis debet, licet ad exemplum sint propositæ nobis in-
 crepationes Domini, sed & Prophetarum, & Apostolorum, quibus
 mendacium & sophisticen exerentem se contra doctrinam Euange-
 lij discerunt, & si propter has causas non debebam lenibus uerbis
 agere cum aduersarijs, qui sunt usi multum acetosis & atrocibus con-
 tra nos: abstinui tamen, & intra certos ueluti cancellos cõtinui me, de
 nulla re minus cogitans, quam ut uel Latomi, uel Pighij, uel etiam
 Alphonfi (qui tamen scribendi suauitatem singulariter affectauit)
 asperitatem & maledicentiam imitarer: idque non alio consilio feci,
 quam ut infirmiores hac lenitate cõmonerem, & incitarẽ ad res ipsas
 & utriusq; partis argumenta consideranda. Quod si nihilominus
 Latomo, uel eius amicis alicubi uidear uehemẽtius agere, sciant ipsi
 si omnia illa duriuscule scripta, ad eos tantum pertinere, qui Euan-
 gelio Christi, & pijs Ecclesiarum restitutioni bellum obstinate infes-
 runt. In hos enim nihil potest seuerum satis, uel dici, uel scribi. Tunc
 cogitent & Latomum nihil atrocissimorum criminum, quæ in ullos
 quantũuis sceleratos consingi possint, prætermisisse, quarum tamen
 eriminationum, non poterit unq; ullam probare. Scribit enim, nos
 eripuisse sacramenta salutis, turbasse ordinem Ecclesiæ, disciplinam
 ueterem supplantasse, cõstituire nos ipsos iudices, omnem omnium
 temporum autoritatẽ conuellerẽ, inælicem esse per nos, & multis
 modis afflictam Germaniam, iacere contemptam legum seueritatem,
 religionem oppressam esse, morẽ maiorum sublatum, nullam
 pietatem, nullum metum, nullum pudorem tenere homines, ferri eo

quis aurigam, neq; currum audire habenas. Et tamē in his tantis malis finem nullum inueniri posse, nisi arbitrio nostro permittantur omnia. Diripuisse nos Ecclesias, Monasteria excidisse, rapuisse bona, expulisse Monachos, uirgines polluisse, nunc etiam iudicia tollere nos conari, ne quid sit in tanta atrocitate, quod metuendū nobis sit, quod cursum audaciæ nostrę retardare possit. Hęc tanta tamq; atrocitas crimina Latomus in nos, & in tot millia, non hominū, sed Ecclesiarū, in tot omnium ordinū eximios pietate, eruditione, & dignitate uiros, manifestiss. mendacijs, & intolerabili rabie euomere ausus est in eos certe uiros et homines, qui nihil aliud, quā quę Dñs noster Iesus Christus uerbo suo salutari præcepit, restitui in Ecclesijs quarunt: qui nihil etiam ex Ecclesijs tolli uolunt, nisi quod manifesto uerbo Dei palam repugnat. Et de his rebus omnibus tibi Christiane Lector, omne iudicium defero: hoc solum a te postulās, ut toto corde ad Deum respicias, nec ullas cupiditates, pessimos uidelicet conuultores, in consiliū admittas: tum, ut pari studio legas utriusque partis scripta. Vides, quibus flagellis nos urgeat Deus ad emendationem uitę, nec potes dubitare hanc prorsus pendere, a pura & fidei religionis administratione, quam undique uitiatam esse pij omnes fatentur, & conqueruntur. Quanto igitur scelere se deuinciant illi, qui hanc remorari conantur, facile ipse agnoscis. Sed iam lege quæ ego ad Latomum, & ille ad me, quæq; rursus ei respondi. Dominus Iesus aperiat nobis omnibus oculos & mentes, ut tempus uisitationis nostrę tandem agnoscamus, & ut oblatam tot modis Dei beneuolentiam prius cōplectamur, quam necesse sit experiri fatum Ierusalem, & aliarum ciuitatum, atque regnorum, quæ uersum

bum & uocationem Domini ad salutem respuerunt. Vale. Datum Argento

rati. xij. Martij. Anno

M. D. XLIII.

EPISTOLA PRIMA MARTI

ni Buceri, ad D. Bartholomæum Latomum, LL. Doctorem. S. D.

QUANQVAM uidebare in proximo nostro colloquio Latome doctissime, hominum cum authoritati in religionem, tum potentia contra assertores religionis, plus q̄ uellem tribuere: multum tamen recreauit, quod studium in restitutionem rei Ecclesiasticæ pleno ore profiteri uidebaris, & horrendam istam, quæ per omnes Europæ prouincias obrinuit, parochiarum Christi desolationem grauitè deplorabas. Et quoniam te ex animo diligo, ut quem Dominus Iesus tam egregijs donis exornauit, rogo & hortor te, ut iudicium de religione ex nullis quã diuinis libris tibi pares. Cumq; legere uoles, quæ scribuntur contra nos, qui certe nihil in hac contentione, quam regnum Christi quærimus, id quod uerum esse uidebis in **DIE DOMINI**, legere etiam uelis ea quæ nos respondemus. Ac diligenter cogites, illa quæ Christi sunt mundo probari non posse, tum etiam obtinere hæc, & propagari uel arcana Dei, frustra mundo repugnante. Deniq; finem horum omnium esse, ut uelut exuti nobis ipsis, non solum toto mundo, uiuamus in Christo, et Christum uerbo, & uita tota prædicemus, & ad ipsius regnum, quos licet adducamus.

Finis omnium actionum Ecclesiasticarũ.

Quo circa, quicquid de religionibus, & sacris ceremonijs disputetur, siue instituendis, siue administrandis, nisi hoc earum administratione efficiatur, ut peccatorum & aucta agnitione, & excitata poenitentia, Christum unum nostrum propiciatorem fide omnes præsentis amplectantur, eaque uiua, quæ se tam in reprimendis prauis carnis cupiditatibus, quam in exhibendis pietatis, atque dilectionis officijs, cum in omnes homines, tum etiam in inimicos, magis magisque exerat, & explicet, profecto frustra est, & Christo approbari nunquam poterit quod molimur, quod gerimus.

Nec quicquam nos nomen Ecclesiæ, nihil antiqui temporis, uel amplissimi consensus autoritas ad tribunal Christi subleuabit, si nõ & priuata confessione, tum oris, tum uitæ totius, ac publica, & do-

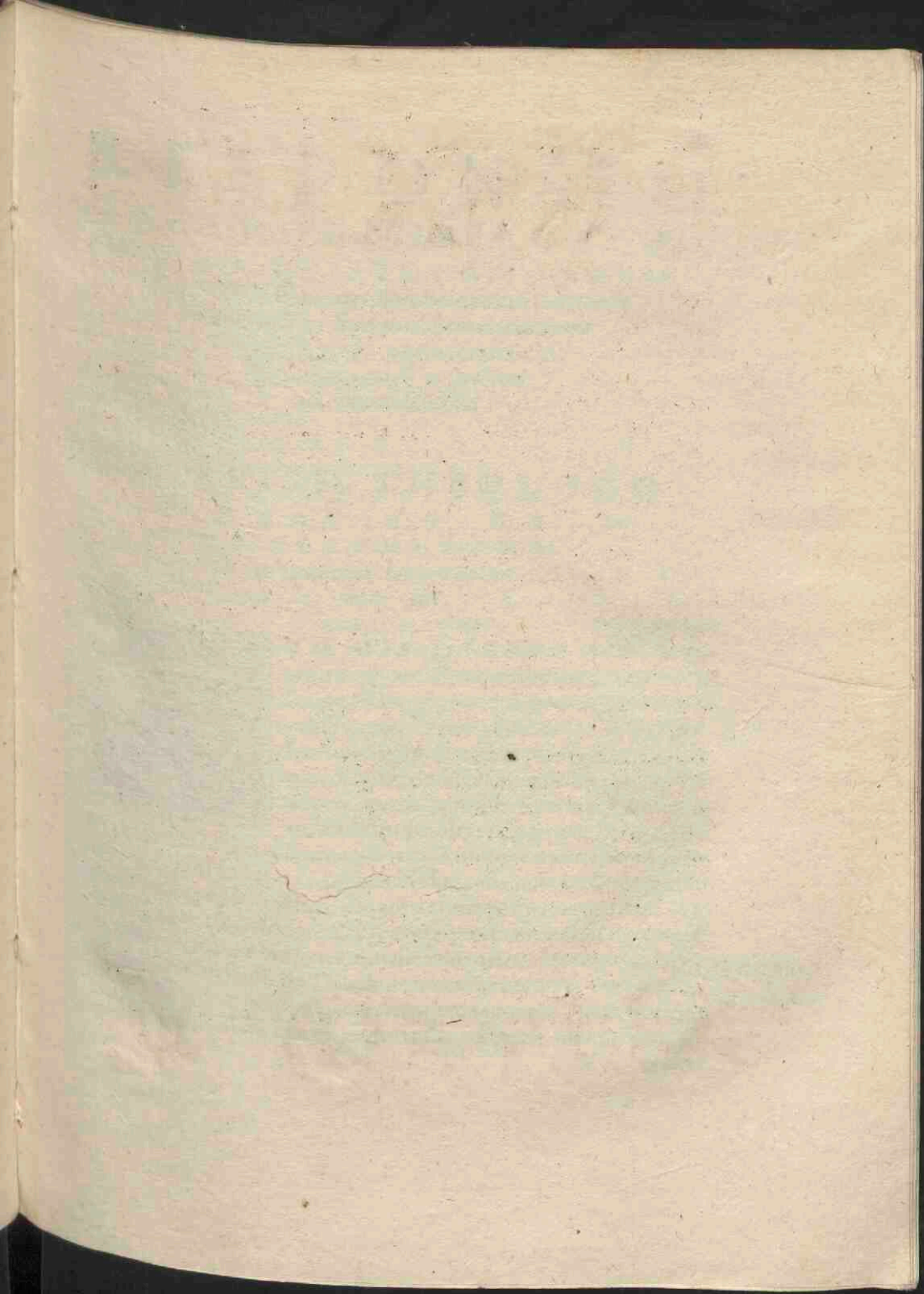
Quæ Christi cõfessio omnibus Christianis necessaria.

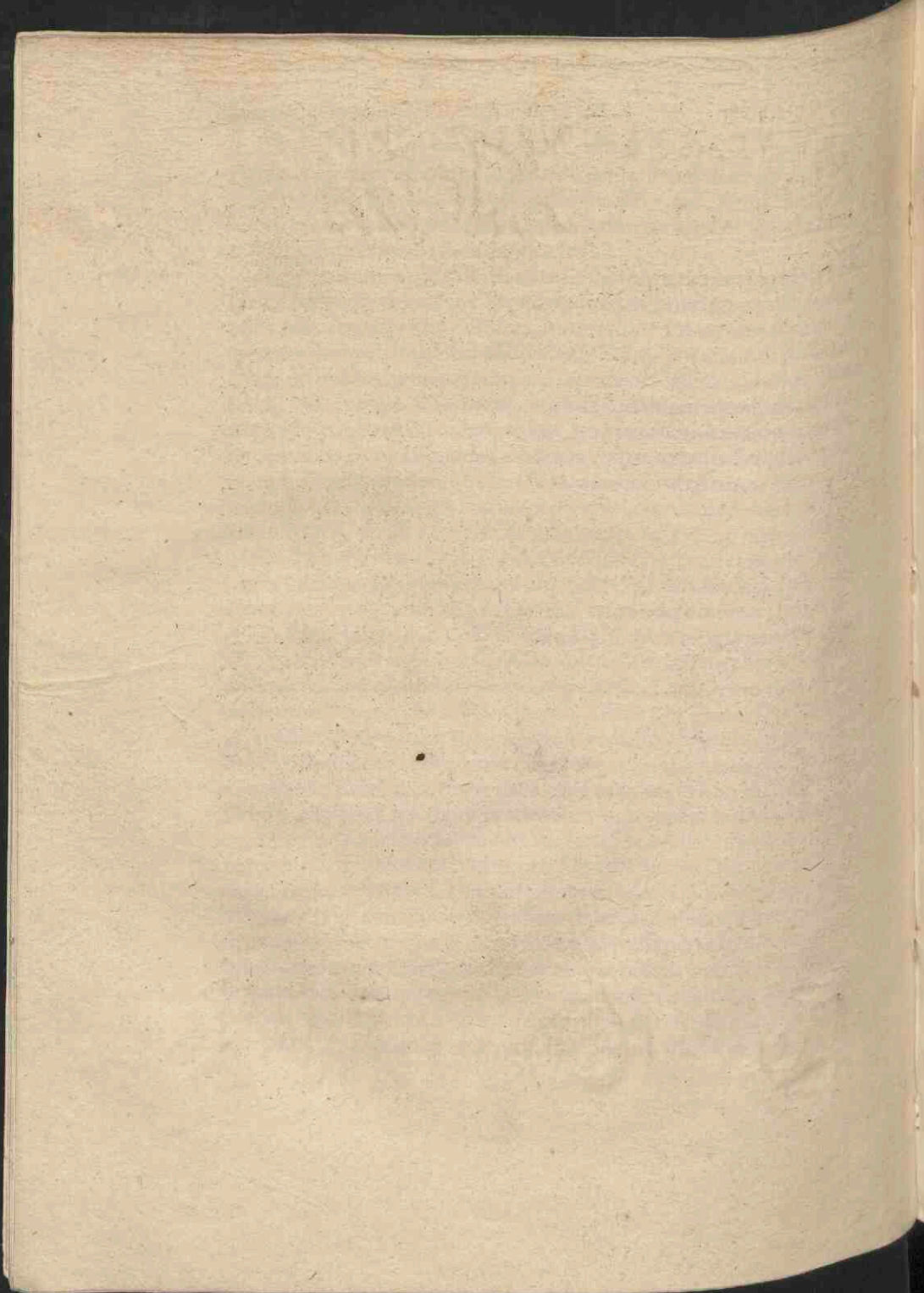
A v Erina,

S E P I S T . P R I M A M A R T . B V C .

Strina, & ceremonijs omnibus prædicemus Dominū Iesum, & hunc crucifixum: idq; et clarissime, & confidentissime, & ardentissime, ut est Rex summæ maiestatis & gloriæ, solus omnipotens, & nostri amantissimus, eoq; & in nos benignissimus.

Quod hæc nunc potissimū ad te scribere in animum induxi, causa est, quod delatum ad me sit, non per leues homines, te tibi summississe adserere, etiā ex iure diuino, Inuocationē Diutorum: & quod a sacerdotibus recte exigitur abdicatio S. cōiugij: tū etiam te studiose solere defendere, quod pars tantum sacramenti in Eucharistia dispensatur. Audieram & ante non pauca de tuis disputationibus, quomodo de religione disceptare soleas, non bene consentanea cum ijs sermonibus, quos aliquādo nobiscum Argentorati habuisti: & quoniam in his disputationibus intellexeram autoritatem, ordinem, & disciplinā Ecclesiæ abs te singulariter urgeri, cœperam de his Epistola ad te scribere, & eam talem, quam æderem, sed tuo nomine suppresso. Nolim enim tecum publice disputare. Attamē cum plerisque herere intelligerē, bonos alioqui uiros, & religiosos, his inq; ipsis hæc rere argumentis, quibus in ea Epistola respondere institui, uoluerā et illis ædita Epistola, si possem, uia ad synceram religionem ab alijs quot offendiculis repurgare. Alia autem & magis necessaria negotia Ecclesiæ a perficienda Epistola retraxerūt. Dum igitur eam ad te mittam, uisum nunc est ad te mittere libellum præsentem D. Philippi, quem rogo & oro, ut legas religiose, remoto ab animo omni præiudicio mundi. Et plurimum te obtestor per humanitatem tuā, perq; maiestatem D. Iesu, rescribere uelis, quid maxime in hoc D. Philippi scripto desyderes, aut repræhendendum putes. nihil enim horū cuiusquam communicabo: fidem certam amici præstabo. detestor enim pertrahi ullos doctos, & bonos uiros in ullam contentionem publicam, nedum religionis. Tantum priuatim ad te respondebo, quæ uis debuntur. Hæc omnia, uir doctissime ut boni consulas, te oro: neque dubites, ea tantum Christi, & tui studio ad te esse perscripta. In opportuno certe loco te Christus in Ecclesia sua constituit apud tuum Episcopum Electorem, idem tibi largiatur, ut ipsi te, tuamq; operam approbes. Vale foeliciter cum uxore, & amicis, & rescribe: quod a uis nice peto. Datum bonnæ, xv, Iunij, Anno M. D. XLIII.





RESPONSIO

BARTHOLOMAEI LATOMI
AD EPISTOLAM QUAN-

dam Martini Buceri de dispensatione Eucharistiae, &
de inuocatione diuorum, item de coelibatu
sacerdotū, in qua interim Ecclesiae, &
sanctorum patrū autoritas
acerrime defenditur.

CLARISS. THEOLOGO

D. MARTINO BUCER

RO BARTHOLOMAE

us Latomus LL. Doctor

S. D.



VM HIS DIEBUS EX AV-
la domum rediſſem, inueni literas tuas cum
ſcripto Philippi contra delectos Cleri Colo-
nienſis, quod ad me miſiſti. Ex literis intellexi
ſtudium tuum & curam in negotio religio-
nis, & quod non nihil offenſionis conceperis
aduerſum me, quod in ſermonibus meis a
uobis diſſentire dicar. De ſcripto Philippi pe-

tis a me, ut id legam diligenter, & reſcribam ad te, quid in eo deſyde-
rem, aut quid maxime reprehendendum eſſe putem: fore apud te
unum, quicquid ſcripſiſſem, neque ad alium peruenturum eſſe. Ad
hæc ut paucis tibi respondeam, ac morem geram uoluntati tuæ, primū
illud abs te peto, ne me putes mutaſſe ſententiam, & nunc aliud ſen-
tire, quam olim ſenſerim. Deinde ne me exiſtimes quaſi Theologum
recum deſcendere in certamen, ſed tanquam unum de plebe obſequi
uoluiffe petitioni tuæ, quam negligendam eſſe non duxi, uel propter

B amicis

*Non ut Theo-
logus diſputat*

Non est in / d=
cris literis uer
satus.

amicitiam, quæ mihi Argentinæ tecum contracta fuit, uel quia tanto studio obsecrasti me, ut sine pudore recusare non possim. Ego in cognitione sacrarum literarum uersatus non sum, neque eam curam ad me pertinere putauit, sed si quid intelligo, aut etiam iudico de his rebus, quæ per ora omnium hodie uolitant, id suppetit mihi ex communibus locis, quos partim legendo successiuis horis, partim audiendo multis & uarijs occasionibus collegi. Etenim multis iam annis nullus pene angulus tam obscurus in Germania fuit, in quo non paruierint libelli quæstionum Theologicarum, aut in quo uoces concionantium, disputantium uel conuicta non personuerint. Sed reprehendis fortasse me, quod huic studio deditus non sim. Respondeo uarias esse, ut in uita hominum, ita in Ecclesia Dei munerum functiones: alij terram colunt, alij exercent artes, alij docent, alij imperant, alij seruiunt Euangelio, & rei diuinæ operam nauant. Quod si omnes uni studio addicti essemus, careret Ecclesia necessarijs præsi dijs, nec diu hunc statum tueri posset. Ego priorem partem ætatis meæ consumpsi in Gymnasijs, non ignaue, ut opinor: nunc ad Rem publicam me contuli, quod ita & natura mea, & fortuna hortari uis debatur. Hanc elegi spartam, qua contentus sum, atque utinam eam pro dignitate ad utilitatem multorum ornare possem: non uiliosas, crede mihi, partes, quam si concionator essem in Ecclesia, sustinerem me putarem. Sed cur disputas, inquis, de religione, si Theologus non es? Cur disputat tota hodie Germania? cur indocti multi & prophani hoc pessime faciunt, quos a uobis excitatos esse uideo? An cum mulierculæ in balneis & conuiujs de Eucharistia, de sanctorum inuocatione, de Missa, de multis alijs magnis & inuisitatis rebus garrunt: ego sicubi in uirorum congressum incidero, ubi multa pariter absurda, multa indigna audiuntur, ita lentus ac patiens ero, ut nihil in omnium sermone eloquar: præsertim cum interdum prouocari me ab aliquo, & meam experientiam uideam? Hæc sunt disputeationes meæ, de quibus audisse te scribis in epistola tua, quæ si offendunt aliquem, culpam imputet ijs, qui hanc licentiam inuexerunt in Germaniam, nullumque fere locum uacuum ab ea reliquerunt.

Varie sunt in
Ecclesia fun=
ctiones.

Putat Politic.
functiones pa
res ministerio
uerbi Dei.

Capitula de

Sed ut ad rem ueniam, ad te delatum esse non per leues homines, me sum.

quibus hic dicitur
putat.

De communione
ne sub utraque
specie.

Luc. 24.

me sumpſiſſe mihi iure diuino aſſerere inuocationem diuorum, & quod a ſacerdotibus coelibatus exigendus ſit. Item, quod ſtudioſe deſendere ſoleam, partem ſacramenti tantum in Euchariftia diſpenſari. Hæc ita ad te delata eſſe, ut credam Bucere tibi, quem cauſam ſingendi nullam habere arbitror, tamen non poſſum æquo animo ferre delatoris uanitatem, qui de ſermonibus meis ſi quid dixit, in eo forte mentitus non eſt, ſed quod ullam diuini uel humani etiam iuris facultatem mihi in hac cauſa arrogauerim, in hoc ſane impudenter, quod in mentem ei uenit, id dicere quoque non puduit. Sed miſero delatorẽ. Reſpondeo tibi de Euchariftia primũ, me ſemper in ea opinione fuiſſe, maiorum autoritate fretus, ut crederem tantumdem ſub una ſpecie contineri, quantum ſub duabus. Ita enim Auguſtinus, ita Eccleſia pluſquam mille annis credidit. Quid enim ſeruator noſter Chriſtus, cum in cœna illa panem ſolum tenens, hoc eſt corpus meum, diceret, tu non uerum & perfectum corpus exiſtiſſe credis? Et ruruſus ſumpto calice, cum diceret, hic eſt ſanguis meus, tu non uerum in corpore ſanguinem, ſed fuſum iam per uulnera, & a corpore ſeiunctum fuiſſe putabis? Num igitur falſus fuit Chriſtus, cum de ſolo pane corpus, nec ſanguinem commiſtum carni, ſed priuſq̃ forte ex angue corpus, nec ſanguinem iam intellexit. Quod ſi abſunderetur in cruce, in ſacramento iam fuſum intellexit. Quod ſi abſurdum eſt, quid aliud dici poteſt, niſi unum & indiuiduum corpus eſſe ſub ſpecie panis & uini, & idem ipſum corpus ſub altera ſpecie tantum contineri? Etenim diuidi non poteſt, quod unum ſolum & indiuiduũ eſt; nec ſi ſpecies ſacramenti duæ ſunt, ideo diuiſum eſt corpus: nec ſi una ſpecies, idcirco & corpus unum eſt, ſed unum numero corpus, quia ſubſtantia unum eſt, quod nec diuidi in partes, nec in aliud quicquã diſcerni, cum unum ſit, poteſt. Sed cur mutas, inquis, Chriſti inſtitutum, qui hoc ſacramentum porrexit ſub utraque ſpecie diſcipulis? Porrexit, fateor, ſed idcirco nõ uetuit, quo minus ſub una quoque ſpecie porrigeretur fidelibus, præſertim cũ ipſe eodem modo duobus diſcipulis poſt reſurrectionem, ut ſentit Auguſtinus, porrexit. Deinde porrexit ſolis apoſtoliſ, id quod Eccleſia etiam num obſeruat in ſacerdotibus, qui cum ſint miniſtri Eccleſiæ, & ſacram il-

B ij lam cœ

Iam coenam peragant populi nomine, recte imitantur institutū Magistri eodem ritu, quo ipse prodidit. Iussi autem hoc ipsum facere in memoriam ipsius, passionem quoque repræsentant sub corporis & sanguinis imagine. Corpus enim suspensum in ligno profudit sanguinem, & utrumq; separatim ab altero redemptionis nostræ munus impleuit. Audio, inquis, quæ dicis de sacerdotibus, sed cur laicis species uini adempta est, cum Paulus eandē Corinthiis, & prima Ecclesia omnibus fidelibus porrexerit? Dico licuisse hoc in prima Ecclesia, & licere hodie, nisi antiquatum esset multorum temporum consensu, & postea decreto Ecclesiæ abrogatum. Cum enim rudis

1. Cor. 11.

Ecclesia adhuc rudis, institutum Christi retinuit.

Græci schismatici.

adhuc esset prima Ecclesia, ritum a Christo acceptum religiose tenuit, donec docta a patribus intellexit utramque speciem conuenire sacerdotibus, laicos solo pane contentos esse posse. Itaque hunc ritum deinceps tenuit multis seculis, donec Hussitarum hæresis decreto causam dedit. In Basiliensi igitur concilio, ut nosti, calicis usus ademptus est laicis, nō ut fraudarentur participatione sanguinis Christi, quem nihilo minus sub pane consecrato percipiunt, sed ut tolleretur error simplicium, ne putarent a corpore seiunctum sanguinem, & in duobus sacramentis Christum diuisum esse. Sed & aliæ causæ fuerunt non leues, quæ referuntur a Theologis, quas quia nō ignoras, consulto hic prætermitto. Verū utcumq; sit, mihi certe satis esse debet, quod Ecclesiæ ita placuit, cuius auctoritas cōtemnenda nō est, et in quam inquiri nephas esse puto. Sed negas fortasse Ecclesiam fuisse, quæ hoc statuerit, primum quia Græci non interfuerint, itaq; non fuisse uniuersale concilium. Deinde schisma extitisse inter summum Pontificem, & eos qui Basileæ congregati fuerunt. De Græcis respondendo, quod schismatici fuerint, & sint hodie, propter articulum de spiritus sancti processione, in quo, & alijs plerisque dissentiant a Latina & uera Ecclesia, et ab eadem iam olim discesserunt. Quod ad Pontificem attinet, is primum approbauit Basiliense concilium, & acta eiusdem, præsertim contra Bohæmos, decreto confirmauit. Deinde mutauit sententiam, id quod facere nec potuit, nec debuit. & conatus est dissoluere concilium, quod a Martino Pontifice institutum, ab ipso confirmatum fuerat. Illud tamen satis constat, conuen-

tum ill

tum illum, qui cum Pontifice Ferrariæ primum, deinde Florentiæ congregatus fuit, neque improbasse decretum hoc, quod de dispensanda Eucharistia Basiliæ factum fuit, neque si interfuisset, improbatum fuisse, præsertim cum iam ante in Constantiensi concilio Hussitana hæresis damnata esset. Sed qualiscunque fuerit illa congregatio, ego existimo auctoritatem Ecclesiæ penes eos fuisse, qui nomine eius conuenerant, secundum Christi promissum, qui ait: Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quam petierint, fiet illis a patre meo, qui est in cœlis. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ego cum eis sum. Quibus uerbis clarius dici nihil potuit. omitto quod alibi toties spiritus sanctus Ecclesiæ promittitur. Sed dicis fortasse, eos qui in concilio fuerunt, non Christi, sed suo nomine coactos fuisse, ut qui non quæserint Ecclesiæ unitatem, sed suis rationibus studuerint, oppugnarint Pontificem, & quicquid libuerit suo arbitratu decreuerint. Hoc difficile dictum est, nedum creditum, tot tantosque uiros conuenisse, ut aliud quærerent, quam Ecclesiæ unitatem, præsertim cum hoc ipsum concilium duobus ante concilijs, quæ præcesserant Senensi & Constantiensi, constitutum fuisset, & postea confirmatum, ut dixi, non a Martino tantum, sed etiam ab ipso Eugenio Pontifice, qui has turbas postea excitaui. Sed esto, fuerint nonnulli ex tanto numero improbi, fuerint illi ipsi etiam, qui præfuerunt concilio: tentarint aliquid contra Pontificem, quod inconsumtum fuerit, quod Ecclesiam turbaret: an idcirco minus legitimum fuit concilium? Iniusti, inquis, erant homines & ambitiosi, nec ad tantam rem gerendam idonei. Quid est tu reges, etiam si tyranni sint, reges non esse putas? Episcopos, etiam si mali sint, episcopos esse negas? Cur igitur Cayphas Pontifex? Cur Iscariotes apostolus? Multum refert, quo nomine quid facias, qualiscunque sis, qui facis. An non in nomine Christi eiecerunt demonia, etiam qui de numero Christi non erant? Quomodo autem prophetauit Cayphas? utrum quia Iudæus: an quia Pontifex erat? Quid ita? quia hunc ordinem Deus in Ecclesia esse uoluit, nec non malo sacerdoti, non quia malus, sed quia sacerdos est, hanc uim & potestatem contulit. Itaque dixit Pilato: Non haberes potestatem in me, nisi tibi data esset desuper. Et Paulus iussit

*Auctoritas
Eccle. penes
eos qui nomi-
ne ipsius con-
ueniunt.
Matth. 18.*

*Episcopi quia
uis mali, tamē
episcopi sunt.*

Ioan. 11.

Ioan. 19.

1. Pet. 2.

B iij obedi

Rom. 13.

Osee 13.

Zacha. 11.

obedire magistratui etiam discolor, quia a Deo esset. Etenim uerax & iustus est Deus, qui cum iubet nos parere magistratui, quem ipse dat nobis, quid aliud iubet, nisi ut parendo obtemperemus uoluntati suæ? Quamobrem uere ad Romanos scriptum est: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: nec ulla excusatione, qui aliter facit, culpā contumaciæ purgare potest. Quid igitur? iniustus est Deus, qui malos nobis dat Episcopos? minime uero. Sed ita uisum est ei, qui sapientia sua gubernat omnia: & sæpe ita merentur peccata nostra, sicut scriptum est: Dabo tibi regem in furore meo. Et: Ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non uisitabit, dispersum non quaeret, contritum non sanabit, &c. Quamobrem quamuis multos tales retroactis temporibus habuerit, & hodie fortasse habet at Ecclesia, tamen quæ geruntur ab illis, & in hanc usque diem gesta sunt, ordine gesta sunt, & rara manere debent. Alioqui nihil certum & firmum haberet, neque uita hæc nostra, neque religio, sed omnium rerum, actionumque humanarum sequeretur infinita perturbatio. Habes sententiam meam de Eucharistia, de qua aliter sentire nō solum possum, nec sinit conscientia mea, donec meliora uidero.

De inuocatione
re Diuorum,

Venio ad inuocationem diuorum, de qua utinam illud uere dicere possem, ita uiuere nos, ut infirmitatibus nostris subleuandis coelestia præsidia necessaria non essent. Non multus ero in hac parte sermonis, rem tribus uerbis absoluam. Illud sæpe dixi & hodie dico, inuocationem diuorum a sanctis patribus, nempe Chrysofomo, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Gregorio, multisque alijs sanctissimis doctissimisque uiris asseri, eamque ante mille & ducentos annos fuisse in Ecclesia, & inde usque ad nos propagatam esse. His addo scripturæ autoritatem. Hier. XV. Si steterint, inquit, Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Et II. Machab. XV. Iudas dux populi uidet Hieremiam multis retro annis defunctum uita, orantem pro populo, & ciuitate sancta Hierusalem. Quæ scripturæ meo iudicio ita apertæ sunt, ut nulla oratione labefactari possint. Quid enim cōtra dici potest, quod uera & probabili ratione subsistat? Conantur quidem aduersarij, sed ego non uideo, quid proficiant, aut omnino proficere possint, nisi quod
uereq

tereor, ne apud eos hæc semel stet sententia, oppugnare quicquid a Rom. Pontifice profectum in Ecclesia, quicquid auctoritate eius de religione constitutum sit.

Restat ut de connubijs sacerdotum tibi respondeam, de quo illud affirmare possum, nulla de re minus sollicitum me esse, aut fuisse unquam, quam de sacerdotum uel coelibatu uel connubio, modo honeste & caste uiuant, sicut decet Ecclesiæ ministros. Itaque iurare aulim, nullum locum in disputationibus meis rariorem fuisse, quemque libentius in omni sermone præterierim. Quamquam illud ignorari non potest, Ecclesiam interdixisse, connubia sacerdotibus, idque decretum primum Clementis illius fuisse traditur, qui in Pontificatu quartus a Petro fuit. Hoc decretum Calistus postea, & cæteri summi Pontifices confirmarunt, addita conciliorum auctoritate, ex quo ad hoc usque tempus sacerdotes & Clerici in uera & catholica Ecclesia coelibatum coluerunt. Sed quæris fortasse, quid sentiam de ijs, qui contra hæc decreta uxores duxerunt. Dico eos commisisse contra Ecclesiã, & poenis canonicis obnoxios esse. recte ne, an secus, uiderint ijs, qui sapientius ista disputant. Mihi certe uidetur errorem Ecclesiæ (si tamen errat illa) serendum esse potius, & quasi iniuriæ debemus honorem hunc, ut etiam si quid minus iuste ac prudenter imperent, tamen pareamus eorum uoluntati, & pio obsequio morem geramus, quanto magis eo animo erga Ecclesiam esse debemus, quæ genuit nos in Christo, & alimenta salutis nobis quotidie in uitam æternam suppeditat? Sed negas ultra uires quenquam onerandum esse. Fateor, si quidem ultra uires. Sed Paulo laboranti responsum fuit, sufficit tibi gratia mea. Et Christus in Euangelio frustra laudaret Eunuchos, qui se castrarent propter regnum Dei, si nemo eam puritatem assequi posset. Vires nostræ tenues, atque adeo nullæ sunt, sed adiuuat eas Christus, qui diligit nos, & adest ijs, qui agnoscunt suam imbecillitatem, & præsidium eius implorant. Multos Ethnicos homines pure & caste uixisse legimus. Quid? nos, qui Christo iniciati sumus, an molliores erimus? ubi igitur crux illa Christi imitatrix? ubi carnis mortificatio? mundi contemptus? an uerbo

De coelibatu Sacerdotum.

Ecclesia Sacerdotibus interdixit cõiugiũ.

Ferendi Eccl. errores, nõ ab eius institutis recedendum.

2. Cor. 12.
Matth. 19.
Coelibatus, nõ omnino supra uires.

*Matth. 10.**Matth. 11.**Rom. 8.**1. Cor. 7.**1. Cor. 10.**In prim. Ec-
clesia ex mari-
tis Sacerdotes
fiabant.**1. Cor. 7.*

uerbo tantum prædicantur ista, nec re præstanda sunt: Audi Christi-
 stum monentem: Qui non tollit crucem suam, inquit, & sequitur me,
 non potest meus esse discipulus. Et alio in loco: Regnum coelorum
 uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Quam uim putas intelligi, nisi
 si quæ adfertur carni atque libidini? Itaque si secundum carnem uiue-
 rimus, moriemur. Sin spiritu uim carnis mortificauerimus, uiue-
 mus. At concedis ista, opinor, illud tamen reprehendis, cum quisq;
 proprium donum habeat, ut inquit Paulus, connubij ius ademptum
 esse sacerdotibus, qui omnes fortasse continere non possunt. Quid
 te sacerdotem quisquam fieri coegit? Sciebas quæ lex esset posita huic
 ordini, quæ uitæ conditio: cur te ad cœlibatû adstrinxisti? Impru-
 dens feci, inquis. Da igitur poenas imprudentiæ tuæ, & pugna, quoad
 ad uiues contra libidinem. Laborabis cum Paulo, cum alijs multis
 prijs & sanctis hominibus, sed & uinces cû eisdẽ, & iuuabit te Christus.
 Fidelis enim est Deus, qui non patietur te tentari ultra id, quod pos-
 tes. Quod si dubitas de cœlesti præsidio, iam proditor es tui ipsius,
 & non humana modo, sed & cœlestia arma proijcis, indignus Dei
 auxilio, de cuius desperasti misericordia, & cuius bonitati te credere
 noluisti. Sed quid opus est, inquis, uenire in hanc necessitatem, & ijs
 qui liberi sunt laqueû inijci, cû prima Ecclesia & Paulus permitant
 connubia sacerdotibus? De prima Ecclesia nescio, nisi quod apparet
 ex ueteribus patrum decretis, ex maritis aliquando sacerdotes fieri
 licuisse, opinor propter ordinis infrequentiã. nunquã autẽ permis-
 sum fuisse, præsertim in occidentali Ecclesia, ut sacerdotes uxores
 ducerent. Paulus certe, etsi dicit melius esse nubere, q̃ uri, tamen non
 tam uidetur permittere connubia fidelibus, quam cœlibatum suade-
 re. Eatenus enim probat connubium, ut tantummodo dicat non
 peccare eum, qui nubat: cœlibatum autem & suadet Corinthijs, &
 ita cõmendat, ut suo exemplo omnes cœlibes esse uelit. Bonum est,
 inquit, homini mulierem nõ tangere. Er: Volo uos omnes esse, sicut
 me ipsum. Dico autem non nuptis, sed uiduis: Bonum est illis, si sic
 permanserint, sicut & ego. Er in fine eiusdem capituli: Cui uult mulier
 nubat, beator autem erit si sic permanserit secundum meum consi-
 lium. Sed & causas interim addit, cur ista existimet. Volo uos, in-
 quit,

que, sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est eorum,
 quæ domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore
 est, sollicitus est eorum, quæ mundi sunt, quomodo placeat uxori,
 & a domino diuifuse est. Itaque ad Timotheum digamos arcet a mi- 1. Timo. 9.
 nisterio Ecclesiæ, tanquam indignos. Oportet, inquit, Episcopum
 irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, ornatum, pu-
 dicum. Et post in V. cap. Vidua eligatur non minus sexaginta an-
 norum, quæ fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis testimonium
 habens. Et caussam mox exprimit: Viduas, inquit, adolescentiores
 deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere uolunt, hæ-
 bentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Vides
 his uerbis Bucere, quid uelit Paulus, quanto studio commendet
 cœlibatum omnibus, quanta cunctatione nuptias non nisi infirmis
 concedat. Quid ergo? num infirmi sunt omnes Euangelicis asserto-
 res religionis, uindices Ecclesiæ, ueteris disciplinæ instauratores? No-
 lo iudicare quenquam, sua cuiusque iudex esto conscientia: tamen
 impudens sim Bucere, neque ignoscas mihi, si mentiar: ut quisque Sacerdotes et
ministri agni-
to Euangelio
matrimonio
se implicant.
 se dedit Euangelio, & in uestrum ordinem cooptatus est (ministros
 Euangelij & sacerdotes dico) etiam si ante inculpate uixerat, non
 continuo quasi crimen sit cœlibatus, implicat se matrimonio, non
 libidine, ut ego opinor, sed ut multi interpretantur, quasi odio quo-
 dam ueteris Ecclesiæ: ne si maneat in priori instituto, non uiuat quis
 dem honestius, sed consentire Clero Papistico, & Antichristi regnum
 approbare uideatur. Quæ est ista dissidendi libido? Ago libere tecum
 Bucere pro natura ingenij mei, humanitate fretus atq; etiam æquis
 tate tua. Pessima est hæc mens uestra, si hoc facitis, plena odij, plena
 maleuolentiæ. Si quid uitij est in Ecclesia, tollatur per uos, fauebi-
 mus uirtuti uestre, atque etiam fortes doctosque uiros prædicabi-
 mus. Quod si ea tentare pergitis, quæ pia & utilia iudicauit antiqui-
 tas, Ecclesia constituit, consensus orbis Christiani per tot secula com-
 probauit, uidete ne rem arduam magis, quam speciosam moliamini
 ni, indignam uobis, intolerandam omnibus. Quam etiam si perfeceri-
 tis felices operum in hac uita, uotorumque compotes, tamen iudici-
 um illius siæ dubio expectabitis, qui liberabit aliquando Ecclesiam
 C am suam

*Acerba crimi
natio in restau
ratores Euāg.*

*Omnia in pe-
ius mutata.*

am suam a diuturna iactatione, & fraudem eorum, qui non optima fide in ea uersati sunt, æterno supplicio uindicabit. Fateor multa esse in religione, quæ emendationem desyderant: uosque in hoc laudo, quod multa fortiter reprehenditis, demonstratis uicia, doctrinam purā, & mores incorruptos a clero exigitis. Num etiā eo usque progrediemini, ut eripiatis nobis sacramenta salutis: turbetis ordinē Ecclesiæ? disciplinam ueterum supplantetis: uos solos faciatis iudices? omnem omnium temporum autoritatem conuellatis? Quid? mentior in his Bucere? An non tota iam pridem infelix per uos, & multis modis afflictā, testis est Germania? Utinam falsa sint, quæ dico, quæ iam diu pertulit Ecclesia, quæ negari non possunt, quæ omnium temporum annalibus, crede mihi, apud posteros impressa erunt. Quid enim horum negari potest? quæ, si eloquentissimus sit, qui contendere uelit, tamen non satis conqueri pro dignitate, non satis calamitatem Germaniæ deplorare possit. Iacet contempra legum seueritas, religio oppressa est, mos maiorum sublatus, nulla pietas, nullus metus, nullus pudor tenet homines. Fertur equis auriga, neque audit currus habenas. Et tamen in his malis tantis finem nullum inuenire possumus, nisi arbitrio uestro permittantur omnia. Diripistis Ecclesias, monasteria excidistis, rapuistis bona, expulistis monachos, uirgines polluistis, nunc etiā iudicia tollere conamini, ne quid sit in tanta atrocitate, quod metuendum uobis sit, quod cursum auidaciæ uestræ retardare possit. O mores Euangelicos. O tempora infelicia Germaniæ. Hunc cene fructum parit nobis Euangelij instauratio? Siccine medemur Ecclesiæ uulneribus? Hiscene moribus regnum Christi propagamus? Obserro te Bucere, ut æquo animo feraras contentionem meam, non possum temperare mihi, ardeo & doleo, quoties prospicio instantem ruīnam Germaniæ, quoties hanc temporum calamitatem in animum reuoco. Sed negas, scio, quæ conferuntur in uos, & hæc omnia conuertis in aduersarios, quasi horum culpa. Deus iratus sit nobis, & poenas corruptæ religionis exigat. Hos enim sustulisse Euangelium de Ecclesia conquerimini, hos adulterasse sacramenta fidei, hos idolatriam pro uero cultu introduxisse, Quid? potest ne aliquando dī iudicari hæc quæstio? Ego tantum

tantum mihi non sumo, nec sumpsi unquam, tamen si de his rebus
 disputo: nec uos ullius hominis auctoritatem recipitis. Quis igitur
 iudex erit in tanta controuersia? nam plane necesse est aliquem fore,
 ne perpetua seditione iactetur Ecclesia. Quis erit igitur? quis designa-
 bit authores tantę importunitatis? Scriptura, inquis, que falli non
 potest. Recte ais, & placet iudex. Scriptura uerax est, nec mentiri pos-
 test, que spiritus oris dei dictata est, hanc iudicem esse oportet in omni
 caussa ecclesiastica, ad cuius ueritatem tãquam ad certissimam regu-
 lam omnis doctrina de religione exigenda est. Itaque hanc merito
 uos amplectimini, & in ea sedem figitis doctrinę uestrę. Sed illud abs-
 te peto ut mihi respondeas, sicubi obscura, aut ambigua scriptura est
 id quod sæpe usu uenit, & testatur Petrus de Paulinis epistolis, resque
 ipsa nedum Patrum auctoritas fateri cogit, quo utemur interprete?
 Ipsa scriptura, inquis, que sui ipsius interpretis erit, fateor hanc optimã
 interpretem fore sicubi clara & confessa est. At sæpe euenit, ut ne is
 quidem locus, qui alteri declarando adhibetur, confessus sit, sed in di-
 uersas trahatur sententias, ut cum de confessione priuata citatur illud
 Iacobi, Confitemini alterutrum peccata uestra, aliud Lutherus, aliud
 Iacob. 5.
 Melach. 2.
 Rosensis interpretatur. Item cum de oblatione sacrificii in missa, ci-
 tatur illud Malachię, Ab ortu solis usque ad occasum magnum est
 nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur
 nomini meo oblatio mundæ: aliud Bucerus, aliud Eccius, in uerbo
 oblationis accipit. Quis igitur hic litem diffiniet? Quam sequemur
 scripturę sententiam que in questionem ipsa uocatur? Deinde per
 multa sunt in ecclesia, de quibus nihil statuit scriptura canonica, ut
 de Baptismo hereticorum, de Baptizandis pueris, de Purgatorio, de
 multis aliis magnis & necessariis rebus. In his igitur quem habebis
 scripturę sententiam? Cuius auctoritatem sequemur? Hic heres opinor: si
 enim scripturã nominas, uides quibus claudare angustijs. sin ab ea re-
 cedis metuis in parenti cãpo plagas. Quo te uertes igitur? Nõne co-
 geris tandem fateri ecclesiam, quę auctoritate secundę scripturam
 proxima est, interpretem quoque eiusdem esse, sicubi dubia illa obs-
 curaue est: sin autem oraculo eius aliquid expressum definitumque
 non est, in eo quoque ecclesię iudicium non minus quam illius uas

De scripturę
 auctoritate.

Interpretatio
 scripturarum
 penes quem es
 se debeat.

Iacob. 5.
 Melach. 2.

Multa in Eccl.
 recepta quę
 scripturarum
 auctoritate
 nõ constant.

1. *Timb. 3.*

1047. 14.

*Lutherus ab
Eccl. discessit.**Ecclesia vera
que, et ubi.**Matth. 3.**Luc. 3.**Matth. 13.*

lere oportere? Quid enim aliud dici potest? An ignoras Paulinum illud, quo Ecclesia columna & firmamentum ueritatis appellatur? An uero Christi promissum, qui discessurus a discipulis promissit eis se spiritum sanctum missurum esse, qui doceret ecclesiam? Hæc locus sum uobis, inquit, apud uos manens, paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis quæcunque dixi uobis. & paulo post (notus est enim locus) Cum uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Quid clarius dici potuit? An non seruauit fidem promissam? Certe spiritum suum misit, non solum discipulis breui post tempore, sed etiam quotidie mittit in animos piorum, qui non abundant in sensu suo, nec præfidunt ingenii suis, qui non superbi, arrogant, maleuoli, seditiosi sunt, sed humiles & mansueti, amantes pacis & unitatis ecclesiæ, & sermonum dei tremantes. In his igitur mendubitas cognitionem de religione? iudicium scripturarum? disquisitionem ueritatis constituere? quid enim habemus certius? aut quæ in tanta difficultate atque inopia consulemus? Ad Lutherum nos reuocas? at is discessit ab ecclesia. Ad sectatores eius? at hi contemnunt ueterem, nouam ecclesiam sibi condiderunt. Nisi forte hanc uestram ueterem esse dicitis, nouam illam quam ante octingentos annos maiores nostri tenuerunt. Hoc enim sentio uos conari dicere, tamen interrim pudet arrogantiam. Itaque nec dicere audetis aperte, nec dissimulare commode potestis. Quid? potest ne sciri tandem ubi & quæ uera sit ecclesiæ? Magnum certamen inter partes esse uideo, magnam dimicationem. Ego pro meo captu dicam quod sentio, nec tamen conabor oculos cornicum configere, sed dicam quod sentio. Ecclesia mihi uidetur esse fidelium communio, uacans uerbo dei, & sacramentis nouæ legis utens. Hæc si uera non est definitio, facile patiar meliorem reddi. Sed ego nec inuenio meliorem, neque hanc ipsam facile reprehendi posse puto. Primum enim communionem esse, que tam bonos quam malos complectatur, demonstrat parabola euangelica de area, ritibus, et palæa. Item altera de sarena missa in mare. Porro quod uerbo dei uacet id maxime proprium est, non solum totius Ecclesiæ, que uerbo

verbo dei alitur & uiget, sed etiam singulorum fidelium qui per uer-
 bum dei confirmantur in Ecclesia, & tanquam cibo eius sustentantur.
 Sacramenta instituit nobis primum christus, deinde per spiritum
 eius ipsa Ecclesia. Hæc signa certa sunt percipiendæ gratiæ, quæ cœlis
 tus labitur in pectora fidelium, & salutari medicina contra uim pec-
 cati nos munit. Nihil igitur deesse huic aut redundare uideo, quo mi-
 nus descripta sit uera Ecclesia, quare hanc formam eius amplector,
 non quidem ut Theologus, sed ut de plebe aliquis. Tu fortasse aliã,
 & tuo iudicio meliorem reddes. Sed ego huic tantisper acquiescam
 donec meliorem uidero. Hanc igitur Ecclesiam tu usq; hodie nisi in
 confessione fidelium & ordinis ecclesiastici autoritate esse putas?
 Dic igitur ubi sit, si hic sedem non habet? Neque enim alia mihi uide-
 tur esse locandi ratio. Moyses Synagogam populi iudicium esse uo-
 luit, & eidem sacerdotes præfecit, qui non tantum de lege, sed etiam
 de prophanis causis cognosceret. An peiore loco erit Ecclesia? Ille
 temporarius legislator, cum in umbra uersaretur, & typum ador-
 naret futuro Euangelio, tamen prospexit suis, ne laborarent ab intel-
 lectu scripturæ, & sensum legis datæ amitterent. Christus Dei filius
 qui lucem ueritati mundo intulit, qui non legem nobis caduam,
 sed diuinam ac mysterijs plenam tradidit, nullos uoluit in terris esse
 iudices: nullos interpretes earum rerum quas in contentionem uen-
 turas esse uidebat. Sed fateris opinor ista, & in communionem fidelis-
 um locas Ecclesiam, uerum quænam, & ubi sit illa communio re-
 quiris. Est enim hominum uisuentium in terris qui Christo militant,
 Hanc mouere Lutherus suis sedibus, & Romano Pontifici extorque-
 re conatur: contra Pontifex pugnat pro focus & aris, & quamuis in
 mens defendit. Quid igitur quem sequemur ducem? utri guberna-
 culum Ecclesiæ, arcem religionis, spem salutis nostræ committes-
 mus? Fuit certa quondam in Apostolis & patribus Ecclesia, potest
 ne inueniri eiusdem successio? ut siue in bonos, siue in malos propa-
 gata sit, existat tamẽ uera eius soboles & adhuc germana posteritas
 agnoscat? Audi quid in mentem mihi uenerit. Christus apud
 Matthæum sub imagine ouilis de Ecclesia, & de pastore eius loquitur.

Exod. 18.

Deut. 16. 17.

Lutherus &
Pont. de Eccl.
contendunt.

Matth. 23.

C in tur.

tur, & tandem addit, unum ouile unumque pastorem futurum esse. irem alio loco dicit. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi: significans Ecclesiam sua praesentia incolumem fore, & nunquam defecturam esse. Quæ si uera sunt, aut igitur mansit in hanc usque diem una & indiuidua Ecclesia, aut scissa aliquando & diuisa fuit. Atqui diuisa non fuit, cum una esset, alios qui non una iam, sed plures fuissent. Mansit igitur indiuidua. Ac ubi mansit nisi in Appstolis primum? Qui eam ut studiosissime ita felicissime coluerunt. Ab his porro quis accepit? Hebion opinor, aut Valentinianus, aut Marcion. Minime uero. Quis igitur? Nonne qui Apostolicam doctrinam secuti sunt, qui in eadem persistentes, unitatem religionis, & sacramentorum usum in hanc usque diem perpetua successione tenuerunt? Nam ut quisque secessit a communione Patrum omni tempore, ita pro hæretico habitus est, & de illorum sententia ab Ecclesia segregatus fuit. Etenim in Ecclesia esse qui potest qui scindit Ecclesiam? Cur igitur Nouatus, cur Arrius, cur Manicheus fuit extra Ecclesiam? Nisi forte scindi potest, & tamen una manere. Hic Christus, & illic Christus: an tu eundem Christum esse putas? Quomodo igitur quisquã cum recessit ab Ecclesia, tamen in eadem permanet? Usurpat nomen euangelici: se solum Christianum, solum primum, doctum, sanctum, apostolicum existimat. O cecitatem miseram, O caliginem metuendam. Non scidi, inquis, Ecclesiam: recessi ab impiis, tyrannidem Pontificiam non ferendam esse duxi. Primum quis te iudicem Pontificis, quis fratrum tuorum constituit? Deinde fuerint impij, sacrilegi, scelerati. Hominum sunt ista, non Ecclesiarum, non ordinis hierarchici. Cur tu de uia deflexisti propter aliena uitia? Cur te scandalizari passus es? Sed audi Christum respondentem tibi. Super cathedram Moysi, inquit, sederunt Scribæ & pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint uobis seruate & facite, secundum opera uero eorum nolite facere. Nunquid non separat doctrinã a uita sacerdotum? Hanc damnans, illam commendans populo? Deinde an non iubet parere illis quamuis impii sint, & doctrinam eorum recipi? Neque ex parte recipi, sed totam, & sine delectu? Quid ita nisi ut tollatur inquirendi licentia, & authoritas sacerdotii confirmetur. omnia

Math. 23.

Authoritas
Sacerdotum
mirabilis.

omnia, inquit, & quaecunque dixerint uobis facite, quasi nefas sit du-
bitare de doctrina sacerdotum, & eorum officio diffidere, quos ipse
in Ecclesia praefectos esse uoluit. Quid enim fiet si sperera, abiecta que
maiorum autoritate quiuis ingenio suo indulgeat, suumque in
scriptura sensum sequatur? Exempla sunt ante oculos, nemo de uete-
ribus Ecclesiae uulneribus dubitet. Quod si in sacris ministerijs or-
do nullus est, nulla praerogatiua personarum, nulla autoritas: ubi
donationes gratiarum sub manu impositio? Accipite Spiritum
sanctum, inquit Christus. An irrita fuit ista inspiratio, quae etiam
num manet in Ecclesia? Sin autem contulit aliquid accipientibus,
nihil interesse putas inter sacerdotem & laicum? Id quod aliquando
negauit Lutherus, nihil inter eum qui praest Ecclesiae, & eum qui ul-
timu in ea munus gerit? Sed redeo ad defensionem tuam, Recessi ab
impijs, inquis, tyrannidem ferre non potui. Tyrannidem uocas or-
dinem Ecclesiae, Pontificiam potestatem? Sed neque hoc satis est: An
tichristi regnum appellas, quasi euangelicum sit conuictijs causam a-
gere, & maledicere si non principi ecclesiastico, certe episcopo qui praes-
edit consensu orbis terrarum tot seculis in Ecclesia, cui honorẽ de-
re si dedignaris, parcere saltem, & a contumelijs linguam contine-
re deberes. Ab impijs recessisti, a quibus obsecro? An omnes im-
pij sunt qui hoc seculo nostro, aut iam inde a quingentis annis
uixerunt in Ecclesia? Dura & improba uox est, si omnes intelligis.
sin aliquos, aut certe plures, tu uideris, qui, cum ipse peccator sis,
alios iudicas. Sed ut donemus tibi hoc, quod Lutherus magna
intemperantia, & plusquam tragica insectatione populo ingerit,
Papam Antichristum esse, Sacerdotes, Monachos, Nonnas, Pa-
pisticas creaturas esse: potest ne subsistere uestra defensio, quia
impius sit Pontifex, impius Clericorum coetus? idcirco licuisse
uobis secessionem facere? dixi modo, hominum ista, non Ecclesiae
uicia esse, Quid igitur a malis hominibus secessistis. At Christus
iussit zizania cum tritico usque ad messem crescere, ut tum de-
nique malam herbam a bona fruge segregaret. Fugistis tyrannidem
scilicet (nam hoc quoque dicitis) & uos in libertatem Euangeliz-
cama

Ordo fit, &
ordinum di-
scrimen.

Potestas Pon-
tis non est tyran-
nis, non regnum
Antichristi.

Non licet se-
cessionẽ facere
propter impi-
os Pont. &
Clerum.
Matth. 13.

Collatio ueterum & neotiorum.

Scripturam
ambiguam dicitur
& obscuram.
Matth. 13.

cam asseruistis. Quænam est ista tyrannis: monachatus opinor, primatus Pontificis, diuorum inuocatio, cœlibatus sacerdotum, sine calice communitio, missa pro defunctis, & id genus alia, quæ supra mille annos fuerunt in Ecclesia, introducta a sanctis patribus, et nunc tanto tempore confirmata, ut in hanc usque diem in eadem immota permanserint. Quid: uos ne ea ferre grauamini, quæ non dico turbare tot Procures, tot Heroes, tot lumina religionis, sed introducere in Ecclesiam, & cœlesti sapientia, diuina autoritate ad salutem multorum constituere? At qui uiri? doctrina excellentes, sapientia clarissimi, pietate conspicui, sanctitate uerendi, quorum nonnulli non dubitauerunt pro Euangelij ueritate, & pro Christi nomine sanguinem suum profundere. Horum ne pietatem uos, horum doctrinam, horum autoritatem contemnere audetis? Perfrica frontem Lutheræ, & dicte uidisse aliquid in diuinis scripturis, quod isti non uiderint, aliquid existimasse ad uerum cultum, ad fructum Euangelij, ad disciplinam Christianam pertinere, quod isti non iudicauerint. Homines fuisse ais, & tu quis es? nisi te forte non homo, sed Deus quispiam genuit? Nullius hominis quantumuis docti & sancti autoritatem recipis: ita scribis enim, & negas te ulli, nisi scripturæ crediturum esse, quid tibi ipsi credis? an etiam tuam ipsius doctrinam, quia humana est, suspectam habes? O cæcitatem. O inconstantiâ risu dignam. nulli hominum credit Lutherus, & tamen suam ipsius sententiâ amat, pro Euangelio habet. Sed quæro ex te, in diuinis scripturis, cui credis? Ais enim te soli scripturæ credere: si obscura, si ambigua scriptura est, quod tu negas, fatentur omnes qui sana mente sunt: cui nam credis? hoc est corpus meum dixit Christus. hic tu aliud, aliud Oecolampadius interpretatur. & tu es Petrus & super hanc petram, aliud in petra tu, aliud faber accipit. hic ergo plana scriptura non est, uel certe in diuersos sensus trahitur. quem sequemur igitur? Cui in huiusmodi difficultatibus credemus? Sed redeo ad te Bucere, quem æquiorum rem esse existimo. scribis in epistola tua, me autoritati hominum nimium tribuere. Item alio in loco, me in disputationibus meis autoritatem, ordinem, & disciplinam Ecclesiæ singulariter urgere. Utor enim uerbis tuis. Quid? Leuia hæc arma putas contra hostes Ecclesie

Ecclesie? Ego alia non habeo, tu si meliora nosti profer, utar tecum, & equo Marte in certamen descendam. Sed neque habes alia, neque his ipsis carere potes, quamvis dissimulare coneris. Cur enim non men Augustini, Ambrosii, Chrysostomi, Cypriani, toties auditur in defensionibus tuis? An quia non plus credendum illis quam tibi putas? Cur allegas igitur? Cur sanctos Patres uocas? O miram conscientie uim. Frustra celatur uerbis quod re ipsa dissimulari non potest. Sed delectum agis, opinor, nam hoc omnes dicitis. Itaque Philippus in illo lapso quodam dum agit censuram Patrum, alios in hoc, alios in bonum ciuem habuit Ecclesia, quem integrum & sine nota dimittat. Sed tamen delectum agit Bucerus, & que commoda sunt ei excerpit de Patrum scriptis, que contra eum faciunt reticet, ut aiunt, aut non optima fide promittit. Ita ne uero? tu excerpis quod commodum tibi est ex orthodoxorum Patrum libris, & quod contra est reuicis, cum neget interim nullius hominis auctoritatem recipendam esse. Quare est ista uarietas? Aut utere mecum armis omnibus, aut omnibus abstine. Non est delectus iste quem tu putas, sed dolus. Tu enim cum in harenam descenderis ut certis armis mecum similes, similes quidem hoc agere te, sed fallas pugnam, & prestigias populo facias? Quid enim aliud agis? non credis Patribus, & tamen uteris illorum sententis contra me. Quid hoc est aliud, quam si dicas, Scriptura clamat contra papistas & eosdem condemnant orthodoxi Patres. Quid igitur restat, nisi ut euertamus regnum Antichristi, & ruina eius nos in libertatem adseramus? Mentior hic Bucere? An hoc non est consilium artis uestre? Non in concionibus tantum, sed etiam in libellis uestris crebro iactatis sanctorum Patrum sententias. Quid ista? Nisi ut non tam dissentire ab illis, quam ipsorum auctoritate aduersarios iugulare uideamini. Sed mitto artificium, ad rem redeamus. Non credis Patribus? Nec ego tibi credo. Qui enim coges me? Deinde quid causae est cur plus credam in te iudicij, plus doctrinae, plus ueritatis esse, quam non dico in aliquo Patrum, sed in Fabro, Eccio, Erasmo? Num iniuriam facio si te illis non antepono? Ignoscetis mihi Bucere, nihil contumeliose dico. Sciunt multi quibus non

Patres allegat Bucerus.

Philippus Patrum censor egit.

Non magis credendum Bucero quam Eccio, Erasmo etc.

D minibus

*Patribus Pon-
tifex Roma-
nus summus.*

*Cantic. 2. 14.
Ioan. 14.*

minibus te sæpe prædicauerim. Sed tamen si collatio facienda est, ut est necesse in hac caussa, si uerum querendum, quid dicam aliud nisi quod dici conuenit, & quod res ipsa postulat: Tu non credis Patri- bus, ego tibi non credo. Lutherus Augustinum non recipit, nullum hominẽ recipit, Ego Lutherum recipiam? Augustinus, Ambrosius, Hieronimus, cathedram Ecclesiæ Romæ collocant, summum faciunt Romanum pontificem, maiorum autoritatem, consensum longissimi temporis allegant, Quid contra hæc Lutherus? pugnat acriter, conuitia, maledicta, scommata, ingerit, allegat & ipse scripturas, diluit que obstare uidentur, mutat, torquet, flectit qua potest, & in alium sensum diuertit. Quem igitur? Quem sequi me iubet? Attende Bucere, & cogita diligenter quid respondeas. Bonum te uirum multum prædicant, amantem ueri, amantem pacis & concordia. Et ego uideor mihi in te perspexisse quandam ingenij rectitudinem. Quod si pro singulari prudentia & doctrina tua uerum, ut iudicas, ita fateri uolueris, Quid dices obsecro? Lutherum ne antepones tot hominum tot seculorum autoritati? & aliquid ei in mentem uenire potuisse putabis, quod tantorum temporum interuallo tot doctiss. sapientiss. similisque uiris, tot Ecclesiæ orbisque terrarum luminibus, non uenerit? Quid? tantis temporibus errauerit Ecclesiæ? uerum Euangelium Christi, uerum cultum ignorauerit? & sponsa Christi hæserit tamdiu in aduherij amplexibus? Vbi est ergo sponsi fides? Vbi indiuidua coniunctio? Sponsa mea, inquit, columba mea, dilecta mea. Vbi promissiones illæ? Non relinquam uos orphanos, uenia ad uos, mit- tam uobis spiritum ueritatis, & omnibus diebus usque ad consum- mationem seculi uobiscum sum. Mendax ne Sponsus? Falsa Christi promissio? Audi quid dicam Bucere, nihil enim dissimulo. si in tanta caligine, quantam uos dicitis, orbis christianus tanto temporum in- teruallo oppressus iacuit, si non Christi sed Antichristi regnum apud eos qui nomen Christo dederunt tanto tempore ualuit, estque necesse omnino hæc nunc uertere omnia quæ supra mille annos in usu fu- erunt, nouamque doctrinam recipi, alienam ab ea quam sancti Pa- tres, quam Ecclesiæ autoritas tradidit: non patiar me falli diutius, nec uano Euangelij nomine decipi, sed ficta falsaque omnia que de
religijs

religione prodita sunt, nomenq; Ecclesiæ uanum, commentitium, atque inane putabo. Habes quid sentiam de his que ad me retulisti, nec minus interim de Philippi libello, ad quem singulatim respondeo opere precium uisum non est. Diserte enim ille, ut Philippi ornata, sed tamen ex dogmate magistri sui scriptus est. Nunc illud abs te peto, ut mihi ignoscas, si liberior in hac disputatione uehementiorq; fui. Non est enim factum odio tui, sed quod me longius quam uellem euexit, tum indignitas rerum, quæ mihi in hac caussa uisæ sunt, tum feruor quida in ingenij mei, qui in ipso cursu scribendi extulit me, nec pallus est, sicut institueram temperare mihi. Deinde illud etiam oro, ne me putes ullo tempore in hac opinione non fuisse. Erras enim si id existimas, me unquam maiorum auctoritate posthabita Lutheri doctrinam approbare uoluisse, quam suspectam, & popularem semper habui. Illud sæpe ex me auditum est, prolapsam esse Ecclesiæ disciplinam, mores corruptos, uitam procerum & ministrorum ordinis ecclesiastici luxu, auaritia, ambitione, inquinatam esse. Doctrinam partim negligi, partim sordide & impure tractari: ex quo factum sit ut concionatores indocti, absurdi, inepti, habeantur in Ecclesijs. Illud etiam sæpe conquestus sum, negligi curam animarum, & parochias desereri, certari de ociosis beneficijs: & calumniosorum litium, turpiumque nundinationum in querendis sacerdotijs sine nullum esse. Itaque ex his malis grauiora iam pridem secuta esse: dissidium pene barbaricum in Ecclesia, religionem corruptam, ignorantiam uerbi Euangelici, abiectam ueterum disciplinam, animos dissolutos, uitam impiam, contemptum Dei, contemptum magistratum, odium sacerdotum, & ut semel dicam, tantam uitiorum scelestorumque molem, quantam uix hodie sustinere possumus. In his sator dolorem meum sæpe animaduersum esse, uocem sæpe exaudita, que utinã salsa fuisset semper, ac ne nunc quæ uera inueniretur. Facile & equo animo paterer me leuitatis argui. Nihil igitur mutatus sum ut tu mihi exprobrare conaris, & si essem nihil me puderet murari consilij: sed muratus non sum, idem sum qui fui semper in Germania, in Gallia, in Italia, ac de sententia mea ne tantillum quidem deslexi. Quod si ignoras quære ex Iohanne Sturmio quem amiciss.

Epilogus.

Ecclesiæ calamitatem agnoscit.

Iohannes Sturmius rector Gymnasij Aragentinensis.

D ij in Gal

Iohannes Sleidanus.

in Gallia & fratris loco habui, quare ex Iohanne Sleidano quem praeriter Lutetiae & amicum singularem, & familiarissimum habui. Quare ex alijs multis doctis mihi que coniunctissimis hominibus, qui partim adhuc uiuunt in Gallia, partim iam inde discesserunt. Sed quid opus est singulorum hominum testimonijs? publice docui per nouem annos in Gymnasio Parisiensi, multos studiosos & attentos auditores ex diuersis nationibus habui; dicat et refellat mendacium meum, quisquis unquam uerbum ex me audiuit quod Lutheri doctrinam oluerit. Theologi Parisienses diligenter inquirere solebant in eos qui de Lutheranismis suspecti erant, & praesertim in Germanos omnes, de me autem quid senserint, quid saepe locuti sint, ex alijs te audire, quam ex epistola mea cognoscere malo. Sed nunc finem facio, longius enim quam institueram procurrit epistola. Si quid rescribere ad me uoles, & respondere his (quod te facturum esse uideo) quae a me necessario, sed candide et ingenua libertate scripta sunt, post disputationis consistiteris, nec dissimulaueris ea, quae hic quoque in meam partem, si non tanto applausu & foelicitate ad populum, libere tamen & incorrupto animo scripta sunt. Quamquam illud non ignoras, me ciuilibus negotijs implicitum esse, nec uacare ijs studijs, quae otiosum hominem & Theologum requirunt. Quamobrem parces mihi, & imputabis occupationibus meis si te non sequar longius. Quod si delectaris hoc genere dimicationis, & neruosius ista quam a me tentatum est, disputari desideras, inuenies alios magis idoneos ad hoc certamen, me que imparem tibi, & in

Ciuilib. negotijs implicitus detrectat certamen.

alio campo uersantem pro tua equitate atque prudentia missum facies. Vale. Cossus

entijs. XII. Iulij

3543.

Respon



RESPONSIO MAR

tini Buceri prior ad Bartholo

mæum Latomum.

Salutem Dicit.

Epistolam tuam ad me scriptam pridem legi, & uicem tuam doleo, quod de relegione Christi Dei, seruatoris & iudicis nostri disputans, non omnia maiore religione expendis. Damnas nos ualde seueræ, & autoritate plane censoria, insolentis nequitie, & non ferendæ superbie atque rebellionis, quam admittere nos dicis contra Ecclesie, & Imperij potestatem. In tuis interim quid non dissimulas: Extremâ uitæ spurcitiæ, infinitâ simonię rabię, deuastatione Ecclesiarũ irreparabilẽ, idololatrias innumeras, & ægyptijs prope immaniores. Nos certe quales quales sumus, intra sanctitatẽ tñ cõnubij nos cõtinemus. Stipendijs nostris, & ijs quidẽ, si cũ uestris conferatur, parcis cõtenti, laboramus in uerbo & doctrina, docemus Chrũm simpliciter, & (quod ei debemus acceptũ) in nullo flagitio, uel scelere hæremus. Ciuitates nostræ peccant adhuc multũ, nec dum ea religione qua oportebat disciplinam dignam Rebuspub. Christianis, restituerunt: tibi tamen uitæ sunt æquo seueriorem disciplinam sectari. Opto tibi Latome omnia prospera: moneo igitur, ne te hostem tuo Episcopatũ, & seruis Christi, constituas. Respondi magna ex parte tuo Episcopatũ, & communibus eorum criminationibus, qui ut statum suum, & splendorem nitentem sacrilegijs tueantur, Scripturam Dei & uniuersam Christi religionem conantur extinguere. Verum alia negotia non permiserunt responsionem eam absoluere. Sed breui, ut spero, dabitur tantũ otij, ut eam absoluã, & ædam: Si id tibi placeat, ædam quoq; tuam ad me Epistolam, & responsioni meæ præmittam, & si ualde sit eam prægrauatura pondere facundie: sin minus, ut antea scripsi, tibi tua ædenda relinquam, & responsionem meam, tuo nomine suppresso emittam: qua de re sententiam tuam huic cõmuni amico nostro, uel im aperias. Et cogites oro, te mortalem esse, nec tam longe a tempore mortis abesse, recale quam multum,

D ij tum,

30 **R E S P O N S I O M A R T. B U C E R I**
lum, & quamdiu maiestatem Christi seruatoris offenderis, noli in
statione Euangelij tuam aduentantem senectutem nobilitare. Theo
logia uera, ius Ecclesiæ, religio sacri ministerij, ex Euange
licis & Paulinis literis discenda sunt. Vale & Do

minum Iesum solum ac unum, non etiam
ullum hominem credas habere om
nem potestatem in cælo & in

terra. Bonnæ xxij. Au
gusti. Anno

M. D. XLIII:

Mart. Bucerus tibi ex animo
bene cupiens.

R E S P O N S I O

RESPONSIO ³¹

ALTERA ET SOLIDA,

MARTINI BVCERI AD

D. Bartholomæum Latomum

LL. Doctorem

S. D.



CCEPI ANTE ALIQVOT dies responsionem tuam acerbā sane, & dissimilem ei epistolæ, quam ego ad te lenibus uerbis, & amico animo scripsi. Cūq; epistolam istam tuam acciperem, nihil erat ad rescribendum otij, nec nūc satis est. Dubitavi quorūque, an ad gloriam Christi interesset, tibi ad istas tuas tam graues criminationes quicquā

rescribere. Nihil enim atrocissimorum criminum prætermisisti, quod in me & meos nō conieceris. His oppugnare instituisti magnis conatibus, ea quæ summo tueri studio, & pro uiribus tueri elaborares, si Euangelium Domini nostri Iesu Christi uelles defendere. Sed siue te ad istud conuiciandi & criminandi studium ipse inflammatis: siue incenderint alij, qui ex præsentē doctrinæ contaminatio ne, & disciplinæ Christianæ ruina, suas se confidunt sustentare dignitate, opes, delicias: ita profecto incitatus uideris contra nos, qui in hac labefactione Ecclesiarum, emendationē doctrinæ atq; disciplinæ requirimus: ut periculum sit, ne & te, & illos tuos atrociorē adhuc odio aduersus hanc causam Christi incendat hæc mea refutatio, etiamsi remisse ualde a me & leniter instituat.

Attamen quoniam audimus nonnullis infirmioribus fucum oratione tua fieri: & sunt quædam etiam ab alijs obiecta in hac causa, resellenda: uisum est primum de ijs religionis nostræ controuersijs, quas etiam tu conaris sustinere, tecum disputare: deinde ad criminationes tuas tibi respondere. Dominus det, ut id ad gloriam suam, in salute electorum suorum illustrandam aliquid adferat. Sequar

Quorum gratia hæc responsio instituitur.

*Laet, qui hoc
scripto tra-
dentur.*

quar ergo ordinem tuum: & primum attingam nostrorum tempo-
rum in disputando morem, cuius meministi: deinde de sacramento
Eucharistiæ, sit ne integrum dandū his qui accipiunt: Tum de inuo-
catione Diuorum: Deinceps de cœlibatu Sacerdotum: inde de au-
thoritate Ecclesiæ, quoniam in ea errare te, & falli uideo: Postremo
depellam crimina tua, arrogantix, schismatis, imminutæ maiestatis
Ecclesiasticæ, sacrilegiorum. Scripsisti tu eleganter: respondebo ego
fideliter. tua oratio ornata: mea uera erit, dicendi commoditate &
& gratia tibi concedo totum: argumentorum uero fide & grauitate
nequaquam, quæ in sacris caussis, pijs uiris grata sunt, etiam si in il-
lis desit uerborum concinnitas.

*Quorum Bu-
cerus Latomū
admonuerat.*

Galat. 5.

*Iudicium de re-
bus sacris, un-
de petendum.*

Admonueram itaque te in mea epistola pro charitate, quam pres-
tare debeo omnibus, qui Christiani sunt nominis, & pro amicitia
quam tecum Argentorati contraxeram: Primum, ut iudicium tibi
de rebus sacris ex nullis alijs, q̄ diuinis literis parares: Deinde, cū le-
gis quæ contra nos edunt aduersarij nostri, ut etiam legeres quæ nos
illis respondemus: Adhæc, ut probe respiceres ad finem omnium
Ecclesiasticorum munerum & actionum, ad incrementum Fidei in
Christum uiuæ, illius scilicet, quæ per dilectionem omnia bona opes-
ra efficit: Denique perpenderes quam a nobis Dominus poscit nomi-
nis & Euangelij sui confessionem. Horum uero non ideo te monere
institueram, quod reprehederẽ, te disputare de rebus sacris, sed quod
optarem tæuo & populi Christiani bono disputare de his rebus,
item iudicare & adserere, non inconsulto nec temere, hoc est, studio
partis: uerum grauiter, & amore Christi, controuersijs probe cog-
nitis & excussis, ac iuxta æternum Dei uerbum, non publicum
quantumuis longi temporis errorem: ad ueram Ecclesiæ instaurati-
onem, non ad tuendas opes, potentiam, & delicias eorum, qui sub
nomine Ecclesiæ, potestate, & opibus Ecclesiæ turpiter abutentes,
tot iam seculis Ecclesiam tam horrende uastant: utque in ea re liberã
& constantem adhiberes in omnibus gloriæ Christi confessionem &
adsertionẽ, omni & metu, & fiducia hominũ remota. Delatum enim
ad me erat ab hominibus certis & idoneis, te tibi sumere iure diuino
defendere, inuocandos esse Diuos; alterã solum Eucharistiæ partem
dispensã

dispensandam: & cœlibatum a sacerdotibus requirẽdum. Quod sane nemo audeat, cui hæc controuersia recte cognita sint, & qui perspectum habeat, quid uerbum Domini de his rebus doceat, aut qui ex animo quærat & inuestiget, quid e re sit Ecclesiæ, & gloria Christi.

Ad hæc ita rescribis: eum qui ad me ista detulit, in eo forsan non mentitum quidem esse, quod dixit, te adferere inuocationem Diuorum: & quod a sacerdotibus cœlibatus exigendus sit; item quod studiose defendere soleas, partem unam Sacramenti in Eucharistia dispensari: sed quod ullam diuini uel humani etiam iuris facultatem tibi arrogaueris, in hoc sane illuz impudenter, quod in mentem uenit, id quodq; dicere nõ puduisse. Vitio autem tibi non esse dandum si rota hodie disputante Germania, pessime hoc facientibus multis in doctis & prophantis, quos a nobis excitatos esse dicis: in primis autem, cū & mulierculæ de summis religionis nostræ mysterijs ubiq; uidelicet in balneis & conuiujs multa garriant, tu etiam qui tibi locos communes de his rebus collegeris, disputes de religione: præsertim uero prouocatus, et ubi tua expetatur sententia, captetur opinio, & audiantur multa ab alijs absurda, multa indigna. Defendis etiam inter hæc, tamen si nemo tibi quidq; de eo obiecit, studium & professionem tuam, quod a Gymnasijs ad Rempublicam te contuleris, nec studio Theologico deditus sis: propterea quod uariæ sunt, ut in uita hominum, sic & in Ecclesia Dei munerũ functiones. Addis te sic existimare, si spartam quam elegisti, pro dignitate posses ornare, nõ uiliores partes, quam si concionator esses in Ecclesia, te sustinere. Itaque defendis tu hoc loco te, quod de controuersijs religionis disputare soleas, id quod ego nõ reprehenderam: & ad ea de quibus te admonueram, uidelicet, quo disputares de his rebus, ut Christiano & docto uiro dignum est, nihil respondes. Et quoniam petijsti, ne quid eorum dissimulem, quæ in tuam partem scripististi, sententiam tibi meam de his omnibus aperiam. Et ea quidem hæc est.

Capita Respon
sionis Latomi

Latomus ad
non obiecta
respondit, ad
monitionem
præterijt.

QVOS DECEAT COGNOSCE

re & differere de Religione Christi.

E Disput

*Controuersie
de religioe ad
quemuis Chri
stianum perti
nent, maxime
ad doctos.*

Disputare te de controuersijs religionis, si id ut religionem emēdes, & augeas regnum Christi, laudo: id enim cuiuslibet hominis Christiani est: te autē hoc magis decet, quod Doctoris titulū habes, & post musarum studia, multamque literarum tractationem, factus tandem sis Archiepiscopi Electoris consiliarius. Nā ex amoris abundantia, quem erga Christum in corde circumferimus, os erumpere in confessionem & laudem eius semper & ubique debet, dum adsunt, qui hanc aliquo cum fructu pietatis audiant. Garrendi de sacris rebus licentiam, et de mysterijs Christi perperam disputandi perentiam ullo in loco, nec ego, nec quisquam eorum, quos ego inter meos agnosco, excitauimus. Impingis igitur hic nobis, quod probare de nobis non poteris.

Plurimi, fateor, passim nimium irreligiose de dogmatis & institutis Christi, & scribunt, & loquuntur: sed quibus rebus bonis nō abutuntur, nō mali tm̄, sed etiā imperiti hoīes, quorū plena sunt omnia & uel q̄ recte instituta irreligiosi hoīes non deprauant? Hic autē abusus & deprauatio sermonum de rebus sacris imputetur ijs, qui culpā admittunt. Oues Christi nihilominus oportet uocem Christi pastoris sui sequi, alienorum fugere: ita enim dixit dominus Iesus, ergo ut inter utramque uocem diligenter discernant necesse est: ac ideo disputare debent de uerbis domini, quicunque de grege Christi sunt, cuiuscunque tandem, sexus, ætatis & conditionis: decoro tamen personæ & loci, & temporis ubique obseruato. Quamq̄ cum laudandus sit, & celebrādus nobis dominus per omnia loca sui dominatus, hoc est per uniuersum terrarum orbem, cumque apud Christianos inter uitia recte numeretur omnis sermo otiosus, & omnis *inipendia*, ne balnea quidem nostra & conuiuia Christianis uacare sermonibus, & pijs disputationibus oportet.

De studio & professione tua sic sentio. Preclaram sane, & semper necessariam Ecclesiæ Dei bonarum literarum professionem te cum laude seclatam esse fateor. Agnosco & hoc in quo nunc uersari te prædicas, munus institutum esse a Deo, & Reipub. Christianæ necessarium. Sed tamen Christiani hominis nomen profiteris: Dei beneficio uiuis, & moueris, es, & accipis ab eius gratuita benignitate ingenium, & eruditionem

Ioan. 10.

*Ubique et semper
de rebus
sacris loqui
licet.*

tionem, & dicendi facultatem non uulgarem, ut cætera in te collata Dei dona non cõremnenda taceã, quibus approbare te possis Deo, & bene mereri de hominibus: adhæc, parta sanguine Christi gratia patris cœlestis, & beata diuinitatis communicatio in baptisinate tibi oblata est, & offertur quotidie uerbo ipsius. His profecto de causis amare Deum debes super omnia, & toto corde, tota anima, cunctis uiribus: amare etiã legem eius, legẽ uitæ æternæ, quæ a salutem te sempiternam erudire potest, eique maiore quam ulli rei humanæ studio incumbere, eam complecti, adserere, & prædicare debes.

Non est quidem omnium ciuium, posse de singulis questionibus iuris ciuitatis suæ respondere, ea enim functio iuriscultorum est: at ignorare leges quibus uiuendum est, & prima eius iuris capita, quocumque ciuibus uti oportet, peregrini, non ciuis est: aut ignauisane & improbi ciuis. Tam paruum uolumen Sacrorum bibliorum, in quo continetur sciẽtia bene beateque uiuendi, in quo etiã traditur nobis cognitio Dei ueri, & quem nobis misit Filius ipsius, quæ uita æterna est, nemo quamlibet a literarum studijs remotus legere & uersare, si non quotidie, aliquibus tamen & maxime sacris diebus negliget, qui modo recte meminerit, quid in baptisinate factus sit, quid acceperit. Excoecati & deplorati Iudæi studiose istud faciunt: quis igitur Christo Domino nostro uere credes, frigidiorẽ se cultorẽ Dei declaret, quam populus hic reiectus & extrema cœcitate percussus? Quanto igitur indignior est ignoratio diuinæ scripturæ uiro eximie docto, & eo loci constituto, sicut ipse tu in eo, quod edidisti scripto non semel profiteris: Vides, & tibi, quamquam ciuilibus negotijs peculiariter es addictus, sacros libros assidua manu uersandos esse?

Hic te non excusabit eorum blasphemia, cui tu nimis prope in hoc tuo scripto accedis, qui execranda impietate affirmant: Scripturas sic esse ambiguas, obscuras, et perplexas, ut doctrina Christi certa ex illis percipi nõ possit. Indocti enim & intemperanter abutentis orio, aut certe malitiosi, uel fanatici impostoris est, qui professus traditurum se legem uiuendi, Deumque colendi, & legem ad omnes pertinentem, si eam adeo scribat ambigue & intricate, ut ne docti quis

E ij dem,

Indignũ Christiano nõquã sacras literas attingere.

Ioan. 17.

Iudæi studiosi us scripturas legunt, quã Christiani.

Scripturæ clare et certo docent pietatẽ.

dem, nedum omnes, quos ea lex tenere debeat, certam ex ea sententiam discere queant. Itaque si quis hoc Spiritui sancto bonarum omnium artium largitori, tribuat, eum nobis edidisse Prophetarum & Apostolorum libros, adeo perplexos & obscuros, ut certam ueramque doctrinam Euangelij, nemo possit ex illis eruere, blasphemia certe fuerit illa multo omnium immanissima; Deumque precor, ut ne in illam incurras. Sed de hoc loco infra dicendum plenius, tibi que solidius respondendum est, cum agemus de autoritate Ecclesiae, quam tu auctoritati scripturae uideris antepone. nunc ista satis sunt. Interim hoc tibi in Domino plane confirmo, si uelis inducere animum, Sacra ut Biblia legas, ea legas religiose, tanquam oracula Dei, remotis praecipue dicitis, non modo Alphonsi tui, qui, ut audio, tibi singulariter arridet, & aliorum aduersariorum doctrinae sanctae; sed & omnium hominum: exclusa etiam omni cupiditate, quae transuersos agit homines, etiam admodum attentos, & uigilantes: & seposito omni studio comparandae plurimorum gratiae, consecuturum te statim in omnibus controuersis religionis, quo praeditus es ingenio, sententiam Dei, nullo negotio, & uere iudicaturum. Haec de primo loco inter nos controuerso.

Ratio legendi
sacros libros.

DE DIMIDIATIONE Eucharistiae.

Arg. Lato. 1 **A**lter locus est, de dispensanda altera solum parte Sacramenti in Eucharistia. Hanc defendis istis argumentis: tantum de subaltera specie Sacramenti dispensari, quantum sub utraque. Corpus uerum sanguine suo minime destituit. Dominum sacramentum integrum porrexisse Apostolis, sed Sacerdotibus, non laicis. Nec uetuisse praebere tantum alteram speciem, cum idem ipse fecerit duobus discipulis in die resurrectionis. Licuisse quidem in prima & rudi Ecclesia, ritumque a Christo acceptum religiose tenente, integrum sacramentum praebere omnibus fidelibus: hoc autem consensum multorum temporum antiquatum, et decreto Ecclesiae in Concilio Basiliensi abrogatum esse, postquam Ecclesia docta a patribus intellexit utramque

Luce. 24.

xit utramque speciem conuenire sacerdotibus : & laicos debere 5
contentos esse altera specie: cum ut tolleretur error simplicium, pu-
tantium a corpore Christi seiunctum esse sanguinem eius, & in duo-
bus sacramentis diuisum Christum: tum alijs de causis nō leuibus,
quæ referuntur a Theologis. Concilij Basiliensis autoritatē anxie 6
tueris, ideo quod receptū postea sit, in hoc maxime decreto, de altera
in specie sacramēti distribuenda : deinde q̄ in eo Episcopi conuene-
rint, quibus ut Episcopis, ista uis & potestas concessa sit, ut quicquid
statuerint, id ratum firmumq; Christianis haberi & seruari debeat.

Vehementer te commotum in nos fuisse oportuit Latome, cum
hæc scriberes, ut non animaduertes quam indignæ tua eruditione
sint istæ tam protritæ & leues argutiæ.

Ad communionem integri sacramenti urget, & in ea detinet nos
merito præceptum Christi, Accipite, manducate, hoc est corpus me-
um, & Accipite, bibite ex eo omnes, & Facite hoc in meam cōme-
morationem: Hoc, quod ego nūc facio, & facere uos iubeo. Ecclesia
uera Christi, ne Angelum quidē de cœlo audit, qui diuersum a man-
dato sponsi sui præcipiat, tantum abest, ut ipsa per se aliud quid usur-
pet aut statuat. Lege quæso & expende, quæ sanctus martyr Cypria-
nus de hoc præcepto, Facite hoc, disserit, Epistola iij. Lib. ij. Cumq;
hoc sacramentum Dominus instituerit tam diu celebrandum, dum
redeat gloriosus ad iudicium, is profecto ritus, quē in eo obseruan-
dum tradidit, nulla potuit humana, nec negligentia, nec contraria
constitutione abrogari.

Ecquid oro de Ecclesia Christi sentias, qui scribere tibi permisisti:
Cum rudis adhuc prima Ecclesia esset, ritum a Christo acceptum re-
ligiose tenuit, donec docta a Patribus, intellexit utramque speciem
conuenire sacerdotibus, laicos solo pane cōtentos esse posse: Agno-
scis uerba tua. O sanctam & optabilem ruditatem primæ Ecclesiæ,
quæ traditam a Christo ceremoniam hanc sanctissimam religiose
obseruauit: O irreligiosam & infelicem doctrinam, non Patrum, sed
peruerforum pædagogorum, qua mutatum est, quod instituit Chris-
tus. Sed quam, obsecro te, tu audes primæ Ecclesiæ tribuere rudita-
tem, in qua tam potens erat Spiritus ueritatis ille, qui docuit eam
fuit.

*Responsio ad
argumentum
quartum.
Matth. 26.
Ecclesia nullū
audit præter
Christum.*

*Ecclesia pri-
ma non rudis
fuit.*

E iij omnia

Tertullianus. omnia, & suggestit quæcunque Christus tradidit: Tertullianus inquit, libro de præscriptionibus: Nobis curiositate opus non est, post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelia. Et rursus in eodẽ libro: Fœlix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, Hoc ipsum Apostolus Paulus de se ipso testatus est, Act. 20, ad Presbyteros Ephesinos. Quid igitur primæ Ecclesiæ ruditati adijcere potuit sequens doctrina Patrum, &que eorum Patrum, quales posterior illa ætas tulit, cum adeo collapsa disciplina &

Bernardus.

religio Episcopalis fuit, ut D. Bernardus ante quadringentos fere annos, grauer sit questus, eos spoliandis potius, quã ornandis Ecclesiis, perdendis quam custodiendis, exponendis quam defendendis, prostituendis quam institutendis, maculandis & deuorandis magis quã pascendis incumbere.

Responsio ad quincum arg.

Atqui scribis causas extitisse nõ leues, certe Ecclesia iam eruditior, sed turba male consultorum pastorum, irreligiose audacior mutare ausa fuit. Quas uero causas mihi Las-

Causæ que finguntur mutati Sacramenti.

to me? Tu qui uoluisti erudite & prudenter scribere, quam causam omnium grauissimam esse putasti, eam haud dubie atulisti. Eam uero de qualis sit: Ut tolleretur, inquis, error simplicium, ne putarent a corpore seiunctum sanguinem, & in duobus Sacramentis Christum esse diuisum. Atqui hunc errorem aliquando extitisse ubi legisti? Itane fingere uobis causas uiolandi Sacramenta sumitis? Verum ut extiterit talis error: nulla ne alia ratione illi occurri potuit, quã mutando institutum Christi? Vagantur inter imperitos & hodie uarii atque crassi errores de corpore Christi in Sacramento, eripiemus ne igitur simplicibus etiam hanc Sacramenti partem?

A Theologis, qui maxime laborarunt comminiscendo causas huius mutationis, periculum effusionis memoratur: & ut Sacerdotum adseratur dignitas. At uero tempore sanctorum Patrum periculum hoc magis metuendum erat: cum totæ, & longe frequentissimæ Ecclesiæ calicem Domini singulis Dominicis, & festis diebus sumebant: dignitatis uero sacerdotalis adserendæ quanto amplior cura patres illos tenebat. Verum nec periculum hoc sanctissimos Patres mouit, ut institutum immutarent Domini; adeoque non est illis uisa

uisa dignitas sacerdotalis adserenda hac sacramenti dimidiatione: ut quod contrarium diserte docuerint, in his scilicet mysterijs, nihil prorsus inter sacerdotem & plebem interesse. Nunc non sic, inquit Chrysostomus, uerum omnibus unum corpus proponitur, & unum poculum.

Homilia 13 in post. ad Cor.

Cum ergo luce meridiana clarius pateat, quid in sacra Coena Dominus instituerit, & nobis faciendum praeceperit: & cum nullis omnino uel Patribus, uel concilijs ulla de causa liceat circa sacramenta, aut ulla alias res quicquam statuere, contra id quod Dominus ipse & Apostoli aperte definirunt, quod & concilia & Pontifices ipsi fatentur: certo sequitur & istam Sacramenti mutilationem, quam defendis, non posse tribui Ecclesiae Christi, nec eos, qui uel inuexerunt illam, aut defenderunt, repraesentasse Ecclesiam Christi. Nec enim sine grandi illa sacrilegio admitti potest, ut Papa Gelasius recte pronunciauit his uerbis.

Dimidiatio sacramenti, non potest adscribi Ecclesiae Christi.

25. q. 10.

Comperimus autem, quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacri cruoris abstineant: qui proculdubio (quonia nescio qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia diuisio unius eiusdemque mysterij, sine grandi sacrilegio, non potest peruenire.

De consecrat. dist. 2. Comperimus.

Sacrilegium est dimidiatio sacramenti.

Quare quocumque in numero Concilia Constantiense, & Basiliense habere uelis, tamen quoniam qui in his consilijs conuenerunt, & iudicarunt, istud grande sacrilegium sacramenti dimidiati defendunt, & dispensationem Sacramenti mandatam a Domino damnarunt, constat haec duo Concilia hac in re minime ex Spiritu sancto iudicasse. Nec nouum est, Concilia, quamquam generalia, contra uerbum Domini statuere. Notus est lapsus Concilij Ariminensis, Ephesini secundi, & multorum aliorum. Homines enim quamlibet multi coeant, tamen ut homines sunt, ita possunt, & non in nomine Domini coire: & in nomine Domini conuenientes, non in nomine Christi statuere.

Concilia etiam bonorum, male de Religione statuere possunt.

Vnus indubitatus doctor ueritatis est Christus Dominus, hunc iussit Pater audire, hunc audiuit Ecclesia uniuersa Christi, quam late orbis patet, sicut in caeteris, sic etiam in hoc instituto, quamdiu illi ueri Episcopi praesuerunt: & hodie audit eum, & integrum Sacramentum administrat omnis Ecclesia tum Indica, tum Graeca.

Luce 9.

Vnde certitudo in rebus sacris petenda.

Nulla.

Bernardus.

Nulla igitur omnino caussa adferri potest, quo minus imminutæ maiestatis Christi, & Ecclesiæ eius, ipsi nos obligemus, si tam manifestam Sacramenti deprauationem, quæ eo tempore in occidentalibus Ecclesijs obrepfit, quo Dominos habere cœperunt, qui Antichristo, non Christo seruibant, ut Diuus Bernardus questus est, retine re audeamus, docti iam pridem meliora.

Novitia est
mutilatio Sa-
cramenti.

Cyprianus.

Audes tu quidem scribere, Ecclesiam multis seculis hanc deprauationem usurpasse; uerum hoc ipso Ecclesiæ Christi luculætam iniuriam facis. Constat enim ab orientalibus Ecclesijs nunquam fuisse receptam: in occidentalibus autem ante quadringētos annos nondum ubique obtinuisse. Sed fac esse: multis sæculis hæc Sacramenti mutilatio obtinuerit: quia tamen constat usum huius ceremoniæ secus esse institutum a Christo, aliter traditum ab Apostolis, qui a Domino acceperant, nonne concluditur hanc Christi institutionis deprauationem minime tribuendam esse Ecclesiæ, sponsæ Christi, quæ uerbum eius per omnia sequitur: sed temerari potius, & superstitioni imperitorum & irreligiosorum Sacerdotum, eamque deprauationem a ueris Christi Ecclesijs, mox ut institutum sui præceptoris cognouerint, repudiandam esse, ut quæ hunc unum magistrum audire, & sequi pastorem debeant. Consuetudo enim sine ueritate, uetustas erroris est, ait D. Cyprianus. Et nos filios ueritatis, non hominum consuetudinem, sed Dei ueritatem sequi oportet.

Responsio ad
primū Argu.

Commentū illud, uidelicet contineri tantum sub altera specie Sacramenti, quantum sub utraque, irreligiøsæ argutationi merito est ascribendū. Ista corporis et sanguinis Domini exhibitio, quam Dominus nobis in sacra Coena sua offert, res Sacramenti est, & operatiōnis diuinæ: quapropter ex physica ratione de ea quicquā colligere uelle, non minus a ratione, quam a religione alienum est. Exhibet hic se Dominus, ut ipsi uisum est, ratione nobis inexplicabili: & quāquam seorsim corpus, seorsim sanguinem, in ipso tamen nequas est quidquam sectionis cogitare. Vera est & realis exhibitio, sed ad id, ut corpus & sanguinem Domini uere percipientes, utuamus penitus in ipso, & ille in nobis. In nostris enim cordibus habitare uult; eo se his sacramentis inserit, ut ipsum non in auro & argento, in quibus

Quomodo no-
bis Dominus
seipsum in coe-
na exhibet.

quibus non habitat, (ut Salomon, Iesaja, Stephanus, & Paulus testatur idonei testes) sed in nobis ipsis, quem tota uita nostra circumferre, & tanquam ueræ Monstrantiæ, demonstrare & exhibere debemus omni pietate, sanctimonia, & beneficentia.

1. Reg. 6.
Iesaja 65.
Acto. 7. 17.
1. Cor. 4.
Responsio ad
arg. secundū.

Argumenti illius, quod Apostoli non laici fuerint, sed sacerdotes, cum eis Dominus utrumque Sacramentum præbuit, merito me piget, pudetque tuo nomine. Facile enim uides, si ista argutia admittatur, consequi, neque panem Domini laicis dispensandum esse. Nec enim de hoc aliud a Domino mandatum accepimus quam de calice, estq; Apostolis datus, nō laicis. Quod ille tam imperitus, quam impius sacrificulus agnouit, qui respondit, laicis nec corpus Domini iure dari, sed liberali sacerdotum benignitate. Est & illud irreligiosæ incogitantis in re tanta, de discrimine Clericorum & laicorum mentionem facere: cum nec sacerdotibus apud uos calix Domini de mensa Domini dispenseretur.

Sacrificuli discrimen.
Latomi incogitantia.

Quod subijcis, non ueruisse Dñm dispensari altera solum specie, quum et ipse ita Sacramentū duobus discipulis Emaunti porrexerit, tantundem momenti habet. Primū enim, an Dominus in ea fractione panis duobus discipulis Sacramentum corporis sui dederit, incerta coniectatio est: & ut certa sit, quomodo probabis non dedisse Dominum his discipulis pariter & Sacramentū sanguinis sui?

Responsio ad
arg. tertium.
Luca 24.

Quid enim hoc loco habetur aliud, quam hos discipulos apertis tantum ipsorum oculis agnouisse Dominum, cum eis acceptum, benedictum, & fractum panem porrexisset. Deinde si maxime constaret Dominū, in hac fractione panis exhibuisse Sacramentum sui ipsius, & id symbolo panis tantum: licet ne propterea seruis immutare institutum Domini sui in hac sacra Cœna, tā clare et diserte ab eo traditum? An uero non uideatur tibi Dñs satis uetuisse, alteram tantum Sacramenti speciem de mensa sua dispensare, cum utrumque dare & accipere adeo sancte instituit & præcepit? Tu quamq; te hominem agnoscis, nec dignissimum iudicas, qui donis Dei profusus utare, tamē si tuæ familiæ diserte præcepisses, ut ad prandiū tibi pararet triciborum genera, cum duobus multo salubrius uteris: eo ipso tamē uelles domesticos tuos arbitrari, esse abs te uetitū ipsis, duo tantum

Nemo hominum inobediens seruum fert, et dominus feret scilicet.

tum tibi genera ciborum exhibere, quod præcepisses illis diserte de tribus. Cur igitur putes uetitū nobis non esse, alterā solū Eucharistię partem de mensa Domini dispensare, cum Dominus tam clare instituerit, & iusserit Apostolos primum, consequenter omnes homines administrare & sumere utramque, diu ait: Bibite ex eo omnes.

Ecclesia Christi etiam fallitur nonnumquam.

Ecclesię igitur Christi, quia sunt hominū cœtus, & labi possunt propter imperitiā ministrorum, & inopiam doctrinæ syncerioris: ferre potuerunt, cum aliqua ignoratiōis excusatione, spoliari se dispensatione & perceptione calicis Domini, & nihilominus Ecclesię Christi esse. Atquæ eruditę sunt, quomodo mysterium huius Sacramenti Dominus instituit, hæc non possunt esse Ecclesię Christi, si prætermittant quod traditum esse nouerūt a Christo sponso & capite suo. Adulteræ enim sunt, non sponsæ Christi, quæ maiestati & præceptis Christi auctoritatem creaturæ scientes præferunt. Id quod Prophete passim clamant, de quo audi expende quid Diuus Cyprianus testatus sit.

Cypria. lib. 2. Epist. 3.

Et ideo frater charissime, si quis de antecessoribus nostris, uel igno-
 ranter, uel simpliciter non hoc obseruauit & tenuit, quod nos Domi-
 nus facere exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati eius
 de indulgentia Domini uenia concedi; nobis uero non poterit igno-
 sci, qui nunc a Domino admoniti & instructi sumus, ut calicem Do-
 minicum uino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeras-
 mus; & de hoc quoque ad collegas nostros literas dirigamus, ut ubi
 que lex Euāgelica & traditio dominica seruetur, & ab eo quod Chris-
 tus & docuit & fecit, non recedatur. Quę ultra iam contemneret & in-
 errore pristino perseverare, quid aliud est quam incurere in obitu-
 rationē Domini increpantis in Psalmo & dicentis: Ad quid exponis
 iustificationes meas, & assumis testamētum meum per os tuum? Tu
 autem odisti disciplinā, & abiiecisti sermones meos retro. Si uidebas
 furem, cōcurrebas, & inter mœchos particulam tuam ponebas. Exe-
 ponere enim iustificationes & testamentum Domini, & nō hoc idem
 facere quod fecit Dominus, quid aliud est, quam sermones eius
 abijcere, & disciplinam Dominicam contemneret nec terrena, sed
 spiritualia furta, & adulteria committere, dum quis de Euangelica ue-
 ritate

Psal. 49.

ritate furatur Domini nostri uerba & facta, & corrūpit, atque adul-
 terat praecepta diuina? Sicut apud Hieremiam scriptum est: Quid
 est, inquit, paleis ad triticum? propter hoc, ecce ego ad Prophetas, di-
 cit Dominus, qui furantur uerba mea unusquisque a proximo suo,
 & seducunt populum meum in mendacijs suis, & in erroribus suis.
 Item apud eundē alio loco: Et moechata est, inquit, lignū & lapidē, &
 in his omnibꝫ nō est reuersa ad me. Quod furtū et adulteriū ne in nos
 etiā cadat, cauere solicite, & timide, & religiose obseruare debemus.

Hier. 23.

Cap. 3.

Hæc D. Cyprianus contra eos nominatim scripsit, qui in calice
 Dominico sanctificando, & plebi ministrando, non hoc faciebant,
 quod Iesus Christus Dominus & Deus noster, sacrificij huius author
 & doctor fecit & docuit, uidelicet, quod aquam pro uino in calice
 ministrabant. Cum autem illud D. Martyr ideo tantopere dānarit,
 quod alienum esset ab instituto Domini: nec minus ab eo instituto
 disceditur, quando calix omnino plebi non ministratur, ac cum in
 eo pro uino exhibetur aqua: planum est, omnia illa, quæ D. Martyr
 hoc loco contra eos adfert, qui Sacramentum Domini uiolabant,
 dum aquam in calice loco uini porrigebant: uerissime dici posse, &
 quadrare hodie in eos, qui idem Sacramentum in eo mutilant, quod
 plebi calicem penitus subtrahunt. Id nemo negabit, qui agnosceret, S.
 Martyrē ea, quæ scripsit cōtra Aquarios illos uere, & solide demon-
 strasse. Quod ipse tu, qui Dialectica & Rethorica semper es professus
 inficiari non potes, etiam si in sacris non admodum sis uersatus. Nec
 est quod cauilleris hoc loco de uerbo Offerre: S. Martyr enim pro-
 posuit, de calice Domini sanctificando & plebi ministrando.

Admisceris tu huic loco quædam de potestate Pontificū & eorum
 qui in Cōcilio Constantiensi & Basiliensi Christū & institutum eius,
 dum Ioannē Husz cremarēt, eiusqꝫ sectatores execrarētur, condēna-
 runt: sed hæc ad locū de Ecclesia pertinent, ibi respōdebitur ad ea.

Scribis, non modo creditu, uerum etiam dictu esse difficile &
 absurdum, tot, tantosque uiros, qui Concilijs illis duobus inter-
 fuerunt aliud spectasse quam Ecclesiæ concordiam. Mirabile uero
 lectu est, & mihi ante hac difficile creditu fuisset, Latomum in-
 stituisse oppugnare hoc suo scripto longe maximam Germaniæ

F ij. partem

Etiam in Concilio maiori pars vincit meliorem.

partem, in qua non pauci & docti, & prudentes uiri sunt; & scribere sibi permisisse tam aliena a sensu, & iudicio omnium, quam rerum humanarum conditionem, tum historias, & maxime temporis illorum duorum Conciliorum notas habent. Etiam melioribus Ecclesiæ temporibus, maior pars meliorem in conuentibus Ecclesiasticis non raro superauit. Et si maior pars in Concilio Constantiensi, quod primum damnare ausum est seruare institutum Christi in Cœna Domini, ueram Ecclesiæ Christi concordiam quæsiuit; qui factum est, ut pius & necessarius Sigismundi Imperatoris & paucorum bonorum Patrum conatus, de reformando Clero, antequam Pontifex crearetur, qui eam reformationem (ut antea factum) in aliud tempus resiceret, adeo impie fuerit elusus & Rhetorica ista tam a uero de rebus iudicio aliena, te profecto indigna est; & pœnitebit te quoque aliquando grauissime, quod securus ambitiosam istam turbam, hæreticos uocare nō dubitas D. Martyrem Christi, Ioannem Hus, & sectatores eius, tum certe, cum Dominus suum tibi de his iudicium reuelarit.

Epilog. ad diuidiat. Eucharist.

Chrysostronus Homil. 18. in 2. Corinth. Bernardus.

Concludo itaque hanc quæstionem cum D. Cypriano: uidelicet, In sacrificio, quod Christus est, non nisi Christū audiendum et sequentibus idem corpus, et idem poculum proposuit, iussitque pariter omnes utrumque sumere, nihil enim in hoc Sacramento interesse inter sacerdotem & plebem, catholice & orthodoxe D. Chrysostronus testatus est. Ita obseruauit quod ueluti per manus acceptum a Domino Apostoli tradiderant, uniuersa Ecclesia Christi, usque ad id tempus, de quo scripsit Bernardus in Cantica Sermo. xxxiii. Christi sunt & seruiunt Antichristo: honorati incedunt de bonis Domini, qui honorem Domino non deferunt. Hoc tempore prælati uendere Sacramēta Christi cœperunt, & abicere disciplinam eius uniuersam: quid mirum igitur, si etiam hoc Sacramentum mutilarint? Sed de his plura in quæstione de Ecclesia.

NUNC DE INVOCATIONE
Diuorum.

Hanc

HANC conaris adserere autoritate non tantum Sanctorum Patrum & Ecclesie, in qua illam fuisse affirmas ante mille ducentos annos: uerum etiam autoritate Scripturarum, quæ tuo quidē iudicio, tam sunt hic aperte, nulla ut possint oratione labefactari. Prius enim itaque respondebo quantum attinet ad autoritatem Patrum, quos utinam legisses tam diligenter, quam citras confidēter. Didicisses enim, illos iudicare irreligiosum, & in spiritum sanctum autorem sacrarum Scripturarum esse contumeliosum, si quis in controuersis religionis obijciat autoritatem hominum, priusquam sententia Christi ex diuinis literis explicata sit & comprobata. Deinde si Patrum scripta legisses, notum etiam tibi esset illud, Diuum Augustinum & cæteros Sanctos Patres omnes, solis Canonicis Scripturis hunc honorem detulisse, ut ideo uera haberent quæcunque in illis legissent, quia sic scripta essent: de cæteris uero scriptis omnibus liberum sibi iudicium fecisse, nec quicquam in eis approbasse, quantumuis magna scientia & sanctimonia præditi fuissent, quod non per Scripturas, aut probabiles rationes demonstratum esset, aut approbatum: Idemque de suis scriptis iudicium nos facere præcepisse. Prius ergo per Scripturas, si quas te habere putabas, adserere te inuocationem Diuorum oportuerat: ac deinde Patrum testimonia subiungere. Sed quantum ad hunc ordinem pertinet, condonemus sane tibi, & non Theologo, & sequenti non ueros Theologos. hoc interim condonandum non est, quod Sanctis Patribus tribuis, ipsos inuocationem Sanctorum asserere, & nominas inter eos qui hoc faciant etiam D. Hieronymum & Augustinum, ex quorum libris nihil quicquã huius assertionis docere poteris aut monstrare, sed neque ex aliorum libris. Adserere enim aliquid in Ecclesia Dei, est id ut dogma religionis nostræ proponere. Sic inuocandos esse Sanctos nullus Patrum docuit. Prorumpunt quidem in orationibus laudatoris Diuorum, per prosopopœiam in appellationem & inuocationem illorum, quos celebrabant: uerum ut in preces publicas Ecclesie nunquam hoc admiserunt, ita nequaquam ut cõmune dogma Ecclesie adseruerunt. Quantum ad Librum meditationum attinet, & similia commenta, quæ D. Augustino tribuuntur: si accu-

*Sine scriptur.
hominū autho-
ritas nulla.*

*Sancti patres
nusquam inuo-
cationem Di-
uorum asserunt*

*Apostrophe
patrum ad san-
ctos.*

rate huius scripta legeris, ipse fateberis incertā esse auctoritatē: quā ne in his quidem ulla est huius rei adfertio. Nec enim quodlibet Sanctorum factum, adfertionem uel dogma parit in religione Christi.

Ecclesiæ auctoritas falso inuocat. Diuorum prætextatur.

De auctoritate Ecclesiæ respondeo, eam prætexti huic rei non posse. Tu quidem audes scribere, inuocationem Diuorum fuisse in Ecclesia ante mille ducentos annos. Diuus autem Augustinus, qui ceteriore tempore in Ecclesia floruit, scripsit libro de Ciuit. Dei xxii. Cap. x. in hunc modum. Nos autem martyribus nostris non templa sicut dñs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorū apud Deum uiuunt spiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria in quibus sacrificemus martyribus, sed uni Deo, & martyrum & nostri sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum eius confessione uicerunt, suo loco & ordine nominantur: non tamen a Sacerdote qui sacrificat **INVOCANTUR**. **Utriam, tibi, an Augustino de usu Ecclesiæ Dei ante annos mille ducentos, credere iubebis?**

Colonienſium arguitur.

Arguantur hic quidam ex Colonienſibus, in sacrificio quidem Sanctos inuocari non debere, sed solum Deū Patrem per Christum: in alijs autem precibus eos inuocare licere. Quis uero Christianorum, qui in hac disputatione sententiam Domini, non impias rixas querit, non concedat, precem eam quam in sacrificio Sacerdos totius Ecclesiæ nomine facit, proprie Ecclesię precem, & omnibus alijs Christianorū precibus exemplo esse debere? Ex quo conficitur, cum in hac solenni Ecclesiæ precatione Sanctos inuocare non liceat, ut nec in alijs, siue Ecclesiasticis, siue priuatis, id Christianos deceat. Quod enim rectissimum est, & Deo gratissimum, id in omnibus precibus, quæ ad Deum effunduntur, omnino sequendum est. Quocirca etiam aliæ Ecclesiasticæ preces, quas Collectas uocant, nulla ad Diuos, sed ad Deum omnes diriguntur.

Ergo & in eo Ecclesiæ Dei iniuriam facis, quod ipsius institutum & obseruationem facis, inuocare Diuos, Inuentum hominum: qui ut de Ecclesia maxime fuerint, tamen quoniam hoc commētum inuexerunt in usum populi Dei, in eo nequaquam id fecerunt, quod est membrorum Ecclesiæ, agentium ex spiritu Christi. Non enim ad ædificand

edificationem corporis Christi, sed ad grauissimam eius uiolationem, & deprauationem hoc inuentum ualuit: quod fatentur & deplorant, quicumque regnum Christi uere expetunt.

Porro ubi ad scripturæ autoritatem uenis, uide quid probes. *Nullæ script. D. inuocatio*
 Citas primum illud Hieremiæ cap. xviij. Si steterint Moses & Samu-
 el coram me, non est anima mea ad populum hunc. Quid autem? *ni patrocinan*
 ne ex cõditionali facis cathegoricam? Si steterint, inquit Domi-
 nus: Tu concludis, ergo stant; imo non hanc, sed istam. Ergo sunt
 inuocandi: hoc enim, non illud in disputatione est.

Alterum testimonium profers ex ij. Machabeo. xv. ex quo libro
 si nesciebas, nullum posse dogma statui, uel probari, non debebas tibi
 sumere hisce de rebus disputare: Si sciebas, non erat tibi ita luden-
 dum in re tanta. Verum largiamur tibi hoc testimonium posse pon-
 dus aliquod in huiusmodi disputatione habere; quid tamen ex som-
 nio concludas? Visus est Iudas sibi uidere, non Hieremiam, ut tu non
 probe citas, sed Oniam sacerdotem protensis manibus orantem pro *Latomus non*
 populo Iudæorum: & deinde iuxta hunc apparuisse ei Hieremiam *recte allegat*
 prophetam, de eoque dixisse Oniam, Hic est, qui multum orat pro *scripturas.*
 populo. Quid uero hic aliud quàm somnium & uisionem habes? Quam
 absurde autem consequetur, si tribuere re ipsa oporteat spiritibus,
 quæ in insomnijs Sanctis uisi sunt facere? At donemus etiã istud: ta-
 men quæ fuerit ista conclusio? Sancti orant pro nobis, ergo sunt no-
 bis inuocandi? Qui in India Christiani sunt, orant pro nobis: uis tu
 igitur, ut eos inuocemus?

Rursus, apparet te admodum in hac descriptione perturbatum fu-
 isse, (alios enim dialectica docuisti) nam cùm disputatio sit inter nos,
 num Diui sint a nobis inuocandi, non etiã, an orēt pro nobis: tu Scri-
 pturas adducis, quibus probari posse putas, eos orare pro nobis, quod
 nemo nostrum negat. Quamquæ etiã si ualeret hæc consequentia, O-
 rant pro nobis Sancti, ergo etiã inuocandi nobis sunt, ut orent pro
 nobis: tamen quæ tu adducis loca, secundum Pighium uestrum, & alios
 uestros doctores, pro tua causa nihil momenti adferunt. Negant enim
 illi, Diuos ante psolutum precium redemptionis nostræ, fuisse cum Deo
 coniunctos in gloria, ac ideo suffragia ipsorum eo tempore implo-
 rari non debuisse.

Verum

Sancti quomodo orant pro nobis.

Verum inter nos non disputatur, an Diui pro nobis orent, sed an sint a nobis appellandi, ut orent pro nobis. Nos enim uiuere Sanctos apud Christum credimus, & in Christo: quare consequitur, ut non negetur eos uiuere nostri amantes, adeoque salutem nostram perpetua quadam pro nobis deprecatione expetere cum Christo capite suo & nostro, sed deprecatione, qua precantur cum primis Sanctis & sanctificari in nobis nomen Patris nostri cœlestis, & proferrî regnum Filii eius, in quo & Angeli sunt. At inuocare & appellare, uel Diuos uel Angelos, cum sciri non possit, primum an id probetur Deo: deinde, an illi nos audiant, religio est ihs, qui plenius nouerunt, quid sit adorare Deum per Christum in spiritu & ueritate.

Augustinus. An sancti sciunt quid apud uiuos agatur.

Diuus Augustinus in libro, De cura pro mortuis, ingenue fatetur se inter cœtera, & hoc de D. Martyribus ignorare, quomodo nobis auxilia Dei impetrent, an res nostras norint, & preces audiant, nec ne. Quod uero tunc in Ecclesia ignoratum fuit, de eo quomodo tu nos certos facies? Easdem Scripturas Sancti Patres habebant, & in omnibus dogmatis ad pietatem facientibus mentem Domini tenebant. Hic Prudēti poemata, et Hieronymi consecutio. Cum Sancti sint cum Christo, eos ubique adesse: & si qua sunt similia: quia desituuntur testimonijs Scripturarum, apud religiosas mentes parum ponderis habent.

Iodh. 14. 10.

1. Iodh. 2.

1. Tim. 2.

Quos ergo uera cura implorandę opis diuinę tenet, ij commentis omnibus eiusmodi prætermisissis, quoniam incerta sunt, certum sequi uerbum Domini studebunt, hoc est, inuocabunt Patrem per Christum. Dominus enim dixit: Quicquid Patrem rogaueritis in nomine meo, dabit ille, & ego faciam uobis. Hoc aduocato qui cōsentus est, neminem alium inuocabit in cœlis: qui eo satis non habet, is nec Sanctos habere poterit: nam sunt unum cum Christo, & ignorant eos, qui Christum non agnoscunt eiusmodi Aduocatum nostrum apud Patrem, qui solus a Patre impetrat nobis omnia.

Hęc certa sunt, quia diuinis oraculis prodita: his inhærent ueri adoratores, & qui opem Dei cum re iigiose quærunt, tum certo exorant. Inuocationem autē Diuorum lrem dubiam, & inuentum hominū relinquant ihs, quibus Christus Dominus uidetur aut minus, quam

quam Diui promptus ad intercedendum pro peccatoribus; uel non tam efficax apud Patrem intercessor, aut certe nobis difficilior aditus & plane talis, qui peccatores ad se uere conuersos, nisi intercessoribus Diuis, audire nolit.

Alphonsus uester, & alij quidam appellati in hoc articulo de auctoritate Scripturarum, obijciunt ea loca, in quibus probatur, uiuentes hic Sanctos inuocare, ut pro nobis ad Deum intercedant. Sed ab hac terrena uiuendi agendique ratione, ad coelestem, non ualet consecutio. Nimis magna inter hanc & illam uitam diuersitas est. Hic appellare & rogare fratres, ut pro nobis deprecantur, cum id nulla sit diffidentia uel diuinæ bonitatis, uel intercessionis Christi, sed tantum ex ardentiori id existit studio exorandi, quæ ad sanctificandū nomen Dei, et proferendū regnū eius faciūt, opus est ueræ pietatis: quo quidem opere & nos ipsos, & proximos ad orandum Deum magis inflammamus, & estimationem donorum Dei, nostrique ipsorum deiectionē, cū in nobis, tum in proximis augemus, ac gloriā Dei, per auctam hoc pacto nominis eius inuocationem & gratiarum actionem, illustramus. Quæ utilitas fraternæ intercessionis commendatur a Paulo in Corinth. i. cum ait, Dominus porro liberabit me adiuantibus & uobis, deprecatione pro nobis, ut pro dono in nos, ex multis personis, & gratiæ per plures agantur pro nobis.

Sanctorum uero animæ, quæ nunc extra mundum hunc uiuunt cum Christo, non hanc nobiscum habent uitæ coniunctionem, ut appellari a nobis, aut ad ista officia fidei & charitatis excitari debent: alioqui per se excitatissimi, & in omnibus ijs deprecationibus & laudibus Dei, quæ illorum uitæ conueniunt, ardentissimi.

Perspicuum igitur est, inuocationem Diuorum in sacra Scriptura, quæ tamen alias officia pietatis omnia & religionis, & quicquid omnino bene recteque factū censi debet aut potest amplissime trahit, nec præcepto ullo, nec exemplo doceri, sed nec etiam ex ullo Scripturæ loco probari posse. Quod enim adferunt in concionibus Coloniae, de probro Iudæorum in Christum Dominum, Heliam uocat, uideamus an ueniat & liberet eum: Item de epulone inuocante in inferno patrem Abraham, ut Lazarum mittat, qui madefacto

Quanta contumelia Christi in inuocatione Diuorum. Paralogismi Alphonsi & aliorum.

Diuos cur nobis appellare non liceat.

Colonienstum ineptæ & impie argutiæ. Matth. 27. Lucæ 16.

Diuorum hodie conspiciatur? Non ignoras, opinor, qui Diui in ipsa Treuir. super
 Treuirorū urbe, qui in Cœnobio Echterchemio, & alibi colantur, stitutions.
 & quo ritu: dum Sanctos uidelicet saltantes, ut eos uocant, saltando, Fortasse Echo
 furiosos furendo, tacentes tacendo colunt. Sed quid ista tibi, uestrisque ternaco.

commemorem, quando nimium nota sunt? Certe deplorandum est
 ualde, his tam apertis & nefarijs contumelijs Dei conditoris nostri,
 tamq̃ manifesta cõculcatione sanguinis Christi, homines doctos, &
 Episcopis familiares, adeo nihil moueri: ut etiam ijs dissimulatis, pu
 ram Christi doctrinā, qua sola populus eripi & liberari possit ab in
 ueterata impietate & idololatria, non dubitent impugnare.

Si Germanica scripta, quibus tractantur sacra, legere tibi liberet, Responsio Bu
 ut in prophanis rebus oportet, cuperem ut ea legeres, quæ Colonien
 sibus respondi hac de re altero libro, quem ad illos pro defensione
 doctrinæ Christianæ scripsi. Nam in eo, quanta sit in hac Sancto
 rum inuocatione impietas, plenius demonstraui.

Oprastu quidem te illud uere posse dicere, ita uiuere nos, ut in
 firmitatibus nostris subleuandis cœlestia præsidia necessaria nō sint. *Votum Lato.*
 Illud tuum uotum, queso, consyderes quid sibi uelit. Infirmis
 nostris cœlestia præsidia omnino necessaria sunt. At cuius est illa con
 ferre & largiri: nū Christi seruatoris: sã uero quæ ille confert, cedo, sa
 tis ne magna tibi sunt ad quamlibet nostrā infirmitatē subleuādā,
 an minus? Si satis tibi nō sunt, certe hostia uictimaq̃ Christi tibi non
 estea, qua sanctificati perficiuntur inperpetuū: imo Christus tibi non
 est Christus: Si satisfaciunt, cur nos ad Diuos ablegas & dimittis?
 Vt uero illi aliquid præsidij ferre queant nostris infirmitatibus,
 quodnam illud esse dices? Augebūt in nobis fidem: corroborabunt *Diui nil nobis*
 spiritum sanctum: His enim rebus nostra infirmitas subleuatur. Hæc *conferunt.*
 autem solius Christi opera sunt. Intercedunt, ais, pro nobis suis preci
 bus, & spiritum ampliorem impetrant. An uero hunc ipsum spiri
 tum ampliorem nos, quamlibet ægri & infirmi, non possumus im
 petrare soli nostris precibus ad Patrem per Filium? Hoc si dicias, falsi
 arguis Christum in eo quod dixit. Venite ad me omnes, qui labora
 tis & onerati estis, & ego uos reficiam. Omnes uocat, etiam infirmis
 simos: & qui ad ipsum non ueniunt, hi ad falsa de Diuis signemeta pos
 G n sunt, ad

Matth. 11.

sunt, ad ipsos Diuos uenire, mentemq; suam attollere non possunt. At si quamuis infirmi, præsidium tamen Diuinum, per unius Christi intercessionem possumus impetrare: quis dicet, accessionem intercessionis, quam tu contendis a Diuis expetendam, esse necessariam?

ἄλογα καὶ ἀνά-
λόγη Latio=
mi.

Acto. 4.

Luce 7.

Matth. 15.

Luce 23.

2. Paralip. 19.

Rom. 2.

Pœnitentia et

Fides donum

Dei nõ Diuo-

rum.

Act. 5. 20.

Illud etiam est inexplicabile, quod intercessionem Diuorum, uiuentibus negligentius facis necessariam, accuratius uiuentibus non necessariam. Tantum ergo ponderis adserunt nostra opera, nostra iustitia, ut si illa suppetant, Sãctorũ intercessione opus nõ habeamus, quibus ea necessaria sit, si proprijs meritis non abundemus. Eis qui extra Christũ uiuunt, puto nõ dices quicq; præsidij contingere a Diuis, cum non sit aliud nomen datum nobis sub coelo, quo seruari possimus, quam Domini nostri Iesu Christi. Iis uero qui in Christo uiuunt, cum nõ neges Christum ipsis a Patre impetrare omnia, quantumuis magna grauentur infirmitate, cur necessaria sint præterea Diuorum præsidia non uideo: nisi forsan Christus intercedere pro nobis apud Patrem nolit, nisi exoratus a Diuis. Qui igitur ualde ægram ille peccatricem complexus est tam clementer & amanter, quã fastidiebat iustus Pharisæus, nec beneferebant Sancti Apostoli? Cur debilem Cananitidem, etiam repulsis intercessoribus Apostolis exaudiuit? atque Latronem extrema depressum infirmitate ad unicam inuocationem consortem regni sui fecit? Porro non est acceptor per sonarum Christus, & qua facilitate istos recepit, eãdem & nobis hoc ipso promittit, quod eam & ad nos per Euangelion suum prædicari uoluit.

Dices opinor eos, quorum meminimus, peccatores in pœnitentia & fide constantes fuisse. Recte, sed pœnitentiam & fidem, siquidem hæ uirtutes in animo non sunt, quis largietur? si sunt infirmæ, quis eas confirmabit? Diui, an Christus? De Christo prædicarunt Petrus & Paulus, ipsum unum esse, qui pœnitentiam & fidem præbeat: solus igitur etiam utramque augebit: nam sunt opera Spiritus sancti, quem sane nemo alius largitur: Hic enim oportet, ut Christus unicus humani generis reparator præueniat nos miseris: pastor hic bonus aberrantes oues suas necesse est prior ipse quærat, & ad se, tum etiam

etiam per se solum ad Patrem adducat, infuso spiritu, quo Patrem per ipsum inuocemus.

Vnde cum seueritatem diuini iudicij aliquando uere senseris Latome, & de imploranda misericordia Dei plusculum sollicitus fueris, magisq; adeo quam de uestro statu, de uestrisq; opibus defendendis, tum demum disces & extra Christum nihil esse, & in Christo solo satis superq; præsidij esse ad impetrandam peccatorum quorumlibet ueniam, & ad infirmitatum quarumlibet subleuationem: tum aduocatus apud Patrem Christus Dominus solus iustus, Patrique gratus, tibi quoque unus sufficere; ut unus satis fuit omnibus Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, & hodie satis est toti Ecclesie Christi, quæ uere suas, hoc est, Ecclesiasticas preces, non ad Diuos, uerum ad Patrem per Christum omnes effundit, ut dictum est.

In Christo omne præsidium, extra ipsum nullum.

1. Ioan. 2.

Cur hodie Diuorum inuocatio defendatur

Quos tu sequeris in adferenda inuocatione Diuorum, non hoc agunt, ne quid desit præsidiorum cupientibus redire in gratiam cum Deo: sed ne quid ipsis decedat præsidiorum ad id, ut tueantur hunc Sardanapalicum splendorem, & luxum uitæ, quo tam diu sub falso Ecclesie titulo & prætextu fruuntur. Nam si ulla eos cura reconciliationis incundæ cum Deo teneret, nequaquam in tantis diuinæ maiestatis offensionibus perseuerarent: nequaquam ad tam horredam doctrinæ Euangelicæ deprauationem, ad tam execrandas superstitiones & idololatrias, quæ in ceremonijs omnis generis, quæ in cultu simulachrorum & ossium uulgo committuntur, coniuerent: tantum abest, ut ea tuerentur & augerent: utque paterentur, Ecclesias plærâsq; omnes adeo turpiter & miserabiliter uastari, & diripi per homines nõ solũ indoctos, uerum etiã impuros & scelerosos.

DE COELIBATV

Sacerdotum.

AFFIRMAS te nulla de re minus sollicitum esse, aut fuisse unquam, quam de Sacerdotum uel coelibatu, uel coniugio, modo honeste & caste uiuant: & iuras nullum locum in disputationibus tuis rariore fuisse, quemq; libentius in omni sermone præterieris.

G iij Mirum

Mirum est igitur, cur nunc in hoc argumento uolueris esse tam copiosus, & acer, nec enim alium locum, nisi illum criminationum tuarum in nostrum ordinem, pluribus uerbis in tuo scripto urges. Cum ergo in hac causa uerbosius & acrius instes, & postules, ne quid eorum dissimulem, quæ in tuam partem scripsisti: deinde cum etiam ueræ Ecclesiæ permultum interfit, sententiam Christi in hac controuersia probe excussam & explicatā esse, tractabo & ego quæstionem hanc paulo copiosius, & ad singula cum tua, tum aliorum argumenta respondebo plenius.

Capita argu.

Latomi.

- 1 gnas & niteris autoritate, non Christi unici magistri nostri, sed Ecclesiæ tuæ, tuorumq; Pontificum. Nihil enim aliud quam interdicitum, & legem huius tuæ Ecclesiæ obijcis: adeoq; contendis eam hac
- 2 in re nihil imponere, quod præstari non possit & debeat, aut quod dissentaneum sit a doctrina spiritus sancti tradita per Apostolum. Iu dicas igitur eos omnes, qui in sacerdotio uxores ducunt, facere contra Ecclesiam, & pœnis Canonicis obnoxios esse.

Responsio ad arg. Primum.

Primum uero ubi huic legi, quæ requirit, ut qui se ministerijs Ecclesiæ primoribus addicunt, coelibes uiuant, Ecclesiæ autoritatem studes prætexere: Clementi, quem quartū a D. Petro Rom. Ecclesiæ Episcopum fuisse constitutum affirmas eam, adscribis, & confirmas tam esse dicis per Calystum & sequentes Pontifices atque Concilia.

Canon. 26.

*Que auihori-
tas Canonum
qui Apostolo-
rum dicuntur.*

Inter Canones quidem qui dicuntur Apostolorū, & a Clemente collecti fuisse creditur, extat caput, quod nullis qui ad ordinē Clerici coelibes uenerunt, præterquam Lectoribus, & Psaltis contrahere matrimonium permittit. Verum hos Canones Sancti Patres inter Apocrypha numerant, incertum enim est de authore Clemente. Et quoniam Distinct. xvi. legitur, Zepherinum ex his Canonibus attribuisse Apostolis capita sexaginta, Leonē, testari, probata esse Patribus capita quinquaginta: sextam Synodum recepisse pariter omnia, uidelicet octoginta quinque: tamen constat omnibus peritis rerum Ecclesiasticarum, qui farraginem istam legerunt, perparum in ea esse, quod uel spiritum, uel tempus Apostolicum respiciat. Præcipitur enim in his Canonibus de ordinatione Episcoporum, per duos

os aut tres Episcopos perficienda; de munere Metropolitanis: de bis
 nis Synodis per singulos annos habendis: de uasis aureis, & argenteis
 Ecclesiarum in usum domesticum non conuertendis: de Ecclesiis, non pecu-
 nia aut fauore administrantium Respub. inuadendis: ac de plerisque alijs
 rebus, quæ temporibus Apostolorum & Clementis, qui Petri fuit
 discipulus, parum negotij dubio procul Ecclesiis exhibuerunt: quan-
 quam non hæc tantum argumenta falsi tituli istis Canonibus insunt.
 Verum ut multum authoritatis Canonibus istis largiamur, tamen
 eam legem non habent, quam uos pridem exigitis, ut nemo in supe-
 riores, ut uocatis, ordines admittatur, qui non uicturum se cœlibem
 promiserit: habent autem has, ut munere sacro deiciatur, quisquis ex
 Clero uxorem suam prætextu religionis abiecerit: item, quisquis in
 fornicatione deprehensus fuerit: Et hi quidem, ac similes Canones
 cum doctrina spiritus sancti consentiunt, sed eos uos, ut plerique om-
 nia, quæ disciplinæ Apostolicæ consentanea sunt, pridem reiecistis:
 unum hoc, ne Sacerdos uxorem ducat, requiritis, nihil solliciti, quan-
 tum uis flagitiose & impure uiuat, modo ne legitimam habeat uxorem.

Canon. 1. 27.

Iam uero, quanquam uos optimas etiam leges uiolatis, ut
 constat: nos tamen qui Christo, & eius Ecclesiæ parere cupimus, ut
 debemus, ingenue profitemur teneri nos legibus omnibus, quæ mo-
 do uere leges sunt, hoc est, quæ quod malum est prohibent, & quod
 bonum est præcipiunt. At uestra ista constitutio, quæ ministris Ec-
 clesiæ cœlibatum præcipit, id quod bonum est interdicit, sanctum
 uidelicet connubium: & detinet in eo, quod malum est, in periculo-
 sissima nimirum ustrina: tum etiam protrudit ac impellit non pau-
 cos ad manifesta flagitia. Non est igitur lex, nedum lex Ecclesiæ Chris-
 sti: quæ ut non habet potestatem aliquid constituendi, nisi ad propa-
 gationem pietatis: ita nihil quod huc non facit ipsi, ut Ecclesiæ Christi
 attribui, eiusue authoritate obrudi Christianis ulla ratione potest.
 Hæc autem ut ordine demonstrum, ac euidenter: uidelicet, legem
 istam uestram bonum Dei institutum, sanctum coniugium interdiceret plu-
 rimis, quibus profecto id ad salutem plane necessarium est: & detine-
 re non paucos in pernicioso periculo lapsus: complures etiam in ex-
 itium præcipientes dare, ideoque legem istam, quam tanto conatu sus-
 des des

des defendere, esse & in Deum horrendè contumeliosam, & Ecclesiis Dei maximopere perniciosam, & proinde nihil minus quam Ecclesie legè censerì eam posse: Primùm ad ea respõdebo, quibus tu conaris ostendere, legem illam uestram, quæ coelibatum toti ordini sacerdotum imperat, nihil imperare, quod non quilibet Christianus præstare possit: Deinde ad ea, quibus probare studes, legè istam uestram esse consentaneam ijs, quæ spiritus sanctus & de coelibatu, & de sanctitate sacri ministerij per Paulum Apostolum præcepit. Eadem etiam opera ex his ipsis scripturis, quas pro te adducis, euincam, coelibatum esse plerisque germanis filijs Dei, adeoque ijs qui ad sacerdotium præcipue idonei sunt, plane impossibilem: eoq; non nisi ad certam perniciem illis indici posse: Tum hoc de coelibatu præceptum, sicut contrarium est Dei mandatis, quæ per filium ille situm & Apostolum Paulũ nobis dedit, & de coelibatu, & de sanctimonia ministrorum Ecclesie, sic etiam exitialem esse Ecclesie Dei. Eoq; & idoneos atque salutare ministros ei tollit & eripit, dum hi malunt esse sancti in matrimonio laici, quam impuri & flagitiosi in coelibatu sacerdotes: & nõ idoneos ei, immo noxios obrudit, qui nihil peccati habent, quid aut promittant aut uoueant, aut quantumuis flagitiose & scelerate uiuant, contra id quod in se receperunt, modo sub inani nomine sacerdotij, conditionem uitæ habeant lautam & delicatam.

Capita argu. Latomi. 1
2

Damna Ecclesie propter coelibatum.

Responsio ad arg. Primum. De coelibatu.

Primum igitur agam de legis uestræ impossibilitate, quam tu difficilem quidem agnoscis: at quia sæpe parentum nostrorum, non inconsulta modo, uerum etiam iniqua iussa facimus & subimus, moti solum reuerentia erga ipsos: tibi similiter, adeoque magis æquum esse uidetur, cum nos honorem Ecclesie tribuere, ut etiam si cum errore & iniuria sit interdictum coniugium, nihilominus tamen decretum illud apud nos ualere sinamus. quoniã Ecclesie quæ nos Christo genuit, in eoq; pascit ad uitam æternam, uenerationem summam & obseruantiam debemus. Omitto hic urgere illud, Ecclesiam uerã Dei, quæ ad ædificationem fidei omnia sua & agit & præcipit, non posse iugum Christi suaue, & onus leue, ulla inuiti & periculosa difficultate, incommode, insuaue & molestum reddere. Sed excudam eas scripturas & rationes, quibus conaris ostendere legem uestram

uestram de Coelibatu clericorum, nihil præcipere, quod superet uir-
res eorum, quos contendis ea lege teneri. Et ex his ipsis scripturis,
atque alijs demonstrabo illam non modo esse difficilem, sed plane
impossibilem non paucis optimis alioqui Christianis, & ad sacrum
Ecclesiæ ministerium singulariter aptis, & idoneis. Ex quo & id per-
spicitur, quanta cum contumelia Dei, & Ecclesiæ pernicie ea pro-
miscue omnibus sacerdotibus a uobis imponatur.

Ex scripturis igitur aduersus pro tuæ sententiæ confirmatione, tria *Excutiuntur*
loca. In primis illud responsum Domini, Sufficit tibi gratia mea, qd *locâ scriptur.*
Paulo dedit, cum is ter eum rogasset, ut discederet ab se stimulus *ad stabiliendū*
carni ipsius admotus, Angelus Satanæ, qui eum colaphis cædebat, *Coelibatum al*
ne se propter excellentiam reuelationum efferret. Quo ex loco pur *legata.*
tas inferri, si quis magnopere laboret continendo se, eo quod stimulus *i. Corinth. 12.*
lum quandam admotum carni suæ, cupiditatem ueneris, sentiat, ei
Christi, si fideliter imploretur, gratiam non desaturam, eamq; grati-
am illi quamlibet ardentis esse posse, ut libidines, & immodera-
tos impetus coerceat, ac refreneret.

Aduersus deinde, quod Dominus in Euāgelio laudauit Eunuchos, *Matth. 19.*
qui se propter regnū cœlorū castrant, id quod frustra fecisset, ais, si
nemo puritatem eam posset assequi. Postremo & illud addis, Domi-
num diligere nos, & adesse ijs, qui suam imbecillitatem agnoscunt,
& præsidium eius implorant. Hic animaduerte quam non agas dia-
lectice. Nam ordiar a medio loco, propter euidentiore consecutio-
nem argumentorum. Non dicimus, neminem, sed non omnes, ut
Christus ait, hanc rem capere, uidelicet, ut se castrēt propter regnum
cœlorum. Ideoq; concludamus etiā, non omnes hac lege posse co-
herceri. Tu uero probas posse quosdam seipso castrare propter res-
gnum Dei, quod nemo negat: & hoc de quo controuertitur, omnes
id posse, non probas. Christus, inquis, in Euangelio frustra laudaret
Eunuchos, qui se castrant propter regnum Dei, si nemo eam puritas
tem assequi posset. Nos autem tecum affirmamus, non neminem,
sed multos hanc puritatem assequi posse, uerum eos tantum, quibus
id Dominus dedit: neminem autem, cui Dominus id non dedit, qui
hoc certe non dat omnibus.

H Ipse

Matth. 19.

Ipse enim dixit, Non omnes capiunt hunc sermonem : sed ij quibus datum est. Et, Qui potest capere capiat, Non inquit, qui uult capere: sed qui potest. Quo uerbo docet, eos dumtaxat hanc rem capere posse, quibus id datum sit diuinitus. Quod D. Paulus interpretas

1. Cor. 7.

Non quorumuis est coelibatus facultas.

Habet quisque donum proprium, alius sic, alius aliter, Hoc est, alij datum est, ut a coniugio propter regnum Dei abstineat, alij, ut propter idem regnum Dei matrimonium colat. Tam abest igitur ex hoc dicto Christi probasse te omnes capere posse hoc de coelibatu praeceptum, modo uelint, & opem Christi sollicitent, ut etiam contrarium ex eo colligi sit necesse: uidelicet, non esse quorumlibet huic praecepto parere, sed eorum tantum, quibus id peculiariter datum sit: adeoque legem hanc, contra uerbum Dei promiscue omnibus imperari, qui semel in sacerdotum ordinem allekti fuerint.

Locus Pauli

2. Corinth. 12.
exponitur.

Tantumdem pro te facit respōsum, illud datum Apostolo, Sufficit tibi gratia mea. Rogauerat Paulus, ut Angelus ille Satanæ ab eo discederet, quoniam autem illud ex ipsius re non erat, ideo, ne lenimum esseret, ut ipse fatetur, Dominus eum non exaudiuit, nec Angelum Satanæ remouit: sed respondit ei, Sufficit tibi gratia mea. hoc est, satis tibi sit, quod etsi precationem hanc tuam non exaudiam, nihilominus tibi faueo, & charum te habeo: quod quanquam humilitato, & perpetuo cædētibus hostibus Euangelij obnoxio, ita preclare spiritu meo adsum, ut uis mea in tua infirmitate perficiatur, & illustrior extet. Etenim stimulum istum carnis, & Angelum Satanæ plærique S. Patrum interpretantur perpetuas contumelias, & adfectiones, quas Apostolus Euangelij causa perfererat ab hominibus per Satanā summissis, qui & ipsi Hebraice Satanæ, id est, aduersarij dici potuerunt. Nonnulli tamen & spirituales Satanæ tentationes ac suggestiones hoc loco intelligunt.

Stimulus carnis, non fuit
neque stimulus libidinis

Sed intellige, si liber, per hunc stimulum Paulo insitum uehementiorem impetum, & cupiditatem ueneris, id quod Paulus uiuocat, sicut enim inepti quidam hunc locum interpretantur: tamen istud contra te, non etiam pro te facit. Quid enim aliud ex eo concludas, quam Sanctis nonnunquam utile esse, tentationibus adfligi, & tanquam humiliari: eosque debere existimare satis esse, modo gratia Dei

Dei ipsos in tentationum fluctibus non destituant, & ut animū nō despondeant, etiamsi Dominus non statim eos illinc eripiat. Fac igitur aliquem non uocatum ad cœlibatum, & cui Dominus continentiae donum non dedit, rogare Dominum, ut illius uisionis, & uehementioris cupiditatis ab ipso molestia remoueatur. huic quid putes Dñm esse responsurum aliud, quam, Sufficit tibi gratia mea, quoniam & contrahenti tibi matrimonium, quod spiritus sanctus pronunciat melius esse, quam uri, non deero: & meam in te uirtutem, quamuis in humiliori uitæ conditione, efficaciorē, & illustriorem reddam. Vides & hunc locū magis euertere tuam contentionem, quam stabilire?

Iam ad tertium argumentum ueniamus, quod est de dilectione Christi erga suos, & promptissima uoluntate illos adiuuandi in quouis necessitate, cum auxilium eius fideliter imploratur. Diligit sane Christus Iesus omnes qui ipsi credunt, & facturum se pollicitus est, quicquid illi Patrem in ipsius nomine rogauerint: tamen quia coniugium sanctum esse uoluit, & plerisque ad hoc uitæ genus deputauit, sicut his non est consultum, ut soli sint, & cœlibes uiuāt, id quod ipse statim a creato homine pronunciauit: ita quoque si tales rogent dari sibi donū continentiae, & ab ipsis tolli propensionem illam ad consubium, non audit eos, imo dicit, Sufficit tibi gratia mea, qua te & in coniugio complectar, neque deseram donec te per omnia participem reddam foelicitatis meae.

Novit ipse melius quam nos, quo in genere uitæ quisque celebrare ipsum debeat: & ad illud suos omnes uocat, in eoq; adest, & donum suum largitur. Cum igitur constet non posse omnes in cœlibatu placere Deo, propterea quod non sit omnibus indifferēter a Deo mandatus, imo quod diserte scriptum sit, non omnes ad hunc uitæ statutum uocari, nec omnibus eum conuenire, aut utilem esse ad sanctificandum nomen Domini: planum sit, nec omnes posse facultatem hanc, ut cœlibes uiuant, a Dño ex fide petere. Vt enim in cunctis petitionibus necesse est, illud solenne præmittere, Sanctificetur nomen tuum, ita quoque non debemus ullam rem externam, aut ullam huius uitæ conditionem a Deo petere nisi talem, in qua possimus nomē

H ñ ipsius

Quid Christi dilectio ad cœlibatum.

Gene. 2.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Matth. 6.

ipſius ſanctificare, & regno eius pie inferuire.

Proinde qui in cœlibatu uiuit, & incitari ſe natura ad coniugium ſentit: is rogare Dominum debet, nō ſimpliciter, ut gratiam ſibi det, & facultatem in cœlibe uita perſeuerādi, ſed ita, ſi in eo plenius ſanctificare nomen eius poſſit: ſi minus, det coniugium, in quo gloria eius cum aliquo fructu celebret. Eius enim, non noſtri ſumus, & in eo inſtituto ei deſeruire debemus, in quo ipſi uiſum fuerit, non nobis.

Cui uero Deus connubij facultatem adimi patitur, ſiue naturæ uitio, ſiue improbitate et ui hominum, ſi Dominum iſte roget, quo nihilominus uiram ſanctè tranſigat, etiam abſq; coniuge, proſecto Deus hunc exaudit: adest ſpiritu ſuo, ut hęc quantūuis magnā uſtio nēm ſine ſui contaminatione uincat. Ceteri uerbum hoc de cœlibatu ſalutari non capiunt. Quis enim donorum Dei capax ſit, ſi non largiatur ipſe? His igitur omnibus lex illa de cœlibatu, uero inquam & ſalutari cœlibatu, plane eſt obſeruatu impoſſibilis. Cumque hoſ iu betis orare a Domino ut cœlibes uiuere poſſint, interdico interim eis matrimonio: perinde facitis, ac ſi iuberetis eos, qui ad artes, & ne gocia pacis, non ad militandum diuinitus uocati ſunt, functionibus iſtis reiectis orare facultatem militandi: uel eos, qui uolente Deo agriculturæ, aliſue artibus, quibus neceſſaria corporis parantur, deputati ſunt, repudiatis iſtis muneribus, petere a Deo facultatem docendi bonas artes. Habet a Deo quiſque ſuam uocationē, ſuum munus, ſuum donum, contra quæ orare auxilium & præſidium Dei, ut pium non eſt, ita quoque fruſtra & temere fit.

Simile.

1. Corinth. 7.

2. Timo. 1.

Reſponſio ad calumnias Latomi.

Subijcis hic argumentum ab Ethnicis, & eodem paralogiſmo illud colligis, quo priora. Multos, inquis, Ethnicos homines pure & caſte uixiſſe legimus, quid nos qui Chriſto initiati ſumus? an molliores erimus? Poſt hęc rhetoricariſ de cruce Chriſti omnibus diſcipulis eius ſerenda, de mortificatione carnis, de cōtemptu mundi, de his, qui regnum cœlorum ui rapiunt, rogas, num tantum uerbo iſta prædicentur, nec re ipſa præſtanda ſint?

Vbi queſo mens tua tum erat Latome, cum iſta ſcriberes? Quid ita obliuiſci potuiſti eorum ſacerdorum, quibus cum es conuerſacus hæcenus

hactenus, & quibus etiamnum es familiaris: Quomodo potuisti iudicia piorum, & cordatorum hominum tantopere contemneres? *Ethnici uerā castitatem non præstiterunt.* Vt Ethnicorum unquam præstitit, multi autem nostrorum hominum præstiterunt, & hodie præstant. Cur sic agis inconsiderate *in re tam graui? Nō negamus, qđ recte uelim intelligas, multos & hodie se posse propter regnum Dei castrare: uidelicet, eos, quibus hoc datum est. Vt autē omnes hoc possint, quia Christus Dominus negauit, & nos negamus, non enim omnibus illud dare Christus uoluit: & ut res ipsa testatur, nullis minus, qđ tuis sacrificiis. Non omnibus ergo, qui in hunc ordinem quouis modo ueniunt, coelibatus indicendus est, sicuti uos facitis.* *Nulli minus casti quam sacrifici.*

Quæ hoc loco præterea rhetoricarum de cruce ferenda omnibus, qui uolunt esse Christi discipuli, de carnis mortificatione, de contemptu mundi, de ui facienda regno cœlorum, uide quam imperite, & inesspre id facias: Pertinent hæc omnia, Latome, ad quoslibet Christianos nos. Quisquis enim crucem suam in se non suscipit, & Christum sequi studet, is non potest eius esse discipulus. Qui secundum carnem uiuunt, & actiones corporis mortificare negligunt, in morte omnes herent. Qui mundū amant, in eis dilectio Patris nō est. Nec quisqđ regnum cœlorum assequetur, qui non uolenter illud rapuerit. Si tuam itaque sequamur nouam Theologiam, & tum demum ista præstari dicamus, uidelicet, ferri crucem Christi, Spiritu mortificari casta carnis, contemni mundum, & regnum Dei uolenter inuadi, cum abstinetur a coniugio: quem obsecro locum in regno Dei relinquemus parentibus nostris, & pñs omnibus maritis, ac uxoribus?

Cruce, quam Dominus uult a suis omnibus tolerari, sunt afflictiones, & incommoda, quæ incidunt quotidie ferenda propter obsequium, quod Christo præstamus, propter confessionem Euangelij, & studium instaurandi, & propagandi regnū Christi. Caro mortificanda nobis, est, tota scilicet natura uitiata, quæ propter corruptam generationē semper est Deo rebellis. Inde uetus homo dicitur apud Paulum. *Mundus nobis contemnendus, homines sunt non putandi.* Mundus renati in uitam cœlestem, & cunctæ horum opes, potentia, & gloria. Est ea mortalium colluies, apud quam obtinet cupiditas

H iij carnis

Matth. 16.

Rom. 9.

1. Ioan. 2.

Matth. 11.

Cruce Christi
uera quæ.

Rom. 5.

Coloss. 3.

Mundus quā
putandi.

Vim regno
Dei facere
quid.

carnis, cupiditas oculorum, & fastus ex opibus: Hunc mundum sic oportet fugere, & contemnere, ut praua eius studia non sequamur, & quæuis ab illo pati malimus, quam in gratiam eius, ulla parte ab officio discedere. Vis facienda regno Dei, non carni (licet & huic sic sua uis, & crux adferenda) est studium ardentius in regnum Dei, cum abruptis omnibus mundi & carnis uinculis, maximo conatu in illud inuadimus. De his autem rebus quanto magis erat necesse, ut ad tuos sacerdotes concionem faceres, qui nihil aduersi propter Christum & Euangelium ferre uolunt: qui carni suæ, bone Deus, quantum indulgent: Mundi luxum, & opes, omnium maxime sectantur: & non modo uim nullam regno cœlorum inferunt, sed & omnem eius curam penitus abijciunt.

Coniugium
sanctares.
Hebr. 13.
Galat. 5.

Coniugium in Domino initum, res sancta est, & regni cœlestis, in præsentia adhuc exilio militantis, non mundi, aut carnis. τὴν ἁγίαν γάμον ἡμεῖς ἰν νοῦν ἀμείνωσιν. Honestum est sanctis Dei, atque impollutum cubile. Mundi & carnis nihil est honestum, nihil impollutum. Manifesta sunt opera carnis, inquit Paulus, Adulterium, fornicatio, immunditia &c. quæ omnia, cedo, ubi Gentium, uel apud quod genus hominum uehementius, aut impunius regnarunt, quæ apud eos, quibus tu patrocinaris? Sed redeamus ad institutum. forsitan in eo pugnam remittes, ne contēdas posse quoslibet, si Deum fideliter orent, legem de Cœlibatu perferre: concedes & inter eos, qui sacerdotio nunc recte funguntur, aut alioqui digni sunt, qui in ordinem sacerdotum recipiantur, esse aliquos, quibus non sit data facultas extra coniugium caste uiuendi, & quia Deo hanc facultatem exorare non possunt: propterea, quod Dominus eos ad uitam, non cœlibem, sed conjugalem uocauit. Tuus sane Alphonsus id non negat, nec negare illud possunt, nisi qui decreuerunt contradicere, non modo scripturæ naturæ, uerum etiam iudicio. Notum est etiam illud Cypriani de dicatis Deo uirginibus cum ait: Si autem perseverare nolunt, uel non possunt, melius est ut nubant, quam ut in ignem delicti sui cadant. Hac ergo de re minus, ut credo, pugnabis.

Cyprianus
Epist. 11. lib. 1.

Sed sequutus Alphonsum tuum, & alios defensores uiciatæ administrationis Ecclesiarum, dices, Non indicimus cœlibatum pro
miscue

miscue omnibus, sed tantum ultro uolentibus: Ita decreuit Ecclesia: ministros suos uult cœlibes esse, non maritos: An non liceat Ecclesię quod cuiq; patrifamilias licet? ut ministros deligat & assumat, quas ipse uelit: neminem ad ministerium suũ compellit inuitum: Cœlibatum si præstare non possis, abstineas ab ordine sacerdotum, ad quem nemo te, nisi uelis ipse, coget. Postquam uero sacerdos factus, ultro cœlibatum substi, ferenda tibi lex est, quam ipse tibi imposuisti. Nemo te, sacerdos ut fieres, adegit: sciebas quæ lex esset posita ordinis, quæ uitæ conditio. Si imprudens fecisti, da pœnas imprudentiæ, pugna quoad uiues cum libidine, laborabis cum Paulo, & alijs sanctis, & uinces cum eis. Fidelis est Deus, nec deserit eos, qui pendet ab ipso, qui tentationibus afflicti, ipsum inuocant: tu modo ne sis proditor tui ipsius, & arma cœlestia ne sponte proñcias. Hi sunt logi uestri, hæc uestra bella sophismata.

Responsio ad illud, Nemo te fieri cœlib:m coegit.

Prætermitto hoc loco dicere, cuius hæc sint Ecclesiæ, nolle ferre ministros pie & honeste in matrimonio seruietes Ecclesiis, tolerare autem eos, qui scortationibus, stupris, & adulterijs Ecclesias impurissime conspurcant, præsertim cum Apostolica Ecclesia maritos nominatim probet inter Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, Fornicatores autem, & adulteros ab omni Ecclesię communionem reijciat. Item nolle soluere hoc laqueo cœlibatus cõtra spiritus sancti doctrinam instituti & mandati, eos, qui per imprudentiam illo se implicauerunt, ut Ecclesiis pure & fideliter ministrarent: soluere autẽ omnibus legibus, & Canonibus recte, pieq; constitutis, eos, qui palam sce lerate, & flagitiose uiuunt, & ita soluere, ne luant constitutas pœnas, deiectiq; sacerdotio desinãt ex loco sacri ministerij Ecclesias prorsus euertere: Deniq; remittere hic implicatos ad implorandũ auxilium Dei, cuius quidem rei nullam ipse promissionem exhibuit, uidelicet, ut liceat ijs, quos ad hoc uitæ genus non uocauit esse absq; coniuge: non uero ita urgere ad petendam opem Dei, tam clare promissam, quo uitentur a uis stupra & adulteria. Hęc, inquã in presentiarũ nõ excutiam: illud autem demonstrabo, hanc uestram pro qua decernitas legem, manifesto pugnare cum uniuersis oraculis, & præceptis Dei, quæ tum de cœlibatu, & coniugio, tum de puritate, & sanctimo

Papa pios maritos non fert, impios scortatores tolerat.

nia sacri

nia sacri ministerij in diuinis literis extant. Idq; ex ijs potissimum locis planum faciam, quæ tu ex Paulo pro tua illa lege comprobanda adduxisti. Ex quo tum illud per se liquebit, illam uestram legem de coelibatu sacerdotum cuiusuis esse potius, quam Ecclesiæ Christi. Tu enim adductis aliquot locis ex priore ad Corinth. cap. vii. tum ex iij. & v. ad Timotheum, demonstrasse tibi uideris, Paulum non nisi infirmis concedere nuptias, & ad coelibatum uocare omnes: potest, tanquam re pulchre confecta, & quasi magnum aliquod aut illustre Christianæ uitæ specimen tu cum grege tuo dedisses, insultas nostræ infirmitati, & acerbe illudis. Vides, inquis, Bucere, quid uelit Paulus, quanto studio coelibatum efferat, & commender omnibus: quanta contatione nuptias non nisi infirmis concedat? Quid ergo? num infirmi sunt omnes Euangelici, adsertores religionis, uindices Ecclesiæ, ueteris disciplinæ instauratores? Agnoscis tua uerba.

Ad insultationem Lathomi

Sed eim Latome, scimus & nos, & gratia beneficioq; Domini, nõ paulo melius quam uos, quia sæpius & legimus, & excutimus, quid Paulus, quid spiritus sanctus per Paulum coelibatui tribuit, quid coniugio, tum quibus utrumque uel suadet, uel dissuadet, & quam congruere cum sanctitate sacri ministerij, uel non congruere iudicat.

Primum igitur examinemus, quæ hac de re scripsit ad Corinthios: deinde & quæ ad Timotheum. Interim dicetur & de nostra infirmitate, & uestra firmitate ac robore in refrenenda carne.

Locus expositus. 1. Cor. 7.

Ea uero quæ scripsit Corinthijs, paulo dilucidiora essent, si quæstiones Corinthiorum ad quas Apostolus respondit, nobis extarēt. quanquam cum certum sit, Apostolum ad ea Corinthijs fideliter, & accurate rescripsisse, de quibus illi sententiam eius rogauerant, & obscure liquet ex eius responsione, Corinthios rogasse, num in coelibatu se possent approbare Deo hi, qui sunt ad coniugium natura nõ inepti: Ad hoc enim apparet eum in omnibus, quæ de coelibatu & coniugio disputat, respexisse. Nam sic exorditur.

De quibus ad me scripsistis, bonum est homini mulierem non attingere, & mox, Volo oēs esse ut & ipse sum. Itē, dico autē inconiugatis & uiduis, Bonum eis est, si manserint ut & ego. Et rursus, De uirginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium tamen do, tan-

do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, in hoc ut sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonum esse, propter præsentem necessitatem. Nam bonum est homini sic esse. Ac iterum. Itaque qui elocatur, bene facit: attamen qui non elocat, melius facit. Postremo, Quod si dormierit maritus illius, libera est ad nubendum cui uelit, modo in Domino: attamen beatior est, si sic maneat iuxta meam sententiam. Existimo autem quod & ipse spiritum Dei habeam.

Ex tam accurata igitur, & copiosa adsertione huius sententiæ, bonum esse in connubium initio non uenire, tum illud, si quis eolutus sit, non repetere, satis apparet, fuisse apud Corinthios, qui dubitarent, an gratum Deus haberet, si matrimonium non contraherent qui natura essent ad illud idonei. Cum ergo uideret, apud illos adhuc ignorari cœlibatus bona, & illud Domini uerbum, quosdam castrare se propter regnum Dei, nondum apud eos habere locum satis dignum: explicat more suo tam diligenter, tamque multis, quid cõmodi sit in uita cœlibe Christianis propositum. Acer enim & uehementis incumbit in omne id quod adserendum, & uindicandum suscepit.

At uero cum non ignoraret, innatam hominibus & arrogantiam, & superstitionem, qua solent ad ea mox aspirare, quæ uident haberi eximia & ardua, & quæ cõmunem mortalium sortem & facultatem exuperant: ne quis ex his, quæ de cœlibatu predicarat, occasionem sumeret aliquid audendi supra uocationem suam, incitatus naturæ uilitatæ confidentia, & præpostera religionis affectatione, laudes cœlibatus singulari cautione, quinquies moderatus est.

Cum enim dixisset initio, Bonum est homini non attingere mundum: statim subiicit, Propter fornicationem autem unusquisque suam habeat uxorem, & unaqueque uirum suum. Hic appello conscientias eorũ, qui Christum Dominũ uere expetunt seruatorem, & metuunt iudicem: non etiam eorum, qui nihil pensi habent, neque solliciti sunt, modo præsentem statũ tueri possint, uidelicet has, quibus nunc fruuntur opes, hanc, qua sibi tantopere placet pompam, istas, in quibus helluentur delicias: eos inquam appello, qui Euangelio & scriptis Apostolicis ueram fidẽ habent, hos rogo & oro perpendant,

I

quare

Cautiones cœlibatus quinq;

Cautio prima

Matth. 16.
Matth. 11.
Rom. 8.

quare Spiritus sanctus illico postquam dixisset, Bonū est mulierem non tangere, adiecit: Propter fornicationem autem quisque suam habeat uxorem, unaqueque habeat suum maritum. Quare dixit, unusquisque, unaquæque, & Habeat. Cur non potius dixit, ut tu La tome dicis, & tui similes coelibatus defensores, quibus admodū esset optandum, ut uos in castitate coniugali continuissetis, Qui non tollit crucem suam & sequitur me, non potest meus esse discipulus, Regnum cœlorū uim patitur, & Si secundū carnē uixeritis, moriemini.

Sed Spiritus sanctus qui hominem finxit, & dona sua dispersit pro suo, non nostro arbitratu, nouit se quibusdam dare, ut in coniugio non modo caste, sed etiam ad salutem Ecclesiæ suæ uiuant, extra coniugium minime. Hos itaque iubet simpliciter complecti cōnubium, nec uota, nec conditionē Sacerdotij, excipit. Vnusquisque enim, & unaquæque, omnem exceptionem submouent: neque licet humana uota, uel præcepta, diuinis edictis atferre. Etenim Spiritus sanctus qui sibi contradicere nō potest, de his omnibus, qui ad cœlibatū diuinitus uocati nō sunt, quorum infinito maior est multitudo, quā eorum, quos cœlibatū Deus designauit, ante per Mosen pronunciat auerat. Non esse bonum uiro, soli esse. Quod & de muliere, ipso factō testatus est. cōditam enim uiro mox cōiunxit. Ergo quod dixit, Bonum esse mulierem non tangere, dixit de uniuersa hominum conditione, qua ad uitā conditi sumus cœlestē, uitam inq̄ liberā & solutam, nō tantum curis matrimonij, sed omnibus præsentis seculi negotijs: non uero de conditione singulorum in hac uitā, qua regno Christi quisque seruire debet, alius in coniugio, alius in cœlibatu.

Quomodo bonum mulierem non tangere.

Philippen. 1.

Ita igitur bonum dixit hoc loco Spiritus sanctus, mulierem non attingere, sicut dixit solui uinculis huius uitæ, & cum Christo uersari multo melius esse, quam hic uiuere. Cū enim homo ad cœlestem uitā factus primū sit, deinde renatus, certo bonū illi esse recte dicitur, uitā hanc quamprimum cœlesti commutare: sed tamen nemo Sanctorum ideo sibi manus ipse uolet adferre, ut ad Christū statim euolet. In statione enim nostra nobis perstandū est, donec euocet Imperator. Ita quanquam simpliciter cœlibem & cœlestem uitā agere omnibus præstaret: uidendum tamen est, ad quam uitæ conditionem, dum in hoc se

hoc seculo agimus quemque uocari Creator noster & Dominus totius uitæ nostræ. Et si per imprudentiam quis alium uitæ statum sit ingressus, quam qui uocationi suæ conueniat, tamen ad eum cuius quem Dominus proposuit, mox ut errorem agnouit, recurrendum est. Ad uitam cœlestem, in qua nullus est usus nuptiarum, ut nec cibi aut potus, ingemiscere semper, & expedire nos, quoad licet debemus: & quo propius ad huius uitæ rationem accesserimus, eo uiuimus beatiores. Hæc autem ad uitam cœlestem accessio, & propinquitas, non in sola consistit abstinentia uxoris: nec ea abstinentia cuique a Domino deputata est, itaque non quemlibet ad usum uitæ cœlestis promouet, ut antea dictum & probatum est.

Ut ergo Spiritus sanctus in Paulo consentanea priori suæ de humano genere sententiæ doceret: inconsultæque confidentiæ, & superstitioi hominum occurreret, cum dixisset, Bonum est mulierem non attingere, hoc graue præceptum adiunxit. Propter fornicationem autem uitandam, unusquisque uxorem suam habeat, unaqueque suum maritum: quo certe præcepto tenentur, quicumque uiuunt, ac ideo in discrimine uersantur fornicationis, quicumque scilicet sentiunt se uocatos a Domino ad coniugium, non ad uitam cœlibem. Hęc ergo prima laudati cœlibatus, adiecta ab Apostolo cautio est.

Cautio secunda

Alteram subiunxit, cum posuisset, Volo omnes esse ut & ipse sum: Sed unusquisque habet donum proprium, iste quidem sic, alius autem sic. Cur hic Latome uel sacerdotes, uel eas quæ tum etiam se cœlibatui addicere solebant, uiduas non hortatus est Apostolus, ut se in cœlibatu sequerentur: Dominum non defuturum orantibus donum huius rei: cur carnem mortificandam, uim naturæ faciendam, crucem perferendam esse non inculcauit: Erant certe hæc omnia multo compertiora Paulo, quam uel tibi Latome, uel mihi, ipso etiam usu, & in mente eius nunquam non uersabantur. At Spiritus Domini nihil tale: sed hoc dixit: Unusquisque habet donum proprium ex Deo, iste quidem sic, alius autem sic, Sed aduersatiua particula est, infringit uorum respiciens ad uniuersam conditionem hominis ad id conditi, ut aliquando sit & uiuat sicut Angeli Dei. Vide ergo hoc in loco Latome, Primum, etiam in matrimonio uiuere *Χάρισμα* esse

I ij ex Deo

ex Deo. Deinde ex eo quod unusquisque habet donum proprium ex Deo, alius quidem sic, alius uero sic, recte concludi, quosdam donum ex Deo, ut extra matrimonium sancte uiuant, non habere. His iam tu quid facias homo? Tu ne his dabis donum hoc, quod Deus non dedit: istud si non potes, quare uis eos, qui dono hoc destituti sunt, aliter manere, quam Paulus, imo spiritus sanctus uoluit? Voto enim illi, Volo omnes homines esse ut me ipsum, statim subiunxit, quo id uotum suum moderatus est. Sed quisque donum proprium habet, iste quidem sic, ille sic; clarissime significans, non optare se, ut sint sicut ipse, nisi qui donum habeant, quod ipse. Hęc de secunda cautione.

Cautio tertia.

Iam consydera & tertiam moderationem, seu cautionem Apostoli, quam huic suo dicto, Liberis adhuc coniugio & uiduis dico, bonum eis est, si sic maneant, subiecit: Si uero, inquit, non continent, nuptias contrahant. Melius enim est iungi matrimonio, quam uri.

Hic iterum uides, quosdam esse, qui se non continent, quos tamen author castitatis spiritus sanctus, non hortatur ad uim faciendam naturę, non ad quęrendum precibus donum continentię extra conubium, sed sine omni exceptione, uel uoti, uel muneris, iubet coniugium suscipere. Iungantur, inquit, matrimonio.

His qui uruntur nullum quam matrimonij re medium spiritus sanctus offerit.

Vides item, esse, qui uruntur, quos multo sit melius ad nuptias uenire, quam uri. Hic rursus nullum melius remedium uisionis obtulit spiritus sanctus doctor ueritatis, quo nemo potest, uel certius, uel plenius docere ea quę nobis & sancta sunt, & salubria, & necessaria. Hoc igitur, quod spiritus sanctus hic pronunciauit melius esse, nemo faciet deterius, nec illa uestra quamlibet antiqua, & late uulgata constitutione; nec quantumuis religioso & solenni uoto.

Cautio quarta

Inspice nunc & quartam cautionem. Cum scripsisset Apostolus, Volo uos absque sollicitudine esse, & subiunxisset, eos qui soluti sunt coniugio, curare quę Domini sunt, ut placeant Domino, & sint sancti corpore, et spiritu. Coniuges autem ea curare quę mundi sunt, & quomodo placere possint alter alteri, mox adiecit, ne cui hæc coelibatus commendatio causam præberet periculi. Hoc uero, inquit, ad uestram utilitatem dico, non ut cuique laqueum iniçiam, sed eolum

Quibusdã coelibatus laqueo est.

solum, quod pulchrum sit, & huc conferat, ut aliquis assiduus ac indiuulſe Domino adhæreat. Et hæc Pauli uerba, quæſo, conſyderes Latome, & uide an non ex ijs uere, & certo concludatur, eſſe quosdam, quibus ipſe cœlibatus, non ſolum nihil conſert ad id, ut Domino ſemper & citra impedimentum inſeruiant, ſed potius laqueū inſiciat, quo uincti, & irretiſſi Satanæ ſe tradant, quo & in nefariam uitæ ſpurcitiem eos pertrahat, & amore omni, ſtudioq; Dei uacuet, & a ſocietate regni Dei prorsus excludat. Habet enim quiſque, ut ſupra dixit, ſuum proprium donum, hic quidem ad matrimonium, alius autem ad cœlibatū. Qui præter hoc aliquid audet, is Domini ſe præſidio ſubducit, & Satanæ inſidijs, & uiſe ſponte obijcit.

Postremo, quanquam hæc, quas diximus, cautiones & moderatones laudari cœlibatus, præſertim adeo plenæ, & accuratę ſufficiebant abunde, tamen quoniam Apoſtolus cõmendationem uitę cœlibis adhuc aliquot uerbis proſequi uoluit, operepretiū eſſe iudicauit & his admonitionem ſuam de ſanctitate matrimonij adiungere. Si quis, inquit, indecorum uirgini ſuæ putat, prætereire nubendi tempus, & ſic debet fieri, quod uult faciat, non peccat, iungatur matrimonio. Item, Qui elocat nuptum, bene facit. Item, Si dormierit maritus illius, libera eſt, ad nubendum cui uelit, modo in Domino.

Cautio quinta

Adiecit de uirgine quidem, Qui non elocat nuptum, melius facit. Et de uidua, Attamen beator eſt, ſi ſic maneat iuxta meam ſententiã. Sed cur facit, non elocans uirginem ſuam, melius: & cur eſt ſoluta matrimonio beator, ſi uidua perſeueret, quam ſi rursus nubat? Quia, dices, diuiniõs rebus liberius incumbere poteſt, & uirgo, & uidua, & ad uitam futuram eſſe expeditior, quam quæ nuptę ſunt. Recte, ſiquidem in hanc uitæ conditionem uocatę ſint. Sin minus, tam proſecto abeſt, ſicut iam demonſtratum eſt, innuptas diuiniõs rebus magis eſſe deditas, & ad uitam æternam expeditiores, ut etiam rebus profanis, & carnis mundi, turpius ſeruiant, & in impuram huius ſeculi uitam ſeſe profundius immergant.

Nõ uocatę ad cœlib. uirgines & uiduę magis terrenę et carnales euadunt.

Propterea dixit antea de uolente uirginem ſuam tradere nuptui, Et ſic debet fieri; & de uolente ſeruare uirginem, Nõ habens neceſſi-

I iij tatem

*Vnde potestas retinendi inu-
ptas, aut ne-
cessitas traden-
di nuptui.* ratem, habens uero propriæ uoluntatis potestatem, indubie, quia si-
gulae tam uirgines quam uiduae, donum suum proprium habent, ut
seruiant Domino, aliae matrimonio solutae, aliae autem in matrimo-
nio. Quae ergo donum habent coniugij, eae debent matrimonio ius
gi, idque lege, & uocatione Dei, cui ut impie, sic & infeliciter audet op-
ponere se, contraque niti omnis humana praesumptio.

Quibus igitur harum est demandata cura, siue parentes illi sint,
siue quiuis alij, hi certe facultatem non habent, ut innuptas asseruent,
sed necessitas eis incumbit, ut in coniugium tradant. Ad has enim
pertinet, Et debet sic fieri. His enim uel parentes, uel quicumque tandem
alij praesunt, nullam in eas, nisi ad salutem earum, potestatem habere
possunt. Cui ergo talibus in laqueum perditionis, non in adiumentum
uitae coelestis ualeat coelibatus, potestas seruandi illas innuptas adeo
nulla uel parentibus, uel curatoribus earum ullis esse potest, ut etiam
omnino debeant eas nuptui dare. facturi alioqui non bene, si
eiusmodi, siue uirgines, siue uiduas, non elocent: nam hoc ipso m-
feras, & perditas reddent, non beatiores, ut in tot hodie cenos-
bijs conspicitur. Etenim cum eiusmodi donum, & uocationem ad uis-
tam pure coelibem transigendam non habent, tantum abest ut cum
ad coelibatum adiguntur, relictis negotijs, & delictijs mundi solum
adhaereant Deo, seque totas tradant & corporis, & animae sanctifica-
tioni, ut ex his non paucae, quibus id modo uel per homines, uel op-
portunitate loci conceditur, abiecto simul cum cura rerum coelestium,
omni quoque pudore, luxuriae fiant impurissimae. Quam quidem tur-
pitudinem & spurcitiam, Deus bone, quam multis in locis, cum sum-
mo Christianae Reipublicae, dedecore conspicimus.

*Audax & ir-
religiosa illu-
sio uerbi Dei
facta ab Epis-
copo Vintoni-
ensi Anglo.*

Episcopus Vintoniensis Anglus, qui legatum sui regis agebat in
postremis comitijs Ratisbonae, homo multorum iudicio peracutus,
contendebat, ex hoc loco Pauli: Si quis firmus in corde suo constituit
& decreuit seruare uirginem suam, bene facit, Regi suo licere, ut facer-
dotes proposita poena capitis, ad uitam coelibem adigeret. Dicebat
enim: Regi, patri patriae, hac in re non posse minus esse iuris in suum
populum, quam sit patribus, & ciuibus priuatis in liberos cuique suos.
Cumque monerem illum, ut & ea, quae Apostolus illis uerbis, quae
citabat

citabat interposuisset media consideraret; Non habens necessitatem potestatem uero habet uoluntatis suæ, Quibus uerbis dicebā Paulum moderatum potestatem patriam, & clare significasse, cum Patres idcirco potestatem habeant in liberos suos, ut salutem illorum non lædant, sed modis omnibus procurent, ijs qui habent uirgines non uocatas diuinitus ad cœlibatum, non esse potestatem illas seruandi, sed necessitatem incumbere potius eas elocandi: Tum ille respondebat, potestatem, de qua loquitur hic Paulus referri ad facultates rei familiaris, ac si Apostolus uoluisset dicere, Si quis non potestatem elocandi uirginem suam propter rei familiaris tenuitatem, sed habet potestatem uoluntatis suæ, id est, tantas opes, ut alere uirginem suam ipse possit. Quasi uero potestatem elocandi filias, re uirginem suam ipse possit. Quasi uero potestatem elocandi imbecillam, aut quasi Paulus in modo facultatum posuisset, uirgines uel elocandi necessitatem, uel non elocandi potestatem. Sic sapiunt ingeniosi, & docti alioqui uiri, cum uolunt sapere contra Dominum. Sed ad rem.

Ex his quinque cautionibus Apostoli, quas Spiritus sanctus, uerus & unicus doctor, singulas singulis commendationibus cœlibatus & uocatus tam religiose subiecit, omnibus qui Christi doctrinam agnoscunt, plane perspicuum est, Paulum, imo spiritum sanctum per Paulum, toto hoc loco clarissime docere, quamplurimos a Deo sic factos & uocatos esse, ut, quanquā in uniuersum omnibus hominibus bonum & optabile sit, eam uitam ingredi & suscipere, ad quam facti, & Christi sanguine renati sumus, uidelicet, uitam Angelorum, conubijque experte, ipsis tamen bonum sit habere coniugem in Domino, quandiu uocatio ad matrimonium in eis obtinet: & abstinere coniugio bonum non sit; & idcirco debere eos ex indubitato Dei præcepto, & uocatione matrimonio iungi, sic ut suam quilibet uxorem habeat, & suum unaquæque maritum, idque propter uitandam fornicationem, quam alioqui, uitare non possint, quantum uis Dei præsidij ad eam rem implorent, ideo, quod non deceat, ut Deus nos audiat orantes contra suam uocationem & dona, quæ sola bono esse nobis possunt, Itaque necesse est, eiusmodi omnes, cum abstinentia nuptijs

*Epilogus eorū
quæ spiritus
sanctus docuit
de cōiugio &
cœlibatu.*

1. Corinth. 7.

*Dei præsidij
frustra peti-
tur cōtra ipsi-
us uocationē.*

nuptiis, uri, neque continenter uiuere : tantum abest, ut relictis curis & negotiis mundi, curent quæ Dei sunt, & sanctificationi studerent, ut etiam laqueum sibi ipsis induant, quos Satanas in quæuis probra, & flagitia ipsos pertrahat, & astringat. Et idcirco, quantumvis magnam in illos potestatem habeant Pontifices, Reges, Patres, aut etiam omnes mortales, non tamen licet eis coniugium interdicerent, quemcunque tandem ordinem illi susceperint, aut uotum fecerint (uerbo enim Dei cedere omnia humana decreta & placita debent) sed necessitas omnibus incumbit, si modo Diuinam Maiestatem uiolare nolint, ut qui possunt ad id aliquid conferre, tales adiuent, quo possint in Domino matrimonium colere. Sic enim fieri debet, & nisi faciant, non modo non beatiores reddent eos, uerum etiam misere perdent, & se grauissimo scandalo deuincient.

Vides Latome, quid doctrina Pauli in se contineat, quam de coelibatu, & coniugio perscripsit ad Corinthios, in qua uos adsertores coelibatus nostri (uobis enim nunquam expetiistis illum) incubere soletis, & niti cum primis. Vides hac ipsa Pauli doctrina, legem quam suscepisti defendendam, plane subuerti, & corruere. Illa enim coelibatus necessitatem indicit promiscue omnibus, qui in sacerdotio uel sunt, uel esse uolunt. Apostolus autem, imo spiritus sanctus per Apostolum studiose quidem prædicat, quæ bona coelibatus habeat, uocatione Domini susceptus, & quantopere ille omnibus optandus sit. At non solum nulli hominum ordini, nulli conditioni, quousque etiam uel uoto, uel hominum constitutione receptæ, eum imponit, uerum etiam ad singula coelibatus preconia, subiungit accuratas admonitiones, & religiosas cautiones, ut quisque uideat, quod ipsi donum diuinitus obtigerit, ne dum præter iussum, & uocationem Dei conatur expeditiorem se facere ad cœlestia, laqueum ipse sibi iniiciat, quo confrictus in ea flagitia præcipitetur & incidat, propter quæ sanctorum communione omni, & regno cœlesti prorsus excidat. Vides denique Apostolum, huius doni, & uocationis iudicium non in manus Pontificum, aut ullius hominis ponere, quod Alphonsus tuus fecit, sed id uniuscuiusque propriæ conscientiæ liberum relinquere.

Tu iam quid inde consequatur, ipse iudica. Nec enim ita uel candoris

*Non licet uel
lum genus ho
minum à con
iugio arcere.*

Iudicium coelibatus non pertinet ad Pontificem, sed ad singulorum uel conscientiam.

eandem omnis, uel etiam dialectices oblitus es, ut nō sis agnitorus
 ista prorsus inter se pugnare, mutuoq; se perimere. Primum, matris
 monium ijs hominibus, qui se sentiunt uri, omnibus esse inuendum,
 id quod Spiritus sancti pronunciat: Et quibusdā hominibus nō esse
 inuendum, quod Latomi placitum, & lex asseuerant. Deinde non so-
 lum hortari, uerum etiam uī ad cōlibatum cogere certum quoddā,
 & infinitum genus hominum, quo nullum in orbe sit a uera castitate
 alienius: & iubere molestiam uisionis oratione depellere eos, quibus
 nemo minus nouit, quid sit orare Deum quod uos facitis: Et con-
 iugium non tantum relinquere omnibus illud appetentibus libe-
 rum, sed toties, & tam religiose etiam monere, ne quis, illud repu-
 diando, aliquid ultra donum sibi collatum audeat, & laqueum per-
 ditionis ipse sibi iniiciat, nulla interm uel uerbo facta mentione, de
 remedio precum aduersus hoc periculum: quod Spiritus sancti
 etus. Denique iudicium, de eo quod quisq; doni a Deo acceperit, si-
 ue coniugij, siue cōlibatus deferre uniuscuiusq; propriæ cōscientiæ,
 id quod ad ueram uitæ puritatem conseruandam uisum utilius est
 Spiritui sancto: Et iudiciū hoc tradere in manus eorum, quibus ris-
 diculum esse uidetur ob ullum flagitiū religione obstringi, & qui ex
 conscienciarum periculis questum facere consueuerunt.

Sed enim in his, quæ præcepit Deus hærendum est, & uita potius
 amittenda, quam eius mandata deserenda: cœlum nāq; & terra ces-
 dant his oportet, non hæc illis. Lex igitur tua, non lex, & aperte ad-
 uersaria legi diuinæ constitutio, tam nihil habet patrociniij, & adiu-
 menti ex his præceptis Dei, quæ D. Paulus de coniugio, & cōlibatu
 protulit, ut etiam his ipsis omnino corruat, & euertatur.

Ne uero dicas Apostolum hoc loco de uulgaribus hominibus
 disputasse, non etiam de sacerdotibus, cōsideremus & ea loca, in quibus
 bus nominatim de sanctitate, & præstantia præcepit ministrorū Ec-
 clesie, et qd de cōiugij, et sacri ministerij inter se societate, aut dissidio,
 præcipit. Quāq; hæc est infanda profecto cōtumelia Spiritus sancti,
 tantā ei uidelicet in præcipiēdo tribuere negligentiam, ut cum iuberet
 unumquemq; suam habere uxorem, & unāquamq; suum maritum
 fornicationis uitandę causa, non exciperet sacerdotes, si putasset, aut

Occupatio de
ministris.

senſiſſet eos iſta generali ſua iuſſione non teneri: nec uſpſam in tota hęc tam accurata, & cōpioſa diſputatione uel uerbo meminſſet reſ mediꝝ, quod uos iſs qui uruntur offeris, uidelicet precatōnis pro dō no cōelibatus.

Verum ea ſane loca uideamus, quibus ex profeſſo de caſtitate ſacerdotum Apoſtolus præcepta Dei explicat. Quæ ſane loca, pro te nequaquam adduxiſſes, cum adeo clare contra te faciant, niſi pernicioſa iſta, qua teneris, & qua contra Chriſti regnum incitaris, tentatio, te tibi proſus eripuifſet.

1. Tim. 3.

Tit. 1.

Spiritus ſan-
ctus præcipit
de maritis, niſi
de cœlibibus.

Ad Timotheum ergo ſic ſcriptum Apoſtolus reliquit: Oportet igitur Episcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris maritum. Diaconi ſint unius uxoris mariti, qui liberis recte præſint. Et ad Titum: Huius rei gratia te reliqui in Creta, ut quæ deſunt perficias, & conſtituas per oppida Presbyteros, quemadmodū tibi ordinauerā. Si quis eſt inculpatus, unius uxoris uir, liberos habens fideles &c.

His locis præcipit ſpiritus ſanctus de deligendis in ſacrum miniſterium Episcopis, Presbyteris, Diaconis: & de omni uirtute, quæ huic ordini poteſt ornamento eſſe, & cōducere ad hoc, ut qui ſunt in hunc ordinem delecti, munus ſuum ſœliciter & ſanctè præſtenc Eccleſiis Dei: & tñ in Catalogo præſtantiffimarū uirtutum ac donorū Dei, primo loco ſtatim poſt illud generale, irreprehenſibilem eſſe, & inculpatum, ſubiungit hoc, Vnius uxoris uirum: Cœlibis autem uitæ, ne uerbo quidem meminit. At qui ſanctitatem Eccleſiaſtici miniſteriꝝ, nemo magis requirere, & quæ conferunt ad eam nemo uel melius nouiſſe, uel præcipere diligentius poteſt hoc uno uero uel ſtro. Quā igitur Latome cauſam eſſe dices, cur ſpiritus ſanctus hoc ipſo loco, ubi de ſanctimonia miniſtrorum nominatim & tam accurate copioſeque præcepit, nullum de cœlibatu uerbum, tam multa uero de maritis fecerit? Certe non erat immemor eorum, quæ de cœlibatu prædicauit in Epistoſa ad Corinthios, eum uidelicet huc conſerre, ut homines omni ſolicitudine profana ſoluti, tantum ea curent, quæ ſunt Dñi, & Dño proſus adhæreant: Sed nec quicquam eorū, quæ ſanctō Miniſterio uel adiumento, uel ornamento eſſe poſſunt, prætereire uoluit, inſtituens præcipuos ſuos diſcipulos, & germanos filios.

filios, de uniuersa Ecclesiarum procuratione. Quam igitur, quæso, non tu modo, sed etiam illi qui in sacris literis apud uos putantur esse magnopere uersati, & uersuti, causam afferent, cur Spiritus sanctus in suo Principe Canone de omni sanctitate & præstantia ministrorum, ita de maritis præceperit, quasi tantum mariti debeant ad hoc munus assumi; de ijs autem, qui coelibes uiuant, non uerbulum quidem adiecerit? Voluit ne coelibes in hunc ordinem non debere uocari; an castratos propter regnum Dei, qui a curis mundi sunt liberiorum quam mariti, reiecit ab administratione regni Dei? Hoc non dicimus. At quia legem, & generalem Canonem toti ordini curatorum Ecclesiæ Spiritus sanctus hic tradere uoluit, id quod est boni legislatoris obseruauit, qui nõ τὸ ἀπαξ, ἢ δις, ἢ ἐπὶ ὀλίγον, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεονάζον. Nā ad ea, quæ frequenter eueniunt & facile, potius debet ac commodari ius, quàm ad ea, quæ rarius, adeoque difficilius contingunt. Agnoscis hic sententiam Celsi, imo Principum Iureconsultorum Platonis, & Aristotelis. Cum igitur exiguus admodum sit numerus eorum, qui coelibes uiuant propter regnum cælorum: singulis uero Ecclesiis opus sit, ut suos curatores & Episcopos habeant, & hos inculpatos, ac nulli iustæ populi reprehensionis obnoxios: idcirco eam sanctionem in his requirere Spiritus Domini uoluit, quam decreuit dare pijs omnibus, non quam largiri paucis uoluit: quo nimirum facile inuenire liceret, qui Ecclesias recte & salutariter procurarent.

Hanc causam etiam Diuus Chrysostomus reddidit. Ad illud enim, Oportet eum etiam bonum testimonium habere ab ijs qui foris sunt, ne in probrum incidat, & laqueum calumniatoris, ita subiecit. Alioqui enim probra ab illis sustineret: propter hoc etiam dixit, Vnius uxoris uirum: quāquam dixerit alibi, Volo omnes esse sicut & me ipsum, puta, in continentia. Ne scilicet hanc functionem in arctum contraheret, si exactissimam uirtutem postularet: propter hoc moderatā uirtutem requisit. Oportet enim per singulas ciuitates constitui, qui præsent. Audi namque ipsum scribentem Tito, Ut constitueres oppidatim Presbyteros, sicut ordinavi tibi. Hæc ille. Eadem leguntur in scholijs Græcis, in hunc locum.

Chrysostomus
1. Tim. 3.

K ij Deinde

Deinde, ut aliquis Ecclesiæ bene præsit, non parum confert, habere usum aliquem gubernandi homines, atq; instituendi, usum piæ & prudentis œconomix, quem usum habent omnes boni Patresfamilias, cœlibes plerumq; non habent. Hac ergo de causa Spiritus sanctus in delectu ministrorum maritos posuit, non cœlibes, quod illi ad formandum & instituendū homines, fere magis quam hi sint idonei & exercitati. Hinc est quod ad Titum statim huic sententiæ unius uxoris uir, subiunxit, Liberos habens fideles, nō obnoxios crimini luxus, non intractabiles, Et ad Timotheum inter reliquas facultates boni Episcopi posuit, Qui domui suæ bene præsit, qui liberos habeat in subiectione, cum omni honestate. Siquis uero proprię domui præesse non nouit, quomodo Ecclesiam Dei curabit.

Sed quicquid tandem probetur & uideatur tibi de his causis: ob quibus Apostolus inter uirtutes ministrorū Ecclesiæ primo loco posuit, esse maritum unius uxoris, non cœlibem: quas causas, nullo negotio possum approbare omnibus, qui piæ & reuerenter ista secum exhibuerint: illud tamen inficiari non poteris, ex hoc loco Pauli indubitanter concludi, matrimonium adeo non esse indignum ordine, & functione sacri ministerij, ut eam quoq; deceat, eique recte obeundæ sit utile. Nihil enim hoc loco Spiritus sanctus indulgentiæ, nihil imperfectionis aut infirmitatis commemorat, sed ea tantum que uirtutes haberi debent, & eximiæ quidem: quæq; singularia sacri ministerij, cum adiumenta, tum ornamenta sunt, recitauit. Liquidum igitur sit & ex hoc loco, quod maritos arcere a sacerdotio, uel deicere, temeritas iure dici debet & audacia, quæ Antichristi, non Christi spiritum authorem habet.

De digamis.

Tu autem ad eorum opinionē respexisse uideris, qui uolunt ideo quod positum est, unius uxoris uir, esse reiectos a sacro ministerio illos, qui alteram uxorem duxissent, etiam priore mortua. Nam hos uocatis digamos, uerum contra & usum omnem linguæ græcæ, & scripturam, & uetustos Canones. Nemo enim maritus, mortuæ mulieris dici potest, eo quod mors uinculum matrimonij soluat, & nuptiæ sint huius, non futuri seculi, ut Dominus ipse, & Apostolus aperte dicunt: quo circa qui uniantur uxori uiuenti hic legitime coniunctus

Luc. 20.

Rom. 7.

1. Corinth. 7.

unctus est, is unius uxoris uir recte dicitur, etiã si alteram habuerit prius, quæ modo defuncta sit.

Secundis implicitos nuptiis, hoc est *δευτέρως γάμοις* Sancti Patres addidere publicæ penitentiaë, & uetuerunt presbyterũ interesse consilio nuptiali *δυναμίτων*, ne uideretur eas approbare, uel concedere, de quo lege Canonem Concilij Neocæsariensis tertium, & septimum, & Laodiceni primum. Si ergo digami sunt, & non uiri unius uxoris, qui prioribus cõiugijs alterius coniugis morte solutis, altera contraxerunt, sequitur ex eo sanctos Patres ad pœnitentiam agendã hos adegisse, & benedictione Ecclesiæ mulctasse: quod nefas est de sanctis, illis patribus cogitare. Sciebãt em̃ nuptias repetere, prioribus coniugibus uita defunctis, non solũ non esse delictũ, sed etiam a Spiritu sancto mandatum esse. De uiduis enim dixit: Si non continent, iungantur matrimonio. Et, Volo iuniores uideas nubere.

Absurdum

Eum igitur Spiritus sanctus hic uocauit maritum unius uxoris, ut D. Chrysostomus, & alij uetusti Patres hunc locum interpretati sunt, qui unam tantum uxorem habet, nõ cum uxore concubinam, nec repudiata priore duxerit alteram. Licbat enim Iudæis (hæc Chrysostomus) & alteris nuptiis copulari, & duas simul habere uxores, id est, *καὶ δευτέρως ὁμιλεῖν γάμοις, καὶ δύο ἔχειν κατὰ ταυτὸν γινώσκουσ.* Ita quoq; concessum erat Iudæis repudiata uxore ducere alteram. Quoniam autem utrumque reprehensionem habebat, & ministros Ecclesiarum decet nulli prorsus iustæ reprehensionis esse obnoxios, recte statuit Spiritus sanctus, ut hi ab utroque uitio alieni essent.

Quis unius uxoris uir.

Chrysostomus

Hoc loco purgare me oportet crimen falsi, cuius me insimularũt

Colonienses

Chrysost. sententiam lacerarunt.

circa hũc locum aduersarij Colonienses, qui tamen hoc ipso misera, & sane turpissima Sophistica, se ipsos fecerũt Chrysostomi falsarios. Quod enim D. Chrysostomus geminatione uerborum, sententia tantum unum idemq; dixit: Iudæis concessum fuisse alteris nuptiis copulari, & duas simul habere uxores, id doctores Colonienses in duas sententias distrahunt, & contendunt illud prius, uidelicet, alteris copulari nuptiis, ita intelligendum esse, ut idem sit, qd soluto per mortem priore coniugio, alterum: inire posterius autem, duas simul habere, de uera digamia, scribũt, n. Chrysostomũ hic dicere, duo Iudæis

K ij licuisse

Conuictum Co
lonensium.

licuisse, matrimonium contrahere secundo, & duas iidem habere uxores, & utrumque Episcopo opposuisse, tanquam sit præter modum. Hæc sunt illorum uerba. Et quod ego copulari alteris nuptijs, & habere simul duas uxores, ut unam sententiam intellexi, & pro una adduxi, scripserunt illi acuti, & sæui doctores, me, si usquam alibi falsus fuerim, hic certe esse longe falsissimum, & nequissimum: nihil enim esse tam alienum a Chrysostomo, quam sententiam hanc quam impostor ego, & falsarius ei tribuam & affingam. Addunt non potuisse aliud tam apertum, tamque manifestum contra meam sententiam testimonium produci. Audis magniloquos & sæuos Theologos. Ego uero te hic Latome iudicem appello, inter istos meos tam importunos & impuros criminatores, & me.

Diuus Chrysostomus cum præmississet: Oportet igitur Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, subiicit hoc dictum interpretans: non hoc dixit legem ponens, tanquam non liceat sine hoc fieri Episcopum, sed prohibens immoderatione, ^{ἀμετρίαν}, postquam apud Iudæos concessum erat, etiam altero iungi matrimonio, & duas simul habere uxores. Honesti enim res nuptiæ. Quidam uero aiunt hoc dictum esse, ut Episcopus sit ex una uxore maritus.

Hæc sunt uerba Chrysostomi hoc in loco. In quibus quis non uideat, nisi tam sit cæcus quam Colonenses Theologi, Chrysostomum adducere geminam huius dicti, Oportet esse unius uxoris uirum, interpretationem: unam, quam ipse probat, atque ideo ut suam alteri præponit: Alteram, quam non improbat quidem, sed nec probat, aut suam agnoscit, ait enim, Quidam uero dicunt. Quis etiam non uidet priorem interpretationem Chrysostomò fuisse probatam? Videlicet Spiritum sanctum hoc dicto uoluisse prohibere in Episcopis ^{ἀμετρίαν}, permissam quidem Iudæis, damnatam autem etiam apud plurimas Gentes, non solum apud Christianos: ne scilicet Episcopus implicetur ita nuptijs, ut duas eodem tempore simul uxores habeat. Certe mortua priore coniuge alteram ducere non Iudæis modo, uerum etiam Christianis licitum erat, & est, Quare dicendum Chrysost. fuisse, si id sensisset, postquam id Laicis concessum sit: Quid at tunc dicere, Iudæis? Deinde secundas nuptias, quæ prioribus morte solus

solutis ineitur, τὸ ἀμετρίαν, & immoderationis crimine notare, nō est Chrysoſtomi doctōris tam orthodoxi. Alterā uero illam interpretationē, satis apparet non esse Chrysoſtomi, sed aliorum quorundam, qui dicunt illo dicto requiri, ut Episcopus sit ἢ υἱὸς γυναικὸς maritus, hoc est, ut per omnē uitam suā, uel saltem a baptisate, sicut sententiam hanc quidam moderati sunt, unam solum uxorem habuerit.

Sed enim Sanctus hic scriptor clarius adhuc suam sententiam de hoc loco explicauit in Commentario suo in Epistolam ad Titum. ubi ita scripsit, ad hæc uerba Pauli: Si quis inculpatus sit, unius uxoris maritus &c.

Cuius gratia talē inducit? Hæreticis obturat os, qui nuptias criminantur, ostendens, quod non sit res hæc impura, sed tam honesta, ut cū ea quis etiam sanctā possit ascendere sedem: simulq; lasciuos concubines, τὸ ἀσελγίαν, nec permittēs, ut quis cum alteris nuptiis μετὰ δυνάμει ἡμῶν hunc principatum ineat. Qui enim erga eam, quæ discessit, non conseruauit beneuolentiam, quomodo is fiat bonus præses: quam non subeat criminationem? Nostis enim, nostis, etiam si non esset prohibitum legibus, alteris iungi nuptiis, tamen rem hanc multæ obnoxiam esse criminationi, ἀλλ' ὁμοῦ πάλαι ἔχει τὸ πρόγμα κατηγόριαν. Nullam ergo Apostolus uult, eum qui regere alios uult, dare causam reprehendendi, ijs, quos regere debet; propterea posuit, Si quis irreprehensibilis sit, hoc est, si uita eius libera sit a reprehensione, si nemo habuerit, quod in uita eius accusaret. Hæc ille.

Vides Latome Chrysoſtomum intellexisse, hoc loco eas secundas nuptias a Spiritu sancto damnari, quæ sunt τῶν ἀσελγῶν lasciuorū, & impudicorum hominum: quæque etiam in uita laica multam habent reprehensionem, & sunt interdixtæ legibus. Tales opinor, non dices eas esse nuptias, quæ post mortē priorū cōiugum contrahūtur, ut

Ergo planū est Chrysoſt. hic intellexisse ab Episcopatu reijci, ut dicitur ἀπεργασίαν καὶ ἀγάμον id est uirum non unius uxoris, cum, qui uita uxore sua legitima, alterā duxerit, siue duas habuerit simul, uti cōcessum Iudæis fuerat, siue alterā tantum repudiata priore, quod & Romanis permissum erat. Nam illaudatum est, immerentem uxorem repudiare, aut ita inhumaniter tractare, ut ipsa discedat. ἀπεδοῦσαν hoc est

Hæreticorum est poscere Episcopum & Presbyterum nō maritum. Interpretatio Chryſ. in Epistolā ad Titum

Quis Diuo Chrysoſtomo uir unius uxoris.

hoc loco Ambrosius Camaldulensis reddidit, defunctam, cum discedentem oportuerit; id quod non debebant ignorare Theologi isti, qui sibi tantum iudicij lumunt in rebus sacris.

Falsarij et impostores ne quis Simi Colonienses.
 Iam ergo perspecta sententia Chrysostomi, iudica Latome de me & accusatoribus Coloniensibus, num in me, an potius in ipsos disera ista crimina falsi, imposturæ, atq; nequitia competant. Simul etiã cum illis te quoque falsum agnosce, qui iuxta hunc Pauli locum merito reiiciendum ab Episcopatu censes eum, qui priore mortua alteram uxorem duxerit, ex eoque conatus es colligere, inesse in matrimonio aliquid impuri propter quod sacro ordine minus recte cogereat. Vides enim Chrysostomum hanc sententiã hæreticis tribuere, sacrum coniugium impia criminãtib; & docere, hoc, unius uxoris uirum, etiã ideo hic a Spiritu sancto positum esse, ut discederemus, coniugium rem esse tam honestam & sanctã, ut cum eo quis Episcopalem etiã thronum ascendere sit dignus.

Que uulgo per Ecclesias recipiuntur, nõ habent ideo auctoritatem Ecclesie.
 At dices, quæcunque sit interpretatio Chrysostomi; tamen Ambrosii, Hieronymi, Augustini, & aliorum occidentalium doctorum interpretatione in Ecclesiis obtinuisset, ut *Nicom* habeatur, & ob id sacerdotio indignus etiam is, qui priore defuncta, alteri uxori iunctus fuerit; inq; eo te niti, non tam S. Patrũ auctoritate, q̃ Ecclesie. Recte tu quidem iactares hoc, si prius euicisses, ea dogmata, & decreta omnia esse Ecclesie Christi, quæ per Ecclesias uulgo recipiuntur; id uero nunquã euinces. Verum de eo dicendum est in loco de Ecclesia. In præsentiarum satis est demonstrasse, interpretationem illam uestram dicti Paulini, q̃ unius uxoris uir ille sit, qui in omni uita sua unam dumtaxat uxorem habuit, non esse Ecclesie, sed Ambrosii, Hieronymi, Augustini, & similiũ interpretationem, sanctorum quorundem uirorum, sed tamen hominum, quorum auctoritate priuata, nullum in Ecclesia dogma constitui potest: quorumque auctoritati, non minus grauem, & orthodoxam auctoritatem opponere liceat, D. Chrysostomi scz, & grecorũ doctorum prope omniũ; quorum in interpretatio nec in Occidentali quidem Ecclesia fuit damnata. Hic ergo cũ utraq; interpretatio suos, & quæ graues habeat auctoritates; quid aliud faciendũ nobis existimas, quã ut eas inter se conferamus.

mus, & ad scripturam examinemus utramque studiosè: Hoc uero si fecerimus, nullo certe negotio uidebimus, interpretationem græcorum, scripturis consentaneam esse: Latinorum minime. Illa enim a sacro ordine excludit eos qui merito sunt excludendi. Hęc autem repellit eos, quibus nihil potest imputari, uel obijci. Nā habere duas simul uxores: aut immerito repudiata, uel dimissa priore, alterā ducere: aut etiā mulieri coniungi nō legitime, quæ omnia tria græci intelligunt excludi per hoc Apostoli dictū, Oportet Episcopū unius uxoris uirum esse, etiam in Ethnicorū hominū repræhensione fuerunt: sed in repetito cōiugio, quod in Domino contractum est, quid uel fingi potest inesse criminis? Sanctum enim est coniugium, & hono-

Coniugium semper sanctum, siue primū siue secundū siue tertium sit.

noratum, quando contrahitur in Domino, siue secundum, siue prius in Domino, sua & etate & moderatiōe illa, quæ Christianos decet. Adducis & illud ex quinto prioris ad Timotheū, de uidua, quæ non nisi unius uiri uxor assumi debeat ad ministerium, & alimoniam Ecclesiæ. Verum nec eo dicto probabitur, eas secundas nuptias dimitternari, ut sacro ministerio indignas, quæ primis per mortē solutis cōtrahuntur. Nec enim eas Spiritus sanctus hic reijcit, quasi non unius uiri uxor fuerit, quæ defuncto priore uiro alteri nupsit. Nā ea nullo tempore dici potuit esse nupta duobus: cum mortuo enim nihil coniugij superest. Eam igitur Paulus hoc loco intelligit non fuisse unius uiri uxorem, quæ uel uni uiro non legitime cōiuncta fuit, uel ab uno discessit, eoque uiuo, & adhuc ius mariti in ipsam obtinente, alteri se adiunxit. Spiritus sanctus enim ipse per Paulū iubet iuniores uiduas nubere, liberos gignere, domum procurare. Quæ fuerit ergo ratio, illud, Quæ fuit unius uiri uxor, sic interpretari, ut dicendum sit, pias & sanctas sœminas, atque uiduas, ob hoc solum quod precepto Dei paruerunt, ab Ecclesiæ & ministerio, & beneficio reijciendas esse: maxime cum alium hæc uerba sensum admittant, & hunc non minus uerbis ipsis, quæ reliquis scripturæ locis, de cōiugio, & sacro ministerio consentaneum? Nec enim potest apud Deum idem præcipi ut fiat: & adiecta pœna prohiberi ne fiat. At non leuis est pœna excludi ab Ecclesiastico & ministerio, & beneficio, tanquam impuræ, & eo indignam.

L Porro

Porro quicquid ponderis hæc interpretationes apud te, cuiusque finis
 les habituræ sint, hæc tamen certa sunt & indubitata. Primum, quod in
 terpretatio horum dictorum Pauli, unius uxoris uir: & unius uiri
 uxor, quæ secundum matrimonium cōtrahentes post mortem pri-
 orum cōiugum, a sacro ministerio remouet, quanquā in Occidentali
 Ecclesia passim obtinuit: nequaquā tamen est dogma Ecclesiæ: cum alio-
 tera horum dictorum interpretatio, quæ a sacro ministerio per hoc
 dictum Pauli, eos tantum remouet, qui in merita reprehensione, & ui-
 tio hærent, ab orthodoxis tradita sit doctoribus, nec unquam erro-
 ris insimulata fuerit, neque iure possit. Nam & Diuus Hieronymus,
 quanquā secundis nuptiis parū æquus, hanc tamen Græcorum inter-
 pretationem adducit, tractans hunc ipsum locum, in Commentarijs
 ad Titum, nec reprobauit. Alterum, etiamsi hanc interpretationem
 uobis largiamur, & concedamus eos, tanquā non unius uxoris maris-
 tos a sacro ministerio excludendos esse, tamen uestre id legi nihil pa-
 trocinari potest, quæ nullo unquā tempore maritos ad sacerdotium
 admittit, uel in eo tolerat.

Hieronymus.

Sed enim allegas & illud Pauli, quanquā non recte. Sic enim ad-
 ducis, Viduas adolescentiores deuita, cū enim luxuriatæ fuerint, in
 Christo nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem
 irritam fecerunt. Apostolus autem habet ἢ ἂν ποτασθῆναι τῷ Χριστῷ,
 γαμῶν ἑξῆς id est, cum lasciuires coeperint aduersus Christum, nube-
 re uolunt, non, sicut tu distinguis, in Christo nubere uolūt. Nec enim
 hoc est lasciuientium cōtra Christū. Hæc sincera Pauli lectio, uel
 ex Erasmo uiro certe digno quæ legas, discere poteras. Arguit hæc of-
 ficitantia, & plusquā supina negligentia tua, te uerbum Dei non habere
 eo loco, quo decet, ac est credibile te pleraque omnia, quæ in hanc tu-
 am farraginē coniecisti, uel ex libellis Ecclesiæ similibusque sublegisse, uel
 ab aliquo suppedicante locos & argumenta, ueluti per manus accer-
 pisse. Verum ad rem.

Ita enim habet
 exemplar Lato-
 rimi manu scri-
 ptum, & Colo-
 niæ impressū.

De uoto Cœ-
 libatus.

Ad uotum hic respicere uideris, & tale argumentum significare.
 Ecclesia recte facit exigēdo a suis uotū factū Deo de uita coelibæ, con-
 demnationem enim habent, qui fidem uoti sui fecerint irritā, ut hic lo-
 cus Pauli attestatur: Ergo recte facit Ecclesia, coelibatum exigens a
 clericis

bentes iudicium, & iunctam ex hoc condemnationem, quod primam fidem reiecerunt, & nec ullam dare aduersario occasionem obrestandi, & iam enim nonnullæ deflexerunt, ut sequantur Satanam. Hæc de causa præcepti sui Spiritus sanctus hoc loco commemorauit.

Pleræque enim uiduæ adoleſcētiores, cū ex recentī maritorū obitu impotentius dolerēt, p̄fessionē se uiduitatis publice addicebant. Sed cū ad coniugiū, non ad uitā cœlibem natę essent, remisso luctu & extincto desiderio mortui mariti, redibāt ad ingeniū, & nuptias iterū expetebāt. Veritę autē eā inconstantia apud Christianos ipsis probro uerti, & futurum, ut iterum nuptiæ non haberentur eo loco, quo fuissent habitæ uiduæ, tandē eo lasciuia peruenērūt, & libidinis ut iam fidem non tam datā Ecclesiæ de colendo cœlibatu, quā ad dictam Christo de uniuersa pietate & religione reijcerent, una cum cœlibatu repudiantes ipsam etiam professionem Christi. Ait enim Apostolus, Cū lasciuire cœperint contra Christum, Item, nonnullæ deflexerunt, sequuntur Satanam. Id quod in eas minime competit, quę cū uruntur, in Domino nubunt: Quod Apostolus ipse iudicauit melius; ac propterea talibus omnino præcepit, ut unaquęque suum habeat maritum: & ex eadem sententia, omnibus quæ non continent dixit, Volo igitur iuniores uiduas nubere. De reiecta igitur fide Christi, non de uoto cœlibatus hic loquutus est Apostolus, cū dixit, primam fidem reiecerunt. Et si quem remoreretur uerbum, primam fidem, & scire uelit, cuius secundæ fidei collatione, hæc sit dicta prima, Huic licet obijci possit, illud de Domino nostro, donec peperit filium suum primogenitum: tamen dici potest, fidem secundam recte dici, quę peracta poenitentia Christo, & Ecclesiæ addicitur.

Verum demushæc uobis, hic pro uoto uitæ cœlibis fidem intellegendam esse, quam iuniores uiduæ reiecerint, quid tamen ex eo concludas aliud, quā hoc, periculum uiolandi uoti cauendum esse: item præcipiendum iunioribus, ut nubant, & remedium uisionis non ex oratione sola, sicut uos iubetis, uerum etiam ex matrimonio simul petant, quod diserte proposuit, cum orationis ne uerbulo quidem meminerit, hoc in loco: tamen si uim piæ precatōnis & nosset melius quam uos, & esset ad excitandum studium orandi multo magis, quā uos,

Quid fides
prima & se-
cunda.

uos, sollicitus. Volo ergo, inquit, iuniores uiduas nubere, & nuptas sic tum orare, tum uiuere, ne aduersarijs ansam præbeant ipsis obire standi, & maledicendi, & propter ipsas toti Ecclesiæ.

Atqui uotorum inquis, magna est merito apud pios religio. Sic *Præceptum Dei de voto.* enim habet præceptum Domini. Votum quod uoueris Dño, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus: et si moratus fueris reputabitur tibi in peccatum. Deuter. 23. Recte. Tu ne uero censeres quicquid aliquis Deo uouerit, id eum debere quoque præstare: Non arbitror. Nam posset aliquis uouere necare parentes, & immolare per igne liberos. Tu certe nullū uel amici, uel famuli tui uos tū probaueris, nisi quod sit in re tibi grata. Iam Deus ita sinxit quosdam homines, ut uelit eos sibi in matrimonio seruire, non in cœlibatu: eaque de causa præcipit his, ut unusquisq; suam uxorem, unaquæq; suum maritum habeat, uitandæ fornicationis, & excludendę criminis nationis causa, quæ possit aduersus Ecclesiam suam intentari, ut supra demonstratum est.

Tales ergo si uoueat cœlibatum, Deus perinde gratum habebit, & ita reddi sibi postulabit ipsorum uotum, ac tu gratum sis habiturus uotum famuli tui, quem cum ad scribendum conduxisses, ille tibi uouisset omissa scriptione, iucundum aliquod carmen canere, & scite saltare: uel ut similis cõferam: Si famulo mādasses preciosam aliquā supellestilię tuam, impositā equo tuo celeriter, & cito aliquo perferendā: ille autem uoueret in gratiā tuam, ipse eam sarcinam iniectam suis humeris eo quo iussisses deportare. Ex itinere autem festus, & defatigatus incideret in comitatum latronum, qui & supellestem raperent, & famulum occiderēt: Hoc ne uotum tibi placeret: Nihil uel consultius, uel gratius Domino faciunt, qui iussu a Domino recusant accipere paratum eis adiutorium uxorem, sociam uitæ, adiutricem in thesauro muneris a Deo iniuncti, conseruando, & per desertū huius sæculi deportando ad omnes, quorum saluti consulti per illos debet. Cum enim datum eis non sit, ut soli, & absq; consorte, & socia uxore munus suū Deo, & Ecclesiæ recte præsent, depositumq; apud se thesaurum donorū Dei ad oēs tuto perferāt, tū certe oportet ut admissis meretricibus & lupis, cum se, tum dona Dei ipsi

credita perdunt. Res de quibus facienda esse uota scriptura commemorat in manu uouentium positæ erant, easq; Deo probari certo oraculo Dei cõstabat. Sed ijs qui uruntur certo oraculo Dei constat, si conantur uitam uiuere cœlibem, eum conatum esse & irritum, & contra Deum. Nam ipse testatus est uerbo suo, hanc uiuendi rationem eos, quibus ipse non dederit, capere non posse, & melius esse se talibus copulari matrimonio: tum præcepit nobis, in omnibus illa deligere & complecti, quæ ipse nobis, ut meliora proposuit.

Cœlibatus igitur quamlibet religioso, & solenni uoto susceptus ab ijs, qui ad eum non sunt uocati, res est ut ingrata Deo, sic etiam his qui eum contra uerbũ Domini susceperunt, cum impossibilis, cum exitialis, & quantũuis Dominum orent, ut facultatem huius uite largiatur, tamen quoniam id contra Domini uerbum, & decretũ factũ sunt, tentant Deum, seque & perdunt ipsi miserrime quando, cõtemnendo pro sacro coniugio, ad cœlibem uitam enituntur.

Quamobrem non potest his cœlibatus esse materia p̄i uoti: sicut uotum faciunt contra certum & clarum Dei præceptum, sic atq; impietas est seruare hoc uotum, gratissimus autem cultus Dei, uotum hoc præcepto & uocationi Dei postponere. Quod D. Cyprianus Martyr probe intellexit cum scripsit de dicatis Deo uirginibus, sed parum pure uiuentibus. Si autem perseverare nolunt, aut non possunt, melius est ut nubant, quã in ignem delictijs suis cadant. Ecce uirgines etiam Deo consecratas iubet hic Martyr Dei nubere, non obstante uoto quod fecerant. Sciebat enim Dei præceptum de his, earum uoto debere præferri.

Locus explicatus 1. Timoth. quinto.

Votum quomodo fieri debet.

Si uero contendis, fidem in hoc dicto Pauli, Habentes iudicium ^{uirtutis}, quod primam fidem receerunt, de uoto intelligi oportere, iudicium hoc certe irritæ huius fidei, de iudicio & condemnatione non Dei, sed hominum oportebit intelligi, quoniam Deus per Apostolum suum, & hic, & alibi iubet nihilominus tales nubere, sicut & melius est eas nubere, quam uiri: quanquã uiduæ illæ quas hic Apostolus reprehendit, si quid uouerunt, in eo peccarunt, & in Dei quoque iudicium inciderunt, quod uouerunt temere. Votum enim factura Deo, cum sit pars quædam religiosæ inuocationis, & cõfessionis Dei, fieri

fieri debet secundum, non contra uerbum Dei: nec ita cū Deo ludendum est, ut ei tanq̄ rem gratam, & iucundam uoueamus, de qua non religiose prius inquisierimus, num ei probetur, aut grata sit; imo de qua uerbum eius extet, quod ipsi non placeat. Homīnibus certe honorem hunc deserimus, ut siue facere, siue promittere eis aliquid uelimus, quod gratū sit, & argumētum nostræ erga eos obseruationis ac studiū declarare, diligenter antea percōtemur, ut cognoscamus quibus illi rebus potissimū oblectentur, et quid præcipue gratū habeant.

Ex his igitur, clarū esse potest omnibus, qui uere Deū amant, eiusq̄ uerbū reuenter suscipiunt, legem illā uestram qua cœlibatum omnibus Ecclesiasticis interdicitis, adeo nihil habere patrociniū, nec ex religione uoti, nec ex præsentī loco Pauli, ut etiam ex hoc ipso loco, sicut ex prioribus, quæ pro defensione illius adduxisti penitus euertatur. Nam ut demus, hic primam fidem, quam Apostolus queritur a quibusdam iunioribus irritam esse factam, de uoto cœlibatus intelligi debere, & iudicium quod tales incurrunt esse condemnationem Dei, tamen uniuersa doctrina & præceptio huius loci eo pertinet, ut qui Timothei munus gerunt Episcopi, & qui sunt curatores Ecclesiarum, cauere modis omnibus & auertere studeant, hunc tā grauem lapsum, hoc scandalum & exitium eorum, qui cœlibatū temere suscipiunt: & præcipiant, iuniores quidem uidas nubere, parere liberos, domum administrare. Iuuenes autem masculos ducere uxores, procreare liberos, regere familiam, nec ullam dare aduersario cōuertiendi occasionē, ne scilicet suscepto cœlibatu, & iniecto ipsis laqueo uoti & conditionis, ad quam illos Deus non uocauit, lasciuire incipiant, & contra Christum, nō tantum contra ordinem & p̄fessionem cœlibatus, primamq̄ fidem, non tam de cœlibatu, q̄ de uniuersa religione Christi Deo & Ecclesiæ obstrictā, facientes irritam, in iudicium incidant, atq̄ in condemnationem, & Dei & hominum, ac tandem regno Christi, & tota professione religionis nostræ prorsus relicta & abiecta, sequantur Satanam.

Hæc omnia hoc loco tradi & præcipi nemo inficiari poterit, qui legerit ea diligenter, & mentem doctrinæ Christi capacem habuerit. Ea uero tanta, tamq̄ detestanda mala quæ Paulus uoluit excludi, per

Quomodo fidem primā reijciunt lasciuientes.

coniū

coniugium, uides, in toto illo uestro genere, quod Ecclesiasticum uocatis & monasticum, horribilem in modum intulisse, lasciuiam dico, & petulantiam, non tam contra professionem coelibatus, atque Angelicam illam uiuendi rationem, quam contra Christum ipsum, & uniuersam religionem eius: item reiectionem, & conculcationem primæ fidei, non tam promissæ Episcopis & Abbatibus de uita coelicum, quam Christo ipsi de uniuersa obedientia mandatorum Dei, iudicium, & condemnationem, tum Dei, tum hominum, maximopere expauescendam, ut nullum iam pridem genus hominum in orbe sit animo magis stupido ad omnia diuina, magis impura & flagitiosa uita, eaque de causa etiam contemptius, atque magis probrosum, etiam maximis illis opibus, & potentia, quam nomine ecclesiæ tenet, dignitatem suam tueri conantur: nullum quod hostium religionis nostræ, Turcorum, & Iudæorum, item Hæreticorum, & Epicureorum maledictiæ, & criminationibus tam sit oppositum, & obnoxium, quæque manifestius reiecto Christo, sectetur omni studio Satanã. Hæc ipsi in quâ uidetis, & de his grauissime queri uniuersum orbem auditis, in hæc animaduertere Deum horrendis ultionibus conspicitis: tamen audetis illam uestram, iam nõ legem, sed legum omnium certissimã pestem defendere. Qua quidem re nihil aliud certe facitis, quam quod impletis & omnino ueram efficitis prophetiã, quam Spiritus sanctus per Paulum tot ante seculis horrendam sane nobis tradidit, & grauissime comendauit cap. iiii. in Epistola priore ad Timotheum in qua diserte Spiritus dixit.

Fore in posterioribus temporibus, ut quidam a fide discederent, auscultarent spiritibus impostoribus, doctrinis demoniorum, quas allaturi essent homines, qui per hypocritam mendacia loquentes, & cauterio inuistam habentes conscientiam, prohiberent iungi matrimonio, & iuberent abstinerere a cibis, quos Deus creauit, ut cum gratiarum actione sumantur a fidelibus, & qui ueritatem cognitam haberent, & cetera.

Vos eam prophetiã in Marcionitas, Tatianos, Enekratitas, Hieracitas, Manichæos, & alios hæreticos, qui in hac tanta temeritate uos præcesserunt, reijcitis, ut qui damnarint, & prohibuerint nuptias tam quam rem

quam rem immundam: quasi nihil a uobis tale fieret. Negatis enim damnare uos nuptias, aut prohibere simpliciter, sed damnare tantū & uetare eas nuptias, quæ contrahuntur ab ijs, qui in sacerdotio sunt, aut uotū fecerunt uitæ cœlibis. An uero non est hoc & damnare, & prohibere nuptias tantq̃ rem impurā, interdicere eas tantæ hominū multitudinī, idq̃ uelut sanctitate huius ordinis indignas? Nec enim ideo minus damnatis & prohibetis eas, etiam si nō interdicitis in uniuersum omnibus, aut non eadem omnino de causa, propter quam superiores hæretici illas damnarūt, & interdixerunt. Prohibere nuptias, ait diserte Spiritus sanctus, dogma est dæmoniorum, spirituum impostorum, quibuscunque interdicanur, & quacunque de causa & c. Hoc uos facitis, etsi non omnibus, nec ob eandem, quam hæretici causam. Nec etiam Manichæi damnarunt, ac uetuerunt omnino nuptias, Electis enim tantum, qui apud illos erant loco Sacerdotum, eas admebant: Auditoribus autem, qui in secundo apud illos gradu erant, permittebant.

Dogma dæmoniorum, ordinis Ecclesiasticæ nuptias uetare.

Offendimus uero nos omnibus qui sacrosanctæ doctrinæ sunt capaces, nullum humanum uotum posse anteferrī præcepto Dei. manifesto autem præcepto Dei iuberi matrimonio iungi, quibuscunque datum est donum coniugij: cœlibatus autem minime: Spiritum sanctum etiam clare pronunciaſſe, coniugij puritatem cum sanctitate S. ministerij adeo congruere, ut cum de deligēdis Ecclesiarum ministris, & summis eorū uirtutibus præciperet, maritos honestos requisierit: in cœlibatu autem uiuētium ne uerbo quidem meminerit: Nihil igitur penitus relicū est uobis, quo uos horrendo illo, quod in Spiritum sanctum admittitis crimine, purgetis. ut non haberi debeat manifesti doctrinæ dæmoniorū & ministri, & propugnatores, dum legem illam uestram defenditis, & nuptias tantæ portioni hominum, toti scilicet turbæ, quam Ecclesiasticam uocatis, interdicitis. Quod certe & fructus, qui ex ista lege prouenerunt, nimis aperte testantur. Nam perustis cauterio huius legis conscientijs sacerdotum, & fiducia Christi seruatoris in animis eorum, per fornicationes & nefariam spurciem, in quam eos uestra lex impulit, deiecta: studioq̃ Dei prorsus extincto, quando per cōiugij prohibitionem, uoluptatibus

Legis de Cœlibatu fructus.

ibus illicitis immerguntur, factum est, ut hic ordo, qui mundo salis uice esse debebat, miserime sit infatuatus & computruerit. Quocirca non modo sal iste multis iam seculis defuit orbi, quo reliqui saliretur, & uero de rebus diuinis iudicio imbueretur, sed etiam hi ipsi, qui salis & sapientiæ titulum sibi sumunt, eoq; nomine opes & potentia Ecclesiarum inuaserunt, pridem salem omnem ueræ sapientiæ ab Ecclesiis summa uis arcent: unde innumeræ labe & scandala tum doctrinæ, tum uitæ in Ecclesias inundarunt: primum in gentem Ecclesiasticam, ac inde in uniuersum reliquum populum Christi nomen profitentem, ut perniciosis doctrinis & impijs cultibus, probrisque uitæ omnis generis, contaminata, labefactata, confecta, & prostrata sint omnia.

*Tyrannica lex
de delectu ciborum.*

Iam & alterum dogma dæmoniorum, cibos uetare, quos Deus condidit ad usum suorum, an non apud uos insigniter obrinuit? an non conuincit aperte, prophetiam hanc in uos omnino quadragesimæ: Cibus enim quos Deus ut ijs uesceremur condidit, per Quadragesimam, per tot alios dies, & per singulas hebdomadas binis diebus interdicitur: imo non paucis in locis poena capitis adfiscit eos, qui contra faciunt: idq; sine omni uel Canone, uel lege ueterum, & citra omne etiam commodum pietatis, nulla habita ratione ueræ abstinentiæ.

*Vnde abstinentia
carnium certis diebus in
Ecclesia.*

Veteres quoniam in Quadragesima singulis hebdomadis quarta & sexta, post etiam septima die ieiunia celebrabant, ideo more & religione sanctorum ieiuniorum, a carnibus non modo quadrupedum & uolucrum, sed piscium quoque, & a cibis omnibus delicatioribus abstinebant, pleriq; etiam a uino. Sed uos nec ob neglecta ieiunia, nec ob lauitias, & carnes piscium quamlibet exquisitas hominibus irascimini: Verum si pauperes agricolæ suis illis fumo duratis carnibus, aut rãcido larido, uel ouis & lacte, quæ sola fere, & tenuiter habet, urantur, ut alijs laborum suorum fructibus uestram luxuriam diutus alant, e medio tollendos esse clamatis. Quod ipsum non minus S. Patrum, quam nostro iudicio dogma est, & crudelitas Diabolica, Spiritu Dei prænunciata. Quæadmodum igitur hac in re, sic & in prohibitione coniugij, prophetiam hanc egregie perficitis, & de monstratis

monstratis uos illi seruire, de quo Daniel his uerbis prædixit.

Et de Deo Patrum suorum nihil intelliger. Nam super omnia se *Daniel. 11.*
magnificabit. Etenim Deus Patriarcharum, Prophetarum, & Apo-
stolorum, Filius ipse Dei & Deus incarnatus legitimas nuptias habet
sanctas. Nam quum initio fecit hominem, marem & foemina fecit *Gene. 2.*
illos, ac pronunciauit bonum non esse, hominem esse solum, eoq; se
facere illi adiutorium uelle, quod cum eo semper futurum esset, uxor
& eductam ex lumbis costisq; uiri, & uoluit uirum huius causa re-
linquere patrem & matrem, adherere & conglutinari uxori, ut essent
iam non duo, sed una caro.

Ex his omnibus aperte uidemus, quãti Deus patrũ nrõrum, Deus
unus, & solus sanctus, coniunctionem maris & foemine faciat, quam *Quam sanctũ
Deo coniugũ*
sanctam habeat, & eam a nobis haberi postulet. Ipsemer in para-
diso cum adhuc esset integra in homine, & illabefacta eius imago, &
natura incorrupta, sanciuit & instituit eam, & uiro tale uxoris desy-
derium, eamque charitatem immisit, ut cum uxore uiuere malit, q̃
cum parentibus, alioqui inter mortales omnium charissimis. Fecit
uxorem adiutorium uiro, indubie ad uitam sancte & foeliciter de- *Vxor adiuto-
riũ, nõ impe-
diment. pijs.*
gendam, non ut esset impedimentum. Quamobrem sicut hanc con-
iunctionem & charitatem in Patriarchis & Prophetis approbavit,
sanctificauit, & singularibus beneficijs ornauit: sic etiam approbat,
eam sanctificat & singulariter uult ornare in Sacerdotibus & Eccle-
siarũ ministris omnium temporũ. Adeoq; diuinam rem a nobis ha-
beri uoluit hanc, quam ipse pijs uiris erga suas uxores infudit chari-
tatem, atque desyderium, ut infinitum illum amorem filij sui erga Ec- *Ephes. 5.*
clesiam suam (quam ideo sponsam ipse uocat) in ea repræsentare
& cogitandam nobis offerre uoluerit.

Ad hanc ergo coniugij sanctificationem colendam, ac nuptiaz
rum honores & ornamenta, præstantissimi quicq; diuinorum operũ
ministri & procuratores, quos Deus ipse suo nomine dignatur, De-
osq; uocare solet, tam Angeli, quam Heroës, Deo deorum, Deo uni
& uero patrum nostrorum, studiosissime inseruiunt, desyderioq;
legitimo & honesto plurimum semper detulerunt, cum publicis le-
M ij gibus

Proprium An-
tichristi, dam-
nare matrimo-
nium.

gibus & indulgentia, tum etiam priuatis fauoribus & beneficijs. Solus ille uester superbus Deus, qui se extollit & magnificat super omnem Deum, quicquid in cæteris omnibus, ita & hac in re cum summa execratione mirabilia dicit & facit contra Deum deorum, de sancto illo desyderio mulierum, deque legitima connubij charitate nihil intelligit aut nouit, & nuptias a Deo patrum nostrorum, a Deo uero & omnipotente sancitas, honoratas etiã ab Angelis & ab omnibus pijs hominibus, interdicit quasi rem foedam, atque profanam, id quod nullus unquam tyrannus fecit, quantumuis barbarus & immanis. Interim uero supra & adulteria, sed & incestos, & nefarios amores non modo tolerat in suis, euersoribus Ecclesiarum, sed fouet etiam & adiuuat. Quæ quidem crimina sæpe sunt obijcienda uobis & incessanter, si forte poenitentia tandem percussis uidere uobis contingat, quanto furore contra Deum & naturam, contraque omnem sensum recti & honesti pugnetis.

Etenim uel hic solus locus Danielis excitare uos Latome debebat, ut de coniugij sanctitate rectius iudicaretis. Vides enim amorem erga mulieres legitimũ præ cæteris officijs honestatis & iustitiæ coniungi hoc loco cum uera notitia & cultu Dei, adeo quidem, ut cum Spiritus sanctus uellet Antichristo singularem quandam & extremam assignare impietatem & malitiam, tribuerit ei simul cum ignoratione & contemptu Dei, ac rerum omnium, contemptum etiam amoris & desyderij honesti erga mulieres. Nam & sacre omnes, & gentium omnium historię poemataque restantur, sed & experientia quoque demonstretur: cum uera Dei cognitione & cultu, studium & uenerationem matrimonij semper cohærere: nec quenquam erga Deum & uerã religionem pie affectum esse, qui non & sanctis nuptijs faueat: ut contra nemo has contempserit, qui Deum recte nouit & ueneratur. Quod te uel Homerus, & alij Poetæ uirtutis pictores docere debuerant.

Hæc satis superque erunt omnibus Christianis, ut uideant solide a nobis demonstratum esse, legem istam uestram, quæ totum ordinem Ecclesiasticum a matrimonio secludit, non esse legem, nec legem Ecclesie Christi, sed legum omnium pestem, et certissimam euerisionem. Omnibus, inquam, hæc satis erunt, qui Christum amant, qui lumine fide

fidei præditi sunt, & tenent principia prima Theologiæ & religionis nostræ, uidelicet, Deū esse, uerbo Dei in omnibus auscultandum, & uerbum Dei esse illud, quod scripturis diuinis proditum est nobis. Nam sicut ij, qui ea facultate & dexteritate mētis carent, qua prima, & indemonstrabilia cognoscendi principia intelliguntur, ac ideo nec prima ista principia tenēt, nullam possunt scientiam ullis de rebus percipere: sic illi, quibus eorū quæ modo cōmemorauī, principiorū fides, ac notitia, non est infusa diuinitus, nec in præsentī, nec in ulla alia controuersia quicquid recte possunt intelligere, & cognoscere. Tales igitur mittendi sunt nobis, & acquiescendum est iudicio Dei, & eorum, qui cum uere sunt Christi, Spiritū etiā eius habent, ut res istas intelligere possint, & iudicare.

Prima Theologie principia.

Echi quidem ex his quæ tractauimus haud dubie cognoscent. Et hi quidem ex his quæ tractauimus haud dubie cognoscent. Primum, ita natos esse homines maxima ex parte, & a Deo sic factos atque uocatos, ut ipsi Creatori seruiant in matrimonio, non in cœlibatu: paucis admodū esse datum, ut sese castrent propter regnū Dei.

Propositiones huius demon.

Deinde, omnibus ad matrimonium uocatis, uitā cœlibem non esse bono, sed laqueū iniicere solum posse: & ea de causa præcepisse Deum, ut omnes eiusmodi uxore quiscūque suam habeant, & unaquęque suum maritum, uitandæ fornicationis causa: quam alioqui uitare non possint, quantūuis donum cœlibatus a Deo petant. Et si idcirco eos tentaturos esse Deum, eoque se in perniciem & miseriam cōiecturos, nisi Dominus eam necessitatē ipsis immittat, ut uel uxorem ducere, uel apud uxorem uiuere nō liceat, qua quidem in necessitate Dominus nequaq̄ suos destituit Spiritu & gratia sua, ut sancte & inculpate nihilominus uitam suam exigant.

Præterea cognoscent eos, qui hominibus ad matrimonium uocatis præsent, quodcūque tandem habeant in illos imperium, siue patrium, siue regium, siue Episcopale, nequaquam tamen habere potestatem derinendi tales in cœlibatu, sed necessitatem eis incūbere potius istos adiuuandi, ut in Domino matrimonium colant. Quod ni faciant, contra autē ad cœlibatum ineptos cogant, siue simplicitate id fiat, siue prætextu uoti, uel conditionis sacerdotalis, ipsos se qui doctrinam dæmoniorum, & legem Antichristi.

M iij Postremo

Postremo, agnoscent esse in hoc ipso genere hominum, qui sunt ad matrimonium uocati, plerosque sacerdotio dignos, & quibus ad sacerdotium recte administrandum adiutorio sit, non impedimento coniugium: Ideoque Spiritum sanctum, quo loco de ministris Ecclesiarum deligendis, eorumque sanctimonia nominatim & copiose precipit, ac summam uitæ perfectionem exigit, iussisse maritos honestos, ad hunc ordinem assumi, nulla prorsus eorum, qui cœlibes uiuunt mentione facta.

Propositio.

1. Tim. 4.

His ita cognitis ex indubitata scripturarum autoritate, omnes pij & uere Christiani, facile syllogismū ipsi concludent, quo de uestra lege palam & euidenter id demonstratur, quod a nobis antea propositum est. hunc uidelicet. Constitutio quæ uel idoneos arceret a sacerdotio propter initum matrimonium, uel non uocatis ad cœlibatum, eum imperat, propter conditionem uel sacerdotij, uel uotū alicuius, ea pugnat aperte cum uerbo Dei: & uel Ecclesias idoneis ministris uiolenter spoliat, uel non paucos homines adigit, ad manifestam uiolationem præcepti Dei, & in laqueum exitialis lapsum impellit: ideoque non potest uocari lex, multo minus lex Ecclesiæ, sed indubitata doctrina dæmoniorum, & edictum Antichristi: quo Ecclesiæ & spoliantur sanctis & idoneis ministris, & deuantur per impuros & noxios, non ministros, uerum sacri ministerij pestes, & corruptores.

Assumptio.

At illa uestra constitutio, quam tu Latome defendis, hæc omnia facit: depellit a sacerdotio coniugij causa complures, quos Deus & ad cōiugium, & ad sacrum ministerium uocauit: imperat cœlibatum, & sanctas nuptias prohibet omnibus qui in sacerdotio esse uolunt, aut monasticen semel professi sunt, inter quos per paucos reperire liceat, ut res ipsa loquitur, quos ad uitam cœlibem Deus uocauit.

Conclusio.

Ergo constitutio hæc uestra pugnat aperte cum uerbo Dei: & uel Ecclesiam spoliat multis idoneis ministris, qui quod uere Deum timet, malunt cum gratia Dei uiuere in matrimonio pij laici, sacerdotioque carere, quā fungi sacerdotio cum offensione Dei, in impio cœlibatu. hoc est, contra præceptum & uocationem Dei suscepto: uel
impels

impellit quamplurimos in apertam uiolationem diuini præcepti, & laqueum perniciosi lapsus, eos uidelicet, qui malunt cum impura conscientia, & sub ira Dei frui otio, & opibus Ecclesiasticis, quam labore suo uicti quærere cum bona conscientia, & beneuolentia Dei, quorum sane infinitus est numerus.

Eam ob causam hæc uestra constitutio nihil minus est, quàm lex, aut lex Ecclesiæ, sed indubitatum dogma & edictum Antichristi, quod Ecclesiis & eripit eos, qui uolunt, & possunt eam recte administrare, & obtrudit homines nefarios, qui dissipant & euertunt illas.

Quod uero lex ista uestra singularis etiam sit omnium legum pestis, & probæ sanctæque uitæ perniciës, abunde constat, ex eo, quod sacerdotum ordinem, quorum ex concionibus petendæ sunt omnes pie pureque uiuendi leges, in hanc tantam, tam prauam & desperatam uitæ turpitudinem, quam coram uidemus, præcipitauit, ita quidem, ut ab hoc ordine, qui debebat alijs prælucere, nihil non sceleris, flagitij, probri, & dedecorose labis in reliquum populum, & in omnes pariter ordines inundarit. Quæ enim leges, quæ recta impollute uiuendi ratio consistere possit, adeo ad omnem uitæ impuritatem abiecto sacerdotio?

Huic demonstrationi non tu modo, sed nec illi qui in oppugnanda religione Christi te multo sunt exercitiores, ulla ratione contradicere poterunt.

Interim non ignoro plerasque bonas mentes, etsi uident conclusionem istam refelli non posse, tamen non parum turbari inde, quod concordiam omnium patrum, qui quidem extant, sententia constat, creditum ueteribus esse, præstare cœlibes præfici Ecclesiis, quam maritos: et uitio esse dandum, si quis a Monastice ad coniugium reflectat.

Hos rogatos uelim, ut hæc pie, & uelut coram Domino considerare uelint. Primum, quando diiudicandum est de rebus ad religionem pertinentibus, oportere nos imprimis, & tota mente in uerbum Dei respicere: et ex hoc solo iudicium de his rebus facere, atque illud ipsum uerbum anteferre omni humanæ authoritati, etiam si consensu nitatur illa multorum sæculorum: & tanto anteferre, quanto Deus Creator antecellit omnibus in uniuersum creaturis.

Deinde

Lex cœlib. legum omnium & honestatis pestis.

De præiudicio S. Patrum de cœlibatu.

Verbum Dei in omni iudicio de relig. priuè inspiciendū

2. Tes. 2.
 Matth. 24.
 Lucæ 17.
 Ad Ianuariū
 Epist. 118
 Christianorū
 Seruitus.

Innata nobis
 superstitio reli-
 giosum iudi-
 cat quicquid
 uidet repugna-
 re, & molestū
 esse naturæ.
 Paphnutius
 ministros ma-
 ritos defendit.
 Cōcil. Gangr.
 decretum de
 presb. maritis
 Cano. 4. >>
 Distinct. 30.

Deinde cogitent Spiritum sanctum esse testatum, Antichristum iam ipso Apostolorum tempore, mysterium cœpisse agere iniquitatis, & dixisse Dominum, ab huius imposturis etiam piorum electorum animos ægre seruari posse, donec reuelaretur. Cogitent etiam D. Augustinum esse questum, suo iam tempore plena fuisse omnia, humanis præsumptionibus, & religionem nostram, quam misericordia Dei uoluit maxime liberam esse, tot seruilibus oneribus oppressam, ut tolerabilior esset conditio Iudæorum, quam nostra. Quod indubie fieri non potuit, nisi illæ humanæ præsumptiones & onera seruilia, multorum bonorum alioqui hominum, comprobatione ita obtinuissent.

Perpendant denique & hoc: præpostero quodam naturæ uitia & iudicio, & superstitione fieri, ut uulgo omnem uiuendi rationem homines eo sanctiorem putent, quo corpori quæq; minus parcat, & a communi ratione uiuendi longius recedit, etiam si ad ueram pietatem non perinde conferat. Quod uitium Apostolorum iam tempore non paucos a uia seduxerat, ut legimus Coloss. secundo. Eaq; superstitio, sic aucta fuit temporibus, & tandem ita inualuit, ut nisi Paphnutius Episcopus obstitisset, periculum fuerit, ne Synodus illa maxima, & laudatissima Niceæ celebrata, uetuisset Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, cū suis uxoribus habere consuetudinem. Paulo post, hæc præpostera & male intellecta cura castitatis eo peruasit, ut oportuerit patres Gangrææ collectos, occurrere illi autoritate Synodali. Nā hi non unū fecerunt in eam rem decretum, inter quæ & illud habetur.

Si quis iudicet esse discedendum a presbytero marito, quasi non oporteat eo ministrante participare oblatione, anathema sit.
 Gratianus affirmat hoc caput iam olim non habere uim ullam, eo qd causa eius, Manichæorū scz hæresis, qui nuptias ut impuras damnabant, abolita sit, & quod factum fuerit hoc decretum, anteq; nuptiæ prohibitæ essent sacerdotibus. Atqui patres ipsi, qui Gangrææ cōuenerunt, & qui decretum hoc fecerunt, hanc decreti sui causam cōmemorant, quod illi qui cum Eustathio quodam sentiebant, inter cæteros suos errores & hæreticas obseruationes, erant etiam in ea super

ea superstitione, ut Presbyteros maritos contemnerent, & sacramen-
ta ab illis administrata non attingerent, & condemnarent tam eos,
qui ad horum ministeria conuenirent, quam eos qui illa administra-
rent. De Manichæis nihil meminerunt. Ex Encraritis enim fuisse hi ui-
dentur, contra quos illa decreta facta sunt.

Sed quicumque tandem hæretici causam huic decreto dederunt,
manifestum est, causam decreti huius orthodoxi fuisse, quod nu-
quam putabantur esse indignæ sacro ministerio. Hoc ipsum Patres
isti recte iudicauerunt esse contra scripturam: adeoque ex iure diuino, cõ-
tra quod aliquid statuere posterioribus nõ licuit, decreuerunt habendos
esse, tanquam anathema, quicumque sacerdotem ideo reijciunt, &
ministerium eius uirant, quod sit uxori legitime coniunctus. Idem
ergo cum tui homines Latome faciant, nec tempus ullum certe, nec
ulla causa eos hoc anathemate soluet.

Horum igitur Patrum uetustiorũ autoritas, quæ & uerbo Dei
nititur, & ob id in Oriente & Occidente per Hispanias, & Germaniã
diutissime obrinuit, opponenda est authoritati posteriorum illorũ
Patrum, quam uos contra maiestatem uerbi diuini factatis.

Fatendum enim est omnino, plerosque ex Patribus, coelibatum
plus æquo laudasse, & sanctitati coniugij non plene tribuisse illud,
quod ei tribuit doctrina Dei. Volunt illi quidẽ alieni esse a blasphemis
hereticorum, qui impuri aliquid inesse coniugio criminati sunt:
quodq; Chrysostr. non raro testatur, idẽ prædicant & alij Sancti Pa-
tres, uidelicet, Coniugium non esse rem impuram, sed negotiosam,
num esse uolunt non solum a sanctitate clericorũ, uerum etiam ab
omni ratione, et uitæ genere, quod proprie Deo dicatũ esse creditur,
profecto nimis prope ad id accesserunt, quod in hæreticis recte dam-
narunt.

Horum ergo Patrum sententiæ, cum primis obijciatur, ut dictũ
est, autoritas uerbi diuini, cui certe hi Patres, & sua, & omnium alio-
rum scripta, & decreta postponi debere, ipsi docuerunt: tum etiã au-
thoritas eorum Patrum, quos constat hac in re cum scriptura plenĩ-
us consensisse; quæ quidem autoritas in Græcis etiamnum Ecclesiis

*Coelibatus lau-
datores immo
dici.*

ualet. Idque ex decreto Concilij Constantinopolitani celebrati in palatio Cæsaris, cui nomen Trullo erat, quod Concilium, sextam Synodum uocant, Nam Canone XIII hoc Concilium ita decreuit.

Decret. Synodi sex-
tæ. De cõ-
iugio Sa-
cerdotũ.

Si quis ausit mouere contra Canones Apostolicos, & ex his qui sacris dediti sunt, siue presbyteros, siue diaconos, siue subdiaconos remouere a consuetudine & societate uxoris legitimæ, deponatur; similiter si presbyter aut diaconus uxorem suã religionis prætextu se reñciat, is excõmunicetur, & si in eo perseueret deponatur.

Gregorius 7.
Papa Coelib.
author.

Ita & apud nos Germanos, eadem sententia de coniugio retenta est usq; ad Gregorium Septimũ, non hac in re solum infeliciter durũ Pontificem Romanum, qui uì potius q̃ ratione & iusta autoritate, sacerdotibus Germanis matrimoniũ eripuit, grauissima per Ecclesiã excitata perturbatione. Scribit enim de hac infelici audacia huius Pontificis Sigebertus Gemblacensis in suo Chronico, tã graue scandalum ex ea fuisse natum, ut nullius hæresis tempore, sancta Ecclesia grauiori schismate diuisa fuerit, dum paucissimi quidam cõtinerent, aliqui continentiam simularent quæstus & auaritiæ causa, complures etiam periurio et multiplici adulterio, scelus accumularẽt sceleris. Lege hoc loco reliqua, in hoc Scriptore, & agnosce fructus Latomæ, doctrinæ dæmoniorum, tuę nouę mortificationis carnis, nouę crucis ferendæ post Christum, & uolentiæ faciendæ regno cœlorum.

Quod discrimen inter nos
& ueteres Pa-
tres.

Tu scribis apparere ex ueteribus Patrum decretis, Ex maritis aliter quando sacerdotes fieri licuisse, idq; opinari tefactum ordinis penuria: Puto te uelle dicere penuriam eorum, qui cœlibem uitam degerunt, aut matrimonium abdicare uellent. Id si sentis, te quæso primæ illius Ecclesiæ populum, & tuæ Ecclesiæ turbã propius introspice, & inter se confer: ac tum iudica, utri Ecclesiæ penuria tribui debeat castrantium se propter regnum cœlorum: illine ueteri, quæ quotidie fere multos Domino transimitebat, qui propter regnum Dei, nõ modo uxores, sed uitam ipsam fortissime relinquebant, qui Christi causa non solum molestiam cœlibatus, sed extremos etiã cruciatus amosese subibant: an huic tuæ, in qua adeo non multos ostendere potest, qui foedissima scorta, & sacrilegijs accumulata sacerdotia propter Christum & Ecclesiam eius abijcere sustineret, aut ullũ pro Euangeliõ

gelo laborem periculumue suscipere: Nemo Latome, neimo eorum qui ueteris ac primæ Ecclesiæ historiam tenent, & mores nostri seculi considerant, non fatebitur hodie multo pauciores uero cœlibatui idoneos existere, quam temporibus Apostolorum & Martyrum extiterint. Si igitur sanctissimos illos, uereq; castos patres, penuria eorū qui donum cœlibatus accepissent, quæ ipsorum, quanquā optimo Ecclesiæ tempore, fuit, permouit, ut maritos ad sacerdotium admitterent: unde ista in uobis tā præpostera seueritas, ut patres illos nō in cœlitemini, hoc presertim nō tam corrupto seculo, in quo multo, quam primæ Ecclesiæ tempore, maior eorum inopia est, qui se cœstrant propter regnum cœlorum. Sed primis illis Ecclesiarum cœlitas matrimonij causa fuit, ut maritos a sacerdotio non excluderent. Sapiebant enim & iudicabant ex uerbo Dei, ex eo que didicerant, nihil inesse sancto matrimonio impuri, nihil indignum sacerdotio.

Hodie pauciores ad cœlib. apti, quā tempore Apostol.

Cur olim mariti in sacerdot. eligebantur.

Hæc omnibus, qui filij Dei sunt, & qui salutem Ecclesiarum quaerunt, satis superque dissiçiet eam nebulam, quam aduersarij ueritatis offundunt splendori uerbi diuini ex autoritate S. Patrum, & consensu tam diuturno Occidentalium Ecclesiarum, de cœlibatu sacerdotum. Clare enim uidebunt, horum sententiam, & cum uerbo Domini minime consentire, & Ecclesiis Dei supra quam dici possit noxiam fuisse.

Quod autem ad te Latome, & impurissimam illam turbam attingit, quam tu defendis, satis fuerit, uobis auctoritatem ueterum in hac causa obijcientibus, hæc regerere: uidelicet, sanctos Patres, qui cœlibatum in sacerdotio tantopere postularunt, ex animo spectasse, & quæsisse eo ueram solidamq; Sacerdotum sanctimoniam: quam uos ne respicitis quidem, sed penitus eueritis, dum nihil aliud a Sacerdotibus exigitis, quā ne quis uxorem legitimam habeat. Illi certe neminem in sacro ministerio pertulerunt, qui esset modo suspectus de fornicatione: aut qui ullam secum mulierē haberet, præter matrem, & sororem, ita ut Canones, quos hic nobis obijcitis præcipiant: tantum abest, ut in fornicatione deprehensos in ministerio

N ñ fuerint

*Omnia uitia fe-
runtur in Sa-
cerd. dum nō
sint mariti.*

fuerint relicturi. Maritos uero ex sacerdotibus factos, & si nō in mi-
nisterio, tamen in communione laica reliquerunt. Vos autem nullos
incestus, nulla supra, nulla spectatis adulteria: Hoc unum magna
crudelitate punitis, honestam & piam si quis habeat coniugem. Nec
satis est uobis eum depulisse ministerio: Coniugem etiam eripitis ei si
potestis, aut eum cum uxore proscribitis, & exterminatis. Qua in re
clarissimum de uobis testimonium ipsi datis: Nihil uos aliud, quam
sacrum coniugium damnare & prohibere: Aperte uindicantes dog-
ma dæmoniorum & legem Antichristi.

*Chryso. in
1. Timoth. Ho
mil. 13.*

Diuus Chrysostrmus scripsit: Quæ uidua non ideo a coniugio
abstinet, ut eo magis dedat se timori Dei, et bonis operibus: dumque
uidua est, ista non studet re ipsa præstare, eam abstinendo a coniugio
coniugium damnare. Vos ergo cum non exigitis, non modo ut ue-
stri cœlibes incumbant rebus diuinis, uerum ne hoc quidem, ne im-
pure & flagitiose uiuant postuletis, an non palam profiteamini uos
esse matrimonij hostes, & assertores doctrinæ dæmoniorum?

*Papistæ Cano-
nū uiolatores.*

Cum igitur Canones omnes, qui sunt de castitate & sanctimonia
clericorum, ipsi plane conculcetis nec ulla parte illis obtemperetis,
(nec enim illi simpliciter iubent Sacerdotes abstinere coniugio, sed
modis omnibus caste sancteq; uiuere.) nulla potestis ratione hos no-
bis Canones, uel sanctorum Patrum autoritatem obijcere. Quod
ius in nos ualere uultis, id & ipsi præstare debetis, quod cerre non
potes ignorare, cum te lurreconsultum profitearis.

Vos autem hos Canones, quos nobis obijcitis, qua parte Ius Dei
in se continent, & a Sacerdotio arcent impuros scortatores, adulter-
ros, & secum fouētes alienas mulieres, penitus antiquastis & ridetis:
& qua parte cum iure diuino non consentiunt, interdicentes matrimo-
nium, ea parte nobis illos obijcitis, cum tamen constet hos Cano-
nes non id requirere, ut quis careat legitima uxore, quod uos so-
lum requiritis, sed ut abstinens ab omni muliere, castam & Angelis
cam uitam in ministerio præstet, solum intentus rebus diuinis, pro-
curandæq; salutis populi Christi, quod uos nihil sollicitus habet.
At uero dices forsân, Hic est abusus, quem cupio emendari. Sed
quod sequuti sententiam Patrum, maluimus cœlibes, quam maritos
in sacer-

in sacerdotio, non caret tamen ratione. Neque enim leuiculum est quod sancti Patres omnes tantopere urgent; coniugium enim quantumlibet sancta & diuina coniunctio sit, tamen sacerdotalibus actibus aliquod impedimentum adferre, eo quod teste Apostolo & in 1. Cor. 7. recipiatur pias preces, & oneret cura seculari. Apostolum enim scripsit pijs coniugibus cum se dedere uolunt ieiunijs & precibus, abstinendum esse a congressu connubij. Et eos qui iuncti sunt matrimonio sollicitos esse de rebus mundi, quomodo quisque placeat coniugii solutos matrimonio sollicitos esse de rebus Domini, ut illi sese approbent. Vnde ex priore loco talem sancti patres rationem colligere soleant, his qui in coniugio sunt abstinendum est, sententia Spiritus sancti a commercio connubiali, cum dedere se uolunt ieiunio & precibus. Sacerdotibus perpetuo incumbendum est ieiunio & precibus. Ergo uxor neducenda quidem est, quandoquidem uxori debita coniugij beneuolentia, aliquando saltem, reddi debeat.

Sancti Patres Latome, qui uere coelibem uitam & propter regnum caelorum degebant, potuerunt hæc utcumque probabiliter dicere: nam erant assidue & uere ieiunijs & precationibus intenti, atque hoc ipsum eo referebant, ut salutari doctrina, & disciplina fructuosius insisterent Ecclesijs. Hæc autem omnia qua fronte obijcitis: cum apud uos quid uerum gratumque Deo ieiunium sit, & quæ religio accuratius supplicandi Deo publice ignoretur. At tamen ne quid in hac disputatione dissimulemus, expendamus & hæc Apostoli uerba.

Iusserat Apostolus uirum uxori, & uxorem uiro debitam beneuolentiam reddere, hac subiecta ratione, quod neuter sui corporis potestatem haberet, sed alter alterius: post addidit, Nolite uos inuicem fraudare, debita scilicet illa beneuolentia connubij, nisi quid fiat ex consensu, *ive ex ordine* id est, ut uacantes alijs rebus, ieiunio & orationi incubatis: non dicit ut oretis, & addit ieiunium. Non est igitur loquutus hic Apostolus de his precibus, quas alibi iubet esse perpetuas, & assiduas. Verum de ijs, quas certis temporibus conuenit habere gratulatores, adeoque cum ieiunio. Nam alioquin nec ijs qui sunt extra Sacerdotalẽ ordinem positi, liceret coniugio dare operam cum & ipsis incessanter orandum sit, hoc est, pijs uotis auxilium Dei sine intermissione

implorandum. Istud autem officium precandi, sicut non intercidit, aut perit apud eos, qui uete Deum timent, sumptione cibi & potus, non somno, uel alijs actionibus pertinentibus ad uitæ presentis usum; ita moderatus in coniugio congressus nec potest animum a liquo de Deo cogitantem, deq; salute sua sollicitum impedire, quo minus Deum frequenter imploret, & bona conscientia inuocet.

Benedictionem Dei uocat scriptura fructum uentris, & Paulus ex spiritu Dei præcipit coniugibus, ut hanc beneuolentiam inuicem sibi tanquam debitam reddant, nec ea se defraudent. Ergo in hoc matrimonio officio non potest aliquid inesse re ipsa, quod Deo displiceat, aut perpetuam illam inuocationem nominis Dei per Christum seruatore[m] impediatur. Admiscet quidem se libido quædam & ardor inuoluptatis temperans ex uitiatâ natura, quæ displicet Deo. Sed quam in rem huius uitæ, non admiscet aut ingerit illa se, quam actionem huius uitæ non contaminat & uitiat?

*Ratio grauior
rum supplica
tionum.*

Ad grauiiores autem illas supplicationes, quibus etiam ieiunium adhibendum est, expediunt se filij Dei, & sanctificant, abdicacione, non modo congressus maritalis, sed semel omnium rerum presentis uitæ, omnium negotiorum, omnis cibi, potus, somni, totosque sese prosternunt & humiliant coram Deo, implorandæq; misericordie Dei incumbunt. Ad huiusmodi uero supplicationes, & ad quælibet functionem grauiorem S. ministerij, quid uetat & pios sacerdotes, etiam si mariti sunt, digne sese præparare, & idoneos præstare cum corpore tum animo? Hoc studium religionis non frigest fecit sanctum matrimonij munus & usus, in tot, tamq; prestantibus & sanctis uiris, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, aliisque Patribus Ecclesiæ, qui mariti fuerunt. Aderit igitur & nobis suo Spiritu Dominus, ut quancq; obstricti coniugio, tamen & publicas Ecclesiæ preces, & reliquas omnes sancti ministerij partes, nec irreligiose, nec impure, nec irreuerenter administremus.

De uet. & nouæ legis ministris.

Hic non ignoramus urgere Patres, quod sacerdotibus noui Testamenti subinde ministrandum est in sacris, & prope quotidie, non per uices, ut in Leuitico Sacerdotio, in quo certum dabatur Sacerdotibus tempus curandæ rei domesticæ, & subducendi se ministerijs Tabernaculi.

bernaculi, uel templi. Vere quidem hoc dicitur, sed quid uetat, ut non
 sui Sacerdotes, quanquam mariti, non possint etiam in frequentiori
 ministerio præstare idoneam continentiam, dignamque uitæ puritas
 tem: Nec enim quæ in Domino contrahuntur matrimonia norunt
 ullam, quæ diuellat & abstrahat a Deo, intemperantiam, tantum ab
 est ut exerceant pudenda illa lenocinia, & foedas ineptias, quas Al
 phonsus immemor causæ & personæ suæ, tribuit & affingit sancto
 coniugio: quæ quidem omnia mutuatus est a suoribus hominibus ex
 emplis, cum palam, & sine omni pudore, in foedissimis amoribus in
 saniant, id quod ipsi rident Epicureorum more, pij autem omnes de
 plorant. Noli Larome neque ex damnatis & impuris amoribus, neque
 ex eorum etiam coniugum more, qui carnis uoluptatem in coniu
 gio præcipue spectant, æstimare matrimonia Christianorum, nedum
 Christianorum Sacerdotum.

*Matrim. pio
 rum nõ abstra
 hũt à Deo per
 intemperatiã.*

Apostoli fratres Domini, & Cæphas ipse circducebant suas
 uxores, ut Paulus testatur, at quia religione sorores erant, præstabat
 etiam illæ se sacri ministerij socias, ut propter eas, nec preces, nec
 nec aliæ S. ministerij partes omitterentur. Non sum nescius, quo de
 torquere uelint quidam hunc locum Pauli: sed uetustiores consenti
 unt, Paulum hic de uxoribus Apostolorum locutum esse.

1. Corinth. 9.

Negabis fortasse nunc esse tales Sacerdotes, qui tam religiose u
 sum matrimonij temperent, & sacro seruire ministerio faciant. Hic
 rursus hoc primum respondeo, ne ex uestra dissolutione, de aliorum
 disciplina iudicetis, quos certis argumentis uidetis timere Deum, nec
 ut uos plerique factis posthabere gratiæ, dignitati, & opibus liberam
 Christi confessionem, & dignam Christiana constantia uitiorum re
 prehensionem.

Sed concedamus ut hoc seculo non multi existant (& si gratia
 Paraleti, qui largitur & format uerã sanctimoniam, effœta nõ sit)
 qui coniugio tam sancte utantur, quam decet eos, qui religionem a
 Ihs, & frequentioribus, quam apud ueterem Iisraelem, ministerijs ad
 ministrant: quid igitur statuetis: pergetis ne propterea Sacerdotibus
 interdicto matrimonio concedere scorta, id quod maxima turpitu
 dine tot seculis sine ullo pudore facitis: Quin Spiritum sanctum, hac
 in re

in re sequimur, qui solus nouit, quid in homine sit, quid ipse cuiusq; largiri uelit, quid ad ueram ministerij sanctitatē maxime conferat, quid denique ad solidam Ecclesiæ ædificationem sit utilissimum: Hic uero mauult quamlibet benigne concedere & indulgere in coniugio, quæcumq; non excludunt sanctificationem Christi, ut ab ijs probris conferuet, quæ non solū ab Ecclesiæ ministerio, sed ab ipsa quoq; Ecclesia, & omni consortio Christi homines excludunt, quam hac in re quencq; sic adstringere & uincire, ut periculum sit ne turpi libidine contaminerur & auellatur a Christo. Hinc est quod non solum concessit, sed præcepit etiã ijs, qui in coniugio sunt, & omnibus, ne sacerdotibus quidem exceptis, ut beneuolentiam conjugalem mutuo sibi reddant: & uocat eã debitã beneuolentiã, & addit rationē, qd neuter coniugū, sui, sed alter in alterius corpus potestatem & ius habeat.

Cumque loqueretur de ea ipsa, de qua disputamus, intermissione one usus coniugij propter preces, uide obsecro, quanta omnia cautione præceperit. Nolite, inquit, uos inuicem fraudare, hocque præmittit, tanquam præcipuū in ista præceptione. Fraudem ac iniuriã uocat, subducere coniugi non consentienti opus coniugij, etiam religionis causa, quoniam antea ex præcepto Dei dixerat, debitam hanc esse beneuolentiã. Summum enim cultum Deus in officijs illis ponit, quibus inseruitur proximo: quamobrem alibi iubet hostiam apud altare relinquere, & sacrificium offerendum Deo differre, donec placeat homo, qui sit offensus, & forsã temere. Deinde subiicit Apostolus, Nisi si quid. Vide imminuentem particulam, si quid. Neq; tamen hoc tam in odici temporis interuallum ad secessum probat, nisi fiat ex consensu alterius coniugis. En admirandam Dei Patris bonitatem & indulgentiam in homines. Admirandam sane his qui ex uerbo eius omnia estimant: ridiculam autem & cõreptam apud uestros, qui humanas traditiones uerbo Dei anteponunt, et sic cum castitatis, quam castitatem ipsam pluris faciunt. Nec enim ieiuniorum quidem, aut precationum causa cõcedit, ut secubet aliquis, non consentiente coniuge. Hoc ipsum uero, Deus bone, quam impurum, quam profanum, pollutum, immundum, carnale, seque indignum putat humana sapientia, & sanctitas mundi, parens inter
rim scõr

rim scortationum, adulteriorum, & omnis nefariæ libidinis?

Satis ne igitur his uerbis indulgentiam suam Deus expressit? Ne quaquam. Adijcit enim ad tempus, nec ^{χρηστος} sed ^{καίτοι} dicit, ut claris us exprimat, oportere adesse singularem & causam, & opportunitatem uacandi ieiunijs & precibus, ut consuetudo matrimonij propterea sit intermittenda. Tum addit, Et rursus conuenite. Et istud ergo præcipere decebat sapientiam & sanctitatem Dei quidem, at non uestram. Et quod hæc non indigna Deo sit præceptio, pij homines ex subiecta causa facile agnoscunt, utcumq; uos ista rideatis & exhibeatis. Ne tenet uos Satanas. Vnde uero hoc periculum? Propter intemperantiam uestram. Quid ita sanctissime Deus, qui solus sanctus es, ac ueram sanctitatem largiris? ita ne indulges tuorum intemperatiæ, & pugnam illis contra carnem propriam remittis? Latomus hic ad preces, ad pugnas, ad crucem uocaret, nec quicquam uellet indulgere carni. At qui ad pias orationes, ad certamen spiritus contra carnem, ad portandam crucem Christi, nec Latomus, nec ulli homines diligentius uocabunt, & urgebunt magis, quam Deus ipse, cuius hæc omnia propria & præcepta & dona sunt. Vnde igitur ista in speciem maior in hominibus seueritas, quam in ipso Deo? Sanctarum precationum, dimicationis contra ueterem hominem, & crucis Christi, non mina illi tenent, rebus ipsis non adsueuerunt, nec uim earum perspectam habent: uolo enim nunc audaciam horum uerbo notare humaniore.

Sed dices, Apostolum hic adiecisse, Hoc autem dico secundum ueniam, non secundum præceptum. fateor: Coniuges enim, si mutuo consensu, per longum tempus, aut etiam perpetuo uelint absistere ab actione & opere coniugali, ut sic melius incumbant actionibus magis religiosis: hoc Spiritus sanctus uoluit eis integrum relinquere. Sed quemadmodum ijs, qui se non continent, qui uruntur, & in discrimine sunt illegitimæ ueneris, dixit, & non secundum indulgentiam, sed secundum præceptum, ut connubij remedium adhibeant, quod magis hoc eis conducit, quam si urantur: Ita etiam hoc præceptum est, non indulgentia, quo ijs qui in coniugio sunt, præcepit ut debitam sibi mutuo reddant beneuolentiam, nec ea se defraudent,

*Hypocristis
hum. uult pru
dentior & se
uerior Deo cõ
spici.*

*Quid, Non se
cundum præ
ceptum, sed se
cundum ueniã
dico.*

*Indulgentia
quid Paulo.*

Rom. 3.

*Vsus coniugij
non est uitium.*

*Coniugio reli-
gionis actio.*

nisi utroque consentiente, & ut post intermissionem factam congre-
diantur, si periculum sit, ne propter intemperantiam a Satana ten-
tentur. συγγώμις hic, id est uenia uel indulgentia, non est licentia
rei uitiosæ, uel displicentis Deo, ut uisum est nonnullis ueteribus. Nil
hil enim quod uitiosum est, Deus indulgere potest, aut cōcedere. Sed
est permissio rei quæ per se quidem non pertinet ad uitam Deo gra-
tam, sed utilis tamen est certis hominibus in hac uita, quo perueniant
ad illam alteram. Utiles inquam propter adherens, & innatum illis
uitium intemperantiæ, & insidias diaboli, Deus enim non iubet aut
concedit facere malum, ut bonum inde proueniat, uel etiam ut gra-
uius malum uitetur, sicut uitij & peccatis medentur, non quæ mala
sunt & uitiosa, sed quæ bona & officiosa.

Quod igitur dixit, in idem redite, sicut illa, Ne fraudate uos in
uicem. Item, alter alteri debitam beneuolentiam reddat, ijs qui alio-
qui in discrimine sunt, propter suam intemperantiam, ne evertantur
a Satana, non tam est indulgentia, quam præceptum, & præceptum
pertinens ad omnes, qui in coniugio sunt, etiam si pariter sacro sine
additi ministerio. Reddere igitur beneuolentiam cōiugij debitam,
& ad illam a ieiunijs & precationibus redire, non est in se uitiosum,
aut res talis, quæ uel impedimento sit, aut obstaculum inijciat, quo
minus p̄i coniuges possint suo tempore etiam se dedere idoneis &
uere religiosis ieiunijs & precationibus. Cum enim & hanc uocatio-
nem suo tempore Deus requirat a suis, licet uiuentibus in matrimo-
nio, & simul his ipsis præcipiat, se mutuo coniugij usu non defraus-
dare, sed in idem rursus conuenire: consequitur necessario, uere pios
maritos & uxores, dono & adiutorio Christi, sic usum matrimoniij
sui facile esse temperaturos, ut & debita beneuolentia se non frau-
dent ipsi (debita inquam, ex officio p̄iorum coniugum, non ex libe-
dine ignorantium Deum), & sanctis etiam ieiunijs atque precatio-
nibus incumbant, & Ecclesiæ ministeria religiose perficiant. Nec
enim potest Deus suis præcipere, quæ inter se pugnant. & non possunt
sunt ipso iuuante simul, quodq; tamen suo tēpore, ab illis præstari.
Planum igitur factum & hoc est, matrimonium nec ex eo inditū
gnum esse sacerdotali ordine, quod moram adferat functionibus sa-
cerdotij

cerdotij, intercipiēdo scilicet pias preces, siue illas ppetuas, siue quas *nes non intercipiuntur.*
 statis temporibus haberi conuenit religiosiores. Perspicuum enim est ex ipso uerbo Domini, cōiugij usum nullam religionis actionem intercipere, sed adiuuare etiam, in ijs omnibus, qui ad matrimonium facti & uocati sunt, ac illud in Domino initum pie colunt.

Sed tamen qui soluti matrimonio sunt, inquires, studere sacratoribus actionibus religionis & amplius & commodius possunt. Verum est: possunt: sed ideo non statim faciūt. Quam multos quęso, dabis mihi, de quibus predicare possis, quod ieiunijs & precibus uacent & incumbant, ut olim quam plurimi sancti mariti uacarunt, Patriarchę, Prophetę, Apostoli, Martyres?

Deinde ut cœlibes omnes reuera plus incumbant his actionibus religionis, ideo tamen non consequitur, eos etiam posse præcipua atque omnino necessaria sancti ministerij munera implere. Nam facile inuenias maritos, qui licet commoditate cœlibatus destituti sint, cetera tamen sacri ministerij officia, & magis necessaria cumulate præsent, cum doctrina, tum uita, ad quę plurimi cœlibes sunt inepti. Hic tu quid facies? Tu ne huiusmodi cœlibes, qui ad sacrum ministerium idonei non sunt, propter istam non necessariam ad pie in Ecclesijs ministrandū, cōmoditatem præferes maritis, qui sunt ad omnia sancti ministerij officia necessaria quę optime instructi, & parati?

Sed quorsum hæc uobiscum instituitur disputatio, apud quos & usus quotidianarū precum, & quę precibus conuenit sanctimonia omnis adeo deplorandum in modum intercidit & perijt: ut de sanctioribus illis supplicationibus nihil dicam, de quibus quid uobis superest præter inania nomina, & quę a nemine seruantur præcepta? Nomina nimirum & præcepta illa aduentus Domini, quem uocāt, Quadragesimę, Quatuor temporum, uigiliarum, præcipuarū festiuitatum. quis enim apud uos his temporibus uera ieiunia? quis uigilię? quis supplicationes ueras habet? imo quis tenet eā rationē, qua iuxta uerbum Domini, & instituta ueteris Ecclesię fieri illa debent?

Quod autē peccatur in uestra parte, nos nō purgat: et nrm nihilominus est, uerū & priuatarū, et publicarū precū usum reuocare & recolare, quātū dei bñficio possumus. Et id sane uotis oibus optamus.

O ij Interim

Contumelia est mutare, uel adde ad uerbū Dei.

1. Cor. 2.

Contumel. est in Deum præterquam ab ipso præcepta officia pietatis querere.

Interim autem fas non est, eam nos facere Deo contumeliam, ut nobis hoc sumamus, intelligere nos melius, & nosse quid sacris ministerijs adiumento sit, uel impedimento; quid decorū uel indecorum; uel etiam diligentius inuestigare nos & requirere, quæ sunt illis cōsuetudinem & ornamento. Sed enim Spiritus sanctus quo nemo & sanctitatem omnem ministerij, & sacrā etiam ad piās preces & ieiunia uocationem, uel magis expetere, uel rectius promouere potest; Episcopos & Presbyteros, ac reliquos religionis administratos uult esse maritus, non cœlibes; & quæ p̄ij temperatq; coniugij officia sunt, his non minus, quam alijs iniunxit. Admonuit autem simul, ut libidinem & cupiditatem omnem immoderaram religiose coerceant, ut coniugium per se sanctum, sancte etiam colant, & impollutum matrimonij cubile sua intemperantia ne polluant: cogitent & sua, & uxorū corpora esse sancta Dei organa & templa, quorum sanctificationi perpetuo sit incumbendum, & elaborandum: ut sicut in alijs rebus, ita & in usu matrimonij carnis curam non habeāt ad eius concupiscentias: Verum induant magis magisque D. nostrum Iesum Christum; ut & ad continuas illas & certas, uehementioresq; preces, & ieiunia, & ad reliqua omnia religionis officia, sint & corpore, & animo cum expeditiores, tum ardentiores.

Hæc factis fuerunt Christo Deo unico magistro nostro, qui uerum ieiuniorum & precationum studium, nec minus reliquam S. ministerij ueram sanctimoniam, tanto pluris quam nos possimus, facit, & foeliciter excitat, quanto ipse nobis melior est. Quare si nos ad hæc pietatis excitanda officia fingere nobis alia uolumus, eam certe contumeliam Deo facimus, ut nos & sanctiores & sapientiores, quam sit ipse, faciamus. De eo iudicent qui sensum habent Domini.

Hæc sint eis responsa, qui conantur ostendere, coniugium esse impedimento sacerdotalibus actionibus ideo, qd Paulus requirere uideatur continentiam a coniugibus, cū uolunt incumbere ieiunijs et precibus.

Uideamus nunc etiam alterum argumentum, quo probare nos posse contenditis, coniugium sacerdotio impedimentum aliquid adferre, quod scilicet oneret cura seculari. Paulum enim scripsisse, eo qui in

qui in matrimonio sunt, curare ea quæ mundi sunt, ut alter alteri placeat: Ad quod respondemus. Primum, matrimonium quidem, quoniam curam uxoris & liberorum adfert, negotiis ad hanc uitam pertinentibus non nihil onerare: sed quicquid huius tandem sit, Spiritum sanctum tamen (id quod sæpe diximus, & dicendum est sæpius) maritos iussisse, non cœlibes, in hunc ordinem S. ministerij assumi. Deinde si quis uxorem a Domino roget & impetret sociam & adiutricem, non solum uitæ, sed ipsius etiam ministerij, cum certe per uxorem multis curis & negotiis exonerari. Presbyteris sane opus est aliqua familia, domus eorum parere debent peregrinis, & ad fictis hominibus omnis generis. Nec sunt cæ Presbyteris omnibus facultates, ut negotia domestica per ministros procurare omnia possint. Dominus etiam, qui ad hoc munus ^{τῆς οἰκονομίας} uxorem finxit & tradidit uiro, spiritu suo solet adesse pijs uxoribus, ut in hac re maritos non parua molestia subleuent. Et iam inde a prima creatio nescia Deo factæ sunt, ut pleræque omnia domestica negotia, multo melius quàm uiroi administrarent. Vnde est, quod & Paulus iunioribus uiduis hoc ipsum iniungit ^{ἐκδοτέων τῶν οἴκων}, id est, administrare domum.

Hinc est, & quod Salomon uxorem œconomicam & sedulam dicit esse coronam uiro suo, & sapientes uxores ædificare domum. Item qui inuenit uxorem, inuenisse bonum, & percepisse a Domino rem gratam & iucundam. Notum est quoque caput ultimum libri huius, plenum præclaris laudibus bonæ matris familias, quæ maritum suum nõ solum ad publica obeunda negotia expedit, & adiuuat, sed etiam honoratum & spectatum facit. Talem fuisse matrem suam erga suum patrem Episcopum D. Gregorius Nazianzenus in oratione funebri sui patris, magnifice prædicat. Testatur enim eam suo patri quanti admodum laudato Episcopo, non solùm adiutricem fuisse datam a deo, sed etiam duce, quæ & sermone & opere perduceret ipsum ad optima quæque, rum & in his, quæ ad pietatem pertinent, erudiret. Ideoque patrem ei dicit omnem domus administrationem commississe.

At uero Dominus & hodie suos exaudit salutaria petentes, nec destituit ijs commodis, quæ cuique ad inseruendum uocationi suæ

O iij necessa

Minist. opus
est famil. ad
hospitalitatē.

Cōmoda piæ
uxoris.
Prouerb. 12.
14. & 18.

Gregor.
Nazianze
ni mater
uiroi Episcopi
dux
et doctrix

necessaria sunt: Proinde dubitari nō debet, Dominum & hodie suis fidelibus ministris daturum uxores, modo illi quærant & ab ipso petant, quæ profanis & domesticis curis liberent eos, & exonerent potius quam premant.

Ephes. 5.
Administratio domus, nō profana res, sed digna pijs, etiam Episcopis.

Iis duntaxat curis, quæ cum S. ministerio minus congruant, & actionibus sacerdotalibus impedimento sint. Nam diligere uxorem, ut Christus Ecclesiā dilexit, amare liberos, & educare in timore Domini, bene præesse toti domui, curæ quidem istæ sunt, & res externæ, pertinentes ad uitam in hoc æuo tranſigendam, non tamen sunt curæ, neque res prophanæ & uitiatæ carnis, sed curæ ac res regni Christi, & Deū glorificantis. Ideo Spiritus sanctus tam non fugit has curas in Episcopis & Ecclesiarum ministris, ut requirat etiam: Qui, inquit, domui suæ bene præsit, liberos habeat in omni subiectione & honestate: ita nimirum eius cura & studio formatos & eductos. Immo ab hac pia procuratione familiæ, Spiritus sanctus præcipit iudicium fieri, qui sint ad Episcopatum idonei. Si enim quis, inquit, domui suæ non nouit præesse, Ecclesiā Dei quomodo curabit?

1. Tim. 3.

Sed dices. Coniugium non has tantum pias & utiles, familiæ sanctæ procurandæ, uerum alias quoque curas omnino profanas & ineptas adducit: quæ non patiuntur, ut Domino quis adhæreat totus, & assidue: Cum Diuus Paulus ita scripserit. Qui absque coniuge est, sollicitus est de ijs rebus, quæ Domini sunt, quomodo placeat Domino; qui autem uxorem habet, is sollicitus est de rebus mundi, quomodo placeat uxori. Diuersa res est uxor, & uirgo: innupta sollicita est de ijs rebus, quæ Domini sunt, ut sit sancta & corpore solito: quæ nupta est, sollicita est de rebus mundi, quomodo placeat uirgini. Hoc autem dico ad utilitatem uestram, nō ut laqueum uobis inueniam, sed ad id quod uobis decorum sit, & ualeat eo, ut Domino inuoluamini, & adhæreatis.

1. Cor. 7.

Nō omnes conuocati res huius mundi tantum curant.

Nouimus & nos Latome, & hæc Apostoli uerba sæpe ponderamus. Tu ne autem ex hoc loco, affirmabis omnes maritos & uxores, ita res huius mundi curare, & quæ Domini sunt ita negligere, ut tantum studeant quomodo placeant alter alteri, non etiā ut placeant & adhæ

& adhæreant indiuulſe Domino: Contra uero, eos qui cœlibem uitam agunt, ſic ab omni alia cura propterea liberos & expeditos eſſe, ut tantū ea ſpectent & agant, quæ Domini ſunt, & hoc unum ſtudent, quomodo placeant & ſemper adhæreant Domino, ſintq; ſancti & corpore & ſpiritu?

Verum enim uero de Zacharia & Elizabeth coniugibus ita ſcriptum eſt, Erant ambo iuſti coram Deo, uerſantes in omnibus præceptis & iuſtificationibus Domini, irreprenſibiles. Tales proſecto quamplurimi & olim in matrimonio ſuerunt, & hodie ſunt; cum interim nullum aliud genus hominū magis curet ea quæ mundi ſunt, & quæ Chriſti ſunt magis negligat & contemnat, quam ueſtri cœlibes. Non igitur omnibus coniugibus profanam illam curam Apoſtoli in cœlibatu curam aſcribit & ſtudiū erga Chriſtum, quod remoueat curam & amorem mundi, Sed oſtendit quid plerūque fieri ſolet, tum uidelicet, quando non ambo coniuges addiſti ſunt Chriſto, ſicut Apoſtoli temporibus non pauca matrimonia coibant, religioſe ne diſſidentia.

Et enim cum in Domino matrimonium contrahitur, uir uxoris caput eſt, ut Chriſtus Eccleſiæ ſuæ: uxor uiro corpus & adiutorium adhærens ei & ſubdita, ut Eccleſia Chriſto. Et ſic in Domino coniuncti, mutuo ſe iuuant & ſubleuant in curis omnibus, quæ cadunt in hanc uitam, & omnino uitari non poſſunt. Et ſi qua talis incidit ſollicitudo, quæ uel interpellare poſſit, aut impedire ſtudiū erga Chriſtum ibi certe pro ea, quæ eſt inter ipſos, fide & beneuolentia, mutuis conſolationibus & exhortationibus, alter alterum erigunt, & excitant. Sic enim alter alteri placere ſtudet, uti præcepit eis Dominus, uiro ſcilicet, ut uxorem diligat ſicut Chriſtus Eccleſiam ſuam. Uxori autem ut uiro ſit coniunctiſſima, & obedientiſſima, ſicut Eccleſia eſt capiti ſuo Chriſto. Qua in re, ſicut in reliqua omni uita, ſcopum hunc præfixū habent, ut Domino placeant, illiq; proſus adhæreant, & inſeruantur. Quæ enim ad uitam præſentem in Domino peragendam pertinent, quanquam externa ſunt & carnalia, tamen ut dictum eſt, ſunt actiones & negotia non mundi uel carnis, uerum ipſius Domini &

Luce 1.

Ratio uere
Chriſtiani con-
iugij nihil mo-
leſti habens.

Ephes. 5.

ni & spiritus qui pios in his omnibus, & excitat & gubernat. Confe-
runt enim & ipsa suo modo ad glorificandum nomen Dei, & ad am-
plificandum regnū eius. Quapropter & a Deo sancte præcepta sunt,
& inter bona opera, quibus amplā mercedē promissit, numerantur.

*Vxorem com-
modam Deus
non negat se-
petentibus.*

Sed non omnes, inquis, poterunt tales uel uxores, uel maritos
consequi. Recte. Dominus autem dixit, nec mentietur, petite & acci-
pietis, quærite & inuenietis. Quidquid autem de sollicitate coniugij
Dominus cuiq; largiatur, & quidquid tandem obijci possit, & alle-
gari de incōmodis matrimonij, tamen certum, & ex uerbis Pauli sur-
pra demonstratum est, ijs qui ad matrimonium uocati sunt, cœlibat-
um iniicere laqueum, & perniciosis curis atque difficultatibus car-
nis & mundi totos demergere, & a Domino profus auellere: tantū
abest, ut curas et cogitationes impuras et profanas in ipsis imminu-
at, & ad uerum Dei cultum alacriores faciat et castimoniam præset.
Demonstratum est & illud ex uerbo Domini, quascunq; tandem pro-
fanas sollicitudines, molestias, & incōmoda secum trahat & adferat
matrimonium, tamen Spiritum sanctum in Episcopatu, et omni sa-
cro ministerio, pios maritos, non cœlibes requirere.

Porro nec quidem hac de re, quid curis profanis expediat, uel im-
plicet, quid studiū & amorem erga Deum accendat, uel restringat,
quid cum Dño nos coniungat, uel ab eo diuellat & abstrahat causa
est cur uobiscū prolixius uerba faciamus. Nā ne ij quidem, qui apud
uos de cœlibatu maxime gloriantur, norunt, siquidē ex uita & pro-
fessione eorū de ipsis iudicandum sit, ut est, quæ res et curæ sint regni
Dei: tam abest, ut harum se rerum gratia matrimonio abdicarent.

Negotia Dei,

Res enim & negotia Domini omnibus rite doctis ad regnum Dei
constat esse solidam in Christum fidem, synceram Euangelij cōfessio-
nem & prædicationem, religiosas preces, sanctam Sacramen-
torum tractationem et perceptionem, eleemosinarum sedulam pro-
curationem, rerum quas poscit necessitas corporis, usum exactū ad
præcepta Domini, purum scilicet & religiosum, charitatem in om-
nes, etiam inimicos, officiosam, fortitudinem in perferendis aduersi-
tatis infractā & alacrem. Contra res & negotia mūdi, sciunt esse
externas absq; fide & uero studio cordis ut cunq; factas ceremonias,
quas

Res mundi,

quas Paulus uocat infirma & egena mundi elementa, item opum cō Gal. 4.
gestionem, deliciarum in cibo & potu festationem, uelutū, ornamen-
torum, equorum, famulitij affectationem: adhæc succumbere cupis
ditatibus carnis, uti cibo potuq; intemperanter, alienas necessitates
negligere, fortunam contrariam neglectu officij fugere. Sciunt etiā
adhærere Domino id esse proprie & uere, cum addicti sumus his re-
bus quæ Domino sunt: & contra seruire mundo, eū ijs rebus student
quæ mundi sunt.

Adhærere Do-
mino uel mun-
do.

Iam oro te, Latome, respice & intuere eos, qui apud uos putātur
omniū esse probissimi cœlibes, & ab omni libidine prorsus alieni,
monachos & monachas, ipsosq; etiam Carthusianos et Brigittanos.
Quid obsecro uides, apud hos ueri & spiritualis cultus Dei & quam
curam fidei in Christum? Quid confert omnis horum uita propaga-
tioni doctrinæ Euangelij: Vbi sacramentorum, & reliquarum cere-
moniarum is usus apud eos conspicitur, & administratio, quam Do-
minus, quam Apostoli, quam sancti Patres præscripserunt, & usur-
parunt? Sed rursus, bone Deus, quantus est in eis ardor & studiū mo-
nasteria ditandi, palatia magnifica construendi, templa ornandi: quā
um studium in sui generis cibis & uestibus apparandis? Quid opus
uerbis ubi uel umbram uides eius Monastices, quam sancti Patres,
Basilus, Hieronymus, Augustinus, & cæteri descripserūt? imo quod
uictiorum genus, in his ipsis latibulis non uides? eorum præsertim
runt? & propter quæ uiuere mundo in Monasterijs pronuncia-
runt eos, qui talibus uitijs implicati essent: Lege in libro D. Augu-
stini, de moribus Ecclesiæ cap. xxxi. cum duobus sequentibus. Lege
quæ D. Hieronymus, quæ Basilus de monachis & monachabus
scripta reliquerunt.

Studia Monachorum huius
temporis aliena
rebus quæ
sunt Dei, &
sue profess.

Quid igitur regno celorum, hoc est Ecclesiæ confert, quod extra
coniugium, hi se continent uestri, quanq; seuerissimi cœlibes, dum pa-
rochias, in quas inuolarunt, et incorporatas tenent, ut dicitur, acerbe
spoliant, nec interim ullos ministros, qui populum recte doceant,
illis præficiunt, nullos qui pueritiæ Christo cōsecratæ catechismum
tradant, nullos qui corroborandæ fidei, & inflammando studio erga
P Christum

Monachi pa-
rochias spoli-
arunt.

Christi uere studeant. Etiam si totū uitę suę tempus cantando, legendo & murmurando preces consumant (quod paucissimi tamen inter eos ulro & studiose faciunt) tamen quoniam ad Ecclesiam Christi, nihil ex his rebus omnibus emolumentū prouenit, nihil sanctę institutionis, exhortationis, consolationis & subsidij in usus pauperum, dici nō potest, curare uestros cęlibes, aut ea spectare, quę Domini sunt. Nam is uenit ut quęreret, & saluum faceret, quod perijt, quo quę non referuntur negotia, ea nec Domini negotia cęnseri uolo modo possunt. Quę cęlebs Christus ipse, quę Apostoli cęlibes curarunt, quę cęlibes S. Martyres, illa, illa inquam negotia Domini sunt, quę sane omnia in procuranda salute hominum per doctrinam Euangelij, & subleuandis necessitatibus hominum continentur. Ea autem ut olim nec infideliter, nec infeliciter prestita sunt a quamplurimis pijs, tum maritis, tum uxoribus, ita & præstari hodie ab huiusmodi possunt.

Luce 19.

Monachorum
ueterum institutum.

Dedit olim in Ecclesia sua Dominus multos in utroq; sexu, qui seiuncti ab alijs hominibus, ueri Monachi & Monachę, singulare quoddam exemplum mundo prætulerunt mortificandę carnis, & reiiciendi illecebras huius sæculi. Sed hi suis laboribus, aut ex paruo monio, non etiam ex prouentibus Ecclesiarum uiuicabant, & Ecclesijs idoneos doctores præparabant. Quinetiã ubi illorū, etiamnum Monachorum opera Ecclesijs ad doctrinam Christi confirmandam opus erat, relictis suis eremis & monasterijs, in urbes se conferebant, & saluti hominū curandę sese impendebant: ut Antonius ipse, & celeberrimus monachatu Iulianus, qui floruit sub imperatore Valente, & pleriq; alij fecerunt, probatissimi Monachi, imo Anachoritę. Tanti fuit istis cura Ecclesiarum, cum eo tamen tempore Monachi non in clericorum, sed plebis numero haberentur.

Histor. tripar.
lib. 8. Cap. 5.

Parochia monasterijs et collegijs additę idoneis ministris destituta

Nunc omnes & Monachi & Canonici, qui dicuntur, consecrantur, ac uocantur Clerici & Sacerdotes, parochias tenent, & prouentibus earum fruuntur. sed quotam quancq; parochiam ostendes, eorum maxime, quę sunt obnoxie uestris monasterijs, & collegijs, quę pastorem habeat idoneū, qui uerbo, & uitę puritate populū recte instituat, qui iuuentutem in fide Christi fideliter erudiat: Quis igitur

igitur fructus ex horum cœlibatu, ut interim reuera cum mulieribus nullam habeant consuetudinẽ, redit ad Ecclesiam Christi?

Ego contra, Deo sit laus & gloria, q̄ plurimos tibi apud nos in sacro ministerio ostendere possum maritos, qui cura rei familiaris in uxores reiecta, ipsi interim nihil aliud, quam sanctis precibus, lectionibus, curæ populi, erudiendis sacro Catechismo pueris, monendis, corrigendis, obiurgandis, exhortandis, consolandis hominibus, & priuatim, & publice; item uisitandis ægrotis, curandis pauperibus incumbunt, idque tenuibus admodum salarijs.

Vtri iam (quæso te recte iudices) magis castrantur se propter regnum cœlorũ? Vtri adhærent magis assidue Domino? & abiecta sollicitudine rerum huius mundi, curant diligentius ea, quæ Dominis sunt: hi nostri mariti, sacro ministerio prorsus addicti: an tui cœlibes, etiam ijs, qui fortasse reuera continent: qui dũ suis Cantionibus, & alijs ceremonijs incumbunt, parochias interim misere spoliant & vastant, quo sua Cœnobia & collegia locupletent, & magnifice ornent.

Sed quid tantum uerborum profundo de Cœlibatu, qui colitur in uestra parte? quandoquidem eorum, qui uere continent, tam est exiguus apud uos numerus? & si qui sunt, iñt̄ non solũ non curat pietatem, & Christi gloriam, uerum etiã, ne quis alius ea curet, omnibus modis dant operam: dum spoliant Ecclesias, dum ueros Christi ministris & Ecclesiarum curatores profligant. Reliqua uero Sacerdotum uestrorum infinita colluies, ita est omnibus immersa carnis & mundi negotijs, ut amplius nõ possit: & iñs quidem talibus negotijs, quibus & Dei & Patrum Canonibus interdictũ est, non modo Clericis, uerum omnibus qui Christi nomen profitentur. Sed quid de alijs negotijs mundi & carnis dico? ad ea respiciamus, quæ omnino contraria sunt cœlibatui, quem sancti Patres requirunt, cuiusque solius causa abstinere Sacerdotes coniugio optauerunt, quo scilicet sancti corpore & spiritu sacra ministeria obeant.

Quæ enim turpitudine, quæ foeditas, quæ spurcicies in mulieres, ab impijs gentibus, ab immanibus Turcis designata fuit unquam ullis temporibus, quæ non palam inter uestros cœlibes conspicitur?

*Veri Ecclesie
ministri inser
maritos.*

*Cœlib. huius
temporis im
manitas.*

Plurimæ multas pariter habent foeminas, & quas habent eiciunt, & repetunt quoties libitum est, nec ullam deferunt uel cognationi, uel affinitati reuerentiam. Noui qui binas sorores, qui matrem & filiam: noui qui neptes constuprarunt, nec tamen a sacro ministerio fuerunt ideo remoti, imo proceres in suis Ecclesijs habiti sunt. Bone Deus, Quam multæ commemorari possunt uxores, quas uestri Coelibes maritis per fraudem eripuerunt, & per uim detinuerunt: quam multi qui uxores a maritis earum annuis pensionibus redemerunt.

Sacr. nundinatio cum omnibus uitijs in coelib. regnat

Cumque tam foedis & manifestis fornicationibus, stupris, adulterijs, & incestis libidinibus inquinati sint & conspurcati, ut cætera flagitia præteream, portentosam & quotidianam ebrietatem, execrandas blasphemias nominis diuini: & sacramentorum, & rerum diuinarum omnium, confessam & impudentissimam, inq; consuetudinariam olim deductam nundinationem, sacrilegam illam & effrenam simoniam, & quæ non scelerat propter quæ plane sunt abominabiles facti coram Deo & hominibus, tamen audent nostra accusare matrimonia, quæ profecto qui non sancte colit apud nos, deijctur ad mirum a sacro ministerio & a comunione eorum, quibus ministrabat, multatur insuper exilio quoq; alicubi capitis pœnam luit. Si quis in alio flagitio depræhenditur, si ministerium suum negligit, in loco ministerij certe minime toleratur.

Disciplina admodum Christi Ecclesias.

Hæc omnia cum uersentur in oculis auribusq; omnium, certe caussa non est, ut nobis qui sanctitate coniugij ista tam importuna flagitia, & dedecora ab ordine sacri ministerij depellere laboramus, illa tam obijciantur amare, de curijs & negotijs mundi cū matrimonio fugiendis, & coelibatu ideo colendo, ut Domino coniunctius adhæreamus, & negotia eius liberius procuremus: Vestris potius ad concionari decebat, ut saltem aliquã de Deo curam in se recipiant: ut tandem animum aliquo modo adijciant ad ea, sine quibus nemo Christi nomen profiteri potest, nec aliquod in eius Ecclesia munus recte administrare.

Conclusio huius tractatus.

Sed reuertamur ad rem, & concludamus tandem hunc de coelibatu ministrorū Ecclesiæ tractatū. Ostendimus nunc etiam illud, non omnia matrimonia secū adferre curas profanas, aut a Deo nos distulere, sed ea solum, quæ contrahuntur ab hominibus Deum ignorantibus.

tibus. Coniugia uero contracta ab ijs, quos Dominus ad hoc uitæ genus uocauit, liberare etiam ab omni profana sollicitudine, & augere curam ac studium erga Deum: ideoq; hæc coniugia sacro ministerio esse ad miniculo, non impedimento. Et hoc igitur perfecimus, in ea lege quam defendis, nullam quoq; inesse rationē: nec ex hoc Pauli loco, cur sacerdotibus imperari debeat.

Ex quibus omnibus simul & illud planum factum est, & omnino demonstratum: Paulum, imo S. Spiritum per Paulum non infirmis, sed ad coniugiū uocatis diuinitus, nec minus sacerdotibus quam alijs, non modo permittere, sed etiam præcipere, sanctum inire coniugium. Quo circa, nulla tibi causas fuit, cur nobis insultares, ironiam illiberali & fastuosa. Num infirmi sunt omnes Euangelici, assertores religionis, uindictæ Ecclesiæ, ueteris disciplinæ instauratores: & Matrimonium cōtrahere Latome, nec firmitatis, nec infirmitatis est, sed uocationis, & sortis diuinitus institutæ. Iustus fide sua quæ admodum uiuit: sic etiam firmus est, & infirmus: nec raro pij mariti, in hac noua, & Dei uita, multo sunt robustiores, quam cœlibes. Quā multos, oro proferes nobis ex fortissimis uestri cœlibatus professoribus, qui ad sanctorum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum maritorum, firmitatem & constantiam in uita noua, & cœlesti, uel ulla ex parte accedant?

Nos autē, ut & iudificationi tuæ non nihil respondeatur, Euangelio, Domini nostri Iesu Christi, ipsius beneficio credimus, & fidem hanc nobis augeri perpetuo precamur, eoq; nomine profitemur nos Euangelicos. Vt etiam omnia nostra respondeant Euangelio, laboramus & conamur quidem: assecutos autem nos esse non iactamus: quin multa etiam deesse nobis ingenue confitemur. In asserenda religione Christi, in uindicanda Ecclesiā, & instauranda uetere & germana Christi disciplina, pro mensura fidei nostræ defudamus, quam multa adhuc infirmitate in his omnibus grauari nos ipsi fateamur. Sed tamen Dominus eam nobis firmitatē dedit, ut nec tu, nec ulli mortales conuicturi unquē sitis, nostram siue doctrinæ siue uitæ professionem aduersari uerbo Dei. Labimur quidem ut homines, & offendimus in multis: nam habitat & in nostra carne non bonum, sed peccatum, in nullo tamen (ipsi Domino & largitori omnis boni sic

Coniugiū non est res infirmitatis.

Rom. 1.
Abac. 2.

gratia) pernicioso errore, uel doctrine, uel uitæ detinemur, propter quem, tanquam alieni a Christi Ecclesia iudicari debeamus. De turba tua, quibus in rebus firma sit illa uel infirma, iam non nihil dixi, & est ea res notior orbi, quæ ut pluribus sit opus. Finē itaq; imponam huic disputationi de coniugio & cœlibatu sacerdotum. Nec enim ipse tu, si uerum fateri uoles, negabis, ex his quæ dixi, plane demonstratum, & liquidum esse factum, legem illam uestram, quæ coniugium toti sacerdotum ordini interdicit, quam plurimis interdiceret, eo quod bonum est, & ad salutem illis ipsis necessarium, item detinere multos in pernicioso discrimine, & detrudere complures in exitialia probra & flagitia. Hisque de caussis adeo non posse illam haberi legem, multo minus legē Ecclesię. Quamobrē quicumq; coniugium, ad id facti, atq; uocati diuinitus, in Dño contrahunt, siue sacro illi sint addicti ministerio, siue monasticę mancipati, hi non contra Ecclesiam, quod tu Latome dicis, faciunt: sed quod uera Christi Ecclesia maxime exproquantur. Iussum enim & præceptum Christi capitatis & sponsi Ecclesię ueræ Canones sint, obnoxij, uti tu pronuncias, esse possunt: duntaxat apud Christianos ueræ sanctimonix & gnaros & cupidos.

Non enim Ecclesię Christi, Latome, non sequentium Sanctorum Patrum Canones, non ullorum, qui sensum ullum habeant Christi: quid dico Christi: imo naturæ: sed hostium & pestium Ecclesię Dei, Antichristi, regis qui se super omnem Deum extollit, dæmoniorum est, rem iam inde ab initio mundi sancitam a Deo, rem omnium maxime secundum naturam, & humanę sortis conditionem, rem ordine obseruatam a sanctis omnium ætatum uiris, rem ab ipso spiritu Christi dignā sacro ministerio iudicatā, noua quadā & infirmi temeritate, eripere hominibus, & acerbissima lege prohibere, eaq; impiam & immanem crudelitatem temporibus augere, & intolerabiliorem indies facere, nec eo satiari: tandem huc furoris euadere, ut uitam etiam adimant illis, qui decretum hoc, institutum contra mandatum Dei, contra naturæ & rationis iudicium, contra bonos mores & honestatē omnem ausint, moti ipsi studio honestatis, impulsu religione Dei, adacti metu horrendi iudicij eius, institutioni, iussu, & præcepto Dei posthabere.

Diabolo.

Diabolus author est omnis impunitatis, delectatur cæde & sanguine: & utriq; consecutus est, quando uestris in animum immisit, ut legē cœlib. ex legem hanc statuerent & exigerent. Res enim ipsa loquitur, negari non potest. Multi boni uiri propter hanc uestram constitutionem in extremas calamitates & uitæ periculum inciderunt. Quæ sit autem ex hac ipsa constitutione sequuta spurcitas, quæ labes & ignominiositas probra, quis non uidet: aut quis omnium non cogitur fateri: imo quis quid uidet, & queri cogitur, eloqui satis & detestari queat? Quid potuit iucundius euenire Diabolo? Præmeditatus erat iam olim & præuiderat hunc scopum, nec ab eo tandem aberrauit. Impulit eos & præcipitauit, qui cuncto populo Dei lucernæ, & salis uicem esse debebant, a quibus omnia omnium uirtutum exempla reliquis hominibus profertur oportebat, in nefarias libidines, in quibus ita se exercuerunt, ut nihil reliquerint, quod exemplo esse possit.

Et, quod admodum est deplorandū in hac causa, proceres ipsos uestrarum Ecclesiarum imprimis uoluit esse claros & excellentes in hac palæstra. Quid tibi cōmemorem multos ordine Pontifices Romanos: quid plurimos Cardinales & Episcopos: quid ipsam urbem Romam: ipsam dico Babylonem? Quæ sceditas, quæ nequitia, uel a Catullo, uel a Martiali fuit unq; descripta, quam illi non attigerint: cuius in ista Babylone, tanquam in oportuniissima sede & domicilio, non inuenias cultores & magistros?

Agnoscis ne manum & iram Dei: uides ut ex uno flagitio ruant in aliud? Hoc ipso tempore, in hac apertissima luce ueritatis, quando reuelatus est Antichristus, quod Apostolus in postremis tēporibus futurum prædixerat, quando fraudes ipsorum & scelera sic patefacta sunt, ut uulgus etiam ad eorum recordationem exhorrescat & nauisect: an spem ullam emendationis præbent? Illi uero præbeant: imo sæuunt & crudelissime grassantur, & hoc unum spectant, ut & opibus & regum potētia muniti, suas labes et dedecora propugnent. Concilium si quando prætexunt; reformationem si quam pollicentur, id eo tantum faciunt, ut priorū principū id re ipsa molientiū, conatus auertant & frustrentur. Nec enim prius conuiescent euertere Ecclesias Dei, & profligare regnum Christi, hoc certum est, quam tempus

pus illud aduenerit, quo Christus aduersarium suum spiritu oris sui conficiat. Hanc cæcitatem & has furias Deus interminatus est ijs, qui uerbum ipsius contumeliose proſciunt, qui locum curandæ Ecclesiæ Dei sacrilego ambitu inuadunt, cum curam Dei & Ecclesiæ nullam prorsus habeant, qui quæ sua sunt, sub nomine Christi & Ecclesiæ quarunt.

Oratio ad Deum.

Exurge tandem o Deus, & populum tuum ex faucibus immaturnissimorum lutorum eripias. Quod te facturum esse, nihil dubitamus, freti promissionibus tuis, quarum uoce piorum animos erigere semper uoluisti, & consolari, ne frangantur illis calamitatibus, quibus Ecclesiam tuam hic affligi necesse est. His ipsis promissionibus, tuo beneficio, nitentur, & gloriam nominis tui celebrabimus, licet terrarum orbis, & omnes tyranni contra nos fremant, & exarsu descant, qui licet e medio nos tollant & crudeliter occidant, non tamen consequentur quod uolunt, sed alios tu semper & recentes uerbi tui præcones excitabis, & eos qui obstinati pergunt aduersari regno tuo, furijs concitatos, angore conscientia perpetuo, irrequieta mentis conurbatione percutes & exagitabis, tandemque depulsa a populo tuorum tyrannide, Ecclesias tuas ipse per uere tuos, per uere sanctos ac fidos ministros restitues, instaurabis & exornabis, ut in ea synceris conscientijs inuoceris, & glorificeris. Saluum facies populum tuum, & benedices hæreditati tuæ, pasces eos, & extolles in æternum. Gaudere debimus adhuc cum Hierusalem, & exultabimus de ea, quicunque diligimus eam, lætitia lætabimur cum illa, qui nunc lugemus. Nam tuum est regnum, potentia, & gloria, in sempiterna secula. Amen.

Psal. 29.
Isaie 66.

Hæc de coelibatu sacerdotum, in quibus uidebor forsitan tibi Latome æquo fuisse uehementior, sed te per Christum rogo, cogites quid sit extinguere lumen mundi, saltem orbis fatuum reddere, medicinam uitæ in exitiale toxicum conuertere, hoc est, ordinem sacerdotij adeo cõspurcare & euertere, ut factum uides istius maximæ abusu legis: de uestro coelibatu, quid sit nihil quam sanctum cõiugium a sacro arcere ministerio, & nulla pari ab eo depellere seueritate, quauis manifesta stupra, adulteria, & his grauiora: quid denique tã seue grafsari in eos, qui cum sanctitate coniugij cunctam disciplinam & religionem

onem sacri ministerij restituere laborant. In hæc enim quid satis ue-
hemens & seuerum dici, scribiue possit? Quanq̃ ego seueritatẽ scri-
pturæ diuinæ hac in re non exceſſerim. Attamen quæ in hac causa
dicta uidentur acerbius, nolo ut ea in te Latome, proprie dicta quis
quam existimet. Defers enim iudicium tuum contra nos in hac re tu-
dicandum ab ijs, qui sapientius ista disputant. Tameſi iudicium hoc
tuum contra nos, sicut iudicio Dei prorsus contrarium, ita etiam lō-
ge grauissimum sit. Quid enim grauius, quam facere contra Eccle-
siam Christi, quod tu de nobis omnibus, qui in ordine sacerdotij cō-
stituti uxores duximus, pronuncias? Nam contra Ecclesiam nemo fa-
cit, qui non eodem ausu & maiestatis Christi oblæſæ sese obstringat.
Sed non arbitror te animum tuū in hoc iudicio prorsus obfirmasse:
quare quæ scripta uidentur durius, ea scias tu, & quicumque ea lege-
rint, pertinere ad eos, qui nulla stupra, nullos incestus, nulla adulter-
tia, sed solum sanctum coniugium a sancto Ecclesiæ minis-
terio, remotum ac depulsum, eoq̃ ab omni sacro
Ecclesiarum ministerio abactos uolūt, quis
cunq̃ ad id uere idonei & instrus-
ti sunt. Sed tandem
ad locum de
Ecclesia.

Q

De Eccles



DE ECCLESIA, ET ECCLĒ
 siæ communionē, authoritate, institutis,
 & legibus.

De Ecclesia, & rebus Ecclesie antiqua disceptatio est

DE Ecclesia Dei, penes quos ea sit, qui eam repræsentent, quæ eius instituta, leges, & Canones sint, haud est noua disceptatio. Iam enim inde ab initio humani generis hac de re dimicatur, neq̃ de ulla alia infestius. Ex ista enim dimicatione peremit Cain fratrem suum Habelum iustum; & Noah exhibilauit & ex cruciavit uniuersam hominum turba, donec absumeretur diluuiō. Abrahamum hæc pugna & cōtentio ab Israele Ismaelitas, Ammonitas, Moabitas, Idumæos: diremit & perdidit decem tribus auulsas a domo Dauid: & ex Iuda quanquam erat hic populus instar arenæ maris, tamen, cum Prophetas Dei pergerent contemnere, ac etiam interficere, exiguas tantum residuas fecit reliquias, Apostolos, & qui horum prædicationi ex Iudæis crediderunt. Semen profecto diminutum, quod nisi Dominus seruasset, gens hæc instar Sodomorum & Gomorrhorum penitus extincta fuisset. Cæteri enim omnes in Christum impingentes perierunt, nomenq̃ & rem Ecclesie Dei ijs Christi discipulis reliquerunt, quos summi Sacerdotes & Principes Ecclesie Dei, quæ tum habebatur, ἡγεμονία γένους fecerūt: Hæreticos & Schismaticos iudicauerunt: Vt qui ea conuellere auderent, quæ tradita atque sancita essent ab ipso Deo per Mosen, tum confirmata, & longissimis temporibus obseruata, magna consensione a Patribus omnibus, & uniuerso populo. Atq̃ hi Sacerdotes, & scribæ, & seniores populi sancti, & selecti ista Ecclesie, & Ecclesie ordinaria potestas, non minus q̃ uos Latine, eximias illas promissiones de præsentia & numine Spiritus sancti iactabant, causamq̃ iactandi ex ipsis diuinis literis habebant. Hoc deniq̃ crimine hæreseos, & contra legitimum sacerdotium rebellionis condemnati sunt, mortisq̃ pœnas luerunt, non pauci Prophetarum, Christus ipse, Apostoli, & tot Martyrum myriades.

Haud igitur facilis est, aut uulgaris, quanq̃ plane necessaria, huius disputationis explicatio. Tamen enim ore omnes quidem confiteamur

amur nos credere sanctam Apostolicam & Catholicam Ecclesiam, *Eccl. non omni-*
 eorum tamen tantum hæc fides uere est, quorum est uera fides Chri- *nibus est cōspi-*
 sti, efficax per dilectionem, ad excindenda in nobis cuncta uitia, & ex *cuā.*
 citanda atq; perficienda omnia omnium uirtutum officia. Eorum *2. Timoth. 2.*
 dem sane est nosse Ecclesiam Christi, quorum est uere esse in Ecclesia. *Gal. 1.*
 Paulus seruiebat Deo a progenitoribus suis: segregatus erat ad po- *Act. 23.*
 pulum & Ecclesiam Dei ab utero matris: a puero cū omni bona cō- *Philip. 3.*
 scientia uersatus erat coram Deo, flagrabat zelo Dei, & uerbi eius, ut *Paulus excell.*
 qui maxime, sed & secundum iustitiam quæ in lege est, erat plane ir- *Eccl. mēbrum*
 reprehensibilis. Hic tamen tam sanctus & fidelis seruus, cultorq; Dei *Ecclesiā tamē*
 se & propugnare maximopere putabat, infestissime omnium oppu- *dirissime oppu-*
 gnabat & dilacerabat. *gnauit.*

Hoc uero non solum Paulo usu uenit, sed uelut exemplar nobis il-
 le proposuit, ut discamus & eos qui reuera ad Ecclesiā pertinent,
 aliquando sic non agnoscere ipsam Ecclesiam, ut ei bellum etiam in-
 serant, tanq; nefariæ factioni hæreticorum. Christus ipse testatur hæ-
 bere se oues, quæ nondum sunt de ouili suo, aberrantes scilicet, par-
 tim ignorantie pastoris sui; partim cupiditatibus mūdi & carnis.

Proinde si in præsentī disputatione de Ecclesia uersari uelis alis
 quo tuo commodo, Latome, & sine contumelia Christi & Ecclesiæ tu-
 te ipse tibi exuendus es, ac omnis & opum & gloriæ profanæ admi- *Eccl. nemo no-*
 ratio longe ab animo est ableganda: descendere te oportet e monte *uit, nisi seipso*
 illo nimium sublimi, in quem Satanas qui Christum eo duxit, om- *exutus et à mū-*
 nes etiam homines rapit. De iudicio loquor & existimatione, quam *do plane segre-*
 caro nostra & mens carnis, ut paulina locutione utar, nuncq; non ex- *gatus.*
 petit. In quo monte præstigiator ille uerus falso monstrat et apparere
 facit omnem potentiam & gloriam mundi, ac mentitur hæc sua esse,
 eaque se largiri his, qui colunt ipsum, et ipsius cōsilij obsequuntur. Ex
 hoc, inquam monte, diabolicarum præstigiatorum pleno descendens
 ipsum, & in eam animi nostri humiliationem, ut ad uerba præces-
 ipsorum, & in eam animi nostri trepidemus, & cum Paulo ad Christū ser- *Act. 9.*
 uatorem nostrum, ex animo singuli dicamus: Domine quid me uis
 Q ñ facere?

Psal. 25.

facere: Vias tuas Domine notas fac mihi, & semitas tuas doce me: Dirige me tu in ueritate tua, & doce me, quia tu Deus seruator meus, te suspicio tota die. Ex hac ualle humiliationis & abiectiois nostri ipsorum forum, datur post ascendere in montem, & ciuitatem Dei, Ecclesiam Christi, ciuitatem cōstruētā in monte ueritatis, in monte, qui ex lapide illo cōminuente omnia regna progenitus, impleuit totam terrā. Hoc ipsum Dominus & Seruator noster largiatur nobis, ut ex intimo corde, & certa fide possimus orare, & tandem exorare. Amen. Nunc ad rem ipsam.

Danielis 2.

Christi, ciuitatem cōstruētā in monte ueritatis, in monte, qui ex lapide illo cōminuente omnia regna progenitus, impleuit totam terrā. Hoc ipsum Dominus & Seruator noster largiatur nobis, ut ex intimo corde, & certa fide possimus orare, & tandem exorare. Amen. Nunc ad rem ipsam.

Definitio Ec-
clesiæ à Lato.
data expendi-
tur.

Ut ergo quæstionem hanc de Ecclesia ordine discutiamus, a definitione sumemus initium. Nec enim cognosci potest, quæ sit aut S. Patrum, aut Pontificum, aut Cōciliorum autoritas, penes quos iudicium, & potestas Ecclesiæ posita sit, quæ denique communicatio Ecclesiæ, & quæ ab Ecclesia secessio iudicari debeat, nisi antea constiterit, quid sit Ecclesia, & propria eius conditio. Tuam uero definitionem interim amplectamur. Quanquam enim & uocationis diuinæ mysteriū, unde tractū est Ecclesiæ nomen, attingendū erat in ea: unde Concionis nomen, magis quā Cōmunionis quadraret: quāuis etiā Euangelij ac Christi mentio discretæ fieri debebat, cum in luce noui testamenti uersetur: tamē qui nouit quid insit in nomine fidelium, & intelligit quam late pateat, uacare uerbo Dei, hic nihil magnopere in hac tua definitione quod quidem Ecclesiæ per se competat desyderet, nec etiam adiectum esse offendet, quod alienum sit ab eius natura. Ne uero discrepemus in intelligentia uerborum tuorum, exponam tibi, quomodo singula uerba, quæ in definitione tua posuisti, equidem accipiam.

Definitio Latini.

Ephes. 4.

Que Eccl. cō-
munio & San-
ctorū societas

Ephes. 5.

Rom. 12.

Scribis uideri tibi, Ecclesiam esse fidelium communionem, uariā uerbo Dei, & sacramentis nouæ legis, quæ diuinitus prodita sunt, utentem. Communionem etiam recte interpretaris, per illa uerba, Vnum corpus, unus spiritus. Est enim Ecclesia, concio eorum hominum, qui in Christo Domino renati, & de carne et de ossibus eius facti, Domino ipsi capiti suo, sic adhærēt, & inuicem ita sunt coniuncti, coaptati & coagmentati, id est, *συναρμολογημένοι χριστὸ καὶ συνῃσθημένοι τῷ σώματι* cuiusque fidei mensura, pro donorū Spiritus sancti uarietate, pro uocatione

tionum coaptatione ac ueluti connexionē, ut unum corpus consti-
tuant, ut eodem omnes spiritu uiuant & agantur, ut singuli suū pro-
prium munus habeant & donum, quo commoda & incrementa uni-
uersi corporis pro se quisq; efficiat & promoueat. Nullum enim in
hoc corpore membrum esse potest otiosum, aut non aliquid com-
muni corpori conferre, cum animata sint omnia, & uiuant spiritu
Christi, & in hoc ipsum uaria secundum datam gratiam dona huius
spiritus habeant.

Viget ergo inter hæc membra Christi admiranda charitas, & in
omnibus *συμπνοια* consensio & eadem affectio. Si paritur unum
aliquod membrum, reliqua omnia compatiuntur: eadem est ratio cũ
bene habet unum membrum. Hinc existit inter Christianos, perfecta
rerum omnium cōmunio, & cōmunicatio, in primis quidem earum
rerum, quæ ad nouam uitam in Christo peragendā per se pertinent:
deinde etiam earum quæ huic nouæ uitæ in hoc seculo subseruiunt.
Sic adeo fit, ut ubicunq; datur opportunitas, pariter congregentur &
certis temporibus conuentus habeant, in quibus uaria dona Spiritus
tus, ad communem omnium salutem, & instaurationem nouæ uitæ,
inter se cōmunicent, tum per doctrinam, exhortationem, admoni-
tionem, correctionē: tum etiam per preces & laudes Dei, ac sacra-
mentorū administrationem & perceptionem.

Et quia Spiritus S. cuncta facit ordine, & certa ratione, con-
stituunt sibi Christiani, ubicunq; tales conuentus habere possunt, ex
hoc ipso spiritu quo uiuunt & aguntur, cōmunes nouæ in Christo ui-
tæ ministros, ac uerbi Dei, & sacramentorum administratores & procu-
ratores. Hi omnium & singulorum curam plane paternam gerunt,
& in unum hoc incumbunt, ut singuli aucti fide Christi, in uita Dei
proficiant, & si quis in ea langueat & debilitetur, aut in morbum ali-
quem incidat, & uulnus accipiat, quo minus actiones nouæ uitæ in
sanctificatione, & instauratione sui & aliorum, ad gloriā Christi, præ-
stare possit: ut is per uerbum Dei statim corroboretur, confirmetur,
& sanetur.

His religionis & nouæ uitæ procuratoribus cæteri ex animo pa-
rent, & eos ut Patres amant atque uenerantur. Interim tamen unus
quisq;

1. Corinth. 12.

Rom. 12.

Consensus.

Ioan. 13.

1. Ioan. 4.

Act. 4.

Sacri cōnētus

Cōmunio rerū

Sacerdotium.

Munus piæ

plebis.

Q. iij. quisq;

quisq; peculiariter sibi commendatos & domesticos: ac alio quouis modo coniunctos decet, hortatur, monet, corrigit, sed & doceri se, moneri & corrigi sustinet & gratum habet.

*Procuratio e-
gentium.*

Et quoniam solida in his membris dilectio uiget, adiuuant se se mutuo, etiam in his rebus, quas præsentis uitæ necessitas requirit. Itaque dona Dei temporaria inter se prompte & benigne communicant, ut cuique præbeatur quantum ei ad uiuendum in Domino sit opus, nec quisquam inter eos egeat. Quod rursus ut ordine fiat, & decore, quisque quod potest, & quod uisum ei fuerit, sua sponte confert adhuc usum in communi, & quod sic contributum est, id per idoneos deinde ministros pro cuiusq; necessitate & usu distribuitur.

*Cura aliarum
Ecl. que per
fectioribus in
Christianismo
Ecl. & Epif.
incumbit.*

Ad hunc modum instituerunt Ecclesias Apostoli, & hanc fideli- bus communionem rerum diuinarum & humanarum tradiderunt, quam & singulæ Ecclesiæ & singuli Christiani, pro donis cuique col- latis exhibent Christianis omnibus priuatim & publice. Proinde quod primū Apostoli dabant operā, ut multarum Ecclesiarum quibus ad esse nō poterant, ipsi curam gererent, & eas frequenter tū per literas, tum per nuncios, aliquando etiam ipsimet inuiserēt & instaurarent, id quælibet Ecclesia, & Episcopus, cui plusculū facultatis, & opum diuinitus datum est, alijs quibuscumque possit, & Ecclesijs & fratribus, ubi opus esse uiderit, prestare student: succurrunt qua ratione licet, coram & per literas, instituendo & propugnando omnia, quæ ad piam uitam conferunt; sed et corrigendo & emendando, ea, quæ pietati nocent. Hinc Ecclesiarum uisitationes per uicinos Episcopos, hinc Synodi Episcoporum et Clericorum, conuentus Episcoporum ad peragendas ordinationes extiterūt, sicut & postea Prouinciarum distributio, item Metropolitanorum, qui Synodos Episcoporum conuocare, & in eis præsidere, & Prouinciarū curam gerere debent, constitutio.

*Metropolitana
rum instit. ab
initio.*

Quod munus Metropolitanū initio committebatur non pro uir- bium celebritate, ut postea patres fecerunt, secuti *Dono Imperij* Romani: sed pro uirtute & præstantia spiritus & donorum in mune- re Episcopatus, ut uidelicet Metropolitani munus administraret ille, qui scientia & zelo pastorali alijs eius prouinciæ suæ Episcopis antea- iret.

ret. Quod D. Gregorius Romanus Pontifex etiam suo tempore in quibusdam obseruauit.

Hi quoque Metropolitanii nihil in alijs Ecclesijs auctoritate propria, sed omnia constituiebant & peragebant ex Episcoporum consilio: cumq; eisdem & examinationes, & ordinationes Episcoporum perficiebant.

Etenim ut quilibet Ecclesia Christi, totum Christum, & cum hoc quæ cum eo nobis a Patre ad salutem donata sunt habent: ita etiam cuiuslibet Ecclesiæ Episcopus, toto munere Episcopali, & uniuersa administrandi Christianissimi potestate fungi debet. Vnde D. Cyprianus recte scripsit de simplicitate prælatorum.

Omnium Episcoporum æqualis potestas. D. Cyprianus

Nemo fraternitatem mēdacio fallat, nemo fidei charitatem per fida preuaricatione corrumpat. Episcopatus unus est, cuius a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur: quomodo solis multi radij, sed lumen unum: & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum. Hæc ille. Et D. Hieronymus ad Euagrium.

Hierom.

Nec altera Romanæ urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Galliæ & Britanniæ, & Africa & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes, unum Christum adorant: unam obseruant regulam ueritatis. Si auctoritas queritur, orbis maior est urbe: ubicunque fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Engubi, siue Constantinopoli, siue Rhegi, siue Alexandriæ, siue Tanis: eiusdem meriti, eiusdem est & sacerdotij. Potentia diuitiarum, & paupertatis humilitas, uel sublimiorem uel inferiorem Episcopum facit. Cæterum omnes Apostolorum successores sunt. Hæc ille. De quibus ipsis Apostolis Cyprianus scripsit: Hoc erant utique cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio prædici & honoris & potestatis.

Nota dictum Cypriani.

Hæc auctoritate uerbi Domini, non horum patrum nituntur. Ubique enim duo uel tres in nomine Christi conuenerint, promittit Dominus ipse medium se inter hos futurum. At si ipse abest, ad est & cuncta eius potestas, & uis ad nostri reparationem uniuersa. Hinc ipse quoque eandem Euangelij prædicationem, eandem uim Spiritus sancti eandemq; potestatem peccata reuincendi, & remittendi in

Math. 18.

Ioan. 20.

di in

*Quanta Metro-
politanoꝝ
et Patriarcha-
rum potestas.*

di in Apostolis, omnibus Ecclesiarum curatoribus ex æquo tribuit.
Siue igitur Metropolitanus Episcopus sint, siue quibus postea amplius
or, & plurimum Ecclesiarum cura commissa est, Patriarchæ: hi tamen
iure Christi, iure Ecclesiarum potestatem in alias Ecclesias, quæ quibus
bus ipsi præfecti Episcopi sunt, hanc solam habent, ut curent, quo Episcopi
piscopi cuiusque Dioceseos rite eligantur, & ordinentur, ut suum
munus Episcopi singuli probe administrent, ut cuique suis Clerus
& sua plebs in his quæ Domini sunt, pie obsequantur. Hæc & Metro-
politani singuli, & Patriarchæ procurare debent, tum admonitioni-
bus, & per nuncios, & per literas: tum inspectionibus & Synodis.
Per se autem in nulla Ecclesia ius habent ea faciendi, quæ sunt Episcopi
piscopi: nec cuiquam Episcopo suam potestatem aut functionem, quam diu is
ea rite fungitur, intercipere uel imminuere possunt.

*Potestas Ro-
mana Eccl.*

Hæc cura Ecclesiarum in Concilio magno Niceno in Ecclesiis
suburbicariis, Romæ scilicet uiciniores, commissa fuit Episcopo Romano:
Antiocheno Syriæ, aliisque aliarum. Ob id tamen nullus horum potestatem
in ullam harum Ecclesiarum, quæ ipsi ita commendata erat,
per se & immediate exercuit: ille Romanam, cuius Episcopus erat:

*Prouocatio ab
Episc. ad Syno-
dum non super
Episc. Can. Con-
cilij Chalced.
9. 17.*

hic Alexandrinæ, Antiochenus Antiochenam procurabat: cumque
suis priuatim admonitionibus, uel coram uel per literas, aut per legatos
gatos exhibitis, nihil proficerent, causas deferebant ad Synodos, ut
ab Episcopis pariter & communiter iudicarentur. Quare etiam, ut om-
nis prouocatio ab Episcopis, non ad Metropolitanos, aut Patriarchas,
chas, sed ad Synodos fieret, constitutum fuit.

Fecerant quidem damnati homines quendam Fortunatum sibi
Episcopum Carthagini, contra D. Cyprianum: & causam hanc Romano
mam detulerant ibi iudicandam. Sed cum id contra ius Ecclesiarum
poscerent, repulsi sunt a D. Cornelio, tum Romanæ Ecclesiæ pontifice:
quod factum iure, comprobatur D. Cyprianus, huic collegæ suo,
(nam sic eum uocare solet) rescribens in hæc uerba.

*Episc. D. ,,
Cypr. ad ,,
Cornel. ,,
Rom. Pont. ,,*

Post ista adhuc insuper pseudopiscopo sibi ab hæreticis constituto,
to, nauigare audent, & ad Petri cathedram atque Ecclesiam principalem,
lem, unde unitas Sacerdotalis exorta est, a schismaticis & profanis
litteras

litteras ferre, nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides Apostolo
 prædicante, laudata est, ad quos perfidia habere nõ possit accessum.
 Quæ autem causa ueniendi, & pseudepiscopum contra Episcopos
 factum nunciãdi? Aut enim placet illis quod fecerunt, & in suo scele
 re perseverãt; aut si displicet, & recedunt, sciunt quo reuertantur. Nã
 cum statutu sit ab omnibus nobis, & æquum sit pariter & iustum, ut
 uniuscuiusque causa illic audiatur, ubi est crimen admissum, & sine
 gulis pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisque
 & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus, oportet utique
 eos, quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum con
 concordiam cohærentem, sua subdola & fallaci temeritate collide
 re: sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere, & testes sui
 criminis possint.

*Singulis
 pastoribus por
 tio greg.
 adscripta*

Ex hoc iure Ecclesiarum, etiam postea in Africanijs Concilijs
 uctum est, causas Ecclesiasticas ex Africa, Romam prouocatio
 ne transferre. Idque ex autoritate Concilij maximi Niceni, & con
 tra iniquã postulationem Romanorum Pontificum Zozimi, Boni
 facij, & Celestini, quam Episcopi Africani, allatis Constantino
 poli probis exemplaribus actorum magnæ Synodi Nicenæ, consu
 tarunt. Illi enim Rom. Pontifices pro Canone Niceni Concilij, quæ
 dam decreta attulerant Sardicenis Synodi, quæ de Ecclesijs sub cui
 ra Romanæ Ecclesiæ constitutis ita decreuerat. Si quis putaret sibi
 a suo Concilio non legitime iudicatum esse, & deferret causam ad
 Rom. Pontificem, ut is posset causam non quidem ad se Romam
 pertrahere, sed committere eam Episcopis in prouincia iudicãdam,
 aut etiam Presbyteros a suo latere mittere, qui una cum Episcopis
 prouinciæ eam causam iudicarent.

*Vide Epist. Cõ
 cil. Africani
 ad Bonifa. &
 Celestinum ur
 bis Ro. Epõs.*

Ex hoc ipso iure Ecclesiarum, & distributione Episcopalis mune
 ris D. Gregorius comprobauit antecessores suos reieçisse titulum
 Pontificis uniuersalis oblatum ipsis in Synodo Chalcedonensi ma
 gna, ut titulum impium & plenum blasphemix: ac scribit eum,
 qui uniuersalem sacerdotem uocari se cupit, aut postulat, Antichri
 sto præcurrere, & opponere se Christo uniuersali capiti Ecclesiæ, qui
 cuiuslibet plebi suos Episcopos esse uoluit; quorum Episcoporum po

*Lib. 4. Epist.
 32. & 39. Item
 lib. 5. Epist. 30.*

R testat

restatem ille tollit, qui se uniuersalem Episcopū facit, & cuncta membra Christi sibi conatur subiicere. D. Petrum ait primum fuisse membrum Ecclesiæ, & curant ei demandatam fuisse totius Ecclesiæ, tamen non uniuersalē Apostolū, sed ut ipsum, Paulum, Andream, ita & loannem singulos singularū plebium capita fuisse. Vnde illud relictū est etiam apud Pōtificē Romanum, ut quanquam alioqui caput extulerit supra omne politicū & Ecclesiasticū fastigiū, tamen uocetur Episcopus Rom. Ecclesiæ, non etiam totius orbis, nec omnium Ecclesiarum; deinde ut Episcopos alios appellet non subditos, aut filios, sed fratres.

Cuiuslibet enim plebi Christus Dominus plenam uoluit exhiberi curam pastorem per Episcopum, & præsentem, & coram omnia cognoscentem & agentem, nec cuiusquam in hoc munere functionē aliena potestate ligari uoluit; quæ sane res etiam in politicis imperijs ciuitates & prouincias commoda administratione destituit, & in eorum manus negotia pertrahit, qui etiam si populi commoda potius quæ sua quærant, quod perraro euenit, tamen cū sint absentes, & paucius minus itaque cum regnum suum uellet per uniuersum orbem amplificari, & ubique Ecclesias institui, & in singulis regnum suū totum administrari, uoluit etiam in singulis Ecclesijs Sacerdotes cum plena sacerdotij potestate constitui, & ordinari.

Hæc uero quæ commemorauī, omnia clare certoque tradita sunt primum a Dño ipso in ijs scz mandatis, quibus procuracionem Eius angelij & populi sui Apostolis commisit a resurrectione Eius habentur in ultimis capitibus Euangeliorum omnium quatuor, Actorū primo. Item in Actis Apost. vi. xiii. xiiii. tum per Apostolum Paulum xx. Actorum, & in omnibus Epistolis eius; præcipue autem ad Timoth. In decretis Conciliorum quatuor magnorum. Quæ loca Latome, tibi religiose legenda & expendenda sunt, si quid de mysterio Ecclesiæ Christi recte cognoscere uelis.

Ex his iam licet plane uidere, quæ sit Ecclesiæ cōmunio, & in quo consistat uis & religio societatis, & unitatis Sanctorū in Christo. Pri-

Loca scripturæ, in quibus traditur mysterium & ratio Ecclesiæ.

quæ tradita sunt: quæ quatuor, Actorū primo. Item in Actis Apost. vi. xiii. xiiii. tum per Apostolum Paulum xx. Actorum, & in omnibus Epistolis eius; præcipue autem ad Timoth. In decretis Conciliorum quatuor magnorum. Quæ loca Latome, tibi religiose legenda & expendenda sunt, si quid de mysterio Ecclesiæ Christi recte cognoscere uelis.

mum omnium necessaria est regeneratio diuina, qua membrū Christi *Regeneratio.*
 fiti quis fiat. In regnū enim Christi nemo peruenire potest nō renatus. *Ioan. 3.*

Dei inde necesse est ut quicumq; regenerationē assecuti sint, & ad
 leuerin t: Euangelion audiant, fidemque ei indubitata præbeant, *Fides, fidei cō*
 eamq; fidem & uerbis, & factis confiteātur. Corde enim creditur ad *fessio.*
 iustitiam, ore uero fit confessio ad salutem. Et fides quæ in Christo ua *Rom. 10.*
 let, efficac est ad omnem peccati in nobis mortificationem, & iusti *Rom. 9.*
 tia uniuersę meditationem. In qua obedientia Domini qui non fue *Gal. 5.*
 rint, eos Dominus inter suos non agnoscit. *Fidei efficacis*

Tertio requiritur ut unusquisq; hanc fidem suā in Ecclesia, apud *Obedientia.*
 quam habitat, solen niter confiteatur, seque ibi in obedientiam Christi *Matth. 7.*
 sti, & Ecclesię publice addicat: in ea religiose perseueret, unum Deū, *Religio publi*
 unum Christum cum omnibus sanctis, qui unquam, aut uspiam fue *ca et Ecclesię*
 runt, aut sunt, colat: & instaurandę pietati in se & in alijs, toto corde *disciplina.*
 studeat, eamq; ob causam ad sacros conuentus libenter conueniat,
 uerbum Domini studiose audiat, summa religione cū Ecclesia oret,
 laudetq; Deum, sacrificium suum offerat, sacramenta percipiat, disci
 plinæ Christi, omniq; piæ correctioni, cū publicæ, tum priuatę sese
 penitus permittat: atq; ideo publicos Ecclesię ministros, cuiuscunq;
 loci & ordinis, ex animo ueneretur & suspiciat: priuatos quoq; moni
 tores & exhortatores, pno aio excipiat: ac quāto possit studio discat
 in dies seruare plenius, quęcunq; Chrīs præcepit: in eorq; cōsentiat &
 adherat in Domino coniunctus & unitus cum omnibus omnium *Cōmunicatio*
 seculorum & locorum Sanctis Dei. *cum fidelibus.*

Hęc enim omnia instituit Dñs, et seruari præcepit. Iā qui diligit *Ioan. 14.*
 Dñm, seruat mandata eius: qui eū non diligit, is anathema est. Qui *1. Cor. 16,*
 non habet Spiritum Christi, qui filios Dei ad hęc omnia agit, is non *Rom. 8.*
 est eius. Qui non facit iustitiam, non est ex Deo. Qui non facit præ *1. Ioan. 1. et 2.*
 cepta eius, cū dicit se nosse Deum, mendax est, & ueritas in eo non est.

In his ergo quæ commemorauī, consistit tota Ecclesię Christi cō
 munitio, quæ omnia & in tuis, imo sanctę Scripturę uerbis, quæ in
 definitione Ecclesię recte posuisti, compræhenduntur. Nemo enim
 fidelis Christi est, nisi qui fide in Christum uera uiuacq; præditus existit,
 qua nulli nisi renati in Christo præditi esse possunt. At qui natus ex

R ij Deo

Ioan. 3.

Ioan. 6.

Deo est, & uerbum Dei audit, in Christo uiuit uera religione. Ideo et Sanctis libenter conuenit, cunctaque audit, discit & agit maximo studio, quæ Dominus instituit, suisq; cõmendauit. Quod enim scribis, Ecclesiam uacare uerbo Dei, id sentire te puto, q̄ illa uacãs, & soluta cum omni suo, tum aliorum & iudicio, & cupiditate, soli uerbo Dei intenta sit, omnique studio & cura in id incũbat. In eo autem omnia ea pietatis officia, quæ exposui, studiumq; nouæ creaturæ in Christo totum continetur.

De definitiõne
Eccle. uerbis in
ter Buc. et La
tomũ cõuenit.

Hactenus igitur uerbis inter nos de Ecclesia, cũ quid ea sit, tum q̄ sit eius cõmunio, conuenit; saxit Christus, ut idem re uera sentiamus.

Videamus nunc qui hominum cõetus Ecclesiæ Christi, qui Synagoga Antichristi, & conuenticula hæreticorũ, aut diuerticula schismaticorum: qui uera membra atque ministri Ecclesiæ, qui Ecclesiam Christi uere representent: qui uere hæretici & schismatici, inde quæ Ecclesiarum & ministrorum illorum autoritas, quis ordo, quæ leges & instituta.

Eccle. Christi
conspicua, sed
fidelibus.

1. Ioan. 2.

Dominus Iesus ciuitatem suam in monte constituit, unde cõspicue ab ijs omnibus possit, qui quidem uidendi quæ Dei sunt oculos habent. Sunt enim qui oculos habent ac uident, & uidentes tamẽ uidere quæ Dei sunt, nõ possunt: quia nec Deum oculis fidei uiderunt. Videtis, inquit D. Iohannes, dilectionem, quam dedit nobis Pater, ut filij Dei uocemur: propter hoc mundus non cognoscit nos, quia non nouit ipsum. Regenerationẽ spiritus, & fidem Christi, in se quibus uidere homini in hoc seculo non licet: a fructibus tamẽ filij Dei omnem arborem bonam cognoscunt. Quicunq; ergo hominum cõtus nomen Christi consententur, doctrinamq; Euangelij, & sacramentorum, atq; uniuersæ disciplinæ Christi iuxta institutum Domini sinceram habent & exercent, ita ut iam commemorauimus: atque cõplectuntur charitate Christi, solidaq; cõmuniõne Christi cunctas & Ecclesias, & Ecclesiarum quarũlibet ministros, & cæteros homines, quicunq; cum ipsis in his quæ Dñs tradidit, consentiunt: hæc omnia Ecclesiæ Christi nobis habendæ sunt. Ex uerbis, n. quisq; & factis suis apud nos iustificari, uel dånari debet, ueriq; & falsi prophetæ a ueris ac probis ex fructibus dinoscendi, Cor intuetur & iudicat Deus.

Qui hominũ
cõtus, Eccle=
siæ Christi

Math. 7.

Tem

Tempora, loca, numerus, modus externus conueniendi, legendi Scripturas & explicandi, psallendi, orandi, sacramenta administrandi, hæc ita in Ecclesijs attemperanda sunt, ut huc dirigantur, ut verbum, sacramenta, & disciplinã Christi maiore maiestate administrantur, & ampliore religione suscipiantur, & usurpentur, magisque ualeant ad sanctorum ædificationem. Cæterum liberam uarietatem habent, ubi quidem nihil est de his in uerbo Domini definitum.

Eucharistiæ, ut de summo sacramento exemplum adferam, non sunt eadẽ semper & ubiq; tempora obseruata. Aetate Augustini celebrabatur ea, alijs in locis quotidie, alibi ter in septimana, alibi bis, sabbatũ & die Dominico; alicubi tantum Dominico die. Locus celebratiõis Eucharistiæ, fuerunt Apostolis, & postea diu Martyribus, etiam priuata ædes, id postea uetitum est. Cum enim haberi poterat, una & publica domus huic ceremoniæ summæ coniunctiõis magis quadrabat. In die Coenæ Dñi, tempore Diui Augustini alicubi bis, mane scilicet & uesperis Eucharistiã exhibebatur: alicubi tantũ semel. Modus & forma agendi mutata est sæpissime. Apostoli, ut testatur Diuus Gregorius Rom. Pontifex, tantum orationem ad eam dicebant: postea sunt multæ & uariæ ab Ecclesijs adiectæ preces.

Eadem circa baptisma, circa ordinationem Sacerdotum, circa lectiones, & Homilias sacras, Psalmos & orationes libertas in uarijs, ab Ecclesijs obseruata fuit. Nec enim cõueniunt in his rebus ea dem quibuslibet. Deinde cum Ecclesiæ non fuerint institutæ omnes ab iisdem curatoribus, factum est etiam, ut non iisdem ritus primum ubique traditi sint. Amariq; Deus in his aliquam seruari uarietatem, ne superstitione credantur necessariæ, ut pridem factum uidimus. Nunc enim quo tempore dissecta sunt omniũ corda & studia, prorsus tamen eisdem ritibus in sacris utuntur in Italia, Gallia, Hispania, Germania, Angliã, Pannonijs, & Sarmatiã. Olim cum eorum qui Christum profitebantur, unum esset cor & anima una, multa erat per Ecclesias in externis istis ritibus uarietas. De qua uera Ecclesiarum unitate, simul & hac ipsa rerum externarum obseruationis uarietate, ita scripsit D. Augustinus ad Casulanum.

Sic ergo una fides uniuersæ, quæ ubiq; dilatatur, Ecclesiæ, tanquã

Que Ecclesiæ habent in libera uarietate.

Varietas in celebratione Eucharistiæ.

Augustinus ad Ianuarium Epistola ius. Eadẽ ad Ianu.

Greg. Lib. 7. Epistola 62.

Varietas & circa alias Ceremonias, & eius ratio.

Cum maxima esset cõcordia fidei, Ceremoniæ seruabantur uariæ, cũ summa est distractio animo rã seruatur eadem.

Aug. Epist. 56

- 22 intus in membris; etiam si ipsa fidei unitas quibusdam diuersis obser-
 23 uationibus celebratur, quibus nullo modo, quod in fide uerum est,
 24 impeditur. Omnis enim pulchritudo filiae regis intrinsecus, illae au-
 25 tem obseruationes, quae uariae celebrantur in eius ueste intelliguntur.
 26 tur. Unde ibi dicitur; in similibus aureis circumamicta uarietate. Sed
 27 ea quoque uestis ita diuersis celebrationibus uarietur, ut non aduersus
 28 sis contentionibus dissipetur. Haec ille.

Ecclesiae itaque Christi, quae uerae sunt, in administratione uerbi,
 Sacramentorum, & disciplinae Christi, studiose omnes obseruant ea
 omnia quae praecipit Dominus; cetera his attemperant, & pro uario
 hominum captu uarie, tamen ut semper omnia ualeant ad edificandam
 fidem Christi. Hac itaque nota sunt, illae cognoscendae.

Synagoga An-
 tichristi et con-
 uenticula haereticorum.
 Conuenticula
 Schismaticorum

Synagoga uero Antichristi, & conuenticula haeticorum homi-
 num, hanc notam propriam habent, ut aliqua contra uerbum & ins-
 titutum Domini in doctrinam usumque sacramentorum, uel disciplinam
 sibi deligant (unde & nomen *apostata* uenit) & pertinaciter tuentur.
 Secessiones autem schismaticorum sunt coetus illorum, qui quidem
 eandem doctrinam, sacramentorum dispensationem, & disciplinam
 usurpant, sed communionem in his cum alijs Ecclesijs, eadem pie obser-
 uantibus, abscondunt, easque temere, tanquam alienas a Christo, con-
 demnant. Sicut Donatistae olim alias Ecclesias omnes pre se damna-
 bant, eo quod ut falso criminabantur, communicassent cum his, qui
 in persecutione sacros libros tradidissent.

Que uera Ec-
 clesiae membra.

Iam membra Ecclesiae quae uera haberi debeant, ex dictis facile
 dignoscitur: quicumque scilicet renati uiuunt in Christo, & deinceps
 cum adulti sunt, religiose uerbum Dei audiunt, credunt, fidemque suam in
 Ecclesia continentur, Christo & Ecclesiae sese addicunt, sacros con-
 uentus adeunt, religiosi actionibus student omnibus, seque dedunt
 uniuersae disciplinae Christi, & communicant in Christo cum om-
 nibus eandem fidem & religionem recte profitentibus.

Intermixtina
 li bonis.

Inter haec uera membra, admixti in hoc quidem seculo semper
 sunt, qui interdum in ipsum quoque sancti ministerij ordinem &
 supremum in eo ordine fastigium euadunt, qui Christi non sunt, sed
 diaboli: adeoque sunt inter sanctos, id quod sunt putres pisces inter
 sanos.

fanos, quod est zizania inter triticum. Hi videntur intus esse, ut D. Augustinus ait, cum foris sint. Ex nobis exierunt, inquit Ioannes, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum sed ut manifestentur, quod non sunt omnes ex nobis.

Hi tamē, dum se nec verbis nec re ipsa produnt alienos a Christo esse, ferendi sunt in Ecclesia: ne dum ista zizania, scrupulosius euellere conamur, ledamus triticum. Sed cum designarint illa, propter quę ipsi merentur non habere se partem in regno Dei, tunc certe sunt ab Ecclesia cōmunionē reijciendi. Itaque si qui ex his reiectis hęcdis, non etiā electis ouibus Christi in sacrum ministeriū irrepserint, dū ab Ecclesiis in eo feruntur, & quę Dñi sunt synceriter administrāt, dū non in sua, sed Christi cathedra sedētes, ea precipiunt quę Christus docuit, non quę ipsi, uel alij humanitas excogitarūt: quanquā in eo ipso uentri suo, uel ambitioni inseruiunt, tamē sunt audiendī, & dona Christi per eos percipienda sunt, quę ipse quoque efficaciam suis reddit, tametsi per malos administrantur.

Hinc iam liquet, qui ueri Ecclesię ministri sint: qui nimirū, quę Christus pręcepit, pure administrant. Inter quos alij fideles sunt, qui ædificationem fidei in Christo toto corde quærunt, & conantur extruere, alij infideles qui sua quærunt, quę Iesu Christi sunt in ministerio non spectant. Attamen si qui sunt in his, qui non sua, sed quę Christi sunt, eaq; integre & synceriter administrāt, hi in eo Ecclesię ministros se præstant & pro ministris Christi habēdi sunt. Quanquā si deprehendantur in ministerio infideles, & Christo non synceriter studere, commutandi sunt ministris fidelibus, qui Christi negotium religiose agunt: nā ita precipit Spiritus sanctus. Inter dispensatores enim requiritur ut quis fidelis sit.

Ex quo & illud constat qui nam sint illi, qui Ecclesiam Christi representare, eiusque autoritate iudicare & statuere possint: nempe alij nulli, quam qui iudicando & statuendo uerbum Dei sequuntur. Requiritur quidem ad hoc & uocatio, & constitutio Ecclesię, ut nimirum tales ab Ecclesiis agnoscantur & uideantur Ecclesiarum nomine agere: tamen quicquid uocationis, quicquid loci aut nominis in Ecclesia hi obtineant, si non sonant uocem Christi, si

De baptismo
contra Donatistas Lib. 6.
cap. 2.

1. 10. in. 2.

Matth. 13.

1. Cor. 5. et. 5.

Ephes. 5.

Mat. 7. 23.

Veri Ecclesię
ministri.

1. Tim. 3. et. 5.

2. Timoth. 2.

Qui Ecclesię
representare
possint.

quid contra uerbum Dei docent, in eo alienos se præstant, & Ecclesie, quæ uocem alienorū non admittit, negotium minime agunt, nec repræsentare in eo Ecclesiam Christi, aut eius autoritate iudicare, & statuere dici possunt. Sicut nulli Tyranni, nulli *ἰσχυροί*, aut alij mali perfidique Ciues repræsentare possunt Rempub. eiusue nomine agere, quātum nis nomen & autoritatem Rempub. præ se ferunt. Tamen & leges id Ciuitatibus cauent, ne earū nomine experiri permittatur, nisi ei, cui lex permittit, aut lege cessante ordo dedit.

Heretici.

Schismatici.

Hæretici uero sunt, siue ministri siue plebeij alioquin habeant, quicumque alienum aliquid a dogmatis Christi uel docent, uel fecerunt. Schismatici, qui licet nihil alieni a præceptis Christi tradant uel sequantur, tamen subducunt se a communione fidelium, & eorum qui quæ Christus tradidit, uero cultu & sincero studio seruant.

Rom. 7.

1. Corinth. 2.

Autoritas Ecclesie.

2. Corinth. 4.

Iam & de autoritate Ecclesie, ac ministrorum eius, quid sequendum sit, facile uidere est. Constat enim pijs omnibus, quod Deus uerus uerax est, omnis autem homo mendax: & quod animalis homo non percipit quæ Dei sunt, nec potest quidē ea capere. Stultitia enim ei est. Spiritualis uero diiudicat omnia. Spiritus enim omnia perscrutatur, etiam profunda Dei. Constat iisdem & illud, Christianos quicumque in terra adhuc a Domino peregrinantur, sicut peccatum, ita & errorem habere, eoq; subinde hallucinari & labi.

Quare S. Patres, nulla uel Conciliorum, uel quantumuis doctorum decreta, & scripta sua autoritate recipienda iudicarunt. Solis enim diuinis scripturis hunc honorem detulerunt, ut quæcunq; in his nobis prodita sunt, sine disceptatione, & simpliciter ideo, quia ita scripta sunt, recipienda censerent cæterorum omnium, quamlibet sanctorum, aut eruditorum Patrum placita, siue illa singuli, siue multi uniuersim protulissent, ad scripturam Dei referenda esse, & ex ea iudicanda statuerunt.

Sancti iidem iudicio fidei reſte iudicant, carnis nō item

Etenim Diuus Petrus beatus a Domino pronunciatus est, cum quod reuelaret ei Pater, de ipso confiteretur: idem, cum iam, non Patris reuelationem, sed sensum carnis suæ secutus, Dominum a subeundo supplicio auocaret, audiuit a Domino, Abi post me Satana, scandalo mihi es, Non enim scis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

num. En idem Petrus, eodem prope tempore, reuelatione Patris, ac *Math. 100*
 cōfelliōe Christi beatus, & sensu studioq; carnis miser, Chriq; aduersa
 rius erat: & sicut clauiger regni cœlorum atque minister Christi
 sapiens ex diuina reuelatione constituebatur, ita humana ratione dū
 sapiens esse uult, ut Satan a Domino, ut pote qui ei scandalo esset, rez
 pellebatur.

Ita post acceptum baptisma Spiritus sancti, ipse & Barnabas & *Gal. 2.*
 Iudæi pleriq; omnes, qui erant in Ecclesia Antiochena, dum liber
 tatem Euangelij dissimulant, ueriti offensionem indignam fratrum,
 qui a Iacobo uenerant, nō recto pede ad ueritatem Euangelij ambu
 labant: quem errorem Paulus, repræhensio palam Petro, correxit.

Hunc lapsum Petri, alioqui principis Apostoli, & Barnabæ, qui *Etiā pif ero*
 & ipse inter præstantiores Apostolos numerabatur, ac reliquorum *rant.*
 qui hos in errore sequebātur, Spiritus sanctus in sacræ scripturę mo
 numentis extare uoluit, ut inde nos disceremus uoluit, qd D. Petro:
 quod Barnabæ, principibus inter Apostolos, quodq; ceteris pñs uir
 ris tam multis accidit, ut non recto pede ad ueritatem Euangelij am
 bularent, & necessario corrigenda admitterent: id ipsum etiam alijs
 omnibus, quocunq; fastigio in Ecclesia collocentur, quibuscumq;
 titulis insigniantur, accidere posse: nec tantum cum soli sunt, sed etiā
 quādo coniuncti. Coetus enim hic erat, & post Hierosolymitanum,
 omnium sanctissimus, in quo tanti Apostoli, & tales discipuli Domi
 ni tam grauius deliquerunt.

Idem & Orosio Epō pbatiss. multisq; alijs optimis Episcopis, cō
 uigit in Synodo Arimineni: idē usu uenit, & in alijs Synodis q; plus
 rimis sanctiss. & doctiss. alioquin uiris. Chalcedonensis Synodus, *Lapsus Synod*
 quæ quartum inter primas locum tenet, & habuit collectos Patres *di omniū maxi*
 sexcento triginta, tamen cum de duabus naturis in Christo statueret *me Chalced.*
 ex Spiritu Christi: de ordine & prærogatiua Patriarcharum itaq;
 & Antiochenum, contra Canonē Concilij Niceni, subijcere conata
 est. Quocirca eius hac de re decretum, ut ex humana cupiditate, non
 ex Spiritu Dei profectum, Pontifex Leo reiecit: qui tamen ei Syno
 do admodum gratulatur, quod contra impietatem Eutichis tam pie
 S decreo

decreuisset. Lege Epistolam huius 51. ad Anatholium Episcopum Constantinopolitanum.

Homines ubi- dum hic degunt, circumferunt carnem in qua bonum non habitat;
q; homines eti que domicilium est ignorantis, & uariarum cupiditatum; his in ea
am in Cōcilij sœpe etiam in præclaris alioquin pietate uiris a ueritate seducitur: eti
am si spiritu uiuant in Christo, & illum uiuentem in se habeant,

Epist. 19.

Lib. 2. de B. p. tismo contra Donat. cap. 3.

Quamobrem id retinendum est, quod etiam D. Augustinus sen sit: quicquid homines, quantum uis docti & sancti, singuli seorsim, uel coniunctim uniuersi statuerint, tamen non ideo uerum credi debere, quod ab ipsis ita statutum sit: sed quia quod statuerint, certis etiam scripturis atque rationibus comprobauerunt. Quin etiam ple niora Concilia, quæ generalia uocamus, eo quod ex uniuerso orbe Christiano congregantur, emendari nonnunquam a posterioribus oportere. At cœtus qui emendationi expositi sunt, idem etiam erro ri sunt obnoxij.

Authoritas omnis in sacris in uerbo et spi ritu Christi consistit.

Omnis igitur authoritas, & singulorum ministrorum Ecclesiæ & Conciliorum, tam plenariorum quam prouincialium, adeoq; uniuersæ Ecclesiæ Christi, uerbo & Spiritu Dei nititur. Cum enim omnis religio fide & obedientia præceptorum Dei constet: quis de religione maiore cum authoritate respondeat: cuius responsa fide digniora habeantur: quam eius, qui præceptorum & mentis Dei merito credatur amplius conscius? Aut quis omnino aliqua cū authoritate de sententia Dei audiatur, aut cuius orationi de rebus sacris uoluntate possit fides accomodari, nisi qui indubitato credatur tenere placita Dei, nossecq; mentem Dei?

Simile.

Certe de uoluntate regum, nemini plus fidei accomodatur, & nullius grauior in respondendo de placitis Regum est authoritas, quam eorum, qui & leges regias perfectius callent, & propter singularem cum regibus familiaritatem, & maiorem apud eos gratiam, mentem regum certius quam cæteri tenent. Atq; nullis sane alijs fides de mandatis regijs deseritur, quicquid sibi aut ipsi sumant, aut delatum ab alijs obtineant, nisi qui credatur & iussa & sensum regum perspectum habere.

Ita igitur

Ita igitur & in negotijs religionis & cultus diuini, eorum responsa plus ponderis habent, atque uera esse citius creduntur, qui cum in scripturis sacris sint probe uersati, præceptisque Dei in illis nobis proditis amplius studēt, quadam seu familiaritate cum Deo cōiuncti atque spiritu eius pleniore donati apparent. Quocirca eorū sententias atque responsa filij Dei non amplectuntur, qui uerba Dei eiusque sensum non exprimunt.

Hinc cum Dominus Mosen ad populum Iisrael cum imperio mitteret, & auctoritatem ei conciliare quæ maximam uellet, id populo de eo prius signis & portentis persuasit, ut crederet hunc a se missum esse, & sua adferre mandata: atque hanc auctoritatem ut ei amplius sanxerit, in montē ad se iussit ascendere, effecitque ut in ipsa nubem ingrederetur, qua ipse se populo representabat, nube eum aliquando tegebatur, & per quadraginta dies apud se detinebat, absque omni hominum commercio & cibo. Quæ omnia eo pertinebant, ut non dubitaretur, esse illum ad populum diuinitus delegatum, & Dei, non sua iussa adferre. Quod ethnici legislatores falso imitati, consuetudinem fingebant se habere cum dijs, quo & leges suas a dijs se ferre ad populum persuaderent.

Inde est, quod & Prophetæ omnes, illud toties ingeminabant. *Prophet. mos. in suo ministerio.*
 Dicit Dominus, Dicit Dominus Deus Sebaoth, Dicit Dominus Deus Iisrael. Et ipse Filius Dei ac Deus ipse, propterea illud tam crebro ingerebat, non uenire se a seipso, sed missum a Patre, non loqui a se ipso, sed quæ audiuisset a Patre, & mandata accepisset. *Sermonem Ioan. 5. 6. 7. 8. 14. Ioan. 3.*
 suum non esse suum, sed Patris sermonem. Quare & Ioannes, cum Domino auctoritatem apud suos discipulos conciliare studet, quem misit Deus, inquit, is habet uerba Dei.

Eadem de causa & Paulus ubique titulum apostoli obijcit, & ad dit, segregatus ab utero, designatus ad Euangelion, uocatum se Apostolum esse, secundum uoluntatem & constitutionem Dei, Euangelium suum se non accepisse ab hominibus, nec per homines. *Rom. 1. Gal. 1.*

Autoritas itaque in Ecclesia siue singulorum, siue ministrorum aut etiam plebeiorum, siue Conciliorum & cœtuum, siue etiam Ecclesie uniuersæ, quæ inde ab initio orbis extitit, tota eo nititur, ut qui

in Ecclesia, & nomine Ecclesiæ aliquid affirment, uel negent, inficiant præcipiant uel destituant et prohibeant, agnoscantur, certoque credantur, in eo non suum, non alicuius hominis aut creaturæ, sed Dei, sed Christi uerba & sensum adferre.

Ac Deus olim quidem Prophetas suos arcano fere instinctu faciebat ac mittebat: postquam autem legem suam & Prophetarum sermones uarios, Literarum monumentis consecrauit, ex his maxime scriptis iudicari de omnium prophetia et doctrina uoluit. Quocirca & Christus, quanquam Deus esset, & non ut scribæ, sed ut habens potestatem doceret, tamen doctrinam suam scripturis confirmare studuit quod idem & Apostoli religiose fecerunt.

2. *Timoth. 3.*

Deus in scrip. necessaria cognitu diserte, alia in genere præcepit.

Atqui Deus certe omnia quorum cognitio aliquid momenti adferat ad pietatem & salutem nostram, abunde in scripturis tradidit. Scriptura enim utilis est ad docendum quæ uera sunt, ad confutandum quæ falsa, ad corrigendum quæ praua, ad instituendum quæ recta sunt, ut homo Dei perfectus sit, ad omne opus bonum effectus & instructus. Sed cum istud uerum sit, tamen ita hanc doctrinam in suis diuinis libris attēperauit, ut ea quæ sunt scitu ad salutem necessaria, nec possunt sine noua doctrina Dei cognosci, diserte & explicare, ac quam clarissime atque copiosissime, non tam præscribat, quam inculcet plane: adeo ut nemo, qui quidem doceri a Deo uelit, quicquam in his de sententia & præceptis Dei dubitare possit. Quarum uero rerum cognitio uel non multum ad pietatem adfert, uel quæ ita sunt consentanea naturæ pietatis & rectæ rationi, ut ex claris scripturæ locis, facile colligi possint, aut certe cognosci queant lumine ueritatis, quod Deus mentibus hominum, cum naturæ beneficio largitur, ea tantum generaliter præceperit, non diserte, nec tam dilucide, aut copiose uti priore.

Quare Deus quedam sua placita non clare in scrip. explicauit.

In his enim usum Domino est exercere piorum studium, tum etiam donorum suorum uarietatem & amplitudinem illustratam reddere: dum scilicet alijs in his quedam aperit, alijs eadem patefacta esse non uult, quo & illi qui præstantiore luce Spiritus donati sunt, habeant, in quibus credita sibi talenta cum usura Domini explicent, & fraternæ beneficentiæ officium præstent: & hominibus minus largo spiritu afflatis, causam Deus adferat, quo sese erga ipsum in alijs ad

alijs agentem potentius humiliant, eumq; obseruent & colant, eaquo
temperatura maior germanæ dilectionis uis sese in utrisq; exerat, cõs
munisque totius corporis Christi ædificatio commodius ab omni
bus & perfectius præstetur.

Nos peccato cum nasci, tum esse, quamdiu hic uiuimus, obno
xios, nec nisi per Christum liberari ab eo posse, & Christo non nisi si
de Euangelij recte coniungi, fide autem hac ita ipsi nos inferi, ut nos
uiuamus in ipso, & uiuat ipse in nobis, bonaq; omnia suo operetur
spiritu, imprimis solidam perceptæ salutis confessionem, uerã cum
sanctis omnibus coniunctionem: inde ardens in sacris religionis ex
ercitijs, quæcunq; ipse instituit, studium, mox sedula earum rerum cu
ra, quæcunq; proximis uel per se bono sunt, uel ad id conferunt, ut
commoda illorum in omnibus efficiamus.

Hæc necesse est cognosci a pijs omnibus, nec possunt cõmuni na
turæ humanæ intelligentia percipi. Proinde sunt in scripturis ubiq;
diserte, adeo perspicue, & abunde proposita, exposita, inculcata, ut
ad intelligenda ea, sola Euangelistarum narratio, aut assidua sacro
rum librorum lectio satisficiat: animo nimirum illustrato lumine
fidei, sine quo nihil ueræ religionis cognosci solide potest: & obedi
endi Deo cupido, cuius obedientiæ studiũ, sicut fidem semper cõsequi
tur ita etiam ad recte percipienda quæ Christi sunt, ònino necessariũ
est, ut ex his uerbis Domini cognoscitur. Mea doctrina non est mea,
sed eius qui misit me. Si quis uelit uoluntatem eius facere, is cognos
cet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a me ipso loquar. Item.
Quomodo potestis uos credere, cum gloriam a uobis inuicem acci
piis, & gloriam quæ a solo Deo est, non queritis?

Ex eo itaq; solo existit, omnis dubitatio, ignoratio, & sententia
rum distractio in ijs, quæ ad religionis cognitionem sunt necessaria, *ignoratio &*
quod homines non querunt diuinam glõriam, quæ nimirum in pi
etate consistit, & disputare de præceptis Dei, & religionem simulare, *dissentio in re*
quam fac re præcepta Dei, & uere religiosi esse malunt. Nam ita cla
ra, ita lucida, ita explicata scriptura est, in præceptis quæ ad salutem
necessaria sunt, ut nemo quamuis cetera rudis hæc nõ facile percipere
possit: siquidem Christo uere & credat, & uiuere cupiat. Quod enim

S ij Domi

*Ad cognoscẽ
dũ necessaria
cognitu præ
cepta Dei ni
hil quàm pie
audire et lege
re requiritur.*

Ioan. 7.

Ioan. 5.

*Vnde omnis
ignoratio &
dissentio in re
ligione.*

Marci 16.

Pfal. 19.

Pfal. 119.

Dominus omni creature Euangelium prædicari præcepit, id omni quoque creaturæ notum facere promisit, si quis id petat. Nequit non uerum esse quod canit Psalmus. Doctrina Domini, simplex est, & animam restituit; testimonium Domini solidum est, sapientes reddite etiam rudes, Præceptum Domini purum illuminat oculos. Item. Luce cerna est pedibus meis uerbum tuum, & lux semitis meis. Etenim cum per scripturarum testimonia, cætera in religione cõprobari omnia & demonstrari necessum est, ipsa sint omnium quæ de religione præcipi possunt, certissima & clarissima oportet. Quamobrem horum, uti initio dixi, in Spiritum sanctum blasphemia est, dicere Spiritum sanctum, hanc suam doctrinam, quæ sola ueraque sapientia sit, sic tradidisse intricare, ut eam humana sapientia explicari, licet obsecram, ut humana scientia illustrari sit necesse. Ipsæ Diuine literæ per se sapientem reddere ad salutem ualent, ut Paulus prædicat, traditæ scilicet a perfectissimo omnium doctore.

Res non necessaria, quæ si non ex scripturis, recta ratione tamen facile iudicantur.

Porro illa quæ sint, quibusque in Ecclesiis, actionibus religionis, ut prædicationi uerbi Dei, sacramentorum dispensationi, publicis ieiunijs, precibus, oblationibus, ac similibus rebus deputanda tempora, quæ loca, qui modus: item, quæ ratio seruanda, in electionibus, excommunicationibus, atque ordinationibus ministrorum Ecclesiæ, quomodo faciendæ Ecclesiarum inspectiones, quomodo habendæ Synodi, quomodo cætera quæ ad disciplinam Ecclesiæ pertinent, instituentia, instauranda, & obseruanda; de his rebus, quia non est statuentum Christianis quibuslibet, & potest per eos, qui exercitatos sensus in religione Christi habent, facile recte iudicari & constitui, cum ex his, quæ scriptura generatim de his ipsis rebus clare præcipitur: etiam ex communi donata hominibus prudentia, nulla sunt in scripturis peculiaria, & propria præcepta tradita.

Traditiones

Pauli de quibus non habebat præcepta propria.

1. Corinth. 11.

¶ 14.

Ex harum rerum genere est baptisma infancium, & obseruatio illa, ne rebaptizentur, qui baptizati sunt ab Hæreticis, siquidem iuxta institutum Domini baptizati sint. Ex eodem genere erat tempore Pauli uiros orare in Ecclesia apertis, & mulieres tectis capitibus. Itæ, se inuicem ad sacram Dñi Cœnã expectare, & unam simul omnes celebrare. Dono linguarum siue interpretatione in Ecclesia non u

non uti, uices in prophetando obseruare, prophetias sedentibus iudicandas offerre, mulieres in Ecclesia tacere &c.

De his autem rebus, quanquam Paulus nulla haberet ex scripturis, uel a Domino tradita præcepta propria, tamen ea non sua auctoritate præcepit, sed partim ex scripturis ea, partim ex communibus rectæ rationis leuatis, conclusit. Ad probandam enim traditionem de mulieribus in Ecclesia uel andis, argumentum primum duxit a subiectione earum erga uiros, de qua certa scripturæ extat sententia: alterum adiecit a communi sensu naturæ, qui quia turpe iudicat uideri, aut radi mulierem, & pulchrum, eam coma quasi obregi & uelari, facile agnoscit & illud, decere mulieres, ne absque consueto uelo appareant in Cœtu sancto, cui nimirum præcipua reuerentia debeat.

Paulus nec ea absq; auctoritate scrip. præcipit, que tamen in illa propria præcepta non habent.

Ita cum docere Apostolus instituisset, non agi Cœnam Domini, si in, qui ad eandem Ecclesiam pertinent, priuatim & seorsim conueniant, & Cœnam sacram sumant, nec id usquam in scripturis diserte ueretur, ipsam rationem & formam, qua Dominus suam Cœnam instituit, & celebrandam commendauit, in medium adduxit, & ostendit cum illa non congruere factum Corinthiorum, eoque ad institutum Domini corrigendum esse.

Ita & illud, linguis alienis in Ecclesia loqui sine interpretatione primum damnauit, eo quod non faciat ad ædificandam fidem, ad quæ que geruntur in Ecclesiis referenda sunt omnia, id quod fides cuiuslibet agnoscit: tunc etiam iudiciũ adhibuit rationis, quod iudicat barbarum & absens esse, loqui in cœtu lingua, quæ non intelligatur ab omnibus.

Ita de eo quod uetuit mulieres loqui in Ecclesia, præter argumentum subiectionis, cui scriptura diserte mulieres astringit, præiudicium adducit aliarum Ecclesiarum. Moderati enim & religiosi animi est, in ijs quæ cum nullo præcepto Dei dissident, imo etiam cum præceptis Dei sunt consentanea, aliorum, & sanctorum maxime iudicio libenter deferre.

Et quidem ex hoc ipso loco Apostolus clare nos docet, unde sit Ecclesiis sua auctoritas, ac quatenus earum sequendum iudicium sit. Ana uobis inquit uerbum Dei profectum est, an ad uos solos peruenit? Ea

1. Corinth. 14.

nit: En ideo aliarum Ecclesiarum iudicio deferre & cedere Corinthios uoluit, quod & illę, atque pleręq; earum prius quam Corinthios uerbum Dei amplexę, & spiritu Christi pręditę essent. Dei igitur uerbo Ecclesiarum autoritas constar, & quo unaquęque illud tenere rectius apparet, hoc eius amplior existit autoritas.

Rerum media
rum libertas.

1. Corinth. 11.

1. Corinth. 14.

At quia de his rebus, non semper necessarię, & omnibus euidentes fieri conclusiones possunt, Apostolus illa de ueländis mulieribus defert omnium sanctorum simplici & non contentioso iudicio, Si quis, inquit, uidetur contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Ita illa de utili & inutili usu linguarum atque prophetię; item de eo, quod mulieres tacere debent in Ecclesia, obtrahit iudicio omnium eorum qui spiritu Dei sint pręditi. Si quis, inquit, uidetur propheta esse, aut afflatus spiritu, cognoscat quę uobis scribo, quia pręcepta Domini sunt, si quis ignorat, ignoret.

Vide & hic Apostolum, pondus suis preceptionibus inde petere, quia non suę, sed Domini pręceptiones essent, & agnosci a spiritalibus dumtaxat oporteret. Erant siquidem conclusę ex ijs scripturarum oraculis, quibus clare & certo docemur, cuncta dona Spiritus sancti ad id Ecclesię collata, ut homines salutariter per ea doceantur & instituuntur, sic usurpari debere, ut ijs, quibus ea exhibentur in pietate proficiant.

Quorsum inquires hæc tam multa? Huc Latome pertinent, ut ostendam, omnes eos, qui aliqua cum autoritate docere & statuere in Ecclesia, & doctrinę, pręceptisq; suis Ecclesię autoritatem prætere uolunt, debere semper adferre autoritatem scripturarum; nec id modo, cum traduntur dogmata & pręcepta ad salutem omnibus necessaria, quę omnia affert scriptura, & clarissime suppeditat, siue ad uerbum sint expressa, siue euidenti & indubitato Syllogismo conclusa: uerum etiam cum de ijs rebus iudicatur aut statuitur, quę nec necessaria sunt iudicatu omnibus, nec adeo euidenti consecutione inferri possunt ex scripturis.

Christus ipse
et Apostoli su
a omnia scrip
cõfirmarunt.

Dubitari enim non potest, Christum ipsum & Apostolum eius, optimam docendę religionis rationem obseruasse, ideoq; eam in scripturis etiã, ut ipsam sequamur, præscripsisse: lam ex his quę ad duci &

duxi, & multis alijs scripturæ locis constat, Christum ipsum & eius Apostolū, qui solus plusquā quivis alijs in Ecclesijs & instituendis, & instaurandis, & perficiendis laboravit, neque frustra confirmasse plurimis & evidētib; testimonijs scripturarum, non solum necessaria cognitu dogmata, verum etiam eas doctrinas & observationes, quæ non habent in scripturis propria ulla, vel adeo manifesta præcepta, quoniam non ad omnes æque pertinent.

Hanc ipsam rationem docendi & confirmandi omnia in Ecclesia Dei per scripturas, obseruarunt etiam ueteres sancti Patres, cum in suis proprijs libris & scriptis, tum etiam in Conciliorū Decretis. Certo enim uerbo Dei nitatur fides oportet, & est hoc in scripturis Canonis certissime traditum.

Duo alioqui attribuuntur authoritati Ecclesiæ & Conciliorum. Traditiones, quæ absque scripto traditæ dicuntur ab Apostolis, uel post Apostolos, a Sanctis Patribus; & interpretationes legitimæ scripturarum. Ex priori genere sunt, baptisma infantium, observatio diei Dominici, quod Coena Domini a ieiunis celebretur & percipiatur, & plæræq; alia huiusmodi. Item Canones plærîque omnes de disciplina Cleri & reliquæ Ecclesiæ. Ex altero genere est, præcipuum articulum fidei uerus intellectus.

Vt cum scriptura dicit Dominum Deum condidisse omnia, & locutum esse cum Patribus ac Prophetis, intelligamus hunc esse Deum uerum, unum & summum atque optimum, non alium esse præter hunc mundi rectorem, aut malum & sæuum, mali conditorem; nec etiã angelos ut Cerdon, Marcion, Manichæi, Carpocrates, Chelarius ac plærîq; alijs Hæretici blasphemarunt. Ita cum scriptura nobis prædicat Patrem, Filium & Spiritum, sentimus tres personas & unam substantiam. Cum Dominum Iesum filium Dei & hominem celebrat, credimus eum, & uere Deum, & uere hominem esse. Contra quam fidem infinita turba hæreticorum insaniuit. Nam alijs confundunt personas in Deo, quod Praxeas, Hermogenes, & Sabellius fecisse scribuntur, qui Patrem passum esse affirmarunt, quare Christi passiani uocati sunt. Alij essentiam Dei distrahunt, ubi quidam Christum purum hominem fecerunt, ut Carpocrates, Cherintus, Ebion

Traditiones Ecclesiæ, aut ritus, aut interpretationes sunt scripturæ.

In quibus traditū habet Ecclesia ab Apostolis uerū sensum scripturarum.

T ac mul

ac multi alij, nonnulli non quidem purum hominem, Sed Deum, non autem Deum uerum, qui eiusdē cum Patre sit substantiæ, ut coluuius Arrianorum. Aliqui etiam Spiritum sanctum Deum esse negarunt, ut Macedoniani. Alij reijciunt ueritatem humanæ naturæ uerbo assumptæ, ut Valentinianus, Apollinaris, Eutyches, ac nonnulli alij.

Ad eundem modum ubi scriptura prædicat mortem & resurrectionem Domini, & nostram, cum peccatum ostendit uitiatæ originis, cum testatur sanctos hic semper peccato esse obnoxios, de his ac omnibus alijs huiusmodi rebus, quarum cognitio ad salutem necessaria est, obtinet Ecclesia ueram scripturarum interpretationem, receptam iam inde ab Apostolis, & uindicatam contra uariam ac multiplicem hæreticorum sophisticam.

Quantquam autem sancti Patres habebant de his rebus traditam a maioribus, certam uel obseruationem, uel interpretationem, tametsi cum uellent fidem, rectamque intelligentiam, & obseruationem earum rerum, uel confirmare in piorum conscientijs, uel tueri apud hos contra hæreticos, & errores contrarios refellere, non certe his Ecclesiæ traditionibus, sed diuinis maxime scripturis usi sunt & innixi. Obiecerunt quidem etiam traditiones, sicut & Paulus Corinthijs aliarum Ecclesiarum præiudicium obiecit, omnem tamen demonstrationem ex D. scripturis sumpsit.

Quanti traditiones Irenæo & Tertullia.

Irenæus lib. 3. Capite 4.

Efferunt traditionem Ecclesiæ Irenæus & Tertullianus: efferunt eam etiam Augustinus & alij. Sed quibus in rebus? Ut scripturas omnino tam ueteris, quam noui testamenti credamus nobis diuinitus traditas esse, & ea, de qua modo exposui in principibus dogmatis intelligentia. Ut nimirum ratum & extra omnem dubitationem sit symbolum fidei nostræ, quod Apostolicum uocatur, & eo ipso sensu, quo illud hodie omnes profiteamur. Nam hoc uterque proponit, tanquam perfectam fidei regulam, cui nec adijci quicquam nec detrahi possit, & qua salua tuta sit de rebus omnibus inquisitione.

Tertullianus negat utile esse disputare cum hæreticis ex scripturis. Verum: sed quibus cum hæreticis? Qui quasdam scripturas non recipiebant, & si quas recipiebant, eas adiectionibus quibusdam & de

& detractionibus ad institutum suum interuertebant, qui nec traditionibus acquiescebant, nec scripturis. Verū, ut de eis scripsit Irenæus & Tertullianus, cum urgerentur scripturis, confugiebant ad traditionem, si traditione, ad scripturas. Mittendi igitur erant negantes principia.

Prouocanti ambo ad Ecclesias Apostolicas, ut ab eis percipiantur religionis dogmata, quæ apud eas deposuerant Apostoli. Sed quas docent Ecclesias Apostolicas haberi oportere? Has, in quibus docebantur quæ ab Apostolis tradita sunt omnia: idque sincere. Vbi apparuerit, inquit Tertullianus, esse ueritatem disciplinæ, & si dei Christianæ, illic erit ueritas scripturarum, & expositionum, & omnium traditionum Christianarum. Prouocat uterque Irenæus & Tertullianus ad Ecclesias fundatas ab Apostolis, Romanam cum primis, deinde etiam ad Ephesinam, Smyrnesem, Philippensem, & alias, & ad has recurrendum Irenæus censet, si de aliqua modica quæstione disceptatio sit, & ab his petendum ordinem traditionis, etiam si Apostoli nullas scripturas reliquissent.

Sed quamobrem prouocant hi Sancti uiri ad fidem & auctoritatem harum Ecclesiarum? An quia in his locis fuerunt aut fundatores habuerunt Apostolos? Ecclesia Dei erat Hierosolymis fundata & constituta ab ipso Deo: ramen cum huius urbis populus prolesta religione Dei, se in uarias idololatrias præcipit abiecit, Deus uocauit eum foedam & abominandam meretricem, non suam agnouit sponsam: numen suum ab eo remouit, & uenudedit eum gentibus. Quo tempore hi Sancti uiri Irenæus & Tertullianus ista scripserunt, uigebat in istis Ecclesiis, Romana, Ephesina, Smyrnesi, & similibus, ueritas disciplinæ, et fidei Christianæ, traduce religionis adhuc syncretum obtinebat. Hac precise de causa, ad istarum Ecclesiarum auctoritatem, hi scriptores prouocandum docuerunt. Hodie enim, imo pridem quid disciplinæ, aut fidei in Christum est Ephesi? quid Smyrnes? quid Romanæ? Quod, n. Hierosolymitanæ Ecclesiæ accidit, qua nulla fuit illustrior, nulla amplioribus promissionibus Dei sancita: istud & his Ecclesiis usu uenit. Deseruerunt uerbum Domini, & deseruere sunt ab illo. Proinde quoniam ueritas disciplinæ, & fidei Christianæ, in scripturis semper certa & sincera extat, quod in Ecclesiis non ita contingit,

Tñ ut ars

Irenæus lib. 3.
capite 2.
Tertullian. de
prescriptionibus.

Quæ Ecclesie Apostolicæ

Irenæus.

*Scripturæ, fun-
damentum &
columna fidei
nostræ. lib. 3.
Cap. 1.*

*Traditionibus
hodie nihil de-
monstrari po-
test in religio-
ne Christi.*

Luc. 16.

ut argumento sunt hæ ipsæ, quas hi Patres tantopere celebrarunt Ec-
clesiæ: & hi ipsi, & alij S. Patres cum uellent pios homines in fide cõs-
firmare, siue hæreticos apud hos confutare, auctoritatem maxime
scripturarum omnes adduxerunt: quam Irenæus hoc ipso loco, in
quo de primis religionis nostræ principijs differit, fundamentum &
columnam fidei nostræ uocat. Quod quidem, inquit, preconiauerunt (loquitur de Apostolis) postea uero per Dei uoluntatē in scrip-
pturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ
futurum,

Dubitare igitur de eo non potest, auctoritatem Ecclesiæ uniuersæ, & omnium, qui Ecclesiæ nomine quicquam uel adserere, uel res-
prehendere, præcipere aut prohibere uolunt, cõstare & pendere, maxi-
me ex ipsis diuinarum scripturarum oraculis, & hæc in omnibus,
quæ Ecclesiæ nomine & auctoritate proponuntur, cum primis esse
requirenda. Et hæc quidem D. scripturæ de necessarijs religionis do-
gmatis, expresse, diserte, proprie, & copiose suppeditant. De non ne-
cessarijs ita tamen benigne subministrant, quanquam generatim,
ut omnes qui Spiritu Christi præditi sunt, & qui contentiones odes-
runt, facile & de his rebus ex scripturis, uel per se cognoscant ipsi, uel
ab alijs doceri possint, quid uerum & rectum, quid amplectendum
aut fugiendum sit. Quod ipsum traditionibus certo fieri non potest,
quoniam a paucis adeo cognoscitur, quæ traditiones uere sint Apo-
stolicæ, quæ minus, nec extat liber ullus authenticus ex quo illud co-
gnosci queat alijs, quam sola diuina Biblia, nec supersunt hodie, pro do-
puram, certamque seruassent. Quod non solum ex indubitatis Can-
onicorum librorum testimonijs conuincitur, uerum etiam ex omni-
nium S. Patrum & decretis, & scriptis alijs, nec sunt facile ulli tam im-
pudentes, qui secus habere rem affirmare ausint.

Effectum igitur est & demonstratum, nec S. Patres aliquid magis
fide dignum in Ecclesia, quam scripturas iudicasse, & sicut fecit
Dominus, sicut fecerunt Apostoli, ita etiam cõstat S. Patres, ad leges
ad Prophetarum & Apostolorum scripta semper remisisse omnes,
quos in doctrina religionis instituendos susceperunt.

Nicitur

Nititur quidem, ut dixi, authoritas Ecclesiæ ac ministrorum eius, etiam Spiritu Christi, qui suis operibus & fructibus, a sanctis cognoscitur. Paulus enim, cum certum ei scripturæ testimonium, & oraculum deesset, quando prædicabat; Beatiorem esse conditionem eorum qui uiuunt Domino cœlibes, ad id uocati, quam sit conditio coniugum, laudauit Spiritum Dei in se authorem huius sententiæ. Videor, inquit, & ego Spiritum Dei habere. Cum igitur Spiritus Christi seruetur mysteria Dei, certe eorum de religione sententia haberi merito debet Ecclesiis & cunctis fidelibus probabilior, qui se Spiritu Christi ex ueris ipsius fructibus declarant esse donatos copiosius.

At tamen quia Satan sæpe se transformat in Angelum lucis, & falsus Antichristi spiritus, frequenter pro Spiritu Christi sese insinuat & obrept; idcirco probandi sunt spiritus, an sint ex Deo, nec ulla re alla certius id fieri potest, quam ipsis scripturis, ipsa lege Domini, ad quam & Dominus ipse probationem spirituum exigendam præcepit, Deut. xiiij. Si surrexerit in medio tui propheta, aut somniator somnium, & dederit tibi signum, aut portentum, ueneritque signum aut portentum, quod tibi prædixit, & dixerit: eamus post deos alienos, quos non cognouisti, & seruiamus eis. Non audias uerba prophetæ illius, aut qui somniauerit huiusmodi somnium: quia tentat uos Dominus Deus uester, ut sciat utrum sitis amantes Dominum Deum uestrum in toto corde, & in tota anima uestra. Post Dominum Deum uestrum incedetis, atque eum timebitis: præcepta eius custodietis, & uocem eius audietis, ipsi seruietis, atque ei adhærebitis. Vides quomodo detestetur præhendere & reiicere falsam prophetiam Deus ipse doceat, si inuis ter propheta ad cultum deorum ignotorum, hoc est, eorum de quibus in lege Domini nihil traditum, aut præceptum habetur, si auerter ab eo cultu, quem Deus suo ipse uerbo docuit.

Sunt itaque merito, quidem apud Ecclesias Christi in maiore auctoritate, & habentur præ alijs fide digniores, in quibus apparent ampliora dona Spiritus Christi, ex ueris fructibus, inter quos primū locum habet scripturarū ueneratio, & religiosa tractatio. Sed interim nemo in hac uita Spiritu sancto sic donatus est, ut capitis impuritati, & pecuino uitio non sit obnoxius, & necesse habeat orare quotidie

T iij ut custo

Vt à Spiritu constet authoritas Ecclesiæ.

1. Corinth. 7.

1. Corinth. 2.

2. Corinth. 11.

Quomodo Deus iudicari spiritus præcepit

ut custodiatur a spiritu malo, cuius laqueos & malas suggestiones, quoniam nullus hic semper euitare potest, sit, ut quantumuis magni & excellentes homines subinde labantur, quod scriptura de omnibus prope summis Ecclesiæ luminibus, insigni aliquo lapsu & exemplo commemorat: ut supra de D. Petro, de Barnaba, & magna parte Ecclesiæ Antiochenæ diximus. Ad legem igitur & Prophetas, ad Apostolorum scripta sunt examinanda & probanda, quæcunque etiam dicta & scripta hominum: & ita senserunt S. Patres ad unum. Probabilia quidem sunt, quæ excellentibus uiris placent, & uidentur esse bona: sed certa & demonstrata, ea solum in Ecclesia Christi, quæ habentur sunt ex diuinis literis indubitate cõdusa. Deinde ut quisque pius, quo plura a Dño acceperit, hoc libētius, & studiosius id prædicat: ita quo quisque mysteria plura in religione nostra nouerit, hoc studiosius ea ex diuinis scripturis proferet, quo uideatur in Ecclesia nihil loqui præter sermones Dei.

Vt ergo concludamus de autoritate non solum Ecclesiarum singularum, & ministrorum, sed etiam Ecclesiæ uniuersæ, & eorū qui eam repræsentant plenariorum Conciliorum, ea, quæ sequuntur demonstrauimus. Primum, permagnam esse omnis Ecclesiæ Christi & ministrorum eius, qui uere sunt hoc quod dicuntur, autoritatem & magnum pondus apud pios habere, omnia quæ nomine Christi proferuntur, & docentur a ueris Ecclesiæ ministris. Uiuit enim Christus in his, loquitur, & agit, sed quia non penitus, neque solum uiuit in eis Christus: & quoniam in omnibus fidelibus quantumlibet donati Spiritu sint, uetus homo residet etiãnum, hoc est, quia sunt obnoxij omnibus uarijs diaboli præstigijs, & ignorationi plurimæ, siue separatim agant, siue congregati sint in unū omnes, nõ potest uel Ecclesiæ uniuersæ autoritas, etiam si illa tota sit in unum locum collecta, & ex omnibus quidem suis membris, quæ unquam in orbe toto fuerunt, aut hodierno, diesunt absque scripturarum testimonijs, in ulla re fidem facere. Vnde uere dictum est illud, Priuato laico adferenti pro se scripturas, plus fidei accomodandum esse in rebus religionis, quàm uniuerso generali Concilio totam Ecclesiam repræsentanti, si scripturas non adferat. Oues enim Christi nõ acquiescunt, dum audiunt cer-

Ecclesiæ & Conciliorum autoritas magna est fidelibus, sed non summa nec prorsus indubitata.

tam uocant

tam uocem sui pastoris, & mens cupiens uiuere Deo, certa non est, donec intelligat ea quæ audit, nisi illo primo Theologiæ principio, Hæc dicit Dominus, Sponsa uera Christi animo tranquillo esse non potest, quo ad dicere ei liceat, En Dilectus meus ipse mihi loquitur. Huius uero uox iuxta communem dispensationis diuinæ erga nos regulam, haud aliunde certius, quam ex diuinis literis sonat.

Deinde planum & hoc est, quoniam Ecclesia Dei corpus Christi est, & singuli Christiani membra sunt Christi, in quo manent & habent illum manentem in se, necesse esse, ut autoritas Ecclesiarum Christi, & omnium ministrorum ac membrorum congruat semper & consentiat in necessarijs ad salutem dogmatis, cum autoritate scripturarum, ac inde etiam momentum aliquod adferat, cum ad id, ut scripturæ recte habeatur, tum ad hoc ut scripturæ recte intelligantur. Dominus enim cuius donum & opus est ista Ecclesiarum & sanctorum suorum autoritas, uti etiam hac dignatur ad erudiendum & confirmandum suos, nec uulgarem sane uim huius autoritatis in electis suis subinde explicare solent, cum commouendo illos ad recipiendum scripturas, tum etiam erudiendo, ut quod in illis traditur & citius & rectius intelligant.

Vnde illud Augustini est, Non crederem Euangelio, nisi me comoueret autoritas Ecclesie. Etenim nisi Ecclesiam, quæ Euangelium ipsi primum obtulit, in eo fide dignam iudicasset, & a Domino credidisset eam accepisse, quod ipsi tradebat, nunquam Euangelium cognouisset aut recepisset. Animaduertat autem in Ecclesia tale esse doctrinam & uitam qua nulla possit excogitari melior: hinc ergo Deum etiam regnare in ea, & uerbum suum ac Euangelium exhibere, facilius credidit. Hanc tamen ipsam ipsi proponebat fidem de Ecclesia, & ut eam Ecclesiam Dei agnosceret, & quas sanctus ex ipsis denique Canonicis scriptis, ut de se ipso fatetur perfecit. Postquam enim Dominus ei dedit quod ipse de se scribit, uocem illam, Tolle, lege, tolle, lege, tanquam ad se diuinitus delapsam agnosceret, ac Paulum legere, tum demum quasi luce securitatis infusa cordi ipsius, omnes dubitationis tenebræ diffugerunt, tunc discere & credere

Lib. Confess.
8. Cap. ultimo

credere plane coepit, & Ecclesiam ipsam, & eius auctoritatem, & quæ ipsi præcepta Christi sui tradebat plane agnoscere.

Commouet ergo ad credendū Euangelio, Ecclesiæ, item omnium uerorum Ecclesiæ ministrorum & membrorum auctoritas, & quæ sit Ecclesia ipsa, & quantum sit facienda Ecclesiæ auctoritas, quæ præcepta Dei, quis horum uerus intellectus, uera obedientia, hæc omnia, non nisi ex auctoritate Euangelij plane tandem ac solide intelliguntur, creduntur, seruantur, luce tamen & opera Spiritus sancti, ista intus docentis, & per scripturas demonstrantis.

*Catholicum
quod ab Eccle-
siis creditū est
semper, ubiq;
ab omnibus.*

Tertio perspicuum & illud est, Ecclesiam Christi catholicam, id est, uniuersam, nullum suum proprie librum agnoscere, in quo traditiones Christi & Apostolorum filijs Dei certo exhibeat, præter diuinas Scripturas. Nam Ecclesiæ uniuersæ, quæ uidelicet complecti credunt, nihil potest tribui, tanquam proprium, nisi quod in religio necreditum sit a sanctis Dei ubiq; & semper, & ab omnibus. Id quod uere proprieq; catholicū est, ut recte definiuit Vincentius Lirinensis, in Lib. quem scripsit pro catholicæ fidei antiquitate & uniuersitate, contra profanas omnium Hæreseon nouationes. Iam uero nullus est liber, nullorum extant Conciliorum decreta, nullorum Patrum scripta, quæ quidem Ecclesia, iam inde ab Apostolorum temporibus receperit, aut seruauerit semper, præter ipsas diuinas literas. Sed nec ubique, nec ab omnibus, ulla alia uel Decreta, uel scripta recepta sunt, exceptis paucis traditionibus, & Canonibus, qui scilicet ex ipsis

*Auctoritatem
Ecclesiæ eadē
iū habent, quæ
illa credidit, et
obseruauit se-
per, & ubiq;.*

diuinis scripturis omnino & clare desumpti sunt, uel discrete in illis traditi, & ad uerbum expressi, aut certe euidenter ex illis conclusi. Cetera non aliter ab Ecclesia Dei admissa sunt, quam ut apud Ecclesias, & singulos Christianos tantum ualeant, quantum auctores eorum ex D. scripturis & rationibus probabilibus persuaserint, uti D. Augustinus recte docet.

Ex quibus & illud concluditur, neminem posse auctoritatem obrudere Ecclesiæ uniuersalis, id est, Catholicæ, nisi qui ea adserat, quæ constat esse a Catholicis credita semper, iam inde a transitu Apostolorū, ubiq; hoc est in omnibus Catholicis Ecclesiis, & ab omnibus

nibus, quæ Christiano nomine censerî debeant. In confesso enim est illud, quod D. Irenæus & Tertullianus, locis paulo ante adductis demonstrant, doctrinam religionis nostræ a Christo Domino Apostolis perfectam esse traditam, cui nec adijci quicquam, nec detrahi, & in qua nihil immutari possit: & Apostolos, quam acceperunt, perfectam item tradidisse Ecclesiis, quas instituerunt. Iam nullus extat liber, ut antea dictum est, alius, quam sacrarum scripturarum, ex quo certo cognosci possit, quid uel Christus Dominus Apostolis, uel Apostoli Ecclesiis tradiderint. Quorum enim hodie uel ueterum Conciliorum acta sincera habentur: aut in quibus actis Synodorum habentur tradita ab Apostolis omnia: Sed nec ullæ scripturæ uel Ecclesiæ Apostolicæ, apud quas Traditiones Apostolicæ sincerae extant.

Apostoli doctrinam pietatis tradiderunt perfectam.

Valeat igitur & locum habeat, illa uere Apostolica Traditio, in Ecclesiis nihil esse legendum quam sacras scripturas, & ex his doctrinam pietatis omnem desumendam esse, & conseruandam, ut habetur 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 3. Item Canone Concil. Laodiceni 15. & 49. Constant: in Trullo, Can. 19.

N. Tradit. Apostolorum

Quarto confectum & hoc est, auctoritatem Ecclesiæ Christi merito esse penes ministros Ecclesiæ pios, maiorem quàm apud laicos: amplius item penes eos Ecclesiarum ministros, qui in scripturis sunt exercitati, & Spiritu opulentiùs præditi: grandiore adhuc penes piorum Concilia, & celsiorem apud Concilia Sanctorum ampliora. Amat enim Deus suas uocationes, & munera, & ornare ea sollet singularibus donis ad ædificationem Ecclesiæ suæ. amat item suorum cœtus, & est in medio eorum, donatq; illis, ut collata a se in cœtum singularum dona, & Spiritus sui facultates, Ecclesiis plus cœtum modi adferant.

Quæ maioris Ecclesiæ auctoritas.

Apud quos maior auctoritas

Hæc autem Deus ita dispensat non necessario, sed pro sua liberali benignitate. Interdum enim laico uidere in suis mysterijs largitur, quod celat summis Episcopos, nonnūquam uni Episcopo reuelat, quod rectum manet amplo Concilio: ut in Synodo Nicaena, uni Paphnutio declarauit, non indicendum esse cœlibatum Sacerdotibus, quod toti reliquo Cœcilio, quilibet numerofo & sancto

V non ape

non aperuerat. Quo circa inter omnes Christianos, quocumq; loco habeantur, in omnium cœtu ualere illud debet, quod Spiritus Sanctus per Paulū præcepit, ut Prophetæ duo aut tres loquantur, & cæteri dijudicent. Si uero alij reuelatum fuerit sedenti, primus taceat.

Consequitur ex his & illud, nullis Episcopis uel singulis, uel uniuersis, quantumuis magna illi excellant uel dignitate, uel opulentiæ spiritus, licere præcipere, aut statuere aliquid, quod non antea in Ecclesia traditum sit a Christo ipso & Apostolis, adeoq; singulorum & uniuersorum esse, ex scripturis omnia sua proferre, & confirmare ac seruandum id omnibus esse, ad quod Constantinus Imperator Patres in magna Nicena Synodo collectos hortabatur, his uerbis. *Eius*

Pia impet. Constatini ad scrip. exhortatio Vincent. Lirinens. Eccl. officii, nihil mutare.

angelici libri sunt, et Apostolici, antiquorumq; Prophetarū oracula, quæ nos manifeste instruunt, quid sentiendū sit de diuinis rebus; repudiata igitur hostili contentione, suscipiamus ex sermonibus diuinis inspiratis quæstionum solutionem. Vnde officium Ecclesiæ in Concilijs Vincentius Lirinensis describit ad hunc modum.

Christi Ecclesia sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos. Nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat necessaria, non adponit superflua, non amittit sua, non tulit pat aliena, sed omni industria hoc unum studet, ut uetera fideliter sapienterq; tractando, si qua illa sunt antiquitus informata, & inchoata accuret, & poliat; si qua iam expressa, et enucleata, consolidet, firmet; si qua iam confirmata & definita, custodiat. Denique, quid unquam aliud Conciliorū decretis enisa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur; quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur; quod antea securius colebatur, hoc idem postea maiore sollicitudine excoleretur.

Hæc satis nunc sint de autoritate Ecclesiæ, tam ea, quæ illi per se, & uniuersæ competit, quam ea, quæ residet in singulis membris eius & ministris, ipsiq; siue agentibus seorsim, siue cōgregatis in unum, idq; siue paruo, siue magno numero. Interim & de autoritate scripturæ diuinæ, quantum ad præsentem causam sufficit, explicata est sententia Ecclesiæ Christi.

DE POTESTATE
Ecclesiæ,

Author

Authoritati Ecclesiæ proxima est potestas eius, de qua uidelique, quæ nam & quanta sit, & penes quas resideat, per quos deplena de Ecclesia Christi consensionem inter se constituere uoluit. Est ergo potestas Ecclesiæ, ea facultas, qua Ecclesia recipit quos iubet Dominus, remissis peccatis, in consortiū regni ipsius: & reijcit, item, quos ipse reijci præcipit: qua etiam facultate, pascit receptos, ac regit uerbo, Sacramentis, & disciplina, ut ueterem hominem indies magis atque magis aboleant, & nouum instaurent: qua denique eijcit rursus ex consortio Domini eos, qui suis moribus & nequitia id promeruerunt. Hanc potestatem tradidit atque sancit Dominus Matth. x. xvij. xxvij. Ioan. xx. xxi. Eam explicat Diuus Paulus Actorum xx. i. Corinth. iij. iij. v. xij. xiiij. ij. Corinth. iij. x. & xij. i. ad Thessa. ij. & ij. Thessa. iij. In Epistolis ad Timoth. & Titum per omnia. i. Petri iij.

Potestas Eccl.

Hac potestate fideles omnes continentur, & ea potestas ad omnia illa patet quæ instaurandæ nouæ uitæ conferre aliquid possunt. Est enim potestas œconomix cœlestis, quod nomine clauis regni cœlorum, symbolo administrandæ Domus, significatum est. Vt igitur Pater familias, familiæ suæ de omnibus prospicere debet, quæ illi ad bene beatæque uiuendum conducunt: idque sub cura, prouidentia, & defensione eorum, qui supremum imperium administrant ciuitatis, potestatem scz gladij. ita qui administrant potestatem Ecclesiasticam, prouidentia debent familiæ Dei, de omnibus ijs rebus, quæ illis conferunt ad pie & Christiane uiuendum, idque sub cura, prouidentia & defensione Christi regis cœlorum, tum etiam Reipub. terrenæ. Porro extrema animaduersio, ut in œconomia fit, est eiectio e domo, & familia, omniq; consortio Christi.

Quanta sit Ecclesiæ potestas hoc est, in quos ualeat, & ad que.

Disputari solet an huius potestatis sit, ceremonias & ritus in sacris, aliasue rationes uiuendi in scripturis non traditas, præscribere. De eo, quid Ecclesia ipsa credat, in explicando locū de authoritate Ecclesiæ magna ex parte dictū est. Sūma huius dogmatis est. Nulla noua uel Ecclesia potestatem, nisi quæ faciat ad instauracionem fidei in Christū, quo diserte tota scriptura, & nominatim Pau. i. Cor. 10. & 13, restatur.

V ij Quæ

Nulla pote-
 stas in Eccle-
 sia præcipien-
 di quod nõ cõ-
 ferat ad piet.

Quæ ad hanc ædificationem facere ullo modo possunt, clare sunt et
 abunde in scripturis tradita. Potestas igitur constituendi uel ritus re-
 ligionis, uel rationes agendi in uita reliqua, haudquaquẽ se potest ultra
 eo s ritus & uiuendi rationes extendere, quam quæ probari possunt
 ex diuinis scripturis. Vtilis enim hæc sunt ad instituendos homines
 pios in omni opere bono, Secundæ Timoth. iij.

Penes quos sit
 Eccl. potestas.
 Pagina .135.

Sed ingens est contentio, penes quos resideat hæc potestas. Iam
 & de hac ipsa quæstione dictum est supra nonnihil, cum est explicatum
 qui possint Ecclesiam Christi repræsentare. Sed pleriq; uestrum cons-
 tendunt plenitudinem huius potestatis, id est, solutam omni repræ-
 sentatione facultatem abutendi hac potestate, esse penes Romanum Pon-
 tificem, propterea quod Petro dictum sit a Domino, Tibi dabo Pon-
 tre, clauis regni cælorum. Item, Rogauit pro te Petre, ne deficiat fides
 tua, & tu conuersus confirma fratres tuos, & pasce oues meas. In
 qua quidem insanã Pighius exuperauit cæteros omnes, acutissimus
 alioqui uir, & qui doctissime omnium conatus est Romanum Pon-
 tificem, contra Christum tutari. Sed in sensum adeo reprobum tradi-
 tionem irrefragabili euicisse, Pontificem Romanum errare nõ posse
 in his, quæ pertinent ad salutem, & totius Ecclesiæ, & membrorum
 eius; ideoq; sententiæ Pontificis Romani, ut plane infallibilis, & tanquã
 diuino oraculo per omnia standum esse, adeo quidem ut ad explican-
 das controuersias fidei, ne Concilijs quidem opus sit.

A Pagina .26.
 usq; ad .30.

Hæc autem nõ scripturis tantum, sed etiam Traditionibus Apo-
 stolicis manifeste contradicunt, ut ex his patet, quæ de potestate pari
 Episcoporum supra dixi, in explanatione loci, de Cõmunionem Eccle-
 siæ. Concors enim ueterum sententia est, illa, quæ ex Euangelio
 iam adduxi, non ideo dicta esse Petro, quod ad eum solum pertine-
 rent, & non etiam ad Apostolos reliquos, ac omnes qui ipsis in Eccle-
 siarum gubernatione successerunt, uti nulla etiam huius solitudinis
 uox adiecta in his uerbis Domini est. Sed cum Petrus Princeps Apo-
 stolus esset, ipsi nominatim dictum fuit, illud, quod æque pertinet
 ad Apostolos & curatores Ecclesiarum omnes, idq; propter Eccle-
 siæ unitatem & significandam & commendandam.

Dominus

Dominus enim omnibus Apostolis pariter dixit. Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Omnibus ex quo Spiritum sanctum inspi-
rauit: omnibus dixit, Quorū remiseritis peccata remittentur eis &c. *Eadem Apost. omnibus pote-
stas tradita.*
Sed enim hac legatione & potestate Filij Dei, quæ demandata est om-
nibus Apostolis pariter, quæ potuit alia maior promitti in his uer-
bis, Tibi dabo claves regni cœlorum, uel impetrari & tradi in illis,
Rogavi pro te Petre, Et, Pasce oues meas? Sic ergo res habet, ut Di-
uus Cyprianus scripsit, libro de simplicitate Prælatorum, cum hæc
ipsa dicta Domini commemorasset.

Et quamuis, Apostolis omnibus post resurrectionem suā parem
potestatem tribuat & dicat, Sicut misit me Pater, & ego mitto uos,
accipite Spiritum sanctum. Si cui remiseritis peccata, remittentur il-
li, & cui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifesta et, unita
tis eiusdem originem ab uno incipientem, sua autoritate disposuit.
Hoc erant utiq; cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præ-
diti & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate profisciscitur, ut
Ecclesia una monstratur. Hæc ille.

Ecclesia corpus Christi est: proinde quod ad Christum caput huius
corporis attinet, Monarchia est. Penes hunc enim unum, tota Ec-
clesiæ potestas residet, qui agit in mēbris suis omnibus omnia: quod
ad ipsos uero Christianos inter se comparatos attinet, quoniam om-
nes pariter membra sunt huius corporis, & eodem spiritu uiuunt &
agunt omnes, Respublica est. Omnes enim si alioqui sunt idonei mu-
nera Ecclesiæ publicæ obire, non uero certa aliqua solum Christia-
norum portio, omnes etiam & in Electionibus curatorum, Ecclesiæ
suffragia, & in summis iudicijs, quæ sunt de doctrina, & ministris, sen-
tentiam dicere possunt. Potestas itaq; Ecclesiæ, quam Dominus per
uersum. Auth. ritas autem in ea administranda, est penes ministros
Ecclesiæ, & hoc ea distributione & ratione, quam supra exposui in lo-
co de communionem Ecclesiæ.

Inde Paulus Primæ Corinth. iij. ad Corinthiacam, & consequen-
ter ad uniuersam Ecclesiam scripsit. Nemo gloriatur in hominibus.
Omnia nāq; uestra sunt, siue Paulus, siue Apollos, siue Cephas, siue
V iij mūdus,

Ecclesia est
Monarchia et
Politica.

Potestas Eccl.
penes populū
est, autoritas
penes curato-
res Ecclesiarū

mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia, inq̄
 uestra sunt, uos autem Christi, Christus uero Dei. Hinc idem Apoſto-
 lus traditurus Satanæ eum, qui commiserat inceſtum in hac ipsa Ec-
 cleſia, uoluit id facere, omnibus fratribus in hac Eccleſia in nomine
 Christi in unum coactis, & postea eundem non nisi his omnibus con-
 donantibus recipiendum in gratiam cenſuit. Hinc etiam Petrus ipſe,
 & cæteri Apoſtoli, ſicut in electione Matthiæ, & ſeptem Diaconoru,
 ſic etiam in diſiudicatione illa de obſeruatione legis Moſaicæ totam
 Eccleſiam adiunxerunt. Vnde & decretū huius Concilij & diſiudica-
 tionis, nomine totius Eccleſiæ & conſtitutum et ad fratres Antioche-
 nos, Syros, atq̄ Cilicas miſſum eſt, & perſcriptum. Viſum eſt, ſcribit
 Lucas, Apoſtoliſ & Presbyteris, cum uniuersa Eccleſia. Item, Apo-
 ſtoli & Presbyteri & fratres omnes, fratribus qui ſunt Antiochię per
 Syriam & Ciliciam, gaudere, etc. Hæc ratio agendi non eſt idem
 id eſt adminiſtrationis paucorum, ne optimatum quidem, ſed
 πολιτικός, id eſt Reipublicæ. In Repub. autem poteſtas penes populum
 eſt, authoritas penes ſenatum & magiſtratum, quod uel ex Ariſto-
 tele certum eſt.

Polit. 4.
 Etiam plebs
 Carthaginen-
 ſis iudicat de
 Pont. Roma.
 Epist. 10. et in
 Libro 2.

Hæc uero Apoſtolica traditio, Cypriani adhuc tempore, & diu
 poſtea in Eccleſiis uiguit. Decernendum erat in Eccleſia Carthagi-
 nenſi de agnoſcendo Episcopatu D. Cornelij præſulis Romani, ad
 hoc iudicium D. Cyprianus ſuam plebem non modo adhibuit, uer-
 ſū etiam cum incidiſſet aliqua de Cornelij ordinatione cōtradictio,
 edoceri eam de huius electionis integritate curauit, Romam miſſis
 eā ob rem legatis, priuſq̄ eū ut legitimū Eccleſiæ Episcopū recipere.

*Epistola
 tertia Li-
 bri pri-
 mi.*

In iudicio uero recipiendorum fratru, qui lapſi eſſent, uide quanz
 tū plebi ſuæ derulerit idem S. Martyr, qui & diſciplinę Eccleſiaſticæ
 uniuersæ, & Episcopalis authoritaris erat uindex admodum strenu-
 us. Ita enim de hac re reſcripſit ad eundem Cornelium Romanum
 Episcopum. O ſi poſſes frater chariſſime iſthic intereſſe nobiſcum,
 cū prauī iſthic & peruerſi de ſchiſmate reuertuntur, uideres quis mihi
 labor ſit perſuadere patientiam fratribus noſtris, ut animi dolore ſo-
 pito, recipiendis malis curandiſq̄ conſentiant. Et ruruſus. Vix plebi
 perſuadeo, ſmo extorqueo, ut tales patiantur admitti. En traditio
 Apoſto-

Apostolicam, En rationem administrandæ potestatis Ecclesiasticæ, Quin has Traditiones reuocatis uos, qui patrum Traditiones nobis obijcitis?

Ex his igitur abunde clarum est, potestatem Ecclesiæ apud uniuersum populum Christi residere. Vnde & Dominus dixit, Dic Ecclesiæ, & si non audierit Ecclesiam &c. Ecclesia autè tota concio est populi Christi, ad quam uniuersam & illa Dominus dixit, Quæcunque ligaueritis super terram &c.

Matth. 18.

Iam qui in administranda hac potestate, ministrare præcipue populo Christi debeant, supra quoque non nihil dictum est. Nam iidem qui in alijs sacris ministerijs Ecclesiæ deseruiunt, & in administranda hac potestate deseruire debent. At quoniam omnium difficilimum est disciplinam salutariter exercere, ut nec nimium astringatur, nec ulterius quam oportet relaxetur, illa certe ratio optima est, quam obseruant Fratres Picardi, ij, qui fidei suæ confessionem nuper Regi Fertheri, qui soli prope in orbe, cum puritate doctrinæ, uigorem etiam disciplinæ Christi apud se restituerunt; quam laudem ut ijs tribuamus, & Dominum, qui sic in illis operatur, celebremus, res ipsa nos cogit, etiamsi Fratres illi a præpostere doctis nonnullis contemnuntur. Ratiouero quam in hac re obseruant, hæc est.

Fratres Picardi uigorem discipline Christi soli cum doctrina restituerunt.

Præter ministros uerbi & sacramentorum, habent certum collegium uirorum prudentia & grauitate spiritus præcellentium, qui munus obeunt monendi ac corrigendi fratres peccantes, cõponendi dissidentes, & in causis eorum iudicandi. Excommunicationis tamen sententiã, non nisi causa delata ad totã Ecclesiam, & communibus sententijs iudicata, ferunt, idque per supremum Ecclesiæ curatorem. De huiusmodi senioribus scribit & Diuus Ambrosius in Epistola Prima ad Timotheũ capite quinto. Vnde & Synagoga, & postea Ecclesia Seniores habuit, quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia. Quod qua negligentia obsoleuerit, nescio, nisi forte doctorum desidia, aut magis superbia, dũ soli uolunt aliquid uideri. Porro hoc in loco, & illud adijciendum est, quod etiam ad omnẽ legitimam sacri ministerij functionem proprie pertinet, ut quisque ab Eccles

Distinct. 62.

Epist. 4. lib. 1.

ab Ecclesia cui ministrare debet, sit electus & comprobatus. Natura est & hæc diuina & Apostolica traditio: Vnde Papa Leo recte censuit. Nulla, inquit, ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec a Clericis sunt electi, nec a plebibus sunt experti. Hæc Traditio a diuina na autoritate descendit, ut D. Cyprianus testatur. Eam uestri rationem Pontifices ut plærasq; omnes plane sustulerunt, eo que progressi sunt, ut cõtra manifestas & scriptas & non scriptas Tradiciones, Latinos in uniuersum omneis, ab omni actione & iudicio Ecclesiastico, semel & perpetuo submouerint, adeo, ut exementitis Decretalibus, quas sanctissimis Pontificibus Anacleto, Marcello, & Syluestro per summam contumeliam adscripserunt, ne accusationem quidem contra clericos permissam illic uelint, quorum tyrannidem posteriores ita auxerunt, ut intelligentiam quoque sacrorum omnium, quæ scilicet in ignota eis lingua administrant, plæricq; etiam diuinarum scripturarum lectionem ademerint. Hæc satis sint de potestate Ecclesiæ, & quæ sit, & quam late pateat, & apud quos resideat, & qui esse debeant eius præcipui administrari.

Quis ordo Ecclesiæ.

Iam & de ordine Ecclesiæ, sententiam non nostram, sed Ecclesiæ Dei uniuersæ, proferamus, quanquam & de hoc dictum est aliquod in explicatione loci, de Communione Ecclesiæ. Est igitur ordo Ecclesiæ is, quem tradidit Dominus Marth. x. & ultimo. Ioan. xvii. xx. & xxi. Et Paulus copiose explicuit & descripsit, cū in omnibus Epistolis & sermonibus suis, qui sunt a Luca relati in Acta, tum peculiariter in xij. Rom. i. Corinth. xij. & xiiij. Ephes. iij. i. Timoth. v. Primum ut omnes fideles, sicut antea dictum est, membra Christi sint, huic capiti suo adhæreant, & inter se cohæreant, pro modo fidei eius que dato, p uarietate & connexionem uocationum & donorum, apertissime ac decentissime inuicem cooprata & unita, sic, ut unum, idque elegantissimum corpus efficiat, unum & ornatissimum templum Dei, uelut lapides summa inter se concinnitate & elegantia compositi constituant. Nulla enim in mundo hominum societas uel exiuit, uel existere potest, maiore uel beneuolentia, & charitate unita, uel decentiore munerum iuuandi se mutuo uarietate ac distributione digesta, instructa, & ornata.

In hac

In hac demum societate, homo homini Deus est, in ea ius illud naturæ humanæ & coniunctionis restituitur, ut alter alterum nihilominus quam sese diligit, & adiuuare studeat, præcipue, in rebus ad nouam uitam per se pertinentibus, tum etiam in his, quibus hæc res uitæ cœlestis sustentantur & adiurantur.

Ad quam mutuam beneficentiam, omnia Christi membra uasæria dona accipiunt a capite suo Christo, secundum datam gratiam, & facultates scilicet Spiritus sancti, quibus unusquisque munus suum & proximis suis membris, & uniuerso corpori præstare possit. Alia enim habet dona paterfamilias, ut salutariter instituat & regat uxores & famulas, et cætera illa piæ œconomix officia recte & utiliter obeat. Alia qui tradunt bonas artes, ut illis homines salutariter erudiant. Alia qui tenent gubernacula rerum publicarum, ut ea ad salutem omnium regant. Alia qui administrant religionem, ut gloriam Christi, & salutem filiorum rite promoueant. Ita ut quisque a Deo, alijs singulari uocatione iunctus est alijs, & copulatus, sic etiam suis a Domino instruitur donis, per quæ commodet his, quibus iunctus est, gratumq; se, præstet. Et hæc sunt illæ ἀραι τῆς ἐπιχορηγίας, id est iuncturæ subministrationis, quibus Paulus prædicat corpus Christi συναρτησθῆναι ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ὡς ἓν ἰσχυρόν, id est coaptatum & compactum, quibus nimirum quisque alteri, ea quæ nouæ uitæ sunt subministrat, & ad instaurationem ac incrementum totius corporis deseruit.

Ephc. 4.

Hic uerus & generalis Ecclesiæ ordo est, omniumq; membrorum Christi inter se decentissima coaptatio & compago, in qua & ille peculiaris ordo cōtinetur, qui est inter ministros religionis, & piam plebem, tum inter ministros ipsos erga se inuicem. Constituit enim Dominus ac dedit Ecclesiæ suæ, Primum Apostolos, Secundo Prophetas, Tertio Doctores & Pastores. Et hos, alios Episcopos, alios Presbyteros, quibus cura tota religionis, & prima administratio de mandata est. His adiuncti sunt Diaconi, quibus præter eleemosynarum curam incūbit, ut Presbyteris & Episcopis, totiꝝ Ecclesiæ ministrant in recitandis lectionibus Euangelicis, in sanctificandis fidelibus ad Sacramenta, in dispensandis Sacramentis, & exercenda disciplina.

Episcopi.
Presbyteri.
Diaconi.

X

His postea

Acoluthi.

His, postea quam Ecclesiæ dilatatæ fuerant & Subdiaconi sunt additi, ac præferti Archidiaconi. Adhibiti sunt & Acoluthi, qui cum reliquis monachis, tum ministerij causa, Presbyteros & Episcopos comitentur, eisque in sacris adstant.

Clericis nõ nisi Clerici in omnibus ministrabant.

Ea enim fuit olim in sacro ministerio obseruata disciplina, ut Episcopi & Presbyteri nihil prorsus, quod muneris Ecclesiastici esset, per alios exequerentur, quam per Clericos, hoc est, disciplinæ sacratiori, cui omnis ordo clericorum addictus erat, consecratos. Idque apud Cyprianum uocat, quæ scilicet continet aliquid de muneribus clericorum nisi per clericos mitterent.

Lib. 3. Epi. 22.

Nam meminit idem S. martyr Cyprianus in Epistola quadam ad Clerum suum, cum scribendum ei semel esset ad Clerum Romanum, & paucos sciret Carthagini adesse clericos, adeo ut uix ad ministerium quotidianum operis sufficerent, hac una de causa ut per clericos scriberet, nouos sibi clericos ordinasse, Saturum uidelicet quendam, lectorem, & Opratum confessorem, Hypodiaconum. Hancq; necessitatem excusar quod eam ordinationem, absens a clerico suo, fecisset, tamen habuisse etiam se præiudicium plebis ibidem testetur. Et quoniã, inquit, oportuit me per clericos scribere: quod eius uestigium apud uos superest: Non laici modo religiosi, sed omnino profani homines primis clericis & clericorum prælatis ministrant, & clerici non Laica tantum, sed etiam profana negotia & ministeria obeunt, utrunque contra uetustissimas & grauissime sancitas Traditiones.

Lectores.

Sed ad rem. Habebant Episcopi & Presbyteri Acoluthos quasi secretatores & testes uitæ suæ, & præsentis ad omnia ministros.

Erant præterea in ordine clericorum & lectores, qui ex pulpito clericali Ecclesiæ reliquæ recitabant Euangelium Christi, & alias sacras scripturas, idque ita, ut tota plebs lectiones eas intelligeret, & ex his ad pietatem erudirentur.

Cantores.

Sunt etiam constituti postea Psaltæ, Cantores, qui Ecclesiis præirent, cantando psalmos, & sacros hymnos, quos scilicet totus populus

ius cane

Tus canere solebat, quæ tamen in Ecclesia consuetudo psallendi, in occidentalis Ecclesiis primû per Ambrosium introducta est, de quo vide Augustinum lib. confes. ix. cap. vij. In orientalibus enim Ecclesiis diu antea extiterat. Hæc tamen cantorum, in summa est sacri ministerijunctio. Quare D. Gregorius Pontifex in Synodo Rom. anathemate prohibuit, ne ei uacarent Sacerdotes & Diaconi, quos scilicet oporteat uerbi Dei & elemosynarû ministerijs incumbere. Præterea autem nihil prope aliud faciunt Sacerdotes, & Monachi, quæ quæ legunt & canunt animum aduertunt, præterea ne intelligunt quidem ea, nec præter stipem ex eo opere quicquam sibi quærunt, aut sumunt.

Fuerunt & Ostiarij, quorum munus erat iuxta Traditionem & hanc quidem uetustissimam, ut cum mysteria Eucharistiæ celebranda ueniebant, profanos, & ad mensam Domini non admittendos, a coetu sanctorum excluderent, alijsq; temporibus omnibus, ne quid in templis fieret alienum a religione, prouiderent.

Exorcistæ qui dicebantur, fuerunt initio, qui donum ac uim illam habebant Spiritus sancti, ut adiuratos per nomen Christi demones ab hominibus depellerent. Cuius rei postea imitatio quædam potius, quam effectus in Ecclesiis hæsit. Quanquam & hodie sanctis precibus impetrari a Deo possit, ut homines a dæmonum uiolentia liberentur. Donum tamen & facultas hæc iam pridem in Ecclesia desinit esse, quemadmodum & donum sanandi ægrotos, ac id genus alia.

Magicum enim & idololatricum est, quod præterea in locis cultui Diuorum consecratis, Sacrificuli in adiurandis dæmonibus face re audent. Tales Exorcistæ sunt, quales illi erant, de quibus Lucas memorat Acto. xix. Quibus ipsi dæmones, si nõ agitatione furiosa corporis, tamen deteriore insaniam mentis præualent, & insidunt. Nihil itaque ueteres de hoc ordine habent, & si precum exorcismos erga baptizandos obseruarint.

Hi porro ordines Cleri fuerunt olim, Episcopi, Quorû alijs Metropolitanæ, alijs Primates & Patriarchæ, propter ampliorè curam, ut dixi est, uocari solebāt. Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acoluthi

X ij & Lectos

Ostiarj.

Exorcistæ.

Magi, & idololatrae exorcistæ qui hodie apud delubra Diuorû hominibus illudunt.

*Discrimen
ordo inter Cle-
ricos & Lai-
cos.*

1. q. 2. Clericos

& Lectores, quibus postea adiuncti sunt & Psalteri: qui omnes Domi-
no se consecrabant, ut pascendo gregi, & instituendo populo, pro-
sus suo quisq; loco & functione, Dñm pro sua hereditate habebant: et
erāt ipsi peculiaris hereditas Dño, unde & Cleri nomē eis inditū est.
Nec ulla re alia differebant a laicis, hoc est a plebeis in Ecclesia, quam
quod instituendæ plebi Christi, & erudiendæ ad pietatem, tum uer-
bo, tum uita & actione, toti erant dediti. Hinc etiam qui neque ex par-
trimonio neque aliunde habebant unde uiuerent, n̄ liberalitate & cō-
tributione populi alebantur: qui satis habebant ipsi, hi non poterant
absq; sacrilegij crimine quicquam accipere. quod & D. Hieronymus
censuit. Inanis autem ista ordinationis ceremonia: falsa nomina &
tituli, rasura capitis, longæ uestes, & opimæ præbendæ, non distin-
guebant Clericos a Laicis, ut nunc apud uos fit: sed doctrina & disci-
plina Christi, facultas & studium pascendī gregis dominici: hæc, in-
quam omnia religiosa exploratione cōperta, & legitima uocatione
ac ordinatione comprobata & sancita, constituiebant omne discer-
men inter ministros uerbi & plebem.

Postq̄ Ecclesiarum opes auctæ sunt, constituerunt Patres etiam
Oeconomos & Defensores, Vicedominos, & Maiores domus: &
hos quidem omnes sub eadem disciplina clericali. Etenim sancti Pa-
tres nullam aliam ob causam, a rebus & functionibus Ecclesiasticis
Laicos submouerunt, quam quod uellent has res & functiones admi-
nistrari per eos, qui iudicio, cura, & uita magis essent ad ædifican-
dam Ecclesiam idonei, instructi, & studiosi.

Erāt ad faciēda iudicia ecclesiastica, ut ex loco D. Amb. paulo ante
adducto satis apparet, etiā seniores aliquot ex populo Chrii deputati.

Monachi.

Cæterum in Laicis erāt duo ordines, unus eorum qui profiteba-
tur Monasticen, alter reliquæ plebis, quæ quidē sacramentorum pat-
ticeps erat. Monachi enim olim nihil aliud erāt q̄ Laici, qui reliquæ
Ecclesiæ seuerioris religionis exemplo inseruiebant, uiuentes labo-
ribus manuum suarum, ut olim Rechabitar in Iisraele fuerunt. Hanc
fuisse Monachorum disciplinam, & Monachos inter Laicos nume-
ratos fuisse S. Patres omnes testantur, qui de Monachis aliquid scri-
ptum reliquerūt. Legat qui uolet, quomodo D. Augustinus hunc Ec-
clesiæ

*Ad quid Mo-
nachi in Eccl.*

Monachi laici

clesiæ ordinem descripserit, Libro De moribus Ecclesiæ. Cap. xiiij. & duobus sequentibus. Item. Lib. De opere Monachorum. Item in Epistola. 76. ad Aurelium Episcopum Carthaginensem. Item quæ de Monachis passim scripsit D. Hieronymus, qui ad Heliodorum, se cum Monachis, ut esse cœperat, connumerans, ita scripsit: Alia Monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor. Et Dionysius tertium monachorū ordinem plebis Christi facit, separans eos ab ordine clericorum. Sed quid? Nemo S. Patrum scripta legit, qui istud ignoret, monachos inter laicos Patrum tempore numeratos fuisse, & manuum suarum uictitasse laboribus: ut a profanis, ita etiam ab Ecclesiasticis negotijs abstentos.

Coloniensium tamen deputati ausi sunt me falsarium hac in re uocare, & nominatim, quod ad confirmationem huius sententiæ citari auctoritatem Concilij Chalcedonenfis. At lege tu Larome Canonem huius Concilij quartum, in quo nimirum diserte cautum est ne monachi ecclesiasticis se negotijs admisceant: lege & reliqua loca, quæ de professione monastices adduxi, & uide postea, illi ne, an ego falsarius appellari debeam. O miseram plebem, cui præ sunt homines tam nullius frontis.

Præterea tres ordines habebantur olim, Ecclesiæ adiuncti potius, quā plane in Ecclesia, Catechumeni scilicet: et ij, qui poenitentia sua Ecclesiæ nõdum approbata, nec admissi ad cõmunione adhuc essent: et agitati immundis spiritibus. En quos ordines nouit Ecclesia Christi, habuitque olim, ita, ut eos descripsi distinctos.

Nec ulla re alia Laicorum ordini, Clericorū ordo præstabat, quæ quod clerici seueriorem disciplinam Christi obseruantes, laicos ad pietatem, & uerbo & exemplis uitæ instituerent: nec laicorum ordo clericorum ordini subiectus erat amplius, quam ut amorem, reuerentiam, & in præceptis Domini obedientiam clericis præstarent, sed & gratos se exhiberent, suppeditando illis necessaria corporis, a quibus percipiebant bona spiritus, iuxta illud, Communicet autem qui catechizatur sermone ei, qui se catechizat in omnibus bonis, Eadem ratio erat omnium clericorum inter sese. Omnis enim membrum Christi, & ministrorū inter se cõiunctio, distributio, ordo, a&us

Ordines purgandorum.
Catechumeni,
Poenitentes.
Energumeni.

Galat. 6.

ad id refertur a capite Christo per membra, & a mēbris sibi ipfis in
uicem in Christo, ut augeatur corpus uniuersum, & singula mēbra,
pietate uirtuteq; nouæ uitæ uniuersa. Ephe. iij.

Postremo & de institutis ac legibus dicendum est, quæ Ecclesiæ
tribui debeant, qui ipse quoque locus, in tractatu De authoritate Ec-
clesiæ abunde explicatus est. Nam Ecclesia sponsa & corpus Christi,
nullam authoritatem aut potestatem agnoscit, aut sibi sumit, quam
que facit ad ædificationem fidei in Christum. Quicquid autem huic
fidei instaurandæ ulla ratione conferre ac utile esse potest, hoc sacræ
Literæ copiose docent. Ex eo igitur facile intelligitur, non posse dici
Canones, aut instituta Ecclesiæ, nisi que omnino faciunt ad ædifica-
tionem fidei in Christum, ideoque sunt ex sacris deprompti.

*Eeccl. potestas
omnis ad ædi-
ficationē fidei
pertinet.*

Epilogus.

Hinc iam satis constat, que sit fides & doctrina Ecclesiæ Christi,
de se ipsa, quid sit, quæ eius societas & cōmunio, & in quibus hæc
communio consistat: contra, quæ sint Synagogæ Antichristi, & con-
uenticula hæreticorum, uel diuerticula schismaticorum: quæ sint ue-
ra membra Ecclesiæ, & his intermixta falsa; Qui ueri ministri Eccle-
siæ, qui uere Ecclesiam repræsentent; Qui contra hæretici & schisma-
tici. Quæ sit Ecclesiæ & Scripturæ authoritas, quæ potestas Ecclesiæ,
qui ordo, quæ deniq; instituta & Canones. Nunc uestras, Latome,
& sententias de omnibus, quas his nostris opponitis, & rationes, quibus,
hæc nostra confutare uultis, & uestra stabilire, proferamus & ex-
cutiamus.

EXCVSSIO SENTENTIAE LA

tomii, aliorumq; aduersariorum de Ecclesia Christi, &
rationū quas illi pro se cōtra nos adducunt.

*Controuersia
de communio-
ne Ecclesiæ.*

Prima igitur controuersia inter aduersarios, & Ecclesiam Chris-
ti est, de ipsa societate & communione Ecclesiæ, cum quibus ea,
& quibus in rebus necessario colenda sit omni Christiano. Exigunt
enim Pighius, Alphonfus, cæteriq; aduersarij nostri, & tu Latome,
ut in omni doctrina & religione Christi consentiamus & uiuamus
cum Pontifice Romano, & omnibus qui illum agnoscunt caput Ec-
clesiæ.

clesiæ, & agnoscuntur ab illo membra Ecclesiæ: & communicemus cum his in omnibus ijs & dogmatis & ritibus, quos Pontifex cū suo corpore, religionis nomine seruat, & seruari præcipit. Exigitis etiam in hac cõmunionem promptã obedientiam, ut eidem Pontifici, & ab ipso cõstitutis uel approbatis Episcopis & curatoribus eam exhibeamus in omnibus, quæcunque illi religionis nomine præceptis sint. Pighius requirit, ut Pontifici pareamus simpliciter in rebus omnibus, etiam pertinentibus ad externum imperium, tanq̃ administranti plenissimo imperio potestatem & regnum Christi illud, quod abolitis principatibus & potestatibus omnibus, ut Paulus prædixit solum ipsum & unicum obtinere omnia debeat. Lapidẽ enim a mōte abscessum sine manibus oportuisse decutere omnia regna, & crescere in montem, qui totam terram impleat, Hæc ille in Romani Pōntificis imperio confirmat oportere impleri. Atq̃ hæc aduersariorũ Ecclesiæ sententia est.

Ecclesia uero Christi, cõmunionem Christi non nisi cum ijs habere potest, quos iuxta uerbum Domini agnoscit esse membra Christi, et uiuere spiritu Christi: nec potest religionis nomen cuiq̃ obrudere, nisi mandatum & uerbum Domini adserat. Qui enim aliud Euangelion, quam traditũ est ab Apostolis asserunt, & Euangelio ab Apostolis tradito aduersantur, hos oportet ut habeat tanq̃ anathemata. Qui etiã ijs flagitijs manifeste sunt obnoxii, propter quẽ Spiritus Sanctus pronũciat, eos nullã habere partem in regno Christi, hos nec ipsa Ecclesia, ut regni Christi participes habere debet. Et cum sit necesse Ecclesiam uacare uerbo Dei, sicut ipse tu scribis, non potest illa cõmunionem Christi cum ullis hominibus admittere in dogmatis & institutis, quæ aliena sunt a præceptis Christi. Anathemate enim & hæc damnata sunt. Nos autem a nullo ordine hominum, qui se Christianos no nomine censent discessimus, in his quæ ad ueram doctrinã Christi pertinent. Sed quoniam ea quæ præter, & contra doctrinam falsõ tradita fuerant & inuicta, melioribus rebus & doctrina pia cõmutauimus. Pontifex & eius satellites nos abiecerunt, & ab omni sua cõmunionem reiecerunt, Satanæ deuouerunt. Hæc nostra est de cõmunionem Ecclesiæ sententia, quam supra copiosius explicauimus.

Sententia de cõmunionem Christi Eccle. Galat. 3.

Hic

Hic uero Latome occurris, & quantum ad Pontificem, & totam eius cohortem atinet, iubetis & contenditis debere nos ei per omnia obtemperare.

Argumenta Latomi, de communionē cū Pont. Rom et primum ab authorit. Patrum, seculorū orbis.

Alterum Latomi argumentū

Scribis S. Patres, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum & alios Romæ statuere & collocare cathedrā Ecclesię, huic clauēs, huic gubernaculum, huic iudiciū Ecclesię tribuere, idq; eos facere scripturarum testimonijs, & allegata maiorum autoritate atque consensu longissimi temporis, quam quidem autoritatē & consensum tot scilicet hominum, tot seculorum aīs te non posse postponere Luthero, qui nemini, præterq; sibi soli credat, qui scripturas quoq; mutet, torqueat, & alio diuertat. Deinde hanc uestram sententiam uis consentaneam quoq; uideri scripturis, ut quæ testentur, Moſen, licet temporaneum legislatorem, & uersantem in umbra, ac typum ad ornantem Euangelio, prouidisse tamen suis, ut iudiciū aliquod haberent de intellectu scripturæ, & sensu legis, a quo quidem iudicio non esset prouocatio, idque tam in rebus profanis quam in sacris.

Absurdum igitur esse putas, si quis affirmet aut existimet, Christum Dei filium, qui lucem ac ueritatem mundo intulit, qui legem diuinam, plenam mysterijs tradidit, nullos uoluisse esse in terris iudices, nullos interpretes earum rerum, quas in contentionem uenturas esse sciebat. Hoc uero supremum Ecclesię iudiciū, de religione, de doctrina Christi, de omni pietatis officio uis esse penes Pontificem Romanum, quem unum pastorem, uni ouili Christi præfectum existimas. Qua in re cum Pighio sentis, nisi quod ille hanc uestram argumentationem contendit euidentem esse certamq; demonstrationem.

Tertium Lat. argumentum.

Hunc itaque Rom. Pontificem, & Episcopos ac Prælatos, quos ille comprobatur, contendis, sedere nunc in cathedra Christi, & Ecclesię, audiendos esse nobis, atq; in omnibus, quæcunque præceperint, & omnem eorum doctrinam recipendam esse, non ex parte, sed totam, & sine delectu, etiam si impij sint, etiam si Antichristi sint, etiam si quid tenent quod inconsultum sit, quod Ecclesiã turbet. Nefas enim esse in autoritatem illorum inquirere, Episcopos etiam quam libet malos, tamen Episcopos esse, ideoq; non licere uel dubitare de doctrina eorum, aut officio ipsorum diffidere, quos Dominus in Ecclesiã

in Ecclesia præfecerit. Christum promississe ad futurum se semper apud suos et spiritum suum esse daturū, qui doceat et suggerat omnia. ex quo consequi necesse sit, Ecclesiam eius præsentia, semper futuram incolumem, & nunquam defecturam. In hoc dedisse impositionem manuum, inspirationem spiritus sui: hunc esse sacri ministerij ordinem, hanc personarum prærogatiuam.

Proinde quæcunque ab his geruntur, & quæ in hanc usque diem gesta sunt, ordine gesta esse, & rata debere manere, alioqui nihil certum & firmum esse posse, nec in actionibus nostris omnibus, nec in religione, atque rerum omnium actionumq; humanarum infinitam perturbationem necessario sequi.

Agnoscis Latome & uerba & argumenta tua, quæ sunt numero quatuor. Primum ab autoritate sanctorum Patrum, tot sæculo rum, & hominum, qui longissimi scilicet temporis consensu omnes per totum prope orbem gubernaculum Ecclesiæ, arcem religionis spem salutis suæ commiserint Rom. Pontifici. Secundum a promissionibus, quæ Christus Ecclesiæ suæ contulit, & a beneficio quod ueteri populo præstitum fuit, in eo quod iudicium de rebus omnibus, sacerdotibus commiserit. Tertium a prærogatiua personarum, eo quod Dominus & ministris suis Spiritum suū promiserit, & reliquos iusserit facere quæcunq; illi præceperint. Quartum a necessitate tranquillitatis conseruandæ, cum in uita hac hominum, tum in religione.

Ad primum igitur argumentū autoritatis S. Patrum. Respon- deo, hanc non pro te, sed contra te stare apertissime. Primum quidē gradum dignitatis, primumq; locum in Concilijs, primam sententiarum dicendarū prærogatiuam, S. Patres Ecclesiæ Romanæ, & eius Patriarchæ, præsentit tamen detulerunt, sed cathedram totius Ecclesiæ, gubernaculū uniuersi populi Christiani, arcem religionis, spem salutis, S. Patres huic Ecclesiæ, uel sedi commississe, id cum omnibus omnium S. Patrum, & factis, & scriptis pugnat, ut quod maxime D. Hieronymus certe, (quem ausus es inter authores nominare, huius tuæ tam portentosæ, & non solum Patribus, sed omnibus quoque senioribus Scholasticis inaudite uocis) diserte scripsit, maiorem esse

Quartū Lat. argumentum.

Argumenta Lat. tom. 4.

Responsio ad argumentū. 1.

De Præiudic. Authorit. S. Patrum.

Y orbis,

*D. Hieronym.
senten. de pra
eminentia se
dis Rom.*

orbis, quam urbis auctoritatem, ac quemlibet Episcopum quantūvis parvæ Ecclesiæ, eiusdē esse cum Romano Episcopo Sacerdotium adduxi. Sacerdotium enim cum æquale tribuit Episcopis omnibus, parem etiā potestatem, eandemque iudicandi facultatem cunctis adserit. Expende & illud, quod hoc dictum, Si auctoritas queritur, orbis maior est urbe, eius est, qui erat Presbyter Romanæ Ecclesiæ, & responsum est, ad obiectam Romanæ sedis auctoritatem, in qua Diaconis permittebatur, id quod D. Hieronymus ex scripturis, & auctoritate cæterarum Ecclesiarum refellebat. Palam igitur est hunc Patrem pernegasse, summum esse in Ecclesia, sedis Romanæ iudicium.

Simile.

Considera & locum illum Cypriani, ibidem a me citatum, quo affirmat unum esse in omni Ecclesia Christi Episcopatum, cuius a singulis in solidum pars teneatur. Dic quid est, in solidum? Dic quid sit, singuli: nisi quod singuli Episcopi, quisque pro portione suæ plebis, tota sacerdotij potestate & administratione fungi debeant, toto scilicet Episcopatu? Sicut enim lumen solis ubique unum est (quod similiter hic D. Cyprianus adducit) tamen in varia loca radios suos multiplices diffundit, sic etiam in cunctis ubiq; Ecclesiis unus, individuus, actotus Episcopatus existit. Si igitur singuli tenent totum Episcopatum Christi in suo quisque populo, nec Romano certe, aut cuius alij traditum est gubernaculum Ecclesiæ & religionis universæ.

*Conclusio de
pari Episcopo
rum potestate
iudicandi in ho
mines.*

Expende & illa quæ adduxi supra ex Epistola huius Sanctissimi Martyris, & catholici Ecclesiæ doctoris, in qua nominatim agitur de potestate iudicandi, & prouocatione ad sedem Romanam, id quæ ad Cornelium Pontificem Romanum. Imo lege & perpende Epistola hanc totam, & uidebis Romanum, quoq; Pontificem existimasse ius Ecclesiarum, quod Diuus Cyprianus in ea Epistola descripsit, primum & recte institutum esse, uidelicet, ut cuiusq; causâ ibi audiant, ubi crimen admissum est, & ubi quisque potest accusatoris, & criminis sui testes habere. Item quod singulis pastoribus portio gregis dominici adscripta sit, quam regat unusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus. Hæc Catholica fides tum fuit de potestate Episcoporum

itate Episcoporum, quam posteritas mutare non potuit. Hoc ergo uere authenticum Romani Pontificis, & D. Cypriani, qui martyres ambo fuerunt testimonium, & apud te pondus suum habeat. Audis enim, horum tempore Statutum hoc in Ecclesia fuisse, & ambobus his æquum pariter & iustum agnitum, ut cuiusque caussa ibi iudicetur, ubi est crimen admissum. Non igitur Romæ tum fuit summū Ecclesiæ tribunal. Audis singulis Pastoribus, iam inde ab initio portioſ nem gregis Domini adscriptam esse, non uni alicui additū gregem uniuersum. Audis inter hos Episcopos singulos numerari & Romanum, non etiam præferri ulli, nedum omnibus. Audis unum quemq; regere & gubernare debere suam Domini gregis portioſ nem, non uni alicui totum esse traditum gregem. Audis deniq; unū quemque pastorem, gubernationis & administrationis suæ rationem esse redditurum, non Pontifici Romano: sed Deo.

Vides igitur ex his clare, quid Ecclesia uera Christi senserit temporibus horum Martyrum, de potestate iudicij in his, quæ ad disciplinā pertinent, deq; uniuersa gubernationis distributione et paritate, singulis Episcopis a Domino tradita. Audi nunc ex eodem Martyre, quid Ecclesia crediderit eo tempore delatum esse, cuiq; Episcopo, in iudicando de religione publica. Eam enim, quā modo recitabo sententiam pronunciatam, ab hoc sancto martyre in Concilio, D. Augustinus aliquoties citat, & ut orthodoxam collaudat.

Superest, inquit, ut de hac ipsa re quid singuli sentiamus, proferamus, neminem iudicantes, aut a iure communionis aliquem, si diuersum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit: quando habet omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non possit, quomodo nec ipse potest alterū iudicare, sed expectemus uniuersi iudicium Domini nostri Iesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro iudicandi. Hæc ille.

Sententia igitur Ecclesiæ Catholica est, primum neminem debere se Episcopum, Episcoporum, Ergo neq; Romano licere hoc potest.

Y ij Deinde

*Cyprianus de
pari potestate
Episcoporum
in iudicando de
religione.*

*Nemo Episco
pus Episcopo
rum.*

Deinde, Tyrannicum esse, ad obsequendi necessitatem collegas adigere, omnem Episcopum habere pro licentia libertatis & potestatis suę arbitrium proprium. Tyrannidis igitur non potestatis legitimę Romanum Pontificem iudicium de religione sibi soli sumere, & ceteros omnes ad obsequendi necessitatem adigere. Postremo, Nullo Episcopum alterum iudicare posse, sed expectandum esse uniuersis iudicium Domini nostri Iesu Christi, qui unus & solus potestatem habet & præponendi Episcopos in Ecclesię suę gubernatione, & de actu eorū iudicādi. Iniuria est ergo & uis, quod Romanus Pontifex hanc sibi potestatem, Episcopos & præponendi & iudicandi uendicat.

In quibus Episcopi iudicādi uel non.

Matth. 18.

Iudicium cuiuslibet Christiani in omnes etiam in Papā

Hęc tamen, quę de libero cuiusque Episcopi arbitrio, atq; de eo quod Episcopum a nullo alio Episcopo, sed a solo Christo iudicari oporteat: de his rebus intelligenda sunt de quibus nihil præiudicari habet scriptura, ut illa quęstio erat, de qua, in eo Cōcilio tractabatur, an rebaptizari scilicet oporteret baptizatos ab hæreticis. Nam in his rebus, de quibus scriptura & uere Apostolica Traditio aliquid definitum habet, quilibet non Episcopus modo, sed laicus etiam Christianus iudicandi habet potestatem, ut de Christianis omnibus, ita etiam de ipsis Episcopis. Illud enim, Si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum, &c. usq; ad illud (Quod si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus) omnibus Christianis, & de omnibus præceptum est. Vnde & Canonistę Pontificę Romanum, huic singulorum Christianorum, & Ecclesiarum iudicio subiectum fatentur.

Ex hoc communi iudicandi iure erat, quod Ecclesia Carthagiensis, cum intellexisset contradicere electioni Cornelij Pontificis Romani, non recipiebat pontificatum eius, donec sinceritatem electionis eius per literas & legatos comperissent, ut legitur in Epistolis. x. & xi. lib. ij. D. Cypriani, quarum & supra memini.

Mutua inter Episcopos iudicatio

Ex qua iudicij Ecclesiastici communione, obseruatum apud ueteres & illud est, ut Episcopi simul atque ordinati essent, fident suam & promptitudinem ad obsequendum in his quę Dominus præcepit, alijs Episcopis profiterentur, Quod Gregorij adhuc tempore

tempore inter primos Patriarchas obtinuit.

Epistolæ uero eiusmodi Synodice uocabantur. Qualem D. Epistolæ Syno
Gregorius misit Patriarchis Constantinopolitano, Alexandrino, dice.
Antiocheno, & Hierosolymitano, Pontifex factus esset: Eam habes
libro primo: simul atq; in registro huius, est numero uicesima quarta.
Ex hac igitur iudiciorum cōmunicatione quæ inter Episcopos olim
uigebat in ijs, quæ in diuina lege præcepta, & ex hac a Patribus
in certam Ecclesiæ utilitatem constituta sunt, quicumque Episcopis
alterum non facere suum officium animaduertit monebat cum ipse,
tum per alios, & si is qui monebatur non obsequeretur, tum is,
si frustra monuerat, rem ad Synodos deferebat, quas etiam huius
iudiciorum ob causas indicebant. Cuius rei multa habes exempla in his
storij Ecclesiasticis, Eusebij & Tripartita.

Vt Gallicorum Episcoporum, qui habito inter se Concilio Pont.
Rom. Eleutherum monuerunt de pace seruanda, lib. v. histo. Euseb, *Vt olim, &*
cap. iij. Item singularum prope prouinciarum, exorta contentione *quibus de caus*
determinato tempore Paschæ. Eodem lib. cap. xxij. Idem factum esse legis ex *sis indictæ Sy*
orto errore Nouati lib. vi. cap. xxxij. & ult. Idem fecerunt & Episco *nodi sunt.*
pi Antiochiæ uicini, contra eius urbis Episcopum Paulum Samosa
tenum. lib. Euseb. vij. cap. xxij. & xxij. & xxvi. Cuius Pauli dam
nationem, postea ad Dionisium Pont. Romanum, & Maximum A
lexandrinum, atque per hos ad cunctos per orbem Episcopos, Pres
byteros, Diaconos & ad omnes per orbem Ecclesias perscripserunt,
non ut illi de eorum iudicio pronunciarent, sed ut & cæteri Episcopi
& omnes Ecclesiæ ipsorum sequentes iudicium, Paulum numeras
rent inter hæreticos, & suffectum huic Domnum Episcopum legi
timum Ecclesiæ Antiochenæ agnoscerent. Eandem rationem ob
seruatam esse contra Arrium & sectatores eius legis, Historiæ Tri
partitæ lib. ij. cap. vij. Item lib. vij. cap. iij. & iij. & atque xvi. & lib. ix.
capite xij.

Has Latome Ecclesiæ Christi historias, ista Sanctorum Patrum
acta euolue, & expende: tum cognosces quam impudenter Pighius
illud blasphemum dogma suū, de summa & infallibili potestate Pon
tificis in uniuersam et Ecclesiam, & religionem, iactet a se esse demon
Y iij stratum.

Quādo & qua de causa aliquando appellari Rom. Pont. ab iniuria cōdēnatis. stratum . Cognosces item , si quando Romani uel alij Episcopi appellati sunt a p̄is uerisq; Episcopis , uti factum legimus a D. Athanasio & Chrysoſtomo , post condemnationem , quam illi uel ab Episcopis , uel a Concilijs iniuria passi uiderentur , id nulla alia ratione , aut iure alio factum esse , quam eo de quo modo diximus , quo cuiuslibet Episcopi est , imo etiam cuiuslibet Christiani , succurrere , arguere , iudicare , & si contemnitur ad Ecclesiam deferre , idonea quamlibet causam concilia conuocare , uel ut conuocentur rogare , cum manifesta sit Ecclesie Christi , uel Ecclesie membris , iniuria id contingat , siue falsa & impia doctrina , siue alia iniuria .

Quomodo D. Chrysoſtomus implorauit opem ab Innocētio Rom. Pon. Hinc fuit ut Chrysoſtomus , cum ei depulso & eiecto e sede sua per iniuriam & uolentiam Theophili Alexandrini Episcopi , cuius furore , Imperatrix , ad eam rem abutebatur , nemo Orientalium Episcoporum adeste , & Synodum cogere auderet , hanc tantam iniuriam deferret per legatos , et literas ad Innocentiū Pont. Rom. Non autem ut is aliquo priuilegio Petri ipsum uindicaret , sed ut tanquam Episcopus , & inter Episcopos dignitate , non potestate , primus , ab Imperatore Synodum cogi , & in ea causam suam iudicari impetraret , ad quam & ante prouocarat , non ad sedem Rom. Innocentiū quoque & cuiuslibet Episcopi Catholici officium erat Theophilo & socijs eius Episcopis , propterea quod Chrysoſtomum iniuria condemnauerāt , communionem Christi , donec resipuissent , & de scelere suo Ecclesie satisfecissent denegare . Sed intercessit Ioannes literis , rogauitq; ne id fieret , metu scilicet grauioris schismatis . Vide super eo , duas Epistolas Diui Chrysoſtomi ad Innocentiū . Et in Tripart. historia lib. decimo . cap. xviij .

Hoc ius Episcoporum inter se , quod uidelicet continetur in communi iure communionis , quæ inter cunctos Christianos uigere debet , describit admodum pulchre D. Cyprianus ad Stephanum Pont. Romanum , qui secundus a Cornelio sedem Romanā tenuit . Erat Martianus quidam Episcopus Arelate , qui se Nouatiano coniunxerat , negans ueniam lapsis , Et quanquam communi sententia coepiscoporum Gallie cōdēnatus erat , tenebat nihilominus eam sedem , & cæteris Episcopis insultabat . De hoc Faustinus Episcopus Lugdun

Lugdunensis, & ceteri coepiscopi conquesti erant apud Diuum Cyprianum semel atque iterum, sicut & apud Rom. Pontificem. Cumque Stephanus Pontifex Romanus cellaret, admonuit eum officij Episcopalis D. Cyprianus. Hoc autem remedij petit, quod Stephanus huic malo adhibeat, nimirum, ut, quia uicinior esset & dignitate antecelleret, literas daret ad coepiscopos in Gallijs, & ad plebem Arelatensem, quo absento Martiano, alius in locum eius Episcopus institueretur &c.

Cyprianus.

Qua propter, inquit, facere te oportet, plenissimas literas ad coepiscopos nostros in Gallijs constitutos, ne ultra Martianum peruicacem & superbum, & diuinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum, collegio nostro insultare patiantur. Et aliquanto post. Dirigantur in provinciam, & ad plebem Arelate consistentem literæ, quibus absento Martiano alius in locum eius substituatur &c. Huius uero suggestionis & sententiæ uide quam Sanctiss. Martyr rationem causamque subiiciat. Idcirco enim, inquit, Frater charissime copiosum corpus est sacerdotum concordie mutue glutine atque unitatis uinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & uastare tentauerit, subueniant ceteri, & quasi pastores utiles & misericordes oues dominicas in gregem colligant. Et post: Nam & si pastores multi sumus, unum tamen gregem pascimus, & oues uniuersas quas Christus sanguine suo & passione quaesiuir, colligere & fouere debemus, nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superba quorundam præsumptione calcari &c. Contempserat enim hic Martianus iudicium Episcoporum Gallicorum.

Et ex hoc igitur loco obserua Latome, uocem Ecclesie Catholice. Idcirco ait copiosum corpus esse Sacerdotum, ut si quis ex eorum collegio conetur uiolare gregem, ceteri succurrant. Ceteri ait, non tu, successor Petri, uicarius potestatis Christi, Episcopus Ecclesie Catholice. Item (Nam multi pastores, unum gregem pascimus) non ait, tu gregem pascere debes uniuersum. Et ante hæc præmiserat. Cui rei nostrum est consulere & subuenire frater charissime, non scripsit, tu priuilegium habens Petri, & qui regere debes Ecclesiam totam.

Hæc

Conclusio ex
Cypriano de
pari potestate
Episcoporum

*Par Ius Epif.
Augusti. adhuc
tempore sal-
uum erat.*

Pag. 119.

*Refutatur cō-
ficta Epistola
Bonifacij .2. à
Pigh. adducta*

Hæc igitur Episcopalis muneris & potestatis paritas, ut in ipsi-
Apostolis cœpta, sic etiam est conseruata in Ecclesia, quamdiu tem-
porales in ea Episcopi minifrauerunt. Nam Augustini adhuc tempo-
re, sicut acta Conciliorum Afrfricanorum, de quibus supra me-
mini testantur, & quibus D. Augustinus non minus autoritate, quàm
corpore interfuit, decretum fuit, ut à cōmunionem Ecclesiæ excluderet-
tur, qui Romam appellasset, id quod Apianus quidam ex Afrfrica se-
cerat. Vnde non nihil cōtentionis inter Pontificem Bonifacium, Zo-
zimum, & Celestinum, cum Patribus Afrfricanis extitit. Cum uero
a Constantinopolis usque, & Alexandria, essent allata syncera exem-
plaria actorum Concilij Niceni, procurantibus hoc Afrfricanis, cō-
posita fuit amice controuersia cum bona gratia, & commune Eccle-
siarum ius Afrfricæ relictum. Quam rem & supra attigi.

Sed conatur Pighius auctoritatem horum Afrfricanorum Cō-
ciliorum conuellere, allegata Epistola quadam conficta Bonifaci
secundi, in qua is commemorat, Eulalium Carthaginensem Episco-
pum suo tempore damnasse hanc, quam exposuimus, iuris ecclesiæ
ficti uindicationem factam a suis prædecessoribus, & se totum sedi
Romanæ subiecisse. Verum quoniam aperti mendacij hæc Epistola
redargui potest non uno in loco, nullam fidem meretur. Iactat enim
confictus ille Bonifacius auctoritatem in uniuersalem Ecclesiam,
quam superbiam D. Gregorius primus, qui nonus post Bonifacium
Romanæ Ecclesiæ præfuit, affirmavit esse præcursorum Antichristi:
& adeo fuisse a sede Romana alienam, ut eius Episcopi, oblatum in
Chalcedonensi Synodo titulum uniuersalis Episcopi, suscipere non
luerint. Deinde audet Bonifacius iste, pium factum Aurelij & aliorum
Episcoporum Afrfricæ, inter quos & D. Augustinus fuit, in adseren-
do iure Ecclesiarum, tribuere suggestioni diabolicæ. Postremo men-
titur, eosdem Patres, propter hoc studiū retinendi ius commune Eccle-
siarum, fuisse a cōmunionem Romanæ Ecclesiæ segregatos, quod
falsum esse constat. Hæc ergo & alia pleraque aperta mendacia, quæ
huic Epistolæ, quam Pighius adducit, Bonifacio secundo falso ad-
scripta insunt, clare euincunt eam esse confictam et ementitam.

Sicut & illæ omnes sunt, quas Pighius sub nominibus, Anacleti,
Euaristi,

Euaristi, Alexandri, & aliquot sequentium sanctissimorum Pontificum Pighius struit
 cum & Martyrum adducit, quibus solis figmentis portentosum illud Roma. Pont.
 dogma suum, De summa Romani Pōificis Potestate in uniuersam Tyrannidem
 & religionē, & Ecclesiam asseuerat, nimium profecto securus de iu super Epistol.
 dicio piorum hominum DEMONSTRATOR iste glo Pontificibus
 riosus. Nam Epistolarum istarum consuetio & uanitas, nulli non ita falso adscri-
 tum in oculos incurrit, qui eas legat nonnihil attente, adeo uana, ptas.
 adeo male cohærentia, & ab illis temporibus, in quibus finguntur
 esse scriptæ prorsus aliena, passim in eis congesta reperias. Cuius ge In Epistola A-
 neris est illud, quod mentiuntur decretum fuisse ab Apostolis, ne la nacleti & Eu-
 i admittantur ad accusationem clericorum, uel ut dicant cōtra eos sebij.
 testimoniū. Item quod Imperatorum, qui tum Episcopos quotidie In Epistola
 excarnificabant, leges commemorant latas pro dignitate & immu Zephyreni.
 nitate Episcoporum, quod Imperatores iubēt Tyrannos instaurare
 Ecclesias, & nouas ædificare: Item quod de ceremonijs ambitiosis, & In Epistola
 opibus Ecclesiarū statuunt. Talibus enim argumentis Epistolę illę re Marcelli Pa-
 fertę sunt. Hęc & similia, nonne satis uanitatem horum figmentorū pæ.
 produunt? Sed regnum Antichristi, sicut portentis & mendacibus si-
 gnis, ita etiam consuetis & ementis scriptis inuehi primum, ac deins
 ceptis roborari oportuit. Huic enim ueluti fundamento, tota Pontis
 ficia Tyrannis superstructa est. Quamobrem & hanc Epistolarum
 istarum plusquam prodigiosam mendacitatem, confutabo aliquā
 do plurimis & euidētissimis argumentis, uolente Domino.

Iam satis hoc sit impudentiam horum figmentorum, in eo redar
 guisse, quod hęc, quæ de priuilegio hoc sancti Petri mentiuntur, causę
 fas scilicet omnes grauiores ad Rom. Sedem undiq; referri oportere,
 & nullas sine eius authoritate Synodos haberi posse, manifeste con-
 tradicunt omnia Patrum authentica scripta, simul & actiones tam
 ipsorum Patrum, quam Synodorum. Clara enim sunt, & prorsus
 indubitatę fidei apud omnes Ecclesias Dei testimonia, quæ adduxi
 ex D. Cypriano, Hieronymo, & Augustino, ex actis Conciliorum
 Africanorū. Item ex historijs Ecclesiasticis Eusebii, & Tripartitę.
 Idem clarissime testantur acta primorum conciliorum.

Ex his omnibus, imo solis Epistolis D. Leonis & Gregorij Ro-
 Pontificis

Z

Pnotificum clare uidere poteris, te in Pighio, qđ ad hanc questionem
attinet, cœcum ducem esse nactum, imo uero nō modo cœcum, sed
talem, qui a clarissima ueritatis luce in densissimas tenebras portens
tororum, & impudētissimorum mendaciorum oculos auertat: cum
ausus sit scribere, Sanctos Patres gubernacula religionis in uniuersam
fam & gentem, & religionem Christi, item arcem religionis, spem
salutis Romano Pontifici commisisse.

Car Patres
Rom. Eccle.
tantiſſerint.
Cypri. Epist.
lib. 1.

Irenæus lib. 3.
cap. 2.

Primam quidem hanc & principalem Ecclesiam, matricem Eccle-
siarum, unde unitas sacerdotalis exorta est, S. Patres, honoris caul
sa uocarunt, & quamdiu eam fidem illabefactam tenuit, quam Pau-
lus testatur celebratam fuisse iam suo tempore in toto orbe, Christi-
anos omnes confociari cum hac Ecclesia oportuit. Propter hanc em
potentiolem fidei principalitatem (ut Irenæi uerbis utar) & conser-
uatam Traditionem Apostolicam, necesse fuit omnem conuenitio
Ecclesiam, non autem principatum ullum super alias Ecclesias.
Ita qui supremam potestatem & iudicium, uel in cætero Episcopos,
uel in religionem, & in Ecclesiam omnem Romano Pontifici tribue-
rint, inter Sanctos Patres nulli prorsus exiterunt: sed contrariū in
fide & doctrina Ecclesie iam inde fuisse ab Apostolis, idque iuris ab
ipsis Apostolis traditum esse Ecclesiis, aperte omnes attestati sunt.
Vnde etiam in Concilio Aphricano constitutum est, ut primæ sacer-
Episcopus non appelletur princeps Sacerdotum, aut summus sacer-
dos, aut simili aliquo titulo, sed tantū primæ sedis Episcopus. Quæ-
re, cum Episcopi huius Ecclesie laberentur, cæteri Episcopi, non ob-
sequebantur illis, uerum asperius etiam obiurgabant eos, & recte sa-
pere iubebant, id quod hic ipse Irenæus, aliq; Episcopi fecerunt, quo
tempore Victor Pont. Romanus, in contentione super tempore Pa-
schæ, uolebat Episcopis Asiæ & alijs, qui ab ipso dissecantebant, nega-
re communionem Christi. Vide cap. xxiij, lib. v. Historiæ Eusebii.

In lib. contra
Praxcā initio.

Sic etiam notat Tertullianus Pontificem sui temporis, quod in
Montani hæresim inclinarit. Sic & D. Hieronymus cum in Epistola
ad Damasum tantopere prædicat Romanam Ecclesiam, exponit
causam huius commendationis, uidelicet, quod ab Arriana labe
pura esset, qua totus prope Oriens infectus tum erat & dissipatus.
Alioquin

Alioqui cum in Romana Ecclesia decretum quoddam de Diaconis non obseruaretur, quod passim per omnes alias Ecclesias obseruabatur, scripsit non alteram esse Romanæ urbis Ecclesiam, alteram totius orbis existimandam. Et si autoritas quæritur, orbem maiorem esse urbe. Ex his omnibus illud iam clarissime patet, Autoritatem omnium S. Patrū, & ueteris ac synceroris Christi Ecclesiæ, quæ Apostolicam traditionem retinebat illabefactatam, contra te plane testari, nec ulla ex parte pro te facere.

De autoritate sæculorum, & hominū, ex dictis facile patet non esse quicquam quod tuam opinionē adiuuet. Catholicum enim est, ut supra diximus, non quod aliquot tantū sæculis obtinuit, sed quod semper iam inde ab initio Ecclesiæ creditum est a sanctis: non quod alicubi & ab aliquibus, sed quod ubique & ab omnibus hominibus receptum fuit. Sed ista horrenda blasphemia in Christum, & Ecclesiam, uidelicet, Oportere penes Ro. Pontificem esse summā, & insalubilem potestatem & facultatem iudicandi de religione, non solum non fuit ullo tempore in Ecclesia recepta, sed semper & ubique fuit ab omnibus fidelibus reiecta & explosa: nec etiā nū hodierno die est ab omnibus scholis admissa. Nā & Parisiorum Lutetia decretum hoc & dogma non approbat, imo damnat, & iure inter damnata numerat. Non habes igitur omnium hominum, nec omnium sæculorum, quibus Euangeliō Christi prædicatum est autoritatem pro te in hac causa. Cumq; in hoc tuo argumento sumpsisti, quod manifeste falsum est, nihil sane contra nos uere potes concludere.

Ad alterum ergo argumentum iam nos conuertamus, quod Pighius iacet demonstrationē esse euidentissimā. Id autem eiulmodi est. Impossibile est, Christum Ecclesiæ suæ minus prouidisse de certitudine & firmitate religionis, quam Synagogæ: Dominus autem Synagogæ constituit iudicium de religione irrefragabile & insalubile, sancitum scilicet capitali pœna. Ergo multo magis Ecclesiæ de tali iudicio prospexisse credendum est: idq; Romæ constitutum esse, propter prærogatiuam collatam S. Petro. Hæc uestra ἀπόδειξις Propositionem huius uestri paralogismi, nō Syllogismi ueram agnoscimus, & addimus, Christum Ecclesiæ suæ de certa stabilique

*Nec sæculorū
nec orbis au-
thoritate dog-
ma de pleni-
tudine potest.
Pont. Romæ
nititur.*

*Confutatio ar-
gumenti secun-
di Latomi, de
summo & in-
fallibili iudici-
o, quod in Ec-
clesia existere
oporteat.*

religionis & constitutione, & conseruatione, prouidisse multo benignius, quam Synagoga. Multi enim Reges et Prophetæ cupierunt uideri & audire quæ uidet & audit Ecclesia, nec id tamen assecuti sunt. Et ipsæ cœlestes potestates multifariam Dei sapientiam discunt per Ecclesiam, ad Ephesios. iij.

Assumptionem autem uestram totam non recipimus. Verbo enim Dei in ea uos additis de uestro, Scriptura summū quidem iudicium populo constitutum memorat, & capitali pœna sancitum, sed fuisse illud iudicium infallibile & p̄is irrefragabile, id si uerum est, iure condemnati sunt religionis, & ob id cæsi, lapidati, crucifixi, Chrestus, Prophete, Apostoli. Omnes enim hilege ista, & huius auctoritate iudicij, tanquam uiolatores religionis, & rebelles sententię summę sacerdotij, accusati, damnati, & puniti sunt. Negamus igitur, & pernegamus, ullum unquam iudicium in Synagoga uel Ecclesia constitutum fuisse quod quidem administrandū esset per homines, quod esset infallibile & irrefragabile. Homines enim quādiu uiuunt in hoc mortali corpore, labi, falli & fallere possunt, quocunq; loco constituti, & cuiuscunque functioni præfeci sunt.

At enim, qualecunque de religione iudicium sacerdotibus legitimis commissum tum fuit, certe ad conseruandos in uera religione homines gentis illius, non parum cōtulit. Quo circa ex hoc Dei in Iisraelitas beneficio, illa recte consequitur conclusio. Nec Ecclesiam potuisse tali iudicio destitui a Christo Seruatore & Domino. Cum autem præterea ita colligis, Iudicium de religione ueteri Iisraeli constitutum fuisse unum, & in eo loco in quo erat religionis præcipua administratio, ubi erat summus & Sacerdos, & Iudex populi. Talem uero locum nobis esse Romam. Ergo & penes huius urbis Episcopum, oportere summam consistere iudicij huius potestatem. Nos etiam in hoc argumento libenter recipimus propositionem, ut quæ sit in diuinis literis clare tradita, Porro solā Romam esse eum locum, in quo oporteat tribunal huius supremi iudicij consistere, & exerceri, id uero est Latome sumere, qd erat in xp̄a, quod inter nos conuenerit, de hoc uos nullam scripturam, nullā Patrum auctoritatem, quid nec ullā probabilem rationem adferre unquam poteritis.

Quod iudicium religionis Romæ est, id in omnium Ecclesia esse debet.

Iudicium

Iudicium sane tale, quale Dominus populo suo ueteri dedit, affirmamus a Christo Domino constitutum in Ecclesia esse, & gehennæ quoque supplicio sancitum. At non Romæ tantum, aut uno aliquo in loco, sed in omnibus illis locis, in quibus recte pleneque administratur Euangelion Christi, in quo munda illa Christi offertur oblatio, in quo Pater adoratur in spiritu & ueritate, in quo pii homines in nomine Christi conueniunt, ipseque Christus medius inter suos præsidet, agitque. Et hanc quidem sententiam ueræ & catholicæ Ecclesiæ Christi, & plurima nobis confirmant scripturarum oracula, & innumereque S. Patrum comprobant attestations, suffragaturque ei omnium mortalium recta ratio.

Benignius enim ut dixi, prouidit Christus Ecclesiæ suæ, quæ Synagogæ, cum enim hæc in toto regno suo, nec angusto, unum duntaxat habuerit tabernaculum, unam perfectam religionis administrationem, unum Sacerdotem, unum Iudicem: Christus populo suo non, & Ecclesiæ suæ prouidit, ut haberet passim uerum cultus Diuini tabernaculum, summam & perfectam religionis administrationem, omnia Sacramenta, sacerdotium, iudicium summum, cui si quis non pareat, plusquam capitale supplicium luat. Infallibile autem & irrefragabile iudicium sibi soli, ut nunc, sic & olim reseruauit.

Vides igitur Latome quemadmodum in prior tua collectione manifeste falsum assumpseris, quod et ex scripturis, et ex Sanctorum Patrum sententijs, & ex ipsa experientia falsum esse constat. Ita & in hac rursus te assumpsisse, quod æque falsum est, & cum scripturarum fidei & doctrinæ S. Patrum, tum rectæ rationi aduersarium.

Sed magis planum faciam utrumque tuum assumptum, & illud, de infallibili iudicio religionis apud ueterem populum constituto, & illud, quod tribunal summi iudicij de religione Christiana, Romæ collocatum sit, pugnare cum Scripturis, cum autoritate Patrum, & recta ratione. Primum, inspiciamus locum illum Scripturæ, de summo iudicio, quod Dominus in Israele constituit, quo loco uos tantopere confiditis.

Si res aliqua inquit difficilis iudicatu apud te exiterit, inter sanguinem & sanguinem, inter causam & causam, inter plagam & plagam,

Quatenus sit
Eccles. benigni-
us quam Syna-
gogæ prospere
atum.

Iud. irrefrag.
Christi solus.

Deut. 17.

Z in gam.

gam, uenerintque uerba in portis tuis in discordiam, surges & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit in diebus illis, & inquirent illique iudicabunt tibi uerbum iudicij. Et tu agere debes iuxta uerbum illud, quod annunciauerint tibi de loco illo, quem elegerit Dominus, studebisque facere iuxta omnia, que te docuerint. Iuxta uerbum legis quam te docuerint, & iuxta uerbum quod dixerint tibi ages, nec declinabis a uerbo quod annunciauerint tibi, ad dextram uel ad sinistram. Vir autem ille qui egerit procaciter, noluerit audire sacerdotem, qui stat coram Domino Deo tuo, ut ibi ministrat, aut iudicem, morietur uir ille, & eliminabis malum de Israel.

Iudicium hic constitutum est de causis carnalibus et civilibus, non de religione.

1. Corinth. 6. Quibus in rebus sententia inique parentum est.

In his uerbis id primum considera Latome, non esse hac lege, iudicium constitutum de religione. Si causa, inquit, difficilis iudicatu erit inter caedem & caedem, inter causam & causam, inter plagam & plagam. Nulla enim Respub. consistere potest, nisi habeat aliquod supremum tribunal, a quo prouocare non liceat: sed in his causis in quibus iniquae parere sententiae, pietatis sit non impietatis. Non enim Christianis tantum, sed & Socrati illud cognitum fuit: boni cuius esse uel mortis iudicium a Respub. sua inique pronunciatum, non solum alterius damni, libenter subire. Inde Spiritus S. per Diuum Paulum. Cur non potius iniuriam accipitis? cur non potius iacturam facitis? Siue igitur de sanguine, siue de alia corporis lesione, siue de facultate huius uitae nobis causa existat, iudicandi potestas aliqua suprema in populo Christi esse debet, cui Christiani, ut cuncta tandem iudicatum fuerit, libenter sese submittant citra ullam prouocationem.

Sed cum iudicandum est de religione, de cultu & obedientia Dei, hic necesse est Deo credere, & eius tantum iudicio stare, nec quisquam in excusationem adducere potest, aut praetendere, si a praecipis & iudicij Dei discadat, quantumuis magnam praestantissimorum iudicij auctoritatem. Id uel solo exemplo Prophetarum, Christi, & Apostolorum, manifestum est, qui mori maluerunt, quam ordinatio iudici concedere aliquid de religione: Iudici, inquam, & summo sacerdoti, in loco sancto praesidenti. Maluerunt contemnere Reges, Sacerdotes, & Seniores populi, quam Deum offendere. Dicebant Petrum

Petrus, & Ioannes tori Sacerdotum, Scribarum & Seniorum con- Act. 3, & 4
 cilio. An iustum sit coram Deo, uos audire magis quam Deum, ipsi
 iudicate. Nos enim non possumus non loqui, quæ uisimus & audire
 uimus, & paulo post. Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. Ita
 paruerunt summo iudicio in Israele Apostoli. Ita paruerunt ei & Ieremias
 & Amos, & Prophetæ plerique omnes. Idem quoque faciens
 dum est omnibus Christianis. Quapropter illud, in memoranda
 lege, Studebisque facere secundum omnia quæ te docuerint, non
 potest ulla ratione referri ad causas aut iudicium Religionis. Nec est
 uerbum de hoc iudicio in hac lege positum. De religionis enim iudicio
 præceptum est ante istam legem, his uerbis.

Cum deprehensus fuerit intra aliquam ciuitatum tuarum, quas Deut. 17.
 Dominus Deus tuus dabit tibi, uir aut mulier, qui in eo irritare Do-
 minum Deum tuum ausit, ut uiolet fœdus eius, ita ut abeat & colat, ac
 que adoret Deos alienos, Solem aut Lunam, aut ullum ex astris, de
 quibus Dominus nihil tibi præcepit. Hoc cum nunciatum tibi fuerit
 & audieris, inquires diligenter, & si uerum id, & certum esse cõstiterit,
 factaque est ea abominatio in Israele, educes uirum eum, aut mulierem
 eam, qui fecerunt rem tam malam, ad portas ciuitatis tuæ, siue uirum
 inquam, siue mulierem, & obrues eos lapidibus ut moriantur &c. Deut. 19.

Idem iudicium commissum legis cuique etiam priuato Israelitæ
 eodem libro cap. xij. Si tentauerit te frater tuus, filius matris tuæ, aut
 filius tuus, aut filia tua, aut uxor quæ est in sinu tuo, aut proximus tuus,
 quem habes quasi animam tuam, in secreto dicens: Eamus & seruiamus
 dijs alienis, quos nec tu nouisti, nec Patres tui: fuerintque ex
 dijs populorum, qui per circuitum uestrum sunt, siue uicini tibi fuerint,
 siue procul a te, ab una extremitate terræ usque ad aliam extremitatem.
 Non acquiesces ei, neque audies eum; non parceret ei oculus tuus, neque
 que propitius eris: sed nec occultabis eum. Quin occidendo occides
 eum, & manus tua primum sit in eo, ut illum interficias, manusque
 eius, & manus tua postea. Huic subiectum est, quomodo & in ciuitates
 animaduertere debeat priscus ille populus Dei, si quæ alienum cultum
 Dei admisissent.

His capitibus, de iudicio religionis constitutum est, quod populus &

Catholicum in
religione.

Ioan. 6.
Quid, apud
quos in contro-
uersiam ueni-
re possit in re-
ligione.

s. 1047. 2.

ius & publice & priuatim exercere debuit in uiolatores religionis. Nullum uero uerbum hic positum est de iudicandis controuersis religionis, de iudicando intellectu legis. Clare enim & diserte lex docebat quid factu opus esset in omni religione. Indubitata extabant omnibus præcepta Dei. Defacto igitur solum, non de iure iudicium populo suo in disceptatione religionis commisit. Regula certa erat religionis: facienda esse, quæ Dominus in lege sua clare & perspicue præceperat: non autem facienda esse ea, de quibus nihil præceperat.

Vis Latome uideri ualde absurdum, dicere, Christum nullos uoluisse in terris iudices, nullos interpretes earum rerum, quas in contentionem uenturas esse uidebat. Hic uero tu prius considera, quares Christus uiderit, & apud quos in controuersiam uenturas. Apud eos cerre, qui ad ipsum trahente Patre semel uenerunt, & docente Patre, ipsum esse mundi seruatorem didicerunt, non uidebat Dominus quicquam in contentionem uenturum, quod nõ per commune Ecclesie cuiusque ministerium, tum etiam per quorumlibet fratrum, quos ipse cuique cõiunxerit, admonitionem, facile explicari possit. Ad hos enim illa pertinent Diui Ioannis. Et uos unctiõnem habetis a sancto, & nostis omnia. Item, Non habetis opus ut quis doceat uos, sed sicut unctiõnem habetis, hæc docet uos de omnibus, & uera est. Ergo si quando aliqui horum, qui uere Christi sunt, ex infirmitate aliqua hallucinentur, in rebus ad religionem per se pertinentibus, id quod Petro & Barnabæ accidit, moniti per Ecclesiarum & Ecclesiarum ministros, mox eadem iuuante unctiõne, se ad præcepta Dei pura recipiunt. Ita & in non necessarijs cognitu, ex eadem unctiõne docti iustam animi in omnibus præstare moderationem, & cuncta ad Ecclesie referre instaurationem, etiam nullo se negotio doceri sustinent, quæ in omnibus sunt ad pietatis incrementum utiliora. His itaque nullis opus est in terris iudicibus, aut interpretibus, earum rerum, quas Dominus uidebat apud ipsos quidem in cõtentionem uenturas, præter communes Ecclesiarum ministros, & fratres quos cunctq; Dominus cuiq; iunxerit. At qui hæretico occupari spiritu, lege Domini deprauant, his nulli in terris iudices homines, aut scripturas rum interpretes, sed solus Christus consulere potest, qui liberatos lea spiritu

spiritu veritati aduersario, spiritu veritatis docili donet. Quod ni faciat, frustra illis ut scripturam ipsam Dei, ita cunctam, ac summam & iudicationem, & interpretationem obijcias. Post unam itaq; & alteram admonitionem hi mittendi sunt, ut per se ipsos damnati, uti Paulus ait. Sed de his in solutione quarti argumenti tum plura.

In his autem de iudicio religionis preceptis, & illud obseruandum est: quod non solum uniuerso populo, sed singulis etiam iudicium hoc Deus commendauit. Ita ut & in Nouo testamento, Dominus constituit. Cuilibet enim Christiano preceptum est, si quod aliud tanquam anathema habeat. Singulis igitur incumbit, ut si quod prædicatum est Euangelion ab Apostolis, illud sic teneat, ut si quod aliud adferat, discernere illud ab eo quod tenent, et reiicere possint.

quemadmodum de gentibus Barbarorum scribit Irenæus, eorum qui in Christum credunt, quod hi sine caractere uel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & ueterem traditionem diligenter custodientes, per fidem sapientissimi sint, et placeant Deo, conuersantes in omni iustitia, & castitate, & sapientia. Et si quis eis annūciauerit ea quæ ab hæreticis inuenta sunt, statim concludant aures, & longissime fugiant, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam, inquit, ueterem Apostolorum traditionem, Symbolo scilicet Apostolorū cōpræhensam (id enim hic ille subiicit) ne in conceptionem quidem mentis illi admittunt, quodcunque hæreticorum portentiloquium &c.

Ab hac igitur doctrina communi Euangelij Christi, per Spiritum sanctum ex auditu Euangelij in cordibus hominum inscripta, iudicium omne de doctrina, quæcunque præterea assertur, petendum est, & constituendum, an ea cum recepto Euangelio consentanea sit, an secus.

Ita & de prophetijs, & Scripturarum interpretationibus præceptum omnibus est, qui in Ecclesia conueniunt, & eas audiunt, ut eas quoque singuli dijudicent. Ceteri, inquit Spiritus sanctus, constitutum ergo commune aliquod iudicium in Ecclesia sua constitutum esse uoluit, a quo quid credendum, & sequendum in cultu Dei sit,

Ad singulos etiam pertinet iudicium de religione & doctrina. *Gal. 1.*

Irenæus lib. 3. cap. 4.

1. Cor. 14.

1. Corinth. 2.

requiratur, præter illud, quod & in qualibet Ecclesia existit, & in cuius
 iulque corde gratia & numine Spiritus sancti perficitur. Quisque et
 nim sua ipsius fide ut uiuat, & ex illa omnem aliam doctrinam ut
 diiudicet, oportet, docente & regente animum in eo spiritu Christi.
 Spiritualis enim diiudicat omnia. Sed enim ut iudicium hoc recte fi
 at, plurimum confert doctrina, et exhortatio, & commune iudicium
 Ecclesie, in qua quisque conuersatur. Quãquam, ut supra demonstra
 tum est, ut quis de his rebus recte iudicet, et certo quod oportet statu
 at, id donum & opus est Spiritus sancti.

Pagina 36. &
sequenti.

Ex his clarum est, & perspicuum omnibus Christiana merte præ
 ditis, humanum esse, & prorsus alienum a diuina traditione comen
 tum, fuisse uidelicet unquam, aut nunc etiam esse in populo Dei, uno
 aliquo in loco tribunal aliquod proprium datum, & constitutum
 inter homines, ex quo infallibiliter iudicetur de doctrina religionis,
 & quid in ea recipiendum sit, aut respuendum. Nam quod tale alie
 quod tribunal, aut iudicium penes mundum, & homines constitui
 non possit, constat ex ijs Scripturarum testimonijs, quæ docent & os
 tendunt, omnes homines, quandiu hic degunt, esse peccatis & o
 ribus obnoxios: quorum quidem testimoniorum nonnulla citauit, et
 adduxi supra, initio tractatus De autoritate Ecclesie, una cum sen
 tentijs aliquot Patrũ. Hinc ergo satis iam liquet, omnino fallum
 esse Assumptum uestrum prius, Oportere in populo Dei esse unum
 aliquod alicubi summũ, & idem certũ iudicium de religione, admi
 nistrandum per homines. Quod autem & alterum Assumptum, ui
 delicet, locum summi iudicij de religione, Romam esse, & cum scrip
 ptura, et cum Sanctis Patribus, & cum ratione pugnet, etiam ex iam
 dictis abunde patet. Scriptura enim clare testatur, omni Ecclesie Chri
 sti, ubicunque illa sit, datam esse omnem potestatem doctrine, Sacra
 mentorum, et disciplinæ, quam Dominus suis reliquit. Loca scrip
 turae inter cetera hoc clarissime testantia sunt Matth. xviii. & uult. Ioan.
 xx. Acto. xx. i. Corinth. iij. v. xij. xliij. i. Timoth. iij. & ad Tit. i.
 Iam & Patrum sententiæ adductæ sunt, quæ manifeste confirmant
 & testantur, eundem, & paris potestatis Episcopatu esse in omnibus
 Ecclesijs, & Eugubinu, ac cuiuslibet Ecclesie Episcopum, cum Ro.
 eiusdem esse sacerdotij. Quod

Quod enim Pighius Traditionem hic iactat, ex qua receptum in Ecclesia sit, Christum ipsum sedem Petri Romæ collocasse, eique summum, & infallibile de religione iudicium credidisse; id facit maxime pudenda impudentia, cum ex authenticis omnibus Patribus cōster, hoc signum, non solum non ut Ecclesiæ Traditionem, verū etiam ut commentum habitum esse Antichristi, idq; etiā ipsi Diuo Gregorio Rom. sedis Præfuli. Nam ex omni recepta antiquitate, ne apiculum quidem adducit, uel adducere potest, ex quo plus efficiatur, quā S. Patres hanc sedem primam, & principalem habuisse, eosque Episcopo primū locū inter coepos detulisse, ut demonstratum supra est. Quid enim de confictis & ementitis Epistolis, confictorum Anacleti, Euaristi, & huius census reliquorum nominum sententiam sit, quibus solum Pighius nititur, antea dictum est.

Quod autem & recte rationi repugnet, unī loco, & Rom. sedi tribuere, & assignare summum de religione iudicium: uel ex his duobus argumentis liquet. Primum siquidem sana, & recta ratio agnoscat, uolenti Rempub. probe instituere, hoc competere, ut ei Rempub. ita prouideat de rebus omnibus ad bene beateq; uiuendum necessarias, ut eas cum opus est habeat in promptu. Fides agnoscit Christum uoluisse, & potuisse Ecclesiis suis ita prospicere, ut eorum, quæ ad ueram religionem requiruntur, omnino nihil eis deesset. Huic uero uos ratio non iudicat, minime conuenire, ut iudicium de rebus summum, ad unum aliquem locum peculiariter astringat, a quo illud ab omnibus Ecclesiis rotius orbis petendū sit, ex locis tam remotis, ex quibus ad illam tuā arcem religionis, nec omnibus, nec paucis quidem facile perueniri possit. Quantum enim uel ex consuetudine illi regionibus, Gallia, Germania, Hispania, Britannia, &c. nunc incommo detur, in manifesto est. Deinde absurdissimum esse, omnis recta ratio iudicat, illos existimare de doctrina recte, pureque uiuendi, solos rectissime iudicare, quibus nemo uiuit deprauatus, & impurius.

Verum his rationibus omissis, uerbum Dei, Latome, intuere, Dominus Israëli constituit unum locum, quandoquidem ad unum

Ad ij poterant

*Contra ratio-
nem est Rom.
sedi summum
de relig. iudici-
um deferre.*

Exodi. 17.

1. Reg. 9.

Nulli loco ad-
dici posse iudi-
cium religio-
nis, ex Iere.
capite 7.

poterant omnes commode conuenire, in quo esset, ut religionis pe-
secta administratio, sic etiam summum de religione iudicium, non
tamen irrefragabile. Ex eo loco promiserat Deus, se populo suo de
doctrina & omnibus rebus salutaribus cognitu, responsum, & pre-
ces eius auditurum. Sed cum Sacerdotes, ac populus, abiecit pie-
tatis studio, considerare ipso loco, & externis ceremoniis incipienti,
quid Dominus tum populo suo denunciauerit, lege præter ceteros,
Ieremiam cap. vii. Quæ uerba cum in hac disputatione maxime præ-
sanda sint, libet subscribere.

Verbū hoc factum est ad Ieremiam a Domino dicens. Sa in
porta domus Domini, & clama ibi uerbum istud dicens: Audite uer-
bum Domini omnes, qui de Iehuda uenitis ad portas istas, ut adores
tis Dominum. Sic dicit Dominus exercituum, Deus Iisrael. Bonam
facite uias uestras, & studia uestra, & faciam uos habitare in loco isto.
Nec fiduciam ponatis uobis in uerbis mendacibus, dicentes, Tem-
plum Domini, templum Domini, templum Domini sunt. Quin ma-
gis benefacendo benefacite uias uestras, & studia uestra, atque exequi-
do exequimini iudicium inter uirum, & proximum suum. Quin ma-
no, pupillo & uiduæ ne calumniam feceritis, neque effuderitis san-
guinem innocentem in loco isto, & post deos alienos ne ambulaueris
ritis in malū uestrū, & ego faciam uos habitare in loco isto, in terra
quā dedi Patribus uestris, a sæculo usque in sæculū. Ecce uos fiducia ha-
betis apud uosmetipsos in uerbis mendacibus, quæ nihil cōferent. Num-
quid hæc apud uos uigent? furari, occidere, adulterari, iurare falsum,
facere sacrificiū Baal, & sectari deos alienos, quos ignoratis? Et tamen uenitis
& dicitis: liberati sumus, faciamus omnes abominationes istas. Num-
quid spelunca latronum, facta est domus ista, super quam inuocatum
est nomen meum, in oculis uestris? En ego quoque hæc uideo, dicit Do-
minus. Ite quæso ad locum meū, qui est in Silo, ubi posueram nome-
n meum in principio, & uidete quid fecerim ei, propter malitiam popu-
li mei Iisrael. Nunc itaque uos facitis omnia facinora ista, dicit Do-
minus, postquam loquutus sum ad uos mane confurgens, & cum lo-
querer non audistis me, neque respondistis, cum clamassem ad uos.
Faciam

Faciam igitur domui huic, super quam inuocatum est nomē meum, ,,
 & in qua uos fiduciam habetis, sed & loco huic, quem dedi uobis & ,,
 Patribus uestris, faciam, inquam, sicut feci Silo. Proſciam enim uos ,,
 a conspectu meo, sicut proieci omnes fratres uestros, uidelicet uni- ,,
 uersum semen Ephraim &c. Haec uerba Ieremiæ. ,,

Hæc Domini uerba religioſe uelim expendas, Latome. Primum
 audis hic Dominum dicere, si quis promissionibus de præſentia ſua
 in templo, absq; studio pietatis fidat, eum fidere uerbis mendacibus,
 nihilq; profuturis. Credentibus enim ipsi, & præcepta eius obseruã-
 tibus, promiserat ſui numinis præſentiam, non etiam hominibus,
 qui ſide uacui, loco & ceremonijs eius abuterentur, ipſumque grauiſ-
 ſima ſic afficerent contumelia, ut teſtatur per Ieſaiam capite primo.

Deinde conſidera, quod affirmat, populum uidelicet dum per-
 ætis in templo ceremonijs, fiduciam diuinæ beneuolentiæ ſibi polli-
 ceretur, ac in impia uita perſeueraret, feciſſe ex templo ſpeluncam la-
 tronum. Vt enim latrones in ſuis ſpeluncis refugium habent, & ſeſe-
 tuentur, quo magis & impuniuſ graſſentur, ſic etiam illi, qui cõſidunt
 externa adoratione in templis auertere ſe poſſe iram Dei, etiam ſi in
 impietate perſeuerent, ij ex templo, ueluti latrones ex ſpelunca ſua, uel
 arce, progrediuntur audacioſes ad ſcelerata faciendum, quia conſci-
 entiam utcunq; placant falſa ceremoniarum fiducia, & metum om-
 ni nodi iuini iudicij deponunt.

Postremo, animaduertas Deum minitari ſe facturũ ipſi templo,
 ut ſecerat ante Silo, propter ſcelera populi, in quo primum taberna-
 culum ſcederis conſtitutum fuerat: deinde proiecturum ſe a conspe-
 ctu ſuo populum Iehuda, ſicut proiecerat fratres illorũ, uniuersum
 ſemen Ephraim, decem tribus. Hos autem ita proiecerat, ut nunquã
 recolligeret, quod & Iehuda populo poſtea factum eſt.

Quid igitur Romę tuę, quid alijs eiufmodi locis audeas polliceri?
 in quibus õnis impietas Ephraim, & Iehuda lõge ſuperatur. Vbi eſt
 hodie cathedra Hieroſolymitana, in qua nõ Petrus ſolũ, ſed Chriſtus
 ipſe, et cuncti Apoſtoli ſederũt: ubi ſedes Antiochena: ubi Alexãdri-
 na: ubi Cõſtantinopolitana: ubi innumere alię: Cum hæc ciuitates per-
 gerent ſub nomine Chriſti, in Chriſtũ contumelioſe uiuere, id iudicij

Mendacio fi-
 dunt, qui loco
 fidunt.

Qui ex tẽplis
 ſpeluncam la-
 tronũ faciunt.

Loca donis
 Dei ſpoliãtur,
 propter mali-
 tiã inhabitant-
 ium.

Aa ij experet

expertæ sunt, quod Silo, quod Sion, & ira Domini in ipsa loca sic deflagrauit, ut Saranę palam cederent, abolito nomine Christi, quod falso prætexebatur. Qui certo alicui loco, & personis, aut ulli rei eternæ tribuit & assignat, etiā nū hodie, dona & promissiones Dei, hunc sane oportet parum esse in sacris exercitatum. Nam etiā si Roma sic, ut Hierusalē, sanctificata fuisset, & religioni dedicata propriè, tamen postq̄ adeo cuncta illic geri cœperunt aduersus omnem doctrinam, & uitam Christi, quid tu promissionum Christi reliquum esse putes? Priuilegium Petri magnifacias, prædices & extollas quantum uelis, tamen non nisi ad successores Petri in pietate, non etiam loco tantum, illud pertinere potest. Ex his itaq̄ perspicuum est, eam, quam Pighius tantopere iactat *à no. l. vi*, & qua tu adeo niteris, inane esse paralogisimum conflatum ex assumptis, quæ & aperte pugnant cum scripturis, cum doctrina Ecclesiæ, & S. Patrum, cum ipsa denique ratione, sic etiam dari uobis, & concedi non possunt ab ullo recti iudicij homine. Sed pergamus.

CONFUTATIO ARGUMENTI

Tertij, a promissis, & præceptis Domini ad Sacerdotēs, & de Sacerdotibus factis.

Illud sophisma componitis & fabricatis in hunc modum. Necessè est promissiones, & dona Dei esse certa. Item præcepta Dei nihil nisi quod optimum est, præcipere: Sed Pontifici Romano, et alijs Episcopis promissus est, & donatus Spiritus S. qui omnem ueritatem docet, & suggerit quæcunque Dominus dixit, præcepit item nobis Dominus, ut quæcunque hi præcipiant, faciamus. ut igitur uera & salutaria hi doceant, & præcipiant oportet, quantumuis ipsi mali sint, & impij uel etiam Antichristi, ac subinde male consulant, & res Ecclesiæ perturbent. Si uero non possunt hi, nisi quæ sunt & recta præcipere, communicandum certe illis est in omnibus dogmatibus, & ritibus, cum etisq̄ eorum præceptis obtemperandum. Hic iterum propositio in sumptæ ex uerbo Dei, assumptionem a uobis inuentam assuitis, contra uerbum Dei. Promissiones enim & præcepta Dei, alio q̄ oportet

detorquetis. Promisit quidem Christus ministris suis Spiritum sanctum, qui doceat, qui suggerat eis omnia, & in omnem veritatem inducat: sed videndum est, Latrone, & quibus ista ministris suis promissa sit ista Dominus, non etiam ihs qui falso iactant Apostolorum nomina, & in eorum loca per sacrilegium inuadunt. Sed nec Apostolis ipsis, nec veris eorum discipulis ita Spiritum suum promisit Christus, ut eos illico in omnem veritatem perduceret. Hoc enim si promississet, nec Petrus, nec Barnabas, non recto pede, ad Euangelium ambulare, nec Paulus de habitante in se peccato, conqueri potuissent. Promisit quidem Dominus, & dedit, & quotidie largitur Spiritum suum & Apostolis, & ihs omnibus, qui praedicationi Apostolorum fidem uere accommodant, Spiritum inquam, largitur, qui doceat eos omnia quae, ad salutem conferunt, quae nobis ipse praecipit: & sic doceat, ut sincera & solida fide ipsum, ut uerum & unicum Saluatorem amplectantur, & uitam piam in ipso uiuant, nondum quidem perfectam, sed gratia beneficioque Spiritus perficiendam.

At quoniam sancti primitias tantum Spiritus, non etiam plenitudinem in hac uita possident: Et quoniam caro nostra debilis, & impura, domicilium est, & ueluti perpetua sedes ignorationis & errorum, sit nihilominus, quemadmodum aliquoties iam dictum est, ut quantumuis benigne Dominus Spiritum suum Ecclesiarum ministris largiatur, saltem tamen isti plerumque soleant, & labi. Consequitur ergo, ut supra non semel conclusum est, ne probatis quidem & orthodoxis Ecclesiarum ministris, promissionem a Deo factam, esse talem, ut uidelicet quicquid statuunt, id uerum ac ratum haberi debeat. Nam & piorum Ecclesiae ministrorum prophetiae, interpretationes, & constitutiones omnes examinandae sunt semper, & cum opus est etiam repraehendendae, ita ut Petri & Barnabae factum repraehendit per Paulum oportuit. Et haec quidem facultas inquirendi, de scriptis & praecipis omnium hominum, quantumuis insigni praediti sint auctoritate, libera debet omnibus Christianis relinqui: talis, inquam, facultas, qualis Thessalonicenses leguntur, & laudantur fecisse in praedicationem Apostolicam, cum diligenter inspecta, et excussa scriptura, peruectis

*Spiritus S. non
minē in hac uita
omnia per
se esse docet.*

Acto. 17.
1. Thessa. 5.

peruestigabant, an omnia congruerent scripturæ, quæ docebantur ab Apostolis. Præceptū illud Spiritus sancti, Omnia probate, quod bonum est tenete, pertinet ad omnes, ac intelligi debet, de omnibus omnium hominum scriptis, & dictis, præterq̄ de Canonicis Scripturis.

Manifestum igitur est, ex eo quod Christus Apostolis suis, & discipulis promisit Spiritū sanctum, non posse concludi, quod oporteat idcirco nos Pontifici, & cæteris Episcopis obsequi in omnibus, quæcunque illi statuunt aut præcipiant, etiam ut maxime constaret, eos esse tales, ad quos promissiones istæ proprie pertinerent.

Spiritus S. ijs
tantum pro=
missus est, qui
Christū amat.
Ioan. 13. et 14.

Iam uero nimis notū est pro dolor, eos magna ex parte omnes nihil minus esse, q̄ ex eorum genere, ad quos promissiones istæ Dñi factæ sunt. Quibus enim Spiritum suū tam benigne Dominus promissit, nisi illi ipsi erant, quibus antea dixerat, Vos mundi estis. Item, Veniam rursus ad uos, & assumā uos ad me ipsum, ut ubi ego sum, & uos sitis. Vos mundi estis, propter sermonem, quē uobis loquutus sum, uos amici mei estis, ego elegi uos & posui, ut fructum afferatis, &c. Præmisit quoque Dominus, huic suæ promissioni de Spiritu sancto conditionem. Si diligitis, inquit, me, obseruate præcepta mea, & ego rogabo Patrem meum, & alius paraclenum dabit uobis, ut maneat uobiscum perpetuo, Spiritum ueritatis. Istam considera, Latome conditionem, amoris scilicet in Deum, & obseruationis mandatorū ipsius. Illis ergo in quibus amor est ac studiū erga Deum, promissus est Spiritus sanctus, alijs contra nihil est promissum. Sequitur enim in textu, Quem mundus non potest capere, quia non uidit eum, nec cognoscit eum, uos autem cognoscitis eum, quia manet apud uos.

Qui sunt mundi
di Spiritum S.
recipere non
possunt.
Gal. 5.

Iam uides opinor, discrimen, quod hic facit Dominus inter suos discipulos, quibus Spiritū sanctum promisit, & inter reliquos homines, quos mundum uocat. Apud illos manet Spiritus Domini, & incitat eos ad actiones pias, quoniam Dominus a mundo selegit eos, alij uero Spiritum rectū ne capere quidem possunt, perrinent enim ad mundū, & tm̄ quæ mundi sunt capiunt. Sicut autē manifesta sunt opera carnis & mundi, sic etiam conspicui sunt fructus, & opera Spiritus sancti. Facilis igitur est iudicatio, ut intelligi possit, qui Spiritus Christi habent, qui contra.

Et enim

Etenim si uel tua ipsius uerba id ualeant, quod sonant, certe non potes hoc loco a nobis dissentire. Sic enim scribis: Certe Spiritū suū misit, non solum discipulis breui post tempore, sed etiam quotidie mittit in animos piorum: qui non abundant in sensu suo, non præsumunt ingenijs suis, qui non superbi, arrogantes, maleuoli, seditiosi sunt, sed humiles, & mansueti, amantes pacis, & unitatis Ecclesiæ, & sermones Dei cum tremore accipientes. Iam quæso te, an inter pios numeres eos, quos fateris esse impios: an inter humiles et mansuetos, eos, de quibus non semel questum esse te scribis, certare eos de otiosis beneficijs, & calumniosarum litium, turpiumque nundinationum in querendis sacerdotijs nullum facere finem: an sermones Dei uidentur tibi reuereri illi, qui negligunt curam animarum, qui parochias deserunt, qui derelicta non uisitant, qui dispersa non quærunt, contrita non sanant: Atqui tales tu fateris, & queris ipse, in Ecclesijs multas retro sæculis præfuisse, & hodie præesse. Et si uerum uis fateri, hi primas hodie tenent inter suos, Romæ, & ubiuis. Non assignabis igitur his Spiritum sanctum, siquidem ille, ut agnoscis, habitare uult in animis piorum, mansuetorum, humilium, & tremantium ad sermones Domini.

Iam uero si manifestum est, ut est, maximam partem Pontificum, & Episcoporum, non habere Spiritum Christi, quomodo uos audeatis tribuere illis summū de religione iudicium, & id infallibile: Quis iure consultis litem, & facultates: quis Medicis corpus, quis uitam suam gubernatoribus credat: quos tam sciat esse imperitos harum artium, quas ista nomina profitentur, quam tu ipse fateris, & queris eos esse uacuos Spiritu Christi, & plenos Antichristi spiritu: quibus tamen interim uniuersam religionem Christi, totumque populum Dei, sine ulla prouocatione addicis. Causa agitur, Latome, Ecclesiæ Dei, maiestatis Christi, salutis omnium nostrum: Ne agamus in ea temere, ne prodamus religionem, & Ecclesias, quas Filius Dei uindicauit sanguine suo.

Tu quidem Latome, assignas hunc spiritum impositioni manus, per sonis, & loco: uis Episcopos quilibet malos ac impuros, quamuis male consulentes Ecclesijs, haberetamen Spiritum, qui doceat eos

Iudicium infallibile nõ posse esse penes Pontifices & Episcopos.

Spiritus S. non est in quibuscumque Episcopis.

1047. 14. 25. 16.

Esse filium
uerū ministrū
Dei, id a fide
in Christū pen
det, & à nulla
re externa.

Rom. 2. 9.

2. 7. 7. cap. 28.

Hieronymus.

Nec nomē, nec
locus, Episco=
pum facit.

Augustinus.

2. 7. 7. cap. 31.

Dist. 40.

Gregorius.

ceat eos omnia, & in omnem ueritatem inducat: Christus autem ali
gnat hunc suum Spiritum electioni, cum suos e mundo seligit, ali
gnat suæ mundationi, quando corda nostra repurgat per sermonem
suum fide perceptum, assignat amori, studio, & obseruationi præcepto
torum suorum. Apud Christum Dominum non sunt filij Abraham,
qui carne tantum, & loco sunt, non etiam spiritu, et fide. Non est Pau
lo Iudæus, non Israel, qui carne tantum est Israelita, & externis cere
monijs, uerū qui promissione, & spiritu. Ad eundem etiam modum
nec Apostolus haberi potest, aut Christi Spiritu præditus Ecclesiæ
Præsul, aut doctor, qui id nomine tantum est, & loco. Hoc & sancti
Patres ex diuinis literis ad unum omnes prædicant, et testantur. Hinc
illud Hieronymi ad Heliodorum.

Non omnes Episcopi sunt Episcopi: attendis Petrum, sed & Iu
dam considera: Stephanum suspicis, sed Nicolaum respice. Non fas
cit Ecclesiastica dignitas Christianū, Cornelius Centurio adhuc ethio
nicus dono Spiritus S. mundatur: Presbyteros Daniel puer iudicat.
Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, tam cum Chris
sto regnantium. Insatuatum sal ad nihilum prodest, nisi ut projecia
tur foras, & a porcis conculcetur. Sub nomine Augustini, has induc
cit sententias Gratianus. Item Augustinus, Non omnis qui dicit, Pax
uobis, quasi columba est audiendus. Et alibi, Qui nec regiminis in se
rationem habuit, nec sua delicta deterfit, nec filiorum erimē correxit,
canis impudicus dicendus est, magis q̄ Episcopus. Item alibi Hiero
nymus, Nō Sanctorum filij sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui
exercent opera eorum. Item Gregorius, Nos qui præsumus, non ex
locorum, uel generis dignitate, sed morū nobilitate innotescere des
bemus, nec urbium claritate, sed fidei puritate. Item alibi, Non loca,
uel ordines Creatori nostro nos proximos faciunt, sed nos, aut mea
rita bona ei coniungunt, aut mala disiungunt. Sic iudicauit hac de re
Antiquitas, cui ut uestra consentiant, uides.

Tu ais, Episcopos malos, esse nihilominus Episcopos, D. Hiero
nymus negat, utri uis credamus? Tu Iudam numeras inter Aposto
los, Christus dixit eum esse diabolum, utrum censes debere nos sequi
& sentiendo, & loquendo? Multum, inquis, refert, quo nomine quid
facias

facias, qualiscunque sis qui facis. Eiecerunt enim, ais, demonia in nomine Christi, etiam qui de numero Christi non erant. Et Caiaphas prophetauit, quancumque hostis Christi, quia Pontifex erat. Deus enim, ut a firmas, hunc ordinem in Ecclesia esse uoluit: & sacerdoti licet malo potestatem hanc, & uim confert, quia sacerdos est. Hæc tua sunt some, & uerba, & argumenta, quibus ita respondeo,

Aliquid sane refert, quo nomine quid facias, multo autem magis quid facias, neque non multum qualis sis qui facis. Prædixit Dominus multos uenturos in suo nomine, quos fugere præcepit, non sequi. Apud Ieremiam questus est prophetaisse in nomine suo, quos non misisset, quos prohibuit audire. Quicquid certe uel nominis, uel loci quis prætexat, nisi adserat uerbum & mandatum Domini, nisi agat negotium Domini, ut alienus fugiendus est ouibus Christi, nec ei ne aut quidem dicendum. Exorcistæ Iudæi Ephesini adiurabant demones per nomē Iesu, at demoniū insiliit in ipsos. Tantum refert qualis ille sit, qui quid faciat, & tam non satis est, quo nomine quis faciat.

Eiecerunt quidem nonnulli demonia, & prophetarunt in nomine Christi, qui Christi non erant, sed id non ideo factum est, quod non est non uero studio Christi: deinde uolebat Christus uim nominis et ministerij sui, etiam illustrare. Prophetizauit Caiaphas, sed Prophetiā, qua per suasis Christum, quam uis innoxium, morti tradendum esse. Hunc quidem ordinem Deus in Ecclesia esse uult, ut si etiam mali ministri, eius uerba pura adserant, & sacramenta administrent, exipiamus ea pie, pureque: taliumque ministerio eam uim & potestatem contulit, ut fidelibus & recte utentibus, horum ministeria salutaria sint. Eum autem nec ordinem in Ecclesia sua esse uoluit, nec eam uim sacerdotibus, ne ueris quidem tribuit, ut quicquid ipsius nomine obrento faciunt, & administrant, id propterea uerum esse oporteat. Fugere enim eos præcepit, qui non adserunt suum uerbum, & sacramenta, quicquid etiam nominis, aut functionis prætexant.

Aliud est de imperio externo, ut & ante dixi, quod etiam si res, si libertatem, si uitā ipsam eripiat, & summa cum iniuria, id pie tamen perferri potest, atque in eo agnosci bona Patris coelestis uoluntas.

Bb ij Quicunq

Ioan. 11. 18.
Lato. satis est
ad id ut audia
mus, & sequa
mur in religio
ne aliquos, si il
li locū ministe
rij occupent.
Nō tantū quo
nomine, sed eti
am quid, quō
geratur in Ec
cle. spectandū.
Matth. 24.
Ieremie 14.
Ioann. 10.
2. Ioan. 1.
Acto. 19.
Matth. 7.

Per quos ma
los ministros
deus operetur

Quatenus im
perio externo
parendum.

Rom. 13.

Quicumque igitur horum potestati, quos Deus rebus publicis præfecit, quantumvis malis, & tyrannis resistit, in his quæ fieri, aut fieri possunt bona conscientia, is omnino Dei ordinationi resistit. Secus si quid imperent, quod inoffenso Deo fieri, uel admitti nõ possit. Merentur sane peccata nostra, quod recte scribis, ut malis Episcopis & tyrannis opprimamur, a quibus merito quoque nostro, multa, et grauius patimur: sed ut his pareamus, uel faciendo quæ prohibuit Deus, aut prætermittendo quæ iussit, hoc uetuit Christus, non iussit.

Hoc etiam loco, parum te philosophiæ memorem fuisse declarat, cum scribis, Quid? Tu reges, etiam si tyranni sint, reges non esse putas? Tu uero, mi Latome, putas? Certe, Plato, Aristoteles, Cicero, alijque philosophi non putarunt, non plus, quam democratiam, in qua populus præter leges imperat, esse politiam, qua scilicet imperium populi administratur secundum leges, & ad uirtutem dirigitur, aut oligarchiam, in qua pauci imperium tenent contra ius, & rectum esse aristocratiam, in qua pauci licet, sed secundum leges, & ad salutem populi gubernacula reipub. moderantur. Rex & Tyrannus contraria sunt: ille commoditatibus populi, hic suis cupiditatibus imperium gerit. Vtrisque tamen ex æquo parendum est in omnibus, per quos Deus offendi non possit.

Sacerdotes autem
dicentes sine de
lectu non re-
cte contendunt
Latomus &
Pighius.

Hic autem urges cum Pighio illud: In cathedra Moise sedent scribæ & pharisæi, Omnia ergo, quæcunque iusserint uos seruari, seruare, & facite. Contenditis, quicquid Pontifex, & reliqui Prælati, docent ac præcipiunt, id non ex parte, sed totum, & sine delectu recipiendum esse: ut tollatur scilicet inquirendi licentia, & auctoritas sacerdotum confirmetur. Dominum enim dixisse, Omnia, & quæcunque, quæ nomen sit dubitare de doctrina sacerdotum, & eorum officio distindere. Hæc sunt tua uerba.

Quæso autem consideres tamen, quo nos ducas hac tua noua scripturae, & Traditione. Sedebant ne illi ipsi scribæ, & pharisæi in cathedra Moise, de quibus Dominus hæc uerba nominatim dixit? Atqui hi dicebant, Dominum Iesum habere demonium, & eos qui confiterentur ipsam esse Christum, debere excludi a communione fidelium, Dominum Iesum

Iesum cruci affigendū, Apostolos uerabant ullū de eo uerbū facere. Iam si absq̄ defectu Dñs eorum doctrinam recipi uoluit, quare dixit, Cauete uobis a fermento pharisæorum, quo doctrinam eorum intellexit: Deinde, uis ut existimemus, omnes eos sedere in cathedra Moysi, Christi, & Ecclesiæ, qui id de se profitentur, & loca sanctorum inuadunt: non meministi conditionis, De canonice intransibus, quæ tamen formulæ inseritur iuramenti episcopalis? Erant igitur audienti & tot Episcopi hæretici, qui Ecclesiarum cathedras per uim occupabant. Vide quo absurditatis ruitis, dum præsentem statum tueri, & iugum Christi commodum, onusque leue, repellere a uobis laboratis. S. Patres ad unum omnes interpretantur hunc locum de lege Mose, quam dum scribæ & pharisæi docebant pure, citra ullum aliud fermentū, et doctrinam ab ipsis inuentā, etiāsi ipsi secus uiuerent, audiendos fuisse dicunt. Vos autem, quæcūq̄ tradunt ij, qui quouis modo cathedras inuaserint Episcopales, tanquam oracula Dei, sine defectu, sine ulla inquisitione recipienda censetis. Agnoscite tãdem, in quantas tenebras uelitis abducere nos præcipites, & auocare prorsus a luce clarissima ueritatis, ad portentosa, periculicq̄ permissima mendacia.

Sed Pighius & hic nouum dogma adfert, Cathedram Petri scilicet illud habere priuilegium, ut quicumq̄ hanc ascenderit, quacūq̄ etiam ratione, eos, cum est de religione respondendum, errare nō posse. Item, frustra illud a Canonistis dici, Papam si in hæresim incidat, posse deponi ab officio, fieri enim non posse, ut erret. At quo scripturæ oraculo suum istud dogma probat? qua Traditione, qua ratione? Adfert ille quidem, quod Dominus Petro dixit, Rogauit pro te Petre, ut non deficiat fides tua, tu conuersus confirma fratres tuos. At hoc Dominus non dixit ad eos cathedræ Petri inuasores, qui contra Petrum studia sectantur, Sed nec Petro sic est promissio ista facta, qua si errare non posset. Nam & Chr istum negauit post istam promissionem sibi factam, & restitutus ab eo lapsu, post acceptum etiam Spiritum S., nō recto pede ambulauit ad Euangelion Antiochiæ. Nec enim dixit Dominus, Rogauit pro te Petre, ut non erres, aut ne labaris unquam, sed ne deficiat, ne extinguatur fides tua. Quid autem A-

Bb ij postolicę

Matth. 16.

De iureiurando, Ego enim.

Quam recte Pont. errare nō posse Pighius contendat.

Luc. 22.

Nec Petro, nec cuiquam alij datur, ut non possit errare.

postolicæ, & S. Patrum Traditiones de priuilegio huius sedis creditur & senserint, supra abunde ostendimus. De ratione quam adfert Pighius, & tu quoque obijcis, Nihil scilicet certi, nihil firmi in Ecclesia fore, nisi sit aliquod de religione iudicium summum, & infallibile: dicendum iam erit in refutatione quarti argumenti uestri.

Ex his ergo, quæ iam exposuimus, omnes pij satis agnoscunt, argumentum hoc uestrum tertium, uidelicet, quia Sacerdotibus est promissus Spiritus S. qui eos in omnem ueritatem inducat, ideo Sacerdotes audiendos esse in omnibus, quæcunq; statuerint, ideo Statu tanq; dictum simpliciter accipitis, id quod est certo modo dictum. Promissus enim est sacerdotibus Christi Spiritus S. Verum qui uere sunt, non qui nomen tantum, & sedem sacerdotum tenent. Nec est hic Spiritus ullis hominibus ita promissus, ut Spiritus carnis & mundi nihil iam loci apud eos habeat. Præceptumque est Christianis, ut ministros Christi, ut Christum ipsum in omnibus audiant, sed dum illi ipsius, non sua uerba adferunt. Falsum igitur est, id quod scribitis, ordine gesta esse, & rata debere manere, quæ geruntur, & in hunc usq; diem gesta sunt ab ijs, qui palam impij sunt, qui munus suum Episcopale, non modo negligunt, sed etiam contra Christum, & Ecclesiam eius conuertunt, omni potestate & opibus Ecclesiarum ad dissolutionem regni Christi abutentes.

Matth. 10.

CONFUTATIO QUARTI ARGUMENTI, a necessitate constituendæ, & conseruandæ pacis, & tranquillitatis in Ecclesia.

Postquam igitur demonstratum est, quantopere cum scripturæ cum Traditionibus, cum recta deniq; ratione pugnet uestrum illud dogma, de summo iudicio, & infallibili quod penes Pont. Rom. in omnem & Ecclesiam, & religionem, esse contenditis: tandem contugistis, quo necesse est defugere omnes, qui lucem uerbi diuini defensionem regni Christi, ex qua talem construistis, et cuditis paralogismum. Si cuiq;

si cuiq; Christiano, & cuiq; Ecclesiæ priuatim, supremum de religione, quã quisq; sequatur, deque Ecclesia, cui se adiungat, iudicium fertur, si non penes unum aliquem, quem reliqui omnes, sine ulla exceptione audiant, iudicium hoc supremum religionis, & Ecclesiæ constituitur, nihil certum & firmum habebit, neq; uita nostra, neque religio: sed omnium rerum, & actionum humanarum sequetur insinuita perturbatio, & perpetua seditione iactabitur Ecclesia. Nephasta autem est existimare, Christum Seruatorem uoluisse Ecclesiã suam in tanta relinquere fluctuatione, & incertitudine, & religionis, & rerum omnium. Necesse igitur est constitutum esse a Domino aliquod de religione iudicium extremũ, & cunctis irrefragabiliter audiendum.

Hic paralogismus est ex eo, quod pro causa ponitis id, quod causa non est. Neq; enim ullus dicet, perturbationis in Ecclesia hanc esse causam, si, quod Christus Dominus fecit, & fieri quoque necesse est, iudicium de religione extremum, cuique Christiano priuatim, & cuiq; Ecclesiæ pro se relinquatur, iudicium inquam, non ex humana ratione, sed ex uerbi diuini cognitione petitum & haustum. Tam etiam abest, ut fidei & religionis certitudini consulatur, si iudicium de religione summum uni in uniuersam ecclesiam relinquatur, ut etiam abest, ut fidei & religionis certitudo atque firmitas, hoc ipso plane profligetur. Causam ergo absurdi, & incommodi ponitis eam, quæ causa non est. Quod ut planius faciam, quatuor mihi sunt demonstranda.

Primũ, Christum Dominũ reliquisse omnibus fidelibus & pijs, priuatim, & cuiq; Ecclesiæ pro se, supremum de religione iudicium, sed quod fiat ex ipsius spiritu, non ex proprijs cogitationibus, aut ulla humana persuasione. Alterum, oportere ut quisque hac in re, suo iudicio relinquatur. Tertium, id cum sit, nequaquã hoc ipso præberi causam ulli perturbationi, aut incertitudini in religione. Quartum, tam abesse, ut fidem & religionẽ stabiliat, si supremum de religione iudicium uni committatur homini, ut id etiam si dem magis, & religionem Christi prorsus euertat.

Primum ira demonstratur. Dominus Iesus Euangelium suum mandauit prædicari uniuersæ creaturæ, prædixitq; fore ut illud amplexerentur, qui essent digni, hoc est ab ipso ad uitã destinati, & quorum pectus

1. Demonstrationes 4. cõ
tra paralogismũ Pighij.
3. ghij.

4.

Demonstrat. 7.

rum pectus, ueluti bonam terram, ad percipiendum uerbum sumum adornasset. Contra autem repudiarent illud, qui essent indigni, hoc est non ab ipso uocati, & qui essent Euangelij incapaces. Nec adiecta hic aliud præceptum Apostolis, quam ut apud dignos manerent: indignos autem excusso puluere de pedibus relinquerent: non iussit ut ad aliquod aliud iudicium, ac summum aliquem Apostolorum Ammitterent, cuius auctoritati demum fidem haberent. Ita fecerunt Apostoli: annunciarunt gentibus ea, quæ Dominus eis præceperat, & qui libenter recipiebant eos, Christo Domino consecrarunt: qui minus, eos missos fecerunt.

Sic etiam ueteri populo, Dominus prædicata beneuolentia sua, optionem dedit, & iudicandi potestatem fecit, ut oblatam eam beneuolentiam amplecterentur. Contestor, inquit, erga uos hodie cæli & terram: proposui enim uobis uitam, et mortem, benedictionem et maledictionem, elige igitur uitam, &c. Et Iehosue xxiiij. Nunc igitur timete Dominum, & seruite illi solide, & in ueritate, auferentes deos, quos coluerunt Patres uestri ultra fluuium, & in Aegypto, & seruite Domino. Et si malum uobis uisum fuerit seruire Domino, eligitur uobis hodie, cui seruiatis.

Et in ipsis Ecclesijs iam collectis, & constitutis, Apostoli, proposuerunt, & explicatis præceptis Domini, iudicium de his deferrebant auditoribus. Hinc Paulus cum doceret Corinthios, ex ipsa ratione Euangelij, & charitatis, commercium idolorum fugiendum esse. Ut prudentibus loquor, inquit, uos iudicate. Ita cum exposuisset, quam deceret mulieres orare in templo testis, & uiros apertis capitibus, subiicit. Si quis uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Et ad præcepta illa, de non loquendo linguis sine interpretatione, de prophetandi ordine, & silentio mulierum in Ecclesia, subiicit. Si quis uidetur esse propheta, aut afflatus spiritu, agnoscat, quæ scribo uobis, esse præcepta Domini, si uero quis ignorat, ignoret. Ita cunctam Ecclesie prophetiam, & doctrinam, quæ exhibetur in Ecclesijs, sedentibus iudicandam relinqui uoluit. Ceteri, inquit, disiudicent.

Ita Dominus cuique Ecclesie, etiam potestatem ligandi, & soluendi tradidit.

tradidit supremam. Matth. xviiij. Nam qui suam Ecclesiam non audit, eum haberi iussit ut ethnicum & publicanum. Vnde Canon ille constitutus est, Non debere ab ulla Ecclesia in cōmunionem recipi, siue sit laicus ille, siue clericus, aut etiam Episcopus, qui est a sua Ecclesia excōmunicatus. Nam si ad Concilium prouocarit, tum donec in Concilio causa eius cognita, absolui meruerit, latæ in eum sententię obnoxius esse debet. Hinc nec Paulus, tantus Apostolus, tantaque uis spiritus præcellens, tradere Satanæ incestum Corinthiũ uoluit, quod tamen ille solus potuit, nisi collecta cum suo spiritu, & una iudicante tota illic Ecclesia. Ex his ergo luce clariùs patet, Christum permisisse iudicium supremum de religione cuiq; fidelium, & cuique Ecclesiarum, & eius Apostolis. Id quod primo loco demonstrandum suscepimus.

Iam ita fieri oportere, nec posse quenquam de fide per homines certum fieri, omnino clarum est. Manifesto enim Spiritus S. oraculo constat, neminem qui non sit Spiritu Dei præditus, posse que Dei sunt capere. Talis enim ^{lux} homo est. At Spiritum Dei nemo largiri potest: Deus solus eum inspirat quibus uult, & spirat ille ubi ipsi uisum fuerit. Nemo igitur quantũuis magna autoritate, uel potestate in Ecclesia Dei polleat, ullum hominem ex se quidem certum reddere potest de rebus religionis. Nemo, inquit Dominus, potest uenire ad me, nisi Pater meus traxerit eũ. Scriptum est in Prophetis, Erunt omnes docti a Deo. Omnis igitur qui audierit a Patre, & didicerit, is uenit ad me. Quicquid ergo iudicent omnes mortales, siue singuli, siue uniuersi, siue Pontifices, siue plebei, nemo uenit ad Patrem, nisi qui a Patre ipso discit & audit, & in corde suo de Euāgelio ipse per spiritum fidei statuit. Vnumquęq; igitur Christianum, & unāquamque Ecclesiam suo in rebus religionis iudicio relinqui necesse est: iusque Ecclesiam Dei, non spiritus mundi huius, qui earum rerũ, que spiritus filiorum Dei, non spiritus mundi huius, qui earum rerũ, que id est, certo cognouit Deum in uerbo suo ueracem esse, qui iam accipit testimonium Christi, credidit Euangelio, hoc autem sua quisq; fide, suo iudicio faciat oportet accepto spiritu fidei a Domino. Quorum nihil

Demonst. 2.

Necesse esse

unūquęq; suo

relinqui iudi-

cio in rebus re-

ligionis.

Ioan. 6.

Ioan. 5.

Ioan. 5.

C c rum nihil

rum nihil conferri ab homine potest. Iam & alterum illud absolute
mus, quod probandum suscepimus. Necessarium hoc esse, ut quisque de
religione suo relinquatur iudicio, sed inspirato diuinitus, non haud
ex cogitationibus humanis.

*Demonst. 3.
Propter Euā-
gelij libertatē
nullam pertur-
bationē sequi.*

Ex his uero facile & tertium concluditur, quod demonstrare de-
beo. Si unusquisque fidelium, & unaquæque Ecclesiarum, in rebus per-
tinentibus ad religionem, suo relinquatur iudicio, nullis hæresibus
aut schismatibus in Ecclesia, hoc ipso causam dari. Nam quicquid se-
cit Christus ipse, quicquid etiam a suis uult fieri, hoc ut Ecclesiæ sin-
gularem utilitatem adferat oportet: tantum abest ut ullo modo no-
cere possit. Iam autem ostēdimus, & Christum ipsum, & Apostolos,
ex ipsius mandato sic obtulisse hominibus Euāgelion, & uniuersam
religionem, ut unusquisque fide propria, & suo ipsius iudicio eam con-
plectatur. Nullam igitur hæc res perturbationem Ecclesiis adferre,
nullam quoque seditionem excitare potest.

Demonst. 4.

Quartum non confirmari religionem, & pacari, sed eueri potius
& Ecclesias uastari, si religionis supremum iudicium ullis certis ho-
minibus alligetur, ex eo cognoscitur. Perit Ecclesia religioque omnis,
quando iubentur homines confidere autoritate humana, in his re-
bus, quæ ad salutem pertinent animarum. Maledictus enim est, in-
quit propheta, qui confidit in homine. Fidem ueram, qua cuique Chris-
tiano uiuendum est, uerbo Dei necesse est inniti, non hominum. Pro-
inde, si hoc semel recipiatur, ut hoc solum in sacra scriptura debeat
credi, quod interpretati fuerint, & credi præceperint, Pontifex, & cre-
aturæ eius Episcopi: ex eo sequitur necessario, hominibus esse magis
credendum, quam Deo. Quod si recipiatur, iam religio, & fides, quæ
solo Dei uerbo nititur, euersa est, & Ecclesiæ Dei, quæ solo Dei uerbo
ædificantur, dirutæ sunt, atque ab ipso fundamento concussæ.

*Non stabiliri,
sed eueri reli-
gionem, si sum-
mum iudiciū
addicatur ali-
cui homini.*

Sed fiet alioqui, dices, ut plerique putent, uel mentiantur etiam, se
habere Spiritum Domini, cum tamen nihil minus habeant, & recu-
santes hominum autoritatem, quasi solius Dei uocem audiant, in-
terim sibi plus quam tribuant ipsi, & suis persuasionibus credant: quo
fiet, ut tot emergant religiones, quot sunt insana capita, tot hæresium
corum conuenticula, quam multi erunt hæreticorum discipuli.

Respondeo

Respondeo. Hoc quicquid est incommodi, iam inde ab initio, in Ecclesia semper usu uenit, & eueniet, quoadiu caro nostra, & huius mundi princeps non plane sunt aboliti. Oportet hereses esse, inquit D. Paulus, ut qui probati sunt, manifesti fiant. Necesse est ut scandala oriantur, ait Christus ipse. Quid tu facies homo? Sic est humanæ misericordiae fatum. Sed nec Pontificis certe uestri, nec ullorum hominum auctoritas malum hoc profligare potest, ut uides. Alioqui, si quid contra potest D. Petri priuilegium, quod Pontifici uestro tantopere tribuitis, usurpet illud, & redigat in ouile Christi Iudæos, Turcas, Hæreticos, & omnes ab ipso dissentientes.

Hoc, inquis, præstare posset, si omnes hoc ipsum quod nos conuendimus ei tribuerent, & ab ipso certum in omnibus rebus iudicium preterent. Totius mali fons ex eo profluit, & ortum habet, quod supra ab omnibus huic sedi, & quod tam multi detrectant habere fidem. Egregium uero & bellum hoc uestrum commetum: si penes homines Pontifex autoritate, & ut priuilegium sui permouere, ut sibi assentiantur, nisi id ultro uelint. Quid habet hac in re priuilegium: aut quid omnino amplius potest, quam quilibet subulcus? Etenim quemcumque nobis deligemus, cui per omnia credamus & assentiamus: iam nulla erit inter nos opinionum diuersitas, aut dissidium. At enim si agnoscis in hominum uoluntate positum esse, ut Pontifici credant, uel non credant: iam sane recipis hoc ipsum quod nos affirmamus, & iam demondicatio relinqui necessario, nec ullam esse hominibus, ex ipsis quidem, auctoritatem, aut facultatem, animos hominum de religione persuadendi, quia potestatem non habent immutandi, & refingendi corda.

Diuis Paulus gloriatur in Domino de armis spiritualibus, quibus demoliri possit cunctas cogitationes, & omnem celsitudinem extollentem se aduersus cognitionem Dei, & ad captiuandum omnem sensum in obedientiam Dei, sed addit, hæc arma uim & potestatem habere a Deo, non aliunde. Ita commemorat se Christum inscripsisse in Corinthiorum corda, sed addit hanc facultatem sibi datam a Deo.

Cc ij mino

1. Corinth. 12.

Matth. 23.

Aduersarij sententur neminem Pontifici credere, nisi qui credendum ei ipse iudicet.

Vnde sit uis certificandi de religione.

mino, qui idoneos fecisset se, & alios ministros noui Testamenti, noluerat, sed spiritus. Fateretur etiam se nihil tale potuisse cogitare. Manet igitur, & firmum relinquitur, id quod nos affirmamus, oportere omnes, ea quæ religionis sunt doceri diuinitus, & proprium cuique de his iudicium per spiritum fidei inspirari, nec posse quæ Christi animum, aut ullam Ecclesiam obtinere certam de religione, & fidem absque diuino afflatu. Nullus enim quantumuis præclarus, & sanctus, ne Petrus quidem, & Paulus ipse, nullus, inquam, occupator sedis Apostolicæ, quales tam longo tempore iam fuerunt Rom. Pontifices, potest ad hanc rem, & ad istam fidei certitudinem quicquam adferre, præter fidelem & synceram uerbi Dei prædicationem, & explicitam totum pendet, non ab electionibus & priuilegijs hominum.

*Idiotæ Laici
certos redditus
de religione,
quod isti Episcopi
non possunt.*

Vnde non raro fit, ut qui loco & autoritate minores in Ecclesia uidentur hominibus, plus conferant & possint ad persuadendum ea quæ Dei sunt, & ad tranquillandas Ecclesias, quam maximi Pontifices, & multa Episcoporum Concilia. Notum est enim, quod in Trinitatis historia memoratur, de iuvene laico, sed Christi confessore, qui in Concilio Niceno simplici admonitione dialectorum disputationes cohercebat. Notum & illud est de sene confessore, qui acerrimum philosophum sola Euangelij summaria recitatione conuertit ad Christum. Homo prædicare, & collatis inter se scripturis explicare potest ea quæ præcepit Deus: unius autem Dei munus est dare huic plantationi et rigationi incrementum. Ab hoc uno omnium & singulorum hominum, item Ecclesiarum omnium fides, & religionem stabiliri oportet, in qua confirmatus esse debet uniuersusque proprio iudicio, non quidem humanitus accepto, sed diuinitus inspirato.

*Administrato
rem supremam
semper habet
Ecclesia.*

Disputat Pighius multum de *νεμενιδ* supremo administratore Ecclesiæ, & quam non possit Ecclesia eo destitui. Sed nec eo destituitur, nec *ομοθυμι* quidem, etiam si ista exlex potestas quam confisugitis, nullis in terris hominibus tradatur. Christus enim Dominus Caput Ecclesiæ suæ, a corpore suo nunquam abest. In ipso enim nos qui credimus ei, uiuimus, & ille in nobis, quia de carne eius, & de ossibus eius, *scilicet*

et sumus. Præstat Ecclesiæ suæ, quod promisit, cum diceret: Ecce ego vobiscum sum quotidie, usq; ad finem sæculi. Sed perturbat Pighium, ac te Latome, multosque vestrum in hac disputatione, quod non perpenditis regnum Christi, id est, Ecclesiam Dei non esse de hoc mundo, & eos qui credunt Christo, habere suum *πολιτευμα* in coelis quo cum Christo collocati sumus. Spiritu enim Christi hoc regnū, nō externa aliqua potestate regitur, et disponitur. Ministerium tātum huius rei exhibetur per eos, quibus uerbi, Sacramentorum, & disciplinæ Christi dispensatio creditur.

Matth. 28.

Ioan. 19.

Philip. 3.

Et quia multo cōmodius est, ut singulæ Ecclesiæ hoc ministerium perfectum habeant, quam ut omnes ab unius Ecclesiæ iudicio pendant, quo longe excurrere fidelibus pro doctrina, & consilijs non sit opus: uoluit Christus, qui suis optima & cōmodissima ratione, de cuncta religione cōsulare instituit, Ecclesias suas sic procurare, ut nulli uni loco summa religionis administratio addiceretur, sed ut in qualibet Ecclesia essent omnia quæ ad salutem hominum necessaria esse possunt, & esset ipse suis ubiq; totus præsens, Rex & seruator, uerum & unicum in hoc corpore *ἡγεμονικόν* qui solus scilicet omnem sensum, & actionem nouæ uitæ, suo incis spiritu excitaret, sustineret & moderaretur.

In qualibet Eccle. Christus totus, ideo & regnum eius totum.

Agnoscite igitur tandem, cuiusnam rei societate & cōmunionem Ecclesia constet: definite respicere ad loca, personas, externas actiones: hæc enim omnia, nisi nouæ in Christo uitæ subseruiant, minime omnium pertinent ad regnum Christi, sed omnino sunt profana. Fides in Christum, Spes, Charitas, & uirtutes cæteræ noui hominis, hæc res Ecclesiæ sunt, regni cœlorum: & harum rerum cōmunionem atque societate constat corpus Ecclesiæ. Quis iam dubitet solum Christum esse, qui uirtutes istas hominibus infundit, et auget: Penes hunc igitur unum, non etiam ullum hominem, sit & maneat supremum Ecclesiæ imperium necesse est. Hic oportet, ut initio suos ad societatem fidei conuocet, ut in ea conseruet, rectumq; de rebus omnibus iudicium in animis eorum dicet.

Societas Eccl. in fide, quâ solum Christus largitur & regit.

Quis est, inquit ille, Paulus, quæ ministri, per quos crediti sunt, & pro ut cuiq; Dominus dedit. Ego plantauit, Apollo rigauit, & c. iij uir, sed

1. Corinth. 3.

Cc iij uir, sed

uit, sed Deus incrementum dedit. Proinde neq; plantans est aliquis, neque rigans, sed Deus qui incrementum dat. Plantans uero, & rigans unum sunt, id est, perinde sunt. Quid autem possit Pontifex ad religionem conferre amplius, quam contulit Paulus, q̄ Apollon? Ergo & Pontifex non aliter, quam quilibet alius Christi minister habendus est, nec poterit ei *ἡγεμονίαν* Ecclesiæ, & ea uis attribui, ut sua unius autoritate homines de fide Christi certos reddere debeat.

Similitudo col- legiorū profi- tentium bonas artes cum Ec- clesiis.

Verum enim uero ista & ex rebus humanis magis accomodatim cognoscere facile possis. Sunt Medicorū, Iureconsultorū, Mathematicorum, & eorum omnium, qui artes aliquas profitentur, inter ipsos societates, atque ecclesiæ quædam, quæ communionem constant harum artium, etiam inter eos, qui se nunq; mutuo uiderunt. Eadem enim omnes, ubicunq; sint, didicisse et tenere oportet, qui ueri Medici, ueri Iureconsulti, ueri Mathematici haberi debeant. Habent quoque hi in certis locis sua collegia, ubi & corpore conueniunt, artes has docent & discunt, ac de rebus ad has artes pertinentibus una subinde consultant, congruentemq; artibus his disciplinam & uitam ita ter docentes & discentes insituunt & seruant. In quibus Collegiis nō defunt etiam fuci, qui nomina harum artium tenent, res non tenent, nec disciplinam in ijs Collegiis institutam seruant. Qui fuci aliquando manifesti sunt omnibus, aliquando non sunt. Et qui manifesti omnibus sunt, alibi efficiuntur ex his Collegiis, alibi non efficiuntur, pro ut disciplina consentanea his artibus in uno quoq; Collegio amplius uiget.

De Sectis in qualibet arte.

Oriuntur etiam aliquando dissidia inter professores harum artium, & existunt sectæ: quarum aliæ artes istas omnino deprauant, hoc est, ea quæ necessaria sunt in his artibus uel negligunt, uel peruertunt. Aliæ uero, necessaria artium istarum dogmata retinent, & digladiantur tantum de rebus quibusdam accessorijs, ut secta Empiricorum, & Methodicorum, de quibus Galenus, a uera artis medicæ societate prorsus alienæ sunt: necessaria enim artis partim negligunt, partim subuertunt. Sic etiam extra societatem uerorum Rhetorum erat Gorgias & similes Sophistæ, quos traduxit Socrates. Incedunt tamen in artibus aliqua, de quibus etiam ueri artifices & qui necessar

necessaria artium tenent omnia, non idem iudicant. Ad eundem modum accidit de disciplina talium collegiorum, ut eam alij penitus reijciant, alij non plane seruent.

Iam ubi hæc incidunt incommoda, ut alij ab ipsis artibus omnino deficiant, & ipsi præterea, qui artes recte tenent infesti esse incipiunt, alij intra fines quidem artium consistant, rixentur tamen inter se de rebus non necessarijs ad artes: alij disciplinam dignam & utilem professioni suæ uiolent, uel totam, uel ex parte, Hæc inquam incommoda, cum in collegijs illarum artium existunt, qua ratione putas oportere amoliri illa, ut & synceritati artium, & collegiorum tranquillitati consulari? Collocabis ne aliquo in loco ipsi, qui docent præcepta, uel disciplinam earum artium aliquid turber, audita sententia præsentis in eo supremo tribunali, statim corrigatur, & ex falso, imperito & deprauato, solidus & uerus medicus, iureconsultus & Mathematicus euadat: ut suæ professionis disciplinæ totum se subijciat, ipsi, qui eam uel ex parte, uel totam antea reiecerat?

Hoc fateberis non esse in manu hominis, ut unus aliquis sola præcipiendi autoritate artes tradat, aut rectas sententijs animis infundat. Imo ne doceri quidem artes quaslibet, uel etiam quamlibet disciplinam persuaderi cuius posse non ignoras. Vnde & Socrates recte iudicauit, hominem ab homine nõ posse uirtutem doceri, sed alio flatu ad hanc rem opus esse diuino. Et quam facile eueniat ut ipsi, quibus summum imperium traderes in professionem, & collegia illarum artium, ipsi & ab artibus & a disciplina digna artibus deficerent? Quo enim professiones communium artium in plerisque omnibus Academijs pridem reciderint, nimis est manifestum.

Ad professionum autem istarum restitutionem, nihil ullius inter artium professores Principis sententia contulit, aut ædictum ullum: sed cum Deus primum in Italia, deinde in Germania, mox in Gallijs & Anglia, quosdam præclaris ingenijs præditos homines excitauit, studioque ipsarum artium incendit, qui ueteres errores notarent, & artes ipsas ex ueris autoribus discerent, atque docerent, tum deinceps non tantum restitui sensim professiones artium inceperunt, atque id non sine gratia

ne grauissimis certaminibus, quæ illis recuperatoribus arrium mota sunt, ab ijs, qui in Collegijs arrium illarum sub falsis doctorum titulis dominabantur, & adhuc in multis dominantur.

Non ex similitudine Politicæ externæ de Ecclesia iudicandum est. Ab istarum rerum similitudine, cum quibus Ecclesia multa habet communia, non autem a similitudine externæ Politicæ, cum qua non adeo multa habet paria, & id omnium minime, quod in rebus publicis satis est plerumque contentiones ui remouere, etiam sine assensu animorum, ratio discenda est societatis, atque cõmunionis Ecclesiasticæ, tum etiam gubernationis, qua eam societatem regi atque conseruari oportet.

Fides in Christo omnem communionem quædam unum facit in Christo. Tota enim res, in qua ista consistit societas & cõmuniõ, ut dictum iam sæpe est, nec tamen dici uobis satis potest, cœlestis est, atque a benigna & liberali manu Domini tota pendet. Fides enim qua renascimur, in animum hominis Christiani a solo Spiritu Christi inspiratur, quicquid etiam & homines, & Angeli omnes præcipiant aut doceant. Hanc qui habent, ubicunque corpore sint, tamen ad Filium Dei collecti sunt, in cõmunionem sanctorum existunt, unum in Christo sunt, Collegia autem sua habent, ubi ea illorum est frequentia, ut sacrum ministerium totum cõstituere possint. In his omnibus Collegijs, id est, Ecclesijs Christus ut totus ipse adest, ita totam redemptionem quoque & salutem, quam nobis parauit, exhibet: hic ipsius adeo summum religionis tribunal existit, summa iudicandi potestas, in omnibus ea, quæ sunt religionis, quæ uitæ nouæ. Fuci quidem his Collegijs nunquam desunt: qui autem manifeste nouæ uitæ uel doctrinam, uel disciplinam uiolant, hi in quolibet eiusmodi Collegio, in quolibet Ecclesia, cui plenum ministerium constitutum sit, ligari ad penitentiam, uel si hanc respiciant, a societate Christi penitus eijci debent.

Qua ratione erroribus & hæresibus atque alijs uitijs occurratur in Eccl. Christi. At quia ut supra diximus, cum ministerium cõmunionis Ecclesiasticæ explicarem, Deus hanc charitatem in credentibus erga se inuicem accendit: hanc etiam singulis hominibus, & Ecclesijs facit: tatem iuuandi se mutuo ad nouam uitam largitur, ut singuli quoque Christiani, maxime autem ministri religionis, & Ecclesiæ adiuuare, & in religione instaurare proximos fratres, & fratrum coetus, cum cupiant, tum possint quoque: hinc fit, eum error, & impium aliquod dogma, uel dicitur

uel disciplinæ uiolatio obrepit, ut mox ipsi ministri Ecclesiæ, in qua id mali obortum est, cum toto fratrum coetu ei malo occurrant: & si ad tollendum illud ipsi satis non sunt, inuocent uicinarum Ecclesiarum opem, ut præcipui religionis ministri, et exercitiores in fide Christi laici conueniant, & exortis morbis idonea remedia in Domino faciant, multos ab erroribus siue doctrinæ siue uitæ recabunt, pacemq; & ædificationem religionis synceram Ecclesiis illuc, siue conuertendo ab errore seductos, siue a consortio Ecclesiæ enjciendo eos, qui fuerint in erroribus & uitijs obstinati.

Ad hæc, sunt ubique Magistratus, summum imperium administrantes, qui si credunt in Christum, amant & ipsi Christum, & regnum eius, idq; totis uiribus adiuant. Ideoq; sacram scripturam & desumptos hinc Canones pro firmissimis accipiunt legibus, & iudicia secundum hos Canones facta rata habent, ut Constantinus, Theodosius, ac cæteri pij Imperatores fecerunt. Quocirca eos, qui audent factam in Christi doctrinam uitare, aut disciplinam uitæ Christianæ distrare, legibus & pœnis coercet. Pacemq; , & sinceram religionis administrationem tuentur, *λευτοργου* enim, id est, administri publici Dei ipsi sunt, potestatemq; , quã a Domino acceperunt, in salutem potestatis eius ira usurpare, atque gerere debent, ut is quietam uitam desunt, & tranquillam in omni pietate & honestate.

His certe ministerijs fraternæ charitatis & studij, per singulos Christianos priuatim, per ministros religionis publice, per piorum magistratus, perq; magistratum exhibendis, pax & tranquillitas Ecclesiis seruanda est, dissidia, sectionesq; , & disciplinæ deprauatio & oppositio arcenda sunt & depellenda. Quæ & hæc ipsa tamen ministerijs temporis longinquitate depruari possunt, ita quidem, ut falsæ et peruersæ doctrinæ, & disciplinæ aliquando patrocinentur, & sæpe etiam synceræ sint, & syncere exhibeantur: obortis hæresibus, schismatibus, alijsq; Ecclesiarum perturbationibus emendari non possunt, nisi Dominus, qui solus istis uentis, & fluctibus imperat, eos in uti ministerio dignetur, et id quod illi gerunt foris, ipse operetur in animis.

Ab hoc igitur uno, & per hæc sola, quæ diximus ministeria, &

Quo erroribus et schismatibus in Ecclesia obortis occurrendum sit.

Quid magistratus ad tranquillitatem Ecclesiarum conseruare possit.

*Vnde religio-
nis certitudo,
& pax Eccle-
siarum petēda*

una hac, quā descripsimus, ratione adhibita, omnis fidei certitudo, religionis soliditas, pax & tranquillitas Ecclesiarū, dissidiorum omnium, & falsæ doctrinæ, atque perturbantis disciplinam concitationis repressio, quærenda & impetranda est. Ad quæ, uni summam in religionem & Ecclesiam potestatem tribuere, adeo nihil confert, ut ex eo ueluti fonte extrema, ut uidemus, & doctrinæ & disciplinæ pernicietas accersita sit, quando supremum in omnem doctrinam & actionem iudicium, uni Rom. Pontifici tributum est & assignatum. Hæc omnia qui recte consyderet, dubitare non poterit, eam nos Latom, tranquillandę Ecclesiæ & certificandę religioni causam adferre, quæ utramq; & religionem, & Ecclesiam indubitanter euerit: & contra, quæ uera causa est, & religionis, & fidei firmandæ, & cōsensionis Ecclesiasticæ retinendę, eam uos falso criminari, esse causam hæresium & schismatum, perturbationisq; uniuersi status Ecclesiastici.

*Verā religio
semper hereseos
et schismatis
crimine
accusatur.*

Sed uehementer opus est hac de re uere iudicaturis, ut totam mentem in uerbum Domini, & in eas quas adduxi, similescq; scripturas, adeoque in totam & initio constitutę, & subinde restitutę religionis historiam, quæ in diuinis literis tradita est, desinant: ne uel paucitate & humilitate eorum qui ueritatem agnoscut, uel multitudinis excellentia eorum qui ipsam oppugnant, perturbentur. Omnibus enim sæculis multi uocati, & pauci electi fuerunt. Iam uero paucos a multis dissentire, atque in his rebus, quæ multis sæculis prope nemine contradicente obtinuerunt, schismatis omnino & prauæ factionis speciem habet. Ita enim fert sensus naturæ humanæ, ut quod pluribus placet, atque ab omnibus usurpatur, hoc minime repudians debeat a paucis & improbari. Vnde in omnium ferme gentium legibus, quę sunt de religione, cauetur, ne quis aut acceptas a Patribus ceremonias mutet, aut nouas & peregrinas inducat.

*Falsa religio
pluribus semper
& diuinius
probata est.*

Iam autem uis peccati originalis, tam potenter in hominibus grassatur, & Princeps huius mundi Satanas, tam multorum excruciat mentes, ut semper admodum pauci ueram religionem amplectantur, ac retineant. Inde fit, ut falsæ religiones, & pluribus hominibus probentur, & diuturniore tempore obtineant, tam priuatim quam publice. Initio humani generis maior nati, falsarum religio

religionem amplexus est, & uerā parricidio fratris persequabatur. Abraham tū ab omni gente sua diuelli, & patriam oportuit uerē religionis caussa deferere. Iuda cū Beniamin separati religione sunt a religio tribubus, & apud hos tamen etiā uitiosa & deprauata religio diutius, q̄ sincera floruit. His autem temporibus, quibus falsa religio sic apud Iudæos regnabat, quid aliud, q̄ Hæretici ac schismati iudicari potuerunt, illi qui sectabantur religionem sinceram?

Hoc certe iudicium omnes prophetæ, Christus ipse, & Apostoli subierunt, condemnati schismatis & hæreseos, idque a summis Sacerdotibus, falsis Prophetis, Scribis, Regibus, Principibus, Senioribus, & ab uniuerso populo, hoc est ab utroque magistratu, Ciuili & Ecclesiastico, tum etiā a sapientibus omnibus Theologis, Iureconsultis, & ab ipsa plebe, denique ab omnibus, qui non erant in Christo renati, iuxta illud: Ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. De hoc uero schismate, deque tali separatione a reliquo mundo, Apostolus magnopere gloriatur, uocans se ἀποστολῆν ἰδοὺ id est, separatum ad Euangelion, idque ab utero matris. Hoc autem schisma, quoniam infinitos labores, & grumnas, quoniam ipsam crucem non ignominie tantum, sed & necessitatis perdendi animam in hac uita coniunctam habet, multis horrorem quendam & metum incutit. Hinc adeo fit, ut complures, qui persuadere sibi non possunt, & in animo compræhendere, se tum demum uere dignitates, opes & uiram seruare, quando pro gloria nominis Christi iacturam horum omnium faciunt, non consistant, neque perdurent in hoc pio schismate, cum Prophetis, cum Christo & Apostolis, fit ut plerique ne accedere quidem, aut ex longinquo gustū aliquem schismatis adeo sancti percipere ausint: sed malint esse & haberi Catholici, hoc est, matris per uiam latam, & ample patentem portam sese dare cum multitudine præcipites in exitium, quam per uiam strictam, & portam angustam eniti cum paucis ad uitam ueram & beatam.

Hæc uolui tibi Latome, item Pighio & alphonso & Colonienfis bus deputatis respondere ad argumēta uestra, quæ scilicet a falso iactata ueterum autoritate; ab exemplo prisca populi, perperam intellecto, a promissionibus & sanctionibus S. ministerij: Denique a ne

Dd ij cessitas

Ordinariū sacerdotiū cū Potestate publicā ueram religionem ferē semper pro falsa condemnat.
Ioan. 15.
Rom. 1.
Gal. 1.

cessitate certitudinis in fide, & tranquillitatis Ecclesiasticæ, summis & deducitis ad uestras probationes. Quod uidelicet ad cōmunionem Ecclesię sit necessarium, agnoscere & reuereri summum Pontificem, ut uicarium Christi, cui summa sit tradita & commissa potestas in religione, & in Ecclesiam uniuersam, a cuius iudicio si quis diligeret, nec sententię eius in omnibus obtemperet, a Christo quoque alienus existat.

CONFVTATIO SENTENTIÆ aduersariorum, De cōmunionem cum uul gari ordine Sacerdotum.

Cum sacerdotibus uulgo nō cōmunicādum

Dist. 31. de cō-
habit. Cler. et
regul. cap. ult.

Notanda
Cypri. sen

QUOD ad reliquam cōmunionem attinet, quam præstat re nos uultis Episcopis uestris & sacrificis, in Ecclesiasticis ministerijs, sententiā uestrā conamini probare una hac ratione: Ob uitia scilicet personarum non debere fastidiri, uel uitari sacra Christi ministeria. In quo rursus duo manifeste falsa summis. Nam constat uestros in plerisque functionibus suis Ecclesiasticis, non Christi, sed ANTICHRISTI ministeria exhibere, quod paulo post demonstrabo, cum de eo tibi respondebo, in quibus rebus cōmunicandum sit Christianis inter se. Deinde, quoniam Deus præcepit, ut sancti sint & p̄i sacerdotes, & ueritatem aliquid habere commercij cura palam impure uiuentibus, & impie docentibus, profecto populus, qui malos & uitiosos mutare potest sanctis & pijs, nisi officium hic suum faciat, implicat se & inuoluit ipsorum impietati. Quod & Pontifices posteriores agnoscetes, ueruerunt ne quis ullo manifesti fornicatoris aut simoniaci ministerio utatur in sacris.

Sed ut antiquiorem, ita etiam magis catholicam sententiā auctori D. Cypriani, imo Ecclesię Christi totius describam per Cyprianum, nomine Concilij, ad Felicem presbyterum, & plebem constantem ad legionē, & Asturicę. item ad Aclium Diaconum & plebem Emerite commorantem.

Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis a contagione esse desit, & possit, cum Sacerdote peccatore cōmunicans, & ad iniustitiam arque

atque illicitum præpositi sui Episcopatum consensum suum com-
 modans, cum per Oseam prophetam comminetur & dicat censura
 diuina: Sacrificia eorum, tanquam panis luctus, omnes qui man-
 ducant ea, cõtaminabuntur: Docens scilicet & ostendens omnes o-
 mino ad peccatũ constringi, qui fuerint profani & iniusti Sacerdo-
 tis sacrificio contaminati. Et paulo post. Propter quod plebs obles-
 quens præceptis Dominicis, & Deum metuens, a peccatore præposi-
 to separare se debet, nec se ad sacrilegi. Sacerdotis sacrificia miscere,
 cum ipsa maxime habeat potestatem uel eligendi dignos Sacerdo-
 tes, uel indignos recusandi. Quod et ipsum uidemus de diuina autho-
 ritate descendere, ut Sacerdos plebe præsentē, sub omnium oculis de-
 ligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio com-
 probetur. Hæc ille, quæ & clarissime hac ipsa Epistola demonstrat,
 per scripturas, & exempla cum ueteris, tum noui testamenti.

Pighius, ut et huius te admoneam piẽ lector, cauillatur de uerbo
 assentiendi, quo plærque Canones utuntur, qui uetant Sacerdotem
 haberi, cuius ordinationi plebs non assenserit, & contendit ex eo, ple-
 bi non eligendi Sacerdotes, sed tantum electionibus eorum assenti-
 endi ius esse posse. Tu uero hic uides D. Cypriani Concilium, Eccle-
 siæ sententiam ita efferre, ut diserte scribat. Cum ipsa, plebs scilicet,
 maxime habeat potestatem uel eligendi dignos Sacerdotes, uel in-
 dignos recusandi. Ergo piẽ plebs est etiam eligere suos Sacerdotes,
 idpiure diuino, quod ueteri populo per Mosen, & nouo per Apo-
 stolos traditum est.

Sed ad rem: Communio Christi, nõ potest exhiberi, nisi ijs, quos
 licet habere pro Christianis, hoc est, qui Christo uere credunt & obe-
 diunt. Episcopis igitur uestris, qui tanquam fideles Ecclesiæ ministri,
 faciunt ea quæ Dominus in Ecclesiastica administratione fieri præce-
 pit, qui nullo in crimine notorio hærent, tali inquam crimine, pro-
 pter quod a communione regni cœlestis excludantur, teste scriptu-
 ra, libenter communicare uolumus in omnibus, quæ ad Christi glo-
 riam pertinent.

Sed qui uocem alienam, non ueri pastoris in doctrina, & myste-
 rium Antichristi, non Christi adferunt in ceremonijs, item qui omne

Dd iij mini

tẽtia, de
 authorit.
 te plebis
 Christi,
 in sacer-
 dotib. di-
 gnis eligẽ
 dis & in
 dignis re-
 ijcicdis.

Quatenus cõ-
 municare con-
 ueniat cũ uul-
 gari sacerdo-
 tio.

ministerium suum palā flagitiosa & conscelerata uita contaminant horum communionem nisi fugiamus, Christi nos communionē ipsi excludimus, manifestum eius præceptum præuaricantes.

Pag. 22.

Hic autem occurris, Et quis te iudicem, inquis, constituit Pontificis, & fratrum tuorum? Quam uero non est Theologica hæc, in nomine Canonica quidem Latome, interrogatio? Non nos, sed Deus uerbo suo iudicat omnes, hoc nos sequimur, & eo, adiuti spiritu Christi, diiudicante discernimus inter uocem Christi & alienorum, inter bonas & putres arbores, inter uitam & spinam. Quid? an non uis didicere nos, inter eos, qui nobis uerum, & qui falsum Euāgelion adferunt, inter ueros & falsos Prophetas? Visne id quod de monendis atque ideo iudicandis etiam fratribus Dominus præcepit Matt. 18. nihil ad nos pertinere, cui tamen iudicio Canonistæ, subiiciunt etiam Pontifices & cunctos homines, ut dictum est.

Zizania tamen, de quibus mentionem facis, nolumus ita euellere, ut triticum offendamus: uerum ea tantum zizania, quæ commoda tritici euelli possunt, et nisi euellantur, triticum præfocent, auferenda sunt nobis: & in hoc diligentes debent esse Christiani omnes: alios qui malæ fidei sunt agricolæ, & peccant contra præceptum Domini: Tollite malum a uobis, quod scilicet manifestum est.

Ex his iam & illud perspicuū est, uos iniuriam nobis facere, cum criminamini nos communionem Christi scindere, aut eam non exhibere, cui debetur. Hæc sint uobis responsa de eo, quibus communicandum sit communionem Christi. Nunc respondebo, quibus in rebus communicandum esse contenditis.

CONFVTATIO ADVERSARIORUM, ostendens quibus in rebus communicandum sit cum uulgari sacerdotio.

HAEC uestra, ut ante dictum, sententia est, Christianos necessarios communicare debere cum omnibus, quos Papa inter Catholicos numerat, in omnibus ijs & dogmatis & ritibus, quos ille cum suis approbat. Nos uero contra astringimus hanc communionem ad ea

ad ea dogmata, & eos ritus, quos instituit & præcepit Christus uel discretis præceptis, uel indubitatis traditionibus per Apostolos, & sacra scriptura certo conclusis. In alijs enim dogmatibus & ritibus existimamus non esse necessarium, Christianos omnes inter se communicare, ut quæ non sint Catholica, hoc est, non semper & ubique & ab omnibus in Ecclesia recepta fuerunt, adeoque nec ad religionem per se pertinent. Quæ autem liberæ obseruationis res sint, dixi supra in explicatione loci huius de communione Ecclesiæ.

Pag. 133.

Rationem uero pro uestra sententiâ nullâ uos aliam adfertis, quàm hanc, Regi Ecclesiam a Spiritu S. omnis ueritatis, nullius autem erroris magistro: quicquid Ecclesia dogmatum uel rituum acceperit, eos oportere a Christianis omnibus haberi sacrosanctos, et eis reuerenter communicare debere omnes, quicunque Ecclesiæ cõmunionem colere statutum habent. Sed hoc argumentum antea solutum est, cum explicaretur, & quæ uere Ecclesia Christi sit, & quæ huic Ecclesiæ iure attribuantur: tum quatenus doceat Ecclesiam Spiritus S. & regat.

Ratio pugnantium pro ueritate hominum.

Pag. 135. 147. 190. 198.

Summis autem tria plane falsa in hoc uestro paralogismo, ut facile patet si resoluatur. Sic enim habet resolutus. Quemcunque cõtertum ac multitudinem hominum docet regitque Spiritus S. is nulla in re potest errare; & quicquid uel doctrinæ uel rituum eiusmodi cõtertus recipit, hoc omne tanquam a Spiritu S. profectum, Christianis omnibus recipiendum & obseruandum est: Ecclesiâ uestram docet regitque Spiritus S. Ergo quamcunque doctrinam, quamcunque ceremoniam hæc uestra Ecclesia quouis modo susceperit, eã oportet ab omnibus Christianis recipi pariter & obseruari.

Resolutio paralogismi.

Talis est uester paralogismus, cuius & Maior, & Minor propositio sunt aperte falsæ. Maior, quia constat, & eos qui docentur & reguntur a Spiritu sancto, quamdiu hanc carneam molem circũferunt sæpe labi & errare. Id quod ostendimus supra in explicatione loci, de Authoritate Ecclesiæ: & in solutione argumenti uestri tertij. Quare etiam si minorem uobis concederemus, doceri scilicet ac regi uestram Ecclesiam a Spiritu S. tamen non cõsequeretur, propterea omne id amplectendum Christianis esse, quod Ecclesia uestra quouis modo in doctrinam, uel ritus publice admiserit, nam fieri potest ut humas

Pag. 136. 137.

no errore.

fol. ns.

*Quanta mala
Latomus in su
i confiteatur.*

no errore, quædam admittat, quæ Spiritus ille almus non suggererit, sicut D. Augustinus queritur Ecclesiam suo tempore, multis & innumeris cõstitutionibus refertam fuisse.

Minoris falsitas, ex tua ipsius, Latome, definitione & confessione euincitur. Definisti enim Ecclesiam esse, quæ uacat uerbo Dei, hoc est, ita uerbo Dei dedita sit, ut illud sequatur in omnibus. Ecclesiam autem uestram, ut uos Ecclesiæ nomine abuti soletis, tribuentes illud præcipue uestris Episcopis, Prælatiis, & reliquo ordini sacerdotum, ipse fateris non uacare uerbo Dei, quia fateris apud hos profanam esse disciplinam, mores corruptos, uitam procerum & ministrorum ordinis Ecclesiastici luxu, auaritia, ambitione inquinatam esse, doctrinam, partim negligi, partim sordide & impure tractari: ex quo factum sit, ut concionatores indocti, absurdi, inepti habeantur in Ecclesiis: negligi curam animarum, & parochias deserri, certari de oculis beneficijs: & calumniosarum litium, turpiumque nundinacionum in quærendis sacerdotijs finem nullum fieri. Sed qui talia carnis opera faciunt, ut nullam partem in regno Dei, sic nec Spiritum Christi habent. Non docetur ergo neque regitur a Spiritu sancto uestra Ecclesia, hoc est, coetus uestrorum Prælatorum, qui nouas illas, & peregrinas inuexerunt doctrinas atque ceremonias.

fol. 193. 194.

Quæ iam de ipsis muneribus atque personis confingitis, tanquam his doctrina Spiritus S. semper adesse debeat, utcumq; uiuant homines, qui munera & personas gerunt: hæc confutata sunt supra in solutione argumenti uestri tertij. Et ut Ecclesiam accipiatis pro uicinctu coetu eorum qui uestram religionis administratione adhuc sequuntur, inter quos indubie plurimi uere Christi sunt, & Spiritum Christi habent, ostensum & illud supra est, Ecclesiæ Christi, ut Ecclesiæ, attribui posse, nisi quod sit consentaneum uerbo Dei in scripturis aduersantur pleracq; omnia. Nequaquam ergo obrudere ea nobis ecclesiæ Christi nomine, eorumq; cõmunionem poscere a nobis potestis. Hoc autem quo magis perspicuum fiat, percurramus aliquot & præcipua dogmata & instituta Ecclesiæ uestræ, quibus nos communicare debere contenditis. Ea sunt maxime ista.

De summa

De summa illa potestate Pontificis Romani, de Inuocatione Di-
uorum, de Missis priuatis, & pro defunctis, de Pœnitentia, & cōfessi-
one, de Cœlibatu Sacerdotum, de Dispensatione dimidiati Sacramē-
ti, de Excludendis Laicis ab omnibus Ecclesiasticis electionibus, &
iudicijs: de usu unctionum, & aliorum signorum: de Ceremonijs ce-
teris, legendi, psallendi, precandi in tēplis: de Ieiunijs: de Monachatu.
Iam uero, ut dogmata uestra, de Potestate uidelicet Ro. Episcopi: de
Cœlibatu: de Inuocatione Sanctorum pugnent cum sacra scriptura
cumq; obseruatione ueteris Ecclesiæ, supra demonstratum est.

De Missis priuatis idem omnibus constat, qui quidem institutio-
nem Domini considerant, qua Cœnam suam ipse nobis commenda-
uit: constat etiam ijs, qui ex scriptis S. Patrū traditionem Ecclesiæ de
usu huius ceremoniæ rite cognouerint. Vt enim Dominus ipse hoc
sacrum instituit, & celebrandum præcepit: ita Sancti Patres illud in
ueteri Ecclesia obseruarunt, adhuc scilicet modum. Sacram Domini
cœnam, nunq̄ nisi cum haberetur sanctorum cœtus, & in uno cœtu,
nunq̄ nisi unam cœnam simul celebrabant: nec id unq̄ aliter, quam
explicando mysterium Christi: sed & sacramenta præsentibus paris-
ter dispensabant: deinde lectiones, & preces lingua populari habebant.
Et si sacram Domini cœnam peragebant tempore funebri, hoc
non ideo fecerunt ut ignem purgatorij mitigarent, aut animas inde
eriperent, (nam de tota hac re tum Ecclesia nihil nouit,) sed ut ex
celebrata memoria mortis & resurrectionis, ut ex ipsa corporis &
sanguinis Domini communicatione, quam in sacramentis percipies
bant, sese consolarentur & erigerent in luctu, & ad pleniorē nouæ
uitę meditationem excitarent.

Huic ritui ueterum, & Apostolicarū Ecclesiarum, quid uestrę
priuatię Missę habent simile? imo quid non ex diametro pugnant?
Mysterium enim Christi Missifices uestri tacent. Sacramenta solum
ostendunt, non etiam dispensant, ut Dominus præcepit, sacra omnia
sermone ignoto hominibus recitant. Et quod omnium est, terris
num, fidem miseri populi a Christo Domino, in suum illud opus
perniciossime deducunt impij quæstus causa.

Et ut magis intelligant omnes, quam non modo sint noua, sed
Ee quam

Dogmata
ritus in quibus
cum uulgari
sacerdotio cō
municare non
licet.

De Missis pri
uatis.

De Cœna Do
mini adhibita
in funeribus.

Peruersit
Missarum.

*Lib. de abusi
bus Missæ pro
mittit.*

*Homilia 18.
in 2. ad Co-
rinthios.*

*Nos similiter
omnes.*

*Nunc non sic,
uerum omni-
bus unū cor-
pus proponi-
tur & pocu-
lum unum.*

*Populus una
offert.*

*Omnes unam
orationem.*

*Omnes simili-
ter salutamus.*

*Omnis popu-
lus Euchari-
stiā celebrat.*

*Populus lo-
quitur cum sa-
cerdote.*

quam pugnent etiam cum obseruatione Sanctorum Patrum Ter-
omnia, quæ in uestris Missis, & in reliquis etiam ritibus Ecclesiarum
ueststrarum admittitis, peculiari libro, si deus uolet, breui demonstra-
bo. Nunc ut uel unum testimonium tibi proponam, unde clare uide-
dere possis, quæ sit uere Catholica huius Sacramenti celebratio, au-
di quid D. Chryostomus, qui tamen non est ex uetustissimis, de huius-
modi Sacramenti celebratione scripserit. Est autem, inquit, ubi nihil aliud
fert sacerdos a subdito, ut quando fruendum est reuerendis mysteriis.
Similiter enim omnes ut illa percipiamus digni habentur. Non
sicut in ueteri lege partem quidem sacerdos comedebat, partem autem
populus; & non licebat populo participem esse eorum, quorum
particeps erat sacerdos. Sed nunc non sic: uerum omnibus unum cor-
pus proponitur, & poculum unum. Quin & in precibus uideri quis
populum multum simul offerre, cum pro energumenis, tum pro
pœnitentibus. Communes enim preces, & a sacerdote, & ab illis
fiunt, & omnes unam dicunt orationem, orationem misericordiam
plenam. Iterum, ubi excluderimus a sacerdotalibus ambitibus eos,
qui non possunt esse participes sanctæ mensæ, alia facienda est ora-
tio, & omnes similiter super terram iacemus, & omnes similiter salu-
tamus, in iisdem iterum reuerendis mysteriis bene precatur sacerdos
populo, & bene precatur populus sacerdoti: Nam cum spiritu tuo,
nihil aliud est, quam hoc: Ea quæ sunt Eucharistiæ, communia sunt
omnia. Neque enim ille solus gratias agit: sed etiam omnis populus.
prius enim accepta illorum uoce, deinde congregatis illis, ut digne
& iuste hoc fiat, incipit Eucharistiam. Et quid miraris, si cum sacerdote
te populus loquitur: ubi sane & cum illis Cherubim & supernis po-
testatibus communiter sanctos illos hymnos personant.

Cum hac iam ratione & forma sacram Domini cœnam celebran-
di uere Catholica, cui ipse uelim conferas monstra Missarum uestra-
rum. Quæ cum adeo palam repugnent instituto Christi, & omni
obseruationi ueteris & ueræ Ecclesiæ Christi, uides ipse, quam non li-
ceat homini Christiano, adiungere se socium præuaricatoribus illis.
Nihil plus cum uerbo Dei congruit, & illa pœnitentiæ uestre ratio.
Satis

Satis enim esse putatis, ut delicta quisque sua sacerdoti fideliter exponat. Interim de uera poenitentia per fidem in Christum excitata, de qua certa uitae emendatione, bone deus, quam nihil populus docetur.

Nulla quoque uerae poenitentiae exploratio praecedit absolutionem, ut oportet, sed ita populus informatur, ut in externum illud opus, confessionem uidelicet & absolutionem, & hypocriticam illam, quam uocant, satisfactionem, oculos & animum habeat intentum, & ab his tantum dependeat, quasi res bene gesta, & certa cum deo facta iam sit pacificatio, quae quidem omnia palam sunt contra scripturam, & Ecclesiae traditionem de poenitentia, quae in S. Patrum libris commemorantur. Nos autem ne priuatam quidem renunciamus confessionem, sed ut uitam peccatorum agnitionem & poenitentiam, quae ex fide in Christum nascitur, solidamque uitae emendationem adferat requirimus, eamque uerbo Dei excitare in animis hominum studemus: non autem exigimus anxiam illam singulorum delictorum enumerationem. quia enim Deus non poscit, nec nos etiam extorquimus eam, satis esse putantes, ut ea quisque recitet in quibus maiori uel informatione, uel medicina, uel consolatione sibi opus esse uideat, Absolutionem diligenter commendamus, uerum ita, ut probe intelligatur, & fide Christi suscipiatur. In hoc igitur doctrinae capite cum uera Christi Ecclesia communicamus: uos autem minime omnium.

Quod autem communicare uobiscum non liceat in dogmate de purgatorio, sic demonstratur. Nephas est, in Ecclesia Christi, aliquid tam certum amplecti, quod certum non est: fide enim non dubia, sed certa Deo seruiendum est. Quod autem sit purgatorium plane dubia est opinatio. Constare igitur non potest, quare, esse aliquod purgatorium, audi testem certum D. Augustinum, qui & ipse inter posterioris aetatis S. Patres numeratur.

Tale aliquid etiam post hanc uitam fieri incredibile non est, & utrum ita sit, quaeri potest, & aut inueniri, aut latere: nonnullos fideles per ignem quandam Purgatorium, quanto magis minus uel bona percuntia dilexerunt, tanto tardius citiusque saluari. Hec ille. At quod

Et si tempore

De Purgatorio.

In Enchiridio
Cap. 69. &
in quaest. 1.
ad Dulcitium.

tempore Augustini dubium fuit, modo certum esse non potest. Non pertinet igitur ad communionem fidei ac religionis nostræ, quæ certo Dei uerbo & traditione nititur, uel credere Purgatorium esse, uel illas amplecti ceremonias, quibus fingunt animas e Purgatorio liberari.

Quemadmodum autem & illud, quod ab omnibus electionibus, & iudicijs Ecclesiasticis piam plebem excluditis, aperte sit contra scripturas & Apostolicas traditiones, demonstratum est supra in loco de potestate Ecclesiæ. pag. 157. & duabus sequentibus. Vnde quidem unktionum & aliorum aliquot signorum peruetus est, huiusmodi tamen obseruationis ad salutem necessaria, quod uel Scholæ hodie fatentur. Iam cum necessaria hæc ad salutem obseruatio non sit, & omnium ceremoniarum hic usus esse debeat, ut pietati seruiant, non officiant: cumque manifestum sit abusum horum signorum conualuisse, ut plerique ex uulgo illis confidant, tanquam rebus que uitas ad salutem nostram habeant, certe quod pius Rex Ezechias de serpente æneo, signo dato diuinitus fecit, idem facere possunt ei debent Ecclesiæ de his quoque signis, præsertim cum ad abolendam falsam fiduciam & opinionem conferre aliquid ea res potest.

Reiectio laicorum ab electionibus & iudicijs ecclesiasticis contra præcepta Dei & traditiones.

De uarijs signis.
1. Cori. 14.

Quantum ad cæteras pertinet ceremonias, in legendo præfallendo precando in templis, longe certissimum est, uos nihil ueterum hæc Ecclesiæ institutorum retinere, siue spectetis materiam, siue modum hæc rerum, siue usum linguæ, siue grauitatem & religionem agendæ. S. enim Patres hæc omnia populo Christi exhibebant ex diuinis licet ris, & summa religione, non ob pecuniam, & exhibebant lingua populari, & eo modo, ut ad pietatis incitamentum prodesse. His autem omnia uos contraria facitis, plurima aliena & dissentanea a scripturis admiscetis, tantum enim Psalmorum, Læctionum, Preæcum accumulatis, ut ne religiosissimis quidem hominibus possibile sit, ea omnia cum attentione recitare, uel audire: linguam præterea in his contra disertum præceptum Domini alienam usurpatis. Denique impiam nundinationem in his, pro religiosa fidei ædificatione exhibitis. Perspicuum igitur est in his tam peruersis religionis exercitijs, communicare cum uestris sacrificiis non licere nobis,

A qua

Acque aliena sunt a Priscæ Ecclesiæ instituto uestra falso iactata ieiunia. Veteres enim Episcopi pijs exhortationibus homines ad eam prouocabant, non etiam præcipiebant proposita pœna peccati mortalis. ieiunabant usq; ad uesperâ, quo tempore sacrum peragebant, ut audire uerbo Domini, factisq; precibus, item elemosynis datis & Sacramentis perceptis cibum sumerent, eumq; tenuem & minime delicatum, nec enim aliud quam deliciarũ discrimen faciebant. Cuiusmodi uero nunc sunt uestra ieiunia, & quomodo seruantur notius est, quam ut describi debeat.

De uero monachatu dictum est in loco ubi tractatur de ordine Ecclesiæ: Talem autem ubi uos præstatis? Ut eos agnoscamus esse monachos, qui nihil aliud quam nomen ueræ monasticæ retinuerunt in cæteris omnibus cum professione ipsa pugnantibus, Christus ipse prohibuit, qui ex fructibus iussit nos de hominibus iudicare, & carere ab hypocritis. Sed quæ in his ritibus omnibus Ecclesiæ ueræ obseruatio fuerit, & quæ cum hac pugnet obseruatio uestra, paulo breui, sicut ante dixi, copiosius ostendam.

Tu quidem scribis, illa quæ commemorauimus, in quibus communionem Christi consistere contenditis, uestra noua dogmata & ritus, Monachatum uidelicet, item Primatum Põtificis, Diuorum in uocationem, Cœlibatum Sacerdotum, sine calice communionem, missam pro defunctis, & id genus alia fuisse in Ecclesia supra mille annos introducta a Sanctis Patribus, & nunc tãto tempore confirmata, & in hanc usq; diem immota permanisse. Addis. Vos ne ea ferre grauamini, q̄ non dico tulere tot Procures, tot Heroës, tot lumina auctoritatis, sed introduxere in Ecclesiam, & cœlesti sapientia, diuina auctoritate ad salutem multorum constituere? At qui uiri & doctri-
na excellentes, sapientia clarî, pietate conspicui, sanctitate uerendi, quorum nonnulli non dubitauerunt pro Euangelij ueritate, & pro Christi nomine, sanguinem suum profundere. Horum ne pietatem uos, horum doctrinam, horum auctoritatem contemnere audetis? Hæc sunt uerba tua.

Sed nos iam demonstrauius, nihil horum, uel dogmatum, uel ceremoniarũ, quæ reieciuius aut emendauimus fuisse in Ecclesia an-

te mille annos, aut ab ullis fuisse introducta sanctis Patribus Ecclesie proceribus, & luminibus: negamus ea quicquam ad salutem facere. Nō igitur nos, sed uos horum luminum, & heroum pietatem, doctrinam, auctoritatem contemnitis, summaque ignominia afficitis, qui eos auctores facere audetis talium, & tam absurdorum dogmatum & rituum. In medio sunt scripta illorum; in manifesto sunt, quae uos agitis: illa inter se conferantur, & iudicetur quod rectū est. Quamquam ex his per paucis locis, quae ex scriptis S. Patrum adduxi, quibus abunde uidet, eiusmodi uestras glorias nihil aliud esse, quam inanes uoces, ac nihil prorsus habere a rebus ipsis solidi.

Sed nec quicquam uos releuat paralogismus ille uester a nō causa, tanquam causa connexus, cui perpetuo insistitis, hic scilicet. Si ram multa Ecclesia admisit uitiosa, quae cum uerbo Dei, atque traditionibus Apostolicis pugnant, consequitur illa destituta fuisse a sponso, & promissiones sponsi irritas esse: Id autem fieri non potuit: ergo nostra nō sunt tam deprauata, & uitiosa quam contenditis. At enim paulo ante diximus non semper esse Ecclesiam Christi, quae se hoc nomine iactat.

Nec enim sequitur, Errauerunt Pastores populi, & caeci duces ecclesiae cum populum in multos errores induxerunt, ideo Ecclesia Christi sic est in errores prolapsa, ut destituta dici possit a suo sponso, & inanes haberi debeant promissiones, quibus illi spiritum suum pollicetur est Dominus.

Ecclesia Christi sunt, qui uere credunt Domino: & promissiones Ecclesiae factae non pertinent ad eos, qui falso Ecclesiae nomine se se iactant, sed qui reuera sunt uiua membra Christi: Erat enim Ecclesia Dei uera in Israel, & eandem accepit nobiscum promissionem, Deum habitaturum inter eos, & gubernaturum eos ut populum suum: rati men decem tribus Israel, ab eo tempore, quo primum a domo David defecerunt in idololatriam perseuerarunt, & perierunt tandem funditus. Ideo tamen non fuerunt irritae promissiones factae Israeli, sed impletae sunt in septem illis millibus uirorum, qui genua sua non ilexerant coram Baal, impleta sunt in multis alijs, quos Deus quo libet tempore in fide uerbi sui reliquos sibi fecit, homines aliquando obsecuros, & alijs ignotos. Ad hunc modum & in Iuda plerumque pariter liquit

Ecclesia Israel
lis habet eas=
dem promissi=
ones.

Leuit. 26.

1. Regum

liquæ supererant, quæ adhærebant Dño, cū interim reliqua uniuersa periret in sua impietate. Nec enim, ut Paulus inquit, omnes qui sunt ex Israel, hi Israel sunt: neq; quia sunt semen Abrahæ, omnes filij sunt. Rom. 9.

Exclamas deinde Latome. Quid inquires, tantis temporibus errauerit Ecclesia: uerum Euangelion Christi, uerum cultum ignorauerit, & sponsa Christi hæserit tam diu in adulterij complexibus: ubi est ergo sponsi fides? ubi indiuidua cõiunctio? Sponsa mea, inquit, cõluba mea, &c. Sed quid respõdet Deus Israeli per Osee? Expostulate Osee 2.

cum matre uestra, contendite: quoniam ipsa non est uxor mea, neq; ego sum maritus eius, auferat fornicationes suas a facie sua & adulteria sua ab uberibus suis. Admodum sane est mirandum, uos doctos, & attentos homines, adeo contra omnem, non modo scripturam, sed ipsam etiam rationem, & sensum communem ratiocinari. Scribis enim: sponsa Christi hæserit tam diu in adulterij amplexibus: Vbi est ergo sponsi fides? Quin sic dicis, ubi est ergo sponsæ fides, quæ in adulterij complexus, & oscula furiose ruit? Non est Latome sponsus mendax, non est falsa Christi promissio: Deus semper uerax est, omnis autem homo mendax. Ea quæ in sponsam erat assumpta, fidem sefellit, promissiones Christi abiecit, & quoniam adultera ipsa ad reuocantem sponsum, reuertari a sponsa suo meruit, imo Ecclesia & sponsa Deus conqueritur per totum tertium cap. Iere. quæ item 2. Osee, & Ezech. decimosexto, atque in similibus locis.

Neque uero quia multi fidem abijciunt, & fidem Christo datam perduunt, idcirco reiecit Deus populum suum, quæ ipse sibi elegit, sed seruat hunc sibi, & ex toto grege quos uult separat. Miseretur enim cuius uult, indurat quem uult, Regnumq; suum a gente, quæ fructum eius non reddit, transfert ad gentem, quæ fructum eius reddere studet. Vocat non populum, populum suum, & nõ dilectam, dilectam suam.

Nobis in angulo occidentis cõmorantibus, quid amplius promissit Christus, aut maius, quam reliquis populis ad orientem & Meridie? Vbi iam pridem sunt florentissimæ illæ Ecclesiæ, Syriæ, Palestinae, Aegypti, Asiae, Aphricæ? Si uastare illas Antichristus, &c.

Ec iij funditus

funditus euertere potuit Mahumetica pestis: quod priuilegium tui meritum officiumque nostrum fingere possumus & opponere, quominus & nos in similem calamitatem incideremus, qui tam diu uerbum Domini reiecimus, qui tam multa commisimus non ignoranter, quæ cum uerbo Dei, cumque Apostolica traditione pugnant ex diametro? At nos, inquires, nomen Christianum, Euangelium, Sacramenta retinuimus, quæ per Orientem & Africam impura, & impia doctrina Mahometi commutatæ sunt. Deus autem Latome nec nominibus, nec externa doctrina, aut Sacramentis, sed fide & pietate populum suum æstimat. Quod ut magis intelligas, *Lege* quod Dominus contestatus est. *Esaie 1. & Iohan. 9.*

Subijcis hoc loco. Audi quid dicam Bucere: nihil enim dissonat lo, si in tanta caligine, quantam uos dicitis, orbis Christianus temporum interuallo oppressus iacuit, si non Christi, sed Antichristi regnum apud eos, qui nomen Christo dederunt, tanto tempore uoluit, estque necesse omnino hæc nunc uertere omnia, quæ supra mille annos in usu fuerunt, nouamque doctrinam recipi, alienam ab ea, quam sancti Patres, quam Ecclesie authoritas tradidit, non patiar me falli diutius, nec uano Euangelij nomine decipi, sed ficta falsaque omnia, quæ de religione prodita sunt, nomenque Ecclesie commentitium uanum absurdum atque inane purabo.

Non orbis Christianus Latome, sed homines falso Christianum nomen prætexentes, ipsimet in errores se præcipientes dederunt non sunt oppressi tyrannide Antichristi, sed ultro sese addixerunt. Nec est necesse uertere omnia, quæ supra mille annos in usu fuerunt, aut nouam doctrinam recipi, alienam ab ea, quam Sancti Patres, quam Ecclesie authoritas tradidit. Noua & noxia irreligiosorum hominum inuenta commutanda sunt antiquis, & saluificis Dei dogmatibus Christi, quæ ante mille annos fuit ignoras? illos tibi finis imponere, qui quicquid semel in comunem abusum in Ecclesiis receptum est, ut ad recipienda deteriora semper homines proniores sunt, id statim Ecclesie Dei adscribunt, & insanis hominum figmentis augumentum Ecclesie nomen, & sacrosancam eius authoritatem obtrudunt. *Lege* *primam*

primam scripturas, euolue quæ S. patres de religione scripta reliquerunt, expe in quo sita sit substantia et uis Christianismi, quæ sit uere Ecclesia Christi, quæ huius Ecclesie germana dogmata & ritus: & tū iudica, quid in religione nouum, aut uetus, quid probum sit aut adulterinum.

Qua in re ut melius aliquid statuat, non nihil etiā hoc tibi conferet, si candido, si ueri simpliciter cupido, et ab omni interim offensione uacuo animo legere, & expendere uoles ea quæ hactenus exposui de Ecclesia Christi, & quid illa sit, et quæ uera eius communio. Qui hominum cœtus, uere dici haberiq; Ecclesie Christi possint, quæ uera Ecclesie membra, qui representare Ecclesiam ualeant: Qui cōtra hæretici sint, qui schismatici censi debent: Quæ item sit Ecclesie autoritas, quale iudiciū, in quibus labi possit, in quibus non, quæ autoritas scripturæ, quæ traditiones Ecclesie, & quod illorum pondus, quæ autoritas Episcoporum, & Cōciliorum, quæ dogmata, et ritus Ecclesie Christi attribui possint, quæ potestas Ecclesie, qui ordo. Tum etiam si pia mente considerares, quæ ad uestra respondi argumenta de summa Pontificis Rom. Potestate, de irrefragabili religionis in Ecclesia iudicio, de uis spiritus sancti promissa sacris mysterijs, de uera fidei religionisq; certitudine. Item & de cōmunionem cum uestro sacerdotio, & ceremonijs. Sed quomocunq; tandem hæc abs te suscipiantur, spem tamen habeo non exiguā, multos uera Christi Ecclesia & sincere omnia sectari, quæ ad ueram Ecclesiam pertinent. Videbunt etiam homines pij, dum hæresim & schismata nobis obijcitis, manifestam nobis iniuriam fieri. Sed iam ad ultimū locum transibo, & criminibus, quæ nobis exprobras respondebo, sed paucissimis.

REFUTATIO CRIMINVM

Arrogantiæ, Schismatis & Sacrilegij, quæ Latorum intendit ijs ordinibus Imperij, quos Protestantes uocant.

DE Schismatis crimine, ut à medio sumā exordiū, iam dictum satis, & demonstratum est, illud in nobis nequaquam hære. Tu qui demais Lutherum & nos ab Ecclesia defecisse, cōtemnere nos ueterem, & nouam Ecclesiam condidisse: conari nos, nec audere tamen aperte dicere hanc nostram Ecclesiam esse ueterem, illam uerò, quæ ante annos

Pag. 20

Pag. 20.

Pag. 19.

Vera Eccl.
quid rejiciat,
quid ample-
ctatur.

octingentos a maioribus nostris obseruata fuit, nouam esse. Verum ad definitionem tuam respicias uelim, Latome. Vacare uerbo Dei, ma simile proprium facis, & recte quidem non solum totius Ecclesiae, quae uerbo Dei alitur & uis est: sed etiam singulorum fidelium, qui per uerbum Dei confirmantur in Ecclesia, & tanquam eius alimento sustentantur. De scriptura autem fateris, eam demum esse ueracem, nec posse mentiri, quae spiritu oris Dei dictata est, hanc iudicem esse oportere in omni causa Ecclesiastica, & ad eius ueritatem, ueluti ad certissimam regulam debere omnem de religione doctrinam exigi.

Vera igitur Ecclesia, siue antiqua sit illa, siue noua, consistit & in haec praecipuis, quae prodita sunt, per sacram scripturam: huic consentanea recipit & amplectitur, dissentanea rejicit & aspernatur. Idem & nos facimus, nec potes probrare quicquam a nobis contra fieri. Quomodo igitur audes tot milia, non modo singulorum hominum, sed et Ecclesiarum, quae Christum pariter nobiscum inuocant, insimulare tantum criminis, contemnere nos uidelicet Ecclesiam ueterem, & condidisse nouam. Vna est & indiuidua Ecclesia, sicut recte scribis, Haec ab Apostolis & a patribus fuit propagata, non in malos, uerum in bonos, quibus in hac uita meli semper admixti sunt: in eos, inquam, propagata fuit, ut ipse agnoscis, qui Christo Domino militant, non carni & mundo, hoc est, qui uiuunt & se uiuunt Domino secundum Euangelij praescriptum, & Apostolicam traditionem. Tales enim sunt uera soboles & posteritas Ecclesiae, in qua & nos Christo nomine dedimus, in eaque beneficio Domini persistemus ad finem usque. Iam si nos ab ea defecisse uelis affirmare, ostendas necesse est, nos aut aliquid repudiare, quod traditum sit a Domino, praedicatum ab Apostolis, obseruatum a S. Patribus, ad religionem necessario pertinentibus, aut aliquid usurpare, quod diuinis praecipuis, apostolorum traditionibus & patrum obseruationi repugnet. Huius generis aliquid de nobis profert, & uiceres. Quandiu nihil eiusmodi proferes, ut certe non potes, desine calumniari.

Proposui supra simile de societate bonarum artium, id uelim considerare Latome. Si quis, aut dialectices, aut medicinae, aut legum peritus repudiaret hominum imperitorum somnia, quae solent admisceri, tu ne hunc deduceres a genuina tractatione harum artium defecisse, & nouas artes introducere, sicut a Sophistis iactari solet: Absit hoc a tua eruditione. Ad eundem modum, si quis cum paucis honestas & salutare subiectionis legem restitueret, & labes reipublicae a Tyrannis, uel oligarchis inductas, submo-
uere cona-

uere conaretur, cum discedere diceres à corpore ciuitatis, deserere ciues, aut nouam ciuitatem condere: Sic igitur cum & nos nihil adferamus nouum, nihil alienum ab ijs quæ nobis commendauit Christus, cum id tantum spectemus, ut quæ cõtra mandatum dei sunt inuecta, remoueantur, ut quæ dominus instituit & mandauit, restituantur, multum aberras Latome, si nos, ut Ecclesiæ desertores, aut schismaticos putas oportere recondemnari.

Cognosce prius Latome, quæ sint societatis Christianæ propria, & quæ requirantur necessario ad cõmunionem Christi: cognosce quæ sint libere in Ecclesia obseruationis, & quàm foedæ sint labe in Ecclesiastica administratione, nõ inductæ quidem à S. patribus, ut tu falso persuaderi tibi pateris, uerum inuectæ, partim ab imperitis & superstitiosis hominibus, partim etiam ab impijs & auaris Ecclesiarum Tyrannis: Hæc omnia postquam diligenter inuestigaueris, tum demum ad iudicandum accedas, & uideas, an inter catholicos Christi, & hæreticos mundi numerari debeamus: an potius inter Catholicos mundi, & hæreticos Christi.

Quam enim esset infelix & misera Ecclesiæ conditio, si quæcunque inconsulti & superstitiosi homines, quauis uel temeritate, uel impietate semel in usum Ecclesiarum inuehant, ea statim oporteret a Christianis omnibus obseruari, etiam ut maxime constaret illa uerbo Dei plane repugnare, uel saltem ad incrementum fidei nihil conferre, Deus bone, quam esset seruire, et a libertate Christi sanguine nobis parta alienum, si quicquid in aliqua Ecclesia, qualibet occasione usurpari contingeret, id necesse esset mox & reliquas omnes Ecclesias in usum suum admittere, eadē & Indicæ Ecclesiæ longe alios ritus, quam habeant uestræ, quæ Romanæ & Indicæ Apostolicarum Ecclesiarum, quos apud Ireneum, Tertullianum, Cyprianum, aliosq; legitis, quantum deflexistis: quã in contrariam partem omnia facitis: iam non negabit opinor, ueteres illas fuisse ueras Christi Ecclesias, & uestris multo sanctiores. Itaq; si uariare ceremonijs & ritibus est ab Ecclesiæ cõmunionem recedere, uos certe pridem ab Ecclesiæ, & probatissimæ quidem Ecclesiæ cõmunionem desciuitis, & in schismatis crimen incurristis. In quo crimine utinam non hæreretis propter immutationem & reiectionem earum rerum, quæ necessario pertinent ad religionem Christi.

In uulgari
usu Ecclesiæ
rum alia reli-
gionis pro-
pria, alia ob-
seruationis li-
beræ, alia ui-
tiosa.

Pag. 131. &
5. sequentibus.

Tu causas defectuionis nostræ, tâquam defectisse nos ab Ecclesia cor-
stare, enumeras, impietatem, Tyrannidem, maliciam pontificum, & eo-
rum qui pontificum habentur creaturæ: atq; subijcis, hominum ita esse
se, non Ecclesiæ non ordinis hierarchici uitia. Sed nos, aliud nihil quam
hæc ipsa mala, & uitia fugimus: nihil quod Christi sit, quod Ecclesiæ,
quod ueri ordinis hierarchici, detrectamus, uti supra abunde demonstra-
uimus.

Pag. 23.

Addis nos Tyrannidem uocare ordinem Ecclesiasticum, pontificiam
potestatem: sed neq; hoc nobis satis esse, etiam antichristi regnum appo-
re, quasi Euangelicū sit conuictijs causam agere, & maledicere, si nō prin-
cipi Ecclesiastico, certe Episcopo qui præfider consensus orbis terrarum
tor seculis in Ecclesia, cui honorem deferre si dedignemur, saltem a contra-
melijs linguam continere deberemus.

Pag. 155.
usque ad Pag.
168.

At enim, qui sit ordo Ecclesiæ, & quæ potestas pontificia, supra satis
explicauimus. Nulla enim est in Ecclesia legitima potestas, nullus ordo, ni-
si ad ædificationem fidei in Christum. Si quis igitur ordinem, aut potesta-
tem suam conuertit in pietatis & fidei perniciem, quod alium nō omne huius
conuenerit, quam Tyranni & Antichristi: Sed manifestum est, Pontifi-
cem uestrum una cū suis creaturis, persequi Euangelion Christi ferro et
igni multo crudelius, quam quoduis aliud flagitium, aut scelus. Nō sunt
igitur conuicta, nec cōrumelie in Episcopos, aut in principem Ecclesiasti-
cum, sed est ueritatis contestatio, & iudicij diuini denunciatio, quos
Christi aduersarijs, & hostibus Euangelij tribuimus eos titulos, quos
terre sacræ tribuunt eis. Non est Euangelicum, fateor, conuictijs causam
agere, aut principi Episcopo maledicere. Sed Tyranni sunt, non Episco-
pi Ecclesiarum, qui oppugnant regnum Christi: nec uiriosum cōuictum,
aut maledictum haberi potest, talis obiurgatio Spiritus sancti, qui uocet

An omnes im-
pii à quingen-
tis annis.

Pag. 23.

eos hypocritas, hostes crucis Christi, serpentes, progeniem uiperarum, si
sint omnes qui hoc seculo nostro, aut iam inde à quingentis annis in
rūt in Ecclesia: Et addis duram esse, & improbam hanc uocem, si omnes
intelligamus: sin aliquos, aut certe plures, uidendum nobis esse, si omnes
temere, qui cum ipsi peccatores simus, alios iudicemus. De iudicio dictum
est antea, nos non nostrum, sed Domini iudicium in manifestis malis pro-
ferre & sequi, ita ut Dominus illud præcepit. Si quis igitur aliud Euange-
lion adferat quam nobis tradiderunt Apostoli, hunc anathema, sicut
diuina pronunciauit censura, & habemus & pronunciamus. Ita, si quis
in ip-

An peccator
peccatores iu-
dicare debeat.

Et ij

in his flagitijs & sceleribus palam deprehenduntur, ob quæ Paulus pronunciat tales nullam habere partem in regno Christi: rursus sententiam Spiritus sancti, qui uetat cū his aliquid habere commercij, sequimur, & accitatur, quanquam & ipsi cum peccatis confliscemur. Nec enim ceteris peccatis nostris hoc adijcere debemus, ut iudicium Domini ullis de rebus taceamus, ubi id confitendum & prædicandum uenit: multo minus ut id peruertamus, id facientes bonum quod malum est, aut contra. De Zizanij, & quemadmodum eradicari uel relinquere debeant usq; ad messem, dictum est antea. Impios autem nec omnes, nec aliquos cõtrudicamus qui à quingentis annis uixerunt in Ecclesia, aut hodie in ea uiuunt. Qui enim reuera in Ecclesia, hoc est in communione Euangelij Christi uiuunt, omnes pij sunt, cūq; his & nos Vnum in Domino sumus, nec unquā ab eis ulla in re, qua cõmunicare in domino liceat, recessimus. Qui autem repudiato Euangelio, impura & impia hominum commenta sectantur, hi non sunt pij, quandiu in hac hærent impietate, siue id faciunt prudentes, siue imprudentes. Ab his ergo si non discederemus, ipsi in eadem cum eis impietate periclitaremur. Multos autem Dominus inducens in istis tenebris superiorum aliquot secularum, à quibus in fide nominis sui mirabiliter conseruauit, & conseruat, ubi uidelicet euangelij prædicatio tyrannide quadam excluditur: etiam si illi per ignorantiam multa in ceremonijs cum uulgo faciant, quæ cum religione Christi consentanea non sunt. Sed nec ab his recessimus, quoniam in eadem fide Christi cum eis perseueramus. Vnum ouile, unum gregem agnoscimus: at eum, cuius pastor supremus, semper præsens obuersatur Christus ipse, non Pontifex, in eoq; grege conseruamus nos ouibus, non hædis: & eas oues, quæ ab hoc grege adhuc aberrant, expectamus, donec per pastorem adductæ per fidem nobis adiungantur.

Id uos perpetuo turbat, quod communionem Christi metimini exteris ritibus, & non uera Christi fide, obseruationeq; eorum, quæ præcepit Christus: deinde, quod ritus omnes, quomodo cunq; sint introducti, ad communionem Christi necessarios ducitis, quod longe secus habet, ut abunde declarauimus.

In tractatu de Cœlibatu tribus nobis etiam odium quoddam in communem Ecclesiam uestram, & singularem à uobis dissentendi libidinem. Argumentum huius rei uis uideri, quod statim ubi quis euangelij doctrinam suscepit, & in ministrorum ordinem cooptatus est, etiam si prius inculpate uixerat, tamen quasi crimen sit cœlibatus, ad matrimo-

Quid sententiam de his qui sub tyrannia Papæ detinentur.

Cur mariti
fiant, qui ante
coelibes uixerant non
candide iudicat Lalom.

nium accedat: non libidine, ut tu opinaris, uerum ut multi interpretantur, odio quodam ueteris Ecclesie: ne si maneat in priori uitæ genere, non uiuat quidem honestius, sed idem sentire cum clero papistico, & Antichristi regnū approbare uideatur. Postea subiicis: Pessima est hæc mens uestra, si hoc facitis, plena odij, plena maleuolentiæ.

Sed cuius hoc est beneuolentiæ, cuius charitatis, uos in hanc partem de nostris cogitare. Cur non potius interpretamini hoc ideo facere uitros castos, ut exemplo suo coniugij sanctitatem commendent, ut ex præfatis tibus periculis impuræ & flagitiosæ uitæ quam plurimos eripiant, quibus uester coelibatus laqueum induit, et in nefaria sceiera proficit. Non enim est candidi uel synceri animi, cum alicuius rei multe causæ esse possint, arripere statim deteriorem. Quanquam alioqui pium est & proprium ueræ dilectionis officium, animose perumpere laqueos Antichristi, cuius generis est coelibatus iste uester.

Hæc de crimine Hæreseos et schismatis respondere tibi uolui, quorum hæc est summa. Hæretici sunt qui sectantur aliquid a Christo alienum. Schismatici, qui in ijs quæ Christi sunt, non cum omnibus Christianis communicant. Nos autem nihil alienum a Christo sectamur, & in ijs rebus omnibus quæ Christi sunt, & quibus communicare per fidem Christi licet, communicamus cum omnibus, qui se Christi esse confitentur: eas tantum res fugimus, quas Christus ipse uitandas esse præcepit: & eorum hominum consortia declinamus, cum quibus habere aliquam communionem Christus uetuit. Non igitur competit in nos crimen Hæreseos, aut Schismatis. At uos, qui tam multa facitis præter, imo contra uerbum Dei: qui nos e uestris contuberniis excluditis, eo quod Euangelium præscriptum insequimur, uidete num hæreticorum & Schismaticorum crimina possitis euadere.

REPULSIO CRIMINIS

Arrogantiæ.

Intolerabilem nobis attribuis arrogantiam, ut qui nullius hominis, quâlibet docti & sancti, auctoritatem recipiamus: qui scripturæ interpretationem nobis unis non uereamur adscribere: qui nostrum iudicium anteponamus omnibus patribus, quantumuis etiã claris ob eruditionem

tionem & uitę sanctimoniam, quorum nonnulli non dubitauerunt pro
Euangelii ueritate, & pro Christi nomine sanguinem suum fundere.
Horum enim nos scribis contemnere pietatem, doctrinam, autorita-
tem. Hic iubes me diligenter cogitare quid respondeam, & ut respon-
deam quod dignum sit uiro bono, pacis, ueritatis, & concordię stu-
dio, qualem me multi prædicent &c.

Hoc ergo tibi respondeo. Fide Christi uiuendum nobis est. Fides
autem solo dei uerbo niritur, hoc uerbum sola sacra scriptura certum
nobis præstat, non ullus alius liber, non ulla traditio. Ad hanc scriptu-
ram omnia omnium, quicumque tandem illi sunt, & dicta & scripta
sunt exigenda. Hoc ipsi patres ad unum omnes docent & præcipiunt:
In rebus igitur pertinentibus ad religionem, & ad cultum dei, nullis
hominibus, nobis ipsis uero minime omnium debemus credere: sed so-
li deo, adeo quod soli scripturę, in qua uerbum Dei certo & syncere propo-
situm est.

Ve autem genuinam & rectam uerbi dei sententiam assequamur, in
interpretationis donum, quod dominus uel in patres, uel in quoscunque
alios contulit, non aspernamur: nullius sanctitatem, doctrinam, uel au-
toritatem contemnimus: paulo enim diligentius quam uos, scripta S. pa-
trum euoluimus & doctrinam eorum sequimur. *Certitudo de
mente Dei à
solo spiritu
Dei.*

Sed enim quoniam in his quę fidei sunt doceri nos oportet diuini-
tus (nam est dei uerbum, non hominum) haud dubie diuinum est: be-
nificium, & ingens donum sancti spiritus, ut cognoscamus, an illud,
quod nobis omnibus offertur et proponitur, sit reuera uerbum Domi-
ni: deinde ut rectam eius uerbi sententiam percipiamus. Itaque sicut pau-
lo ante diximus, præter diligentem scripturarum lectionem & collatio-
nem, præter sanctorum patrum & aliorum interpretationes, quas non
negligimus, Deum patrem oramus etiam ut spiritum rectum largia-
tur, qui nobis ad ueritatem iter patefaciat. Qua in re quid obsecro in-
est arrogantia, quid fiducia proprii ingenij, quis contemptus patrum,
que cecitas? Vt in eum est iue in Lutherum exclamas? que inconstantia
tibi digna. Nullius quidem hominis, quantum uis docti & sancti, autho-
ritatem ita recipimus, ut præferamus eam uerbo Domini. Nam hoc es-
set hominem antefere Deo: & sanctis tribuere, quod ipsimet semper
sunt deprecati.

Interim.

Pagina 24.

Pag. 25.

Interim tamen nec nobis in nostra sententia blandimur ipsi, nec eam ut Euangelium admiramur, id quod tñ Luthero, sed non citra iniuriam tribuis, cum ita scribis, Perfrica frontem Lutheri, & dic te uidisse aliquid in diuinis scripturis, quod isti non uiderint, aliquid existimasse ad uerum cultum, ad fructum Euangelij, ad disciplinam Christianam pertinere, quod isti non iudicauerint. Post ad me reuersus. Quod si, ais, pro singulari prudentia et doctrina tua uerum, ut iudicas, ita fateri uolueris, quid tibi ces obsecro? Lutherum ne antepones tot hominum, tot seculorū auctoritatibus & aliquid ei in mentem uenire potuisse putabis, quod tantorum temporum interuallo, tot doctissimis, sapientissimisque uiris, tot Ecclesijs, tot orbibusq; terrarum luminibus, non uenerit. Hic si tu quoq; Latome, ita ut ingenuum & bonum uirum decet, uerum fateri uoles, facile agnosces te multum intempestiue & inciuiliter hæc inseruisse, cum nec ea quæ patres tradiderunt, nec quæ Lutherus, & nos de religione profitemur, unquam perlegeris.

Luc. ult.

Nihil enim est earum rerum, quæ ad uerum Dei cultum, ad fructum Euangelij, & ad disciplinam Christianam uere ac proprie pertinent, quod non in scripturis pariter uiderint, & ueteres, & Lutherus, alijq; huius temporis ueri scripturarum interpretes & lectores omnes. Pœnitentiam uidelicet & remissionem peccatorum prædicandam esse in nomine Christi: in sacramentis atq; Ceremonijs, ea esse religiose faciendæ, quæ Dominus instituit, & omnia eo esse referenda ut fides in Christum, semper confirmetur in sanctis & augeatur; fides inquam, quæ fiduciam diuinæ bonitatis, & spem promissæ salutis certo concipias, quæ Deum reuereatur & amet, quæ proximo dilectionis officium præstet, quæ carnis mortificationem, & obedientiam in suscipiendis Dei mandatis excitet. Complectitur & hoc tam Lutheri, quam nostra doctrina, quod in Ecclesijs isolum ministrare debent, & religionem procurant, qui scientia & studio religionis inter alios maxime pollent, qui summa sanctis omnibus ad ministerium expetiti, atq; probati.

Hanc formam religionis & disciplinæ, eandem erit. Patres tradiderunt, & nos profitemur. Nec quicquam omnino proferes, quod S. Patres ut ad religionem Christi pertinens, tradiderint, quod non idem & nos doceamus. Coelibatum, Monachismum, & alia multa, quæ factum ad corporis abiectionem & castigationem, patres pleriq; omnes pluris fecisse uidentur, & exaggerasse quam nos, quam ipsa scriptura facere uidetur, sed necessitatem tamen harum rerum nemini, ut uos facitis, indidit

vunt, nec meritum aliquod illis assignarunt detrahens fidei, quæ des-
bet esse in Christum. De Patribus loquor uerustioribus, qui usque ad
tempus Augustini in Ecclesia extiterunt. Posteriora enim tempora
plurimum a sinceritate superiorum, degenerarunt. Nam Diuus Au-
gustinus (cuius et supra memini) suo iam tēpore repleta esse omnia
humanis præsumptionibus, & seruilibus oneribus, conquestus est.
Si uelis igitur Latine legere monumenta S. Patrum, & diligenter
obseruare, quæ sit illorum de Religione & Disciplina Christi perpe-
tua sententia, quas res illi inter officia ad pietatem necessaria numes-
rent, tum etiam cognoscere, quibus in rebus nos pietatem cultumq;
Dei collocemus: nihil profecto deprehendes inter nos & illos uas-
riare. Sed fatendum erit, uestris sacerdotibus prope nihil superesse,
quod cum doctrina & disciplina S. Patrum congruat.

His inquam uestris sacerdotibus, non etiam nobis, arrogantia
crimen adscribere debes, qui & scripturarum, & S. Patrum authori-
tate contempta, noua prope omnia sibi sinxerunt ipsi, quæ cum sa-
cris literis, ac Patrum constitutionibus omnino pugnant. Quare
non affirmamus uel Lutherum, uel nos ipsos aliquid in scriptura sa-
cra uidisse, quod illi heroes & lumina Ecclesiæ non uiderint: sed gra-
tias agimus Deo, quod uidimus eadem, quæ illi. Qua in re libens
ter agnoscimus & fatemur ipsorum monumenta, præcipue uero D.
Augustini, multum nobis adiumenti præbuisse. Non anteponi-
mus Lutherum tot hominum, tot seculorum authoritati: sed autho-
ritati Christi & uerbi eius, omnem humanam authoritatem post-
ponimus.

Quod autem Lutherus, & alij quidam nostri sæculi scriptores, *Dona domini*
multa scripturæ loca non paulo melius, & clarius interpretati sunt, *in explicandis*
quam superioribus aliquot sæculis factum est, hoc aliquando, cum *scripturis*
offensionem in nos tuam deposueris, & utriusq; partis commenta *hoc seculo es-*
ria perlegeris, non minus libenter & ingenue fateberis, quam nunc *susa.*
fateris, & agnoscis, homines doctos nostrorum temporum, multo
felicius tractare bonas literas & artes, multoq; maiorem eis lucem
inulisse, quam plurimis retro sæculis factum sit. Nec enim frustra
donum, linguarū & cæterarum artium, tam liberaliter & benigne

his nostris temporibus dominus effudit. Prius enim admoneri non uoluit, quam iusto suo iudicio nostram ingratitude & impietatem puniret, & admoneri quidē uoluit euidentissime. Mirabor, si non fatearis ab Erasmo plurima scripturarum loca, non pauca etiam de disciplina ecclesiæ, multo clarius esse interpretata, & in lucem reducta, quam factum sita plerisque ueteribus. Cum aliquando diligenter conferes, cum ueterum & recentium scriptorum monumenta diligenter conferes, cum animum ad eam rem adferes ueritatis cupidum, liberum ab offensione, uacuum ab affectu, studioque conseruandi et amplificandi uestri status, dubium non est, quin tunc, ut hominem gratum decet, sis agniturus, & Lutherum, & Melanthonem, & alios com-
plures, insignem operam Ecclesiis hoc tempore præstitisse.

Sed quodcumque tandem tibi uidebitur de dono interpretationis facultate explicandi scripturam, in qua nostro seculo non paucissimæ cellunt, certe omnia quæ ad religionem pertinent, intellecta sunt & anima diuersa, tam a ueteribus, quæ ab hodiernis, et intelligent semper eadem, qui pio studio scripturas euoluunt. Et de his quidē rebus ad religionem necessarijs contendimus tamen, ac certamus; de cæteris omnibus facile paciscemur cum his, qui necessaria doctrinæ capita prius de admiserunt. Constat ergo nos nihil sumere, nihil etiā tribuere nobis, quod non ipsa Christi religio iubet quemlibet Christianum sibi sumere, & attribuere, ut donum a Deo profectum. Constat etiam nos in eo imitari patres, non contemnere, uel nos eis præferre.

Sed urges delectum, quem nos in scriptis S. Patrum faciendum dicimus, Philippum accusas, quod in libello de Ecclesia censuram edidit S. Patrum, & alios in hoc, alios in illo lapsos esse pronuntians nec quemquam eorum, qui a mille trecentis annis fuerunt, quantumuis bonus Ecclesiæ ciuis, integrum & sine nota dimiserit. Quo in loco mihi quoque dolum obijcis, ideo quod, cum non possim carere armis, quibus tu pugnas, autoritate, ordine, & disciplina Ecclesiæ, tamen id ipsum studeam dissimulare. Post & illud exprobras, quod quæ commoda mihi sunt ex scriptis Patrum excerptam, quæ secum ea silentio præteream, aut saltem non bona fide commemorem.

Primum de Philippo, deinde de me respondebo. Philippus non

difficetur S. Patres uetustiores, in his quæ ad substantiam religionis pertinent, eadem omnino, quæ nos credidisse, & docuisse: Agnoscit enim eos fuisse pios & Christianos doctores Ecclesiæ Christi. Sed ut præmuniret animos eorum, quos uestri Sophistæ student in errorem adducere, patrum autoritatibus falso obiectis, admonuit, quæ sint religione scripta illorum legenda: & non tam notauit eorum lapsus, quam non satis cõmode dicta, quæ scilicet hostes ueritatis contra omnem S. Patrum sententiam, ad suam defendendam impietatem detorquent. Id ergo Philippus pie & recte docuit, in eoq; secutus est præcepta & exempla Patrum, quando cõmonefacti eos, qui Patrum libros legunt, ut de rebus fidei necessarijs animum suum ex diuinis literis prius recte informet, & postea diligenter in ipsis quoq; Patrum scriptis obseruent, quæ sit illorum perpetua de religione Christi sententiã, non etiam arripiant aliquid separatim, quod quouis loco, & quauis occasione, minus proprie illi scripserunt. Quod igitur talem in scriptis Patrum delectum fecit, quod alios, ut idem faciant hortatur, non debet ascribi ulli arrogantia, uel confidentia propria ingenij, sed religioni, & officio profitentis doctrinam Christi. Hæc de Philippo. Nunc de me.

Vrgere te agnoscis maxime autoritatem, ordinem & disciplinam Ecclesiæ: nec leuia hæc arma esse putas contra hostes Ecclesiæ. Addis, te non habere alia: si meliora sciam ipse, ut ea proferam, te illis mecum esse usurum, & æquo Marte in certamen descensurum. Sed neq; me habere alia, neq; his ipsis carere posse, tametsi dissimulare studeam. Ad hoc respondeo, Primum quod urges autoritatem, ordinem, & disciplinam Ecclesiæ, non reprehendi: sed ut prius certo cognosceres, quæ sit reuera Ecclesiæ autoritas, qui ordo, quæ disciplina, cuiusmodi sint istarum rerum inania nomina, & simulacra, admonui. Deinde profero meliora tibi istis arma: sacram uidelicet scripturam: his mecum utere imprimis: tum suo loco utar tecum etiam illis armis, autoritate, ordine & disciplina Ecclesiæ, sed quæ reuera sunt, non quæ dicuntur tantum, aut fucò aliquo esse apparent. Vtar autem his armis in gratiam tuã & eorum, qui sibi aliqui persuaderi falso patiuntur, nos plane nouam religionem inuohere, & diuersa

Philippus in
bro de Ecclesia
pij doctoris
officio functus
est.

in omnibus a S. Patribus sectari. Quod. n. ad ipsam attinet doctrinam & disciplinam Christi S. literæ tantam copiam suppeditant in omnem partem, ut armis illis tuis carere omnino possimus.

Rogas deinde, cur nomen Augustini, Ambrosij, Chryostomi, Cypriani, & aliorum toties audiatur in defensionibus meis, an non quia plus credendum illis, quam mihi putem? rogas cur allegentur: cur S. Patres uocem? & tandem exclamas, O miram conscientiam uim, frustra celatur uerbis, quod re ipsa dissimulari non potest. Quod autem celare tibi uideor Latomeciam paulo ante, & supra sum restatus, me idcirco patres uocare Sanctos, quia tales agnosco & ueneros, nec id modo, uerum etiam affirmare non dubito, dominum etiam hodie uelle uti ipsorum ministerio in prædicando suo Euangelio, & commendanda disciplina sua.

Sed in ijs rebus, quæ ad cultum Dei pertinent, credendum esse VNI DEO, VNI CHRISTO, non etiam S. Patribus, aut ullis hominibus, profiteor: Quanquam ad hanc fidem exuscitadam Dominus, ut S. Patrum, sic etiam præsentium uti ministerio dignatus, eorumque authoritate hominum animos ad credendum suo uerbo commouet, ut supra ostensum est.

PAG. 151.

Quod uero scribis, me decerpere, quæ commoda mihi sunt, de Patrum scriptis, & ea quæ contra me faciunt, dissimulare silentio, uel non bona fide recitare, calumniam hanc esse dico. Nam excerpta, quæ faciunt ad commodum non meum, sed ipsius religionis, & etiam quæstionis, de qua negotium est. Neque enim quolibet in loco sunt adducenda Patrum scripta omnia, sed qui me præterire in loco sunt contra me faciunt, aut non bona fide explicare, si sane manifeste falsum dicunt, nec ullam poterunt proferre defensionem meam, in qua me tale aliquid fecisse conuincunt. Colonienles deputari, hanc & aliam complures calumnias mihi struxerunt, sed falso & maliciose, uti supra uno & altero loco demonstraui.

PAG. 76. &

70. & 165.

Interim tamen profiteor, me non recipere indifferenter omnia Patrum dicta, quemadmodum nec tu, nec quisquam alius. Nempe non id potest, nam pugnant multis in locis, & dissentiunt alter ab altero, & plerique etiam secum ipsi dissident. Quam multa enim retractantur. D. AUG.

Diuus Augustinus, omnium alioquin in explicandis dogmatibus Christi scriptor certissimus? Dixi iam antea, quemadmodum recipiamus Patres illos uetustiores, Irenæum, Tertullianum (ihs tantum excelsus, quæ cum Montanis sentire cœpit) Cyprianum, Hilariū, Athanasium, Epiphaniū, Ambrosium, Chrysostomum, Cyrillum, in ihs omnibus, quæ per se ad religionem Christi pertinet, & quæ ipsi, ut necessaria ad fidem & disciplinam Christi tradiderunt, sed recipimus ut testes, non ut authores sacrorum dogmatum, uel ceremoniarum. In his autem omnibus uos iam pridem illos omnino reiecitistis. In cœteris siue scripturarū interpretationibus, siue disputationibus & scriptura desumptis, siue in præceptis ad disciplinam uiuendi pertinentibus, eam regulam sequimur, quam ipsi nobis patres dederunt, ut ex scriptis eorum ea deligamus, quæ uerbo Dei maxime sunt consentanea, & ad instaurandum fidem plus conferunt.

Hic est pius delectus, non ut tu criminaris, irreligiosus dolus: nequicquid hic simulo me agere, quod non agam: non fallo pugnam, non præstigijs populo facio, neque omnium hominum auctoritatem abijcio, sed hominum auctoritatem diuinæ non antepono: patribus assentior, sed quibus in rebus, & quatenus ipsi uolunt sibi credi, eorumque sententijs contra te, & tuos utor, sed in ihs locis, in quibus, cur testimonium illorum reijciatis, nullam dicere causam potestis.

Cœlibatui quidem, ut paulo ante diximus, item Monachismo, & cœteris uiuendi rationibus, & operibus, quibus corpori aliqua adhibetur afflictio, Sancti Patres plerique omnes, posteriores etiam cultui martyrum, uidentur plusculum tribuisse. sed uerum illi cœlibatui, & susceptum propter regnum Dei: uerum etiam monachatum, qui exemplum esset contemnendi mundum, & carnis domandæ, propositum, sed gratiæ & merito Christi ferebant omnia accepta, & fiduciam omnem salutis in uno Christo collocabant, ideoque certum est, eos & in his ipsis locis, contra uos, pro nobis pugnare. Nec enim res ipsas, uerum inania tantum simulachra rerum, & uocabula iactatis, & requiritis, & falsa earum rerum spe, fiduciam Christi in animis hominum grauius labefactatis.

Quatenus
S. Patres re
cipiamus.

Quomodo
auctoritatibus
Patrum utens
dum contra
aduersarios.

Conditiones
certam. quas
offerit Buce-
rus.

Placet itaq; mihi tua illa conditio, cum ais, aut utere mecum armis omnibus, aut omnibus abstinere. Scripturas debere primum & ultimum locum obtinere in disputationibus de religione, quæ ras, his utamur communiter: deinde utamur etiam omnibus, quæ ad tempora usq; Augustini, uel a S. Patribus scripta, uel a Cœciliis decreta sunt, quam conditionem & Colonienfibus obtuli: Vbi in his pugnantibus inter se, uel scripturarum interpretationes, uel sententias, uel sanctiones de doctrina, & disciplina Christi occurrerint, regulam sequamur Patrum: omnia primum ad scripturam, deinde ad eam traditionem, quam constat primas ecclesias fuisse secutas, exigamus, iudiciumq; de his faciamus.

Hanc si conditionem recipere, & ei stare uelitis, effugere non poteritis, quin & uos ipsi tandem fateamini, & scripturam clamare contra Papistas, hoc est, eos, qui administrationem religionis, quam Pater pa comprobat, sequuntur, & eisdem condemnari etiam, ab orthodoxis Patribus. Ideoq; nihil aliud restabit, quam, ut ipse scribis, eueramus regnum Antichristi, & ruina eius in libertatem nos adferamus, non quidem carnis, sed Christi, quæ scilicet præstat, ut nihil cuiquam incommodetur, aut quicquam boni eripiat: sed ut nihil in Antichristi abominationibus, doctrinam & disciplinam Christi puram & totam amplectamur, & uera dilectione studeamus prodelle omnibus, hoc est, non arcanum consilium artis nostræ, ut calumniari, sed manifesta nostræ religionis professio. Idq; uere gloriari in Domino possumus, nos non solum non dissentire a S. Patribus, sed eorum etiam autoritate posse nos iugulare omnes, quicunq; nobis in doctrina Christi, quam profitemur, aduersantur.

In quo si me uanum existimas, age experiamur: coge, quos habere re uos putatis hac in re instructissimos. Vel ego solus, fretus non certo ingenio, non eruditione, non facundia, nulla apud homines gratia, sed sola bonitate causæ, & promissione Christi cum tuis omnibus congregiar, idq; quod hic tibi recipio, iuuante Christo demonstrabo, nos eam adferere religionem, eam doctrinam & disciplinam, quæ non scriptura tantum, sed omnes etiam prisca sancti patres docuerunt, & professi sunt, uestra autem pleraque omnia, ut per scripturam, sic etiam Patrum autoritate daminari.

Illud autem quam imperite a te poscitur, ut quia Patres frequenter allego, credam illis in omnibus. Hæc enim lex a nemine unquam recepta fuit. Sed de hoc ante satis multa.

Quod hoc loco Fabrum & Eccium mihi anteponis, quod ei collationi, tanquam ægre mihi facturus immoraris, quantum ad me quidem attinet, libenter hic totum tibi concedo, sed quod ad causam Christi pertinet, utinam posses nominare doctiores, utinam das nobis facultas defendendi contra illos causam Christi, coram graui aliquo, & religioso auditorio, sed & coram ipsis externi Imperij principibus, & magistratibus, tunc uerum esse certeres, quod Dominus tuis promisit: Ego dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt contradicere, neque resistere omnes aduersarij uestri. Quales, quales enim sumus, agnoscimus nostram imbecillitatem, cum ingenij, tum eruditionis, nouit autem Christus Dominus inspector cordis & eius regnum obtineat, quærere & spectare. Quare non deerit nobis, etiam si per infirma organa negocium hoc agatur.

Luce 21.

Sed mirum est, quod Erasmi manibus, de literarum studijs tantam præclare meriti, tantam uolueris facere contumeliam, ut cum Fabris eum connumerares, & Eccijs.

Sed ad rem, cum ad iustam controuersiarum collationem uos prouocamus, illic iudicem poscitis: ibi cum nos iuxta præceptum Spiritus Sancti, & secundum exempla Apostolorum ac sacram omnium affirmamus, quemlibet Christianum, & quemcunque coetum Christianorum per se iudicare debere, idque secundum Sacram scripturam in hac causa, statim a scripturis & earum luce conamini abducere homines in tenebras falso nominatæ Ecclesiæ uestre: quam cum nusquam ostendere potestis, nec ullum eius certum librum proferrere, tandem ad Pontificis potestatem & scrinium pectoris eius miserum populum auocatis.

Ut autem a scripturis, & a perpetua luce facilius in uestram consuetudinem & sedis Pontificiæ caliginem abstrahantur, tria criminis litteris impingitis, obscuritatem, ambiguitatem, & non sufficientem præceptionem, quæ sane grauissima est contumelia in spiritum

De iudice Ecclesiasticæ
disceptationum.

1. Cor. 14

tum

D. scripturam non esse
obscuram aut
ambiguam.
2. Timoth 3.

tum Sanctum, datorem & fontem perennem omnium & arrium,
& linguarum. Hæc enim crimina ne in ullo quidem scriptore, colos-
rabilia esse putantur. Sed spiritus sanctus ipse de sua scriptura testat-
us est, eam sic utilem esse ad docendū, ad redarguendum, & ad corri-
gendū, ut homo possit ex ea copiose informari ad oē bonum opus.
Hæc si uera sunt, ut uera esse oportet, iam certe nec Sacræ scripturæ
quicquam salutarium præceptionum deest, nec est aliquid in ea uel
obscurum, uel ambiguum. Nam per quæ oportet omnia alia doceri,
& comprobari, hæc ut maxime sint certa, et dilucida, necesse est.
Itaq; spiritus sanctus ipse testatur scripturam suam omnium esse clar-
rissimam, & certissimam, & præcipere etiam abunde, quæ ad pie-
beateq; uiuendū conferunt. Tu contra dicis, eam esse obscuram, du-
biam, & mutilam. Quid iuris? obsecro, utri credemus?

pag 19. C 24

Quin etiam studes probare hæc quæ scripturæ crimina impin-
gis, & quantum ad obscuritatem pertinet, adducis primū auctorita-
tem Diui Petri qui testatur in Paulinis Epistolis, quædam inesse diffi-
cilia intellectu, deinde cum auctoritate Patrum ipsam quoque expe-
rientiam in testimoniū adhibes. Audes enim scribere: fateri hoc, qui
cunq; sana mente sunt, scripturam uidelicet obscuram & ambiguam
esse. Postremo affers exempla quorundam, qui scripturas uarie &
deprauate intelligunt.

Quantum ad auctoritatem Petri, dicit *Aurora* *tristis* hoc est quædam
in esse intellectu difficilia, nō dicit obscura aut ambigua: tum addit
quæ imperiti & instabiles peruertunt, sicuti & reliquas scripturas.
Est enim non difficilis modo, sed etiam impossibilis intellectu. S. scri-
ptura (ut sæpe iam diximus) uerum ijs qui spiritu Christi nondum
donati sunt: qui autem hunc spiritum acceperunt, his omnino pate-
bit, & conspicua redditur. Nō enim rectum Euangelium est, nisi in ijs
qui pereunt, ijs autem qui saluantur, est lux uitæ.

1. Cor. 14.

Vnde multa
in scriptur.
obscura sunt

Insunt quidem scripturæ multa loca, quæ partim propter imperi-
ritiam linguæ partim propter ignoratam historiam tam rerum in-
turalium, quam eorum quæ gesta sunt per homines, intelligi certo
sensu non possunt; uoluit etiam Dominus, pleriq; in locis scripturæ
studium nostrum acuere. Interim tamen, quæ ad salutem nostram

& ad perfectissimam uiuendi uirtutem conferre quicquā possunt, ea in plurimis scripturarum locis tradita sunt, & explicata, clare, certe, & copiose. Hoc res ipsa fateri cogit, & libenter agnoscent omnes pij. Idem prædicant S. patres ad unum omnes, nec ullum tu proferes, qui diuersum dicat.

Nobis unus nunc sufficiat Augustinus. præsertim in ijs libris, in quibus doctorem Ecclesię formans, rationem & uiam ex professo tradit, doctriam Christi quam optime & discendi & docendi. Hic igitur secundo libro de doctrina Christiana cap. 9. ita scripsit.

In his inquit, quæ aperte in scripturis posita sunt, inueniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresq; uiuendi, spem scilicet & charitatem. Et cap. 6 Eodem libro. Magnifice igitur & salubriter spiritus sanctus ita scripturas sanctas modificauit: ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiatur. Hæc ille. Ista prædicat de scripturis autoritas S. Patrum. Nihil profus est, quod scripturæ doceant, hoc est, nihil quod ullo modo ad pietatem faciat & salutem, quod non plurimis, apertis & clavis locis copiose tradat, etiamsi eadem in plerisque locis, non tradat tam plane uel simpliciter: quibus scilicet locis Deus uoluit & excitare studium nostrum, & admonere nos in conscientia nostræ, & exercere animi moderationem. Sicenserunt de claritate et certitudine scripturarum S. Patres, quos si non sana mente fuisse dicas, malo uideri cum illis insanire, quam uobiscum sapere.

Valde etiam indigna uiro erudito est hæc tua ratiocinatio: Scriptura est in aliquibus locis obscura, ergo est obscura: & adeo quidem, ut illud quod unice profitemur, disci ex ea non possit, quomodo scilicet colendus sit Deus: nec minus comoda sit ad persuadendum falsam, quam ueram religionem, ut quæ sit instar nasi cæci, quemadmodum Pighius non uolo loco blasphemat.

Sed adducis exempla eorum, qui cum docti in scripturis habeantur, eas tamen non eodem sensu acceperunt, Inde concludis eas esse obscuras & ambiguas. Et hic certe accidentis paralogismus, alienus est tua eruditio. Quam enim multi Platonem, Aristotelem, Leges, Ciceronem, aliosq; summe disertos & perspicuos auctores uarie intelligunt: quam multi eos plane non intelligunt: Dicis ne propterea nihil posse certi ex his auctoribus disci: aut esse illorum scripta obscura & ambigua?

Adducis locum Iacobi, quem aliter, ut ais, Rossensis, aliter Lutherus

Hh interprete

Que ad salutem necessaria sunt omnia uel clara uel alias expofita sunt in script.

Latomi ratiocinatio de scripturae obscuritate.

interpretatus est. At tu ipse eum locum inspicere, uidebis nihil in eo inesse obscuri, nihil prorsus ambigui. Confitemini, inquit, inuicem peccata, & orate pro uobis mutuo, ut sanemini. Quis hoc præceptum pio animo legit, qui non intelligat, hoc dici, si quando peccauimus, ut errata nostra inuicem agnoscamus: & ut Deus condonet illa, meritasque poenas à nobis auferat mutuo oremus. Si iam uel Rossensis uel alius quispiam auricularis, & de eo rixetur cum ijs, qui planam & simplicem sententiam amplectuntur, hoc incommodi imputetur falso & contentioso interpreti non Apostolo, qui clare & diserte proposuit, quod uolebat.

Sic habet & locus Malachiæ quem citas, in quo tamesi metaphora inest, tamen si uerba hæc ipsa prophetæ, & alias scripturas consideres, quæ scilicet de oblationibus Christianismi expresse loquuntur, & hæc incensum atque oblationis translationem explicant, nullo negotio intelliges quid uelit propheta.

Ille enim cum dixisset de reiectione gentis & religionis Iudaicæ, subiicit. Nam ab ortu solis, usque ad occasum eius magni nomen meum inter gentes, & in omni loco adducetur incensum nomini meo, atque oblatio munda, quoniam magnum nomen meum inter gentes. Quis iam hæc legit, uel mediocriter in scripturis uersatus, qui non intelligat, hic promissum esse in primis prædicationem Euangelij, per quam Deus ubique terrarum agnosceretur, & magnum fieret nomen eius inter gentes, deinde etiam fructum huius prædicationis, fidem scilicet et confessionem, id est eo quod prædixit futurum, ut incensum & munda oblatio nomini eius offerretur in omni loco, non in Ierusalem tantum ut antea lex iubebat. Constat. n. has uoces, incensum & oblationem non accipi simpliciter.

Oblationes
Christianorum.

Usus enim horum symbolorum in Christianismo desinit, Quam facile ipsæ tur uideat aliquis intelligenda esse per incensum & mundam oblationem, sacrificia Christianorum, inuocationem, confessionem & laudem nominis diuini, cum qua semper coniuncta est nostri ipsorum ad omnem uoluntatem Dei consecratio, gratiasque erga Deum animi, per officia dilectionis, & misericordie in pauperes declaratio. Hæc esse Christianorum propria sacrificia testantur prophetæ, & Apostoli, quod uel ex his locis potest abunde cognosci. *Isaiæ. 1. & 66. Ieremiæ 7. psal. 50 & 51. Rom. 12. & 15. Philip. 4. 1. Pet. 2.*

Veteris Mis-
se ratio.

Quia uero in sacra Synaxi Eucharistiæ hæc Christianorum sacrificia omnia simul exhiberi debent, & nominatim ex primo Apostolorum iustitico

instituto fideles ad mensam Domini semper afferebāt elemosynas, quę distribuērentur inter pauperes, de hac ipsa oblatione inuocationis, cōfessionis, laudis, elemosynarum, quę omnia in sacra Synaxi offerebantur, ueteres pleriq; & inter hos etiam Irenęus uaticinium Malachię in oblatione Eucharistię impleri scripserunt.

Quod autem Eccius & Sophistę alij hūc locum eo detorque conantur, ut probent, Sacerdotem in Missa offerre patri filium, uere mundum & purum sacrificium, eoq; opere Missificis expiari peccata, cōciliari Dei beneuolentiam, hoc illorum peruersitati non uaticinij ambiguitati uel obscuritati debet attribui. Nam oportet impleri illud petri, quod homines imperiti et instabiles peruertunt Scripturas.

Certe nec S. Patres illi prisci, nec ij a quibus uestri sacrifici pleraq; precatōnes in suis Missis etiamnum habent, sed nec Canon illorum in aliis quorū locis, uerbum oblationis in Eucharistia, de oblatione Christi intel ligunt, sed de ijs potius oblationibus, quas modo commemorauī. Irenęus enim loquens de his ipsis Eucharistię oblationibus, de quibus Malachię uaticinium adduxerat, ita scribit. Non sacrificia sanctificant hominem, nō enim indiget sacrificio Deus, sed conscientia eius qui offert, sanctificat sacrificiū pura existens. Hęc ille. Quę ut conueniant Christo, qui se patri hostiam obrulit ut, sanctificaret nos & omnia, quis non uideat? Cyprianus scribit in libello de elemosyna, alloquens matronam Christianam uenientem ad sacram cœnam sine oblatione. Locuples & diues in dominicum celebrare te credis, quę carbonam omnino non respicis, quę per obtulit, sumis. Christiani enim offerebant ad sacram Eucharistiam pro pauperibus, ex quibus portio consecrabatur ad Eucharistiam: reliquum distribuebatur inter egentes fratres. Inde est & illa precatōnis formula quę apud uos, nomine Secretę legitur in Dominica 5, post Trinitatis. Propiciare Domine supplicationibus nostris: & has oblationes famulorum famularumq; tuarum benignus assume, ut quod singuli obtulerunt ob honorem nominis tui cunctis proficiat ad salutem.

Obserua hic, quod dicit sacerdos, Oblationes famulorum, famularum que tuarum: & quod singuli obtulerunt. De his oblationibus & pleraq; Canonis uestri uerba loquuntur. Hęc uero si Sophistę uestri, scripturę & omnis historię imperiti inuertunt, & in alienum sensum detorqueant, ideo tamen obscurum non est, aut amphibolum, quod docent diuinitę literę, quod scripserunt S. Patres, quod loquitur Ecclesia.

Hh ij Obij.

Lib. 4. cap.

32.

Lib. 4. cap:

34.

Quę oblatio
Missę.

*An discor-
dent Luthere-
rus, & Oe-
colampadius,
in uerbis Cae-
saris.*

Obijcis deinde illud Domini, (hoc est corpus meum) quod aliter à Luthero, aliter sit ab Oecolampadio interpretatum. Hanc controuersiam, & utinam tam multi haberent perspectam, quam multi eam tractarunt. Lutherus, quod Dominus diserte dixit, se hic suum corpus dare, & uerum illud ipsum uidelicet quod traditum est pro nobis, intellexit: Hinc scilicet Oecolampadium non quidem contra sensisse, uerum hoc contendisse, panem in se non esse id ipsum, quod corpus Domini Identice (quod nec Lutherus unquam affirmauit) sed symbolum corporis Domini, id quod Dominus Augustinus ita interpretatus est, nec quisquam id negat: modo intelligatur id, quod & Oecolampadius sensit, & confessus est, exhiberi scilicet hoc symbolo reipsa corpus Domini, non panem tantum, inane scilicet uerbum Domini, & non potius obscuram mentem, quæ clarum & planum locum falso sensu obnubilat?

Interpretatio huius, Tu es Petrus & super hanc petram.

Sic res se habet & de illo loco. Tu es petrus & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Et si enim ipsum Petrum, petram hic uocatum intelligas, Vti plerique ueterum hunc locum intellexerunt, quis tamen aliquo pietatis sensu præditus, non agnoscat, id petro solum posse comprehendere, quatenus in Christum respiciens, unicum Ecclesie fundamentum & caput, eo solo nitetur, & alios prædicatione Euangelij seruaat. Quod enim ad personam eius attinet priuatim, mox ubi sensum & effectum carnis, non patris reuelationem secutus, Christum à subeundo supplicio detestatur, dictus est Sathanas à Domino. Siue igitur Petra hæc, supra quam Ecclesia aedificatur, petrus intelligatur, ut primus scilicet Christi confessor, Euangelij prædicator, siue fides ipsa & confessio Petri: siue Christus denique à Petro creditus & confessus, ut hunc locum Patres uarie enarrant: tamen iste omnes interpretationes apud omnes uere pietatis in eo conueniunt, quod nullum aliud fundamentum Ecclesie esse potest quam Christus ipse, quod nihil tale uel Petro, uel cuius alij conuenit, nisi quatenus in hærens Christo per fidem, Ecclesiam eius, confessione sua & Euangelij prædicatione amplificat.

Sic multa sunt in scripturis loca, quorum etsi unus aliquis sensus non ita patet, tamen adeo sunt clara, ut nemo pius aliud quicquam, ex illis quam quod orthodoxum est, elicere possit. Qua de re audi, quid Dominus Augustinus scripserit lib. de doctrina Christiana lib. 3. cap. 27.

Quando autem inquit, ex eiusdem scripturæ uerbis non unum aliquod sed duo uel plura sentiuntur, etiamsi latet quid senserit ille qui scripserit, nihil per-

nihil periculi est, si quodlibet eorum congruere ueritati, ex alijs locis sanctarum scripturarum doceri potest: id tamen eo conante, qui diuina scriptaturam eloquia, ut ad uoluntatem perueniatur auctoris, per quem scripturam illam sanctus operatus est spiritus: siue hoc assequatur, siue aliam sententiam de illis uerbis, quæ fidei rectæ non refragatur, insculpat, teste auctor in eisdem uerbis, quæ intelligere uolumus, & ipsam sententiam forsitan uidit, & certe Dei spiritus, qui per eum hæc operatus est, etiam ipsam occursum lectori uel auditori sine dubitatione preuidit, imò ut occurreret, quia & ipsa est ueritate subnixæ, prouidit. Nā quid in diuina eloquijs largius, & uberius potuit diuinitus prouideri, quam ut eadē uerba pluribus intelligantur modis, quos alia non minus diuina contentantia faciant approbari, Hęc ille.

Ex his perspicuum est, non testimonijs modo scripturarum sed etiam S. Patrum, nihil prorsus in scripturis tam esse obscurum aut ambiguum, ut ex eo non possit pia sententia percipi: Perspicuum est etiam ea, quæ ad religionem proprie pertinent, adeo clare & copiose esse tradita passim in scripturis, ut nemo ueri studiosus, amansey dei possit ignorare quicquam rerum, quæ sunt ad salutem necessaria.

Sed dices, Quis uero coercebit scripturarum deprauatores? quis litem inter bonos dirimet, quando dissentiunt? Responsum ad hæc est supra in solutione, ad quartum argumentum uestrum pro autoritate summa Pontificis, Summa uero responsionis hæc est. Scriptura tradit ea omnia, quæ ad religionem per se pertinent, tam abunde, tam certo & perspicue, ut de his inter bonos lis nulla uel dissensio possit oriri, De cæteris rebus & difficilioribus scripturarum locis pij homines sibi inuicem libenter cedunt. Nam & si ex singulis locis eadē singuli sententias non percipiunt, omnes tamen piam aliquam sententiam sibi desumunt: deinde in his uariantibus & pijs sententijs, alter alteri libenter desert & cedit, ut etiam inter dissidentes sententijs, nihilominus syncera perstet cōsensio charitatis. Et si quis præoccupatus à Satana, & fiducia carnis suæ fretus, præuam aliquam sententiam ex aliquo scripture loco, uel confingat ipse, uel obrudi sibi ab alio patiat, monitus a fratribus uel singulis, uel uniuersis, hoc est, ab Ecclesia, facile deserit errorem, & accedit rursus ueritati: & si id non ilico fiat, qui fide robustiores sunt, infirmiores in his humaniter tolerant, donec in uiam reuocentur.

pag. 202. &
inde.

Ratio conciliandi inter sententias bonorum.

Roman. 14.

Mali sicut spiritu Christi uacui sunt, ita nihil in scripturis recte poterunt.

Hh iij sunt

Et mali com-
pescendi.

sunt intelligere: qui postquam semel & iterum fuerint admoniti frustra mittendi sunt, ut Paulus præcipit. Si blasphemare præterea sanã doctrinã, & seducere ab ea homines non desinant, cõmuniõne fidelium eq̃ci debent, & fideles contra insidias illorum, sana doctrina muniendi sunt. Quod si illi non deterreantur à circumueniendis fatribus, & doctrina Christi uitrianda, tum etiã piorum principum est & magistratum eos coercere.

Quæ ratio componendi lites & contentiones etiã in alijs dissensionibus obseruatur. nec est alia, qua inter homines dissensionibus tolli queant. Siue enim de præceptis & sententijs bonarum artium, siue de iure rerum ad præsentem uitam pertinentium disceptatio sit, id primum inter bonos uiros datur opera, ut quisq; rationes quas habet, siue ueritatis, quæ sequi uideatur, siue iuris, quod sibi esse credit, in medium adferat, & studeant dissidentes ipsi alter alterum informare, & ad eandem sententiam deducere. Quod si non succedat, conuenitur aliquis arbiter uel iudex. Si neque huius sententia possit satisfieri utriq; parti, & res de qua agitur, sit talis, ut cõcedere eã, non sit contra officium pij hominis, tum si sit is, contra quem pronunciatum fuerit, uir bonus, deiq; timens, aut cedit humanitatis, & cõmunis charitatis causa, de sententia aut iure suo, & acquiescit iudicatio, tamen si non agnoscat adhuc recte contra se pronunciatum esse. Si uero res aut sententia controuersa sit talis, quæ inoffenso Deo cõcedi uel dissimulari non queat, confitetur nihilominus contra quem iudicatum est, moderate fidem suam, prosequiturque officium suum, quantum omnino potest. Si impendet ei propterea periculũ aliquod, illud uel declinat, uel subit pro ut ad gloriam Christi pertinere putat: à ueritate tamen & eius professione non recedit. At si malus sit contra quem iudicatum fuerit, nunquam huic satis fiet, sed obmurmurabit semper, & iniuriam sibi fieri conqueretur. Qui postea si pergat, Lata contra eum sententia, iniurius esse, coercetur potestate publica. Quod præterea fieri possit ad componendas dissensiones ullis in rebus, nihil Deus contulit hominibus. Veritatem docere externe homo tantũ potest, quod ipsum tamen frustra facit, nisi Dominus eandem doceat in animis.

Ad hanc externam doctrinam dedit scripturam suam, omnis doctrinæ recte & feliciter uiuendi principem, ad quam omnium & priuatorũ hominum, & publicorum ministrorum, ipsarumq; Ecclesiarum & conciliorum dicta & scripta debere exigi, iudicari, & comprobati uniuersa Christi Ecclesia, item Patres omnes omnium temporum crediderunt, & docent.

docuerunt. Excellit igitur hæc scriptura inspirata diuinitus, omnium hominum doctrinam, omnia iudicia & constitutiones. In hanc igitur, uel in lucernam fulgentem in obscuro loco, respiciamus: hæc in omnibus sequamur, omisso & serinio uestro p̄ōficii pectoris, & iudicio quod Ecclesiæ nomine iactatis: quam quidem uestram Ecclesiā illi representant, qui sic per omnia uiuunt, ut nemo non uideat eos a disciplina Christi esse alienissimos. Hæc pro scriptura Dei contra blasphemias eorum, qui illam obscuram incertam & ambiguum esse blasphemant, respondeo.

Nunc ad crimen non perfectę præceptionis paucis respondeamus. Scribis deinde: permulta esse in Ecclesia, de quibus nihil statuit scriptura canonica, ut de baptismo hæreticorum, de baptizandis pueris, de purgatorio, de multis alijs magnis & necessarijs rebus. In his igitur quem habemus iudicem? cuius auctoritatem sequemur? &c. Respondeo, Magnas & necessarias res religionis nostræ esse: de quibus scriptura Canonica nihil statuerit, pernegamus: pernegant id quoq; S. patres omnes. In specie quidem & nominatim non tradit scriptura, quæ in Ecclesia salutariter feruantur omnia, tamen nihil omnino est, quod ad religionem pertinere uel modo possit, de quo scriptura non in genere præceperit adeo aperte & plane, ut & priuatus quisq; pro se, & quælibet Ecclesia pro se statueret, ad omnem recte honesteq; uiuendi uirtutem momentum adferat. De qua re supra in loco de auctoritate Ecclesiæ differuimus.

Sed uideamus, quibus argumentis probes in Ecclesia, permultas esse magnas res & necessarias de quibus scriptura canonica nihil omnino decreuit. Tria commemoras ex harum rerum genere, Baptisma hæreticorum, Baptisma infantium, & purgatorium. At primum de necessarijs rebus non est: alterum ex scripturis indubitate, & necessario concluditur: tertium est coniectatio humana, destituta non solum scripturæ, sed etiam S. Patrum auctoritate, ut supra dictum est. D. Cyprianus cum Constatum Africano decreuit, Baptizatos ab hæreticis, etiam si iuxta institutum Domini baptizati essent, tamen debere rebaptizari, cum ad Ecclesiam Christi redire uellent: pro qua sententia patres illi multas quoq; scripturas adduxerunt. At non contenderunt tamen, ita oportere fieri necessario. Quare nec cōmunionem Christi, diuersum obseruātibus negabant, id quod D. Augustinus plurimum laudat, & patres illos, ut uere Catholicos agnoscit, & ueneratur. quanquam & ipsæ & uniuersa tum Ecclesia Christi, diuersam sententiam sequebatur, scripturæ testimonio subnixus,

Pag. 19.

Pag. . 142.
& quatuor
sequentibus.

subnixus. Reliquit enim Deus Ecclesiæ suæ, ad exercendam suorum mo-
 derationem; & charitatem, nonnulla in his rebus externis, nec in scriptu-
 ris definita, nec etiã eiusmodi, ut ex scripturis statim omnino concludi
 possint. At illa ipsa non sunt etiã necessariæ ad salutem obseruationem
 placuit enim Deo Cyprianus cum suis Ecclesijs & Episcopis, qui hæc
 rebaptizabant, sed sola impositione manuum in Ecclesiæ communio-
 nem recipiebant. Ita de recipiendis poenitentibus, de ordinandis scilicet
 orum, multa olim in Ecclesijs obseruata est uarietas, Hoc ergo exemplum
 de baptisate hæreticorum, eo non ualet, ut probes Latome, magnas et
 ferres, & necessarias in Ecclesia, de quibus scriptura nihil statuerit, nec in
 genere quidẽ. Baptisma infantium & ab Apostolis acceptum fuit, ut uel
 iustissimi patres affirmant, & certo concluditur ex scripturis, quæ dis-
 cunt omnes, qui Christo credunt, participes fieri omnium promissionum
 quæ factæ fuerunt Abraham, & toti ueteri populo. Promissio autem prin-
 cipio facta Abraham & ueteri populo hæc est, quod Deus, etiã inenarrabile
 semini futurus esset Deus & seruator: quod beneficium illud inenarrabile
 filij sui, collatum in genus humanum uellet in ipsis etiam infantibus
 confirmari sacramento regenerationis. Multo magis igitur hoc bene-
 ri Deo placet in luce noui Testamenti, in qua, ut est bonitas Dei plenius
 reuelata, sic etiã conuenit, ut eam clarius & uerbis, & symbolis con-
 fiteamur & prædicemus in ijs quidem rebus, quibus ipse Christus sua
 symbola constituit. Purgatorium autem non solum non numerari in res
 Ecclesiæ magnas & necessarias, sed ne certas quidem, aut catholice
 cas, hoc est, Ecclesiæ proprias, antea diximus. Tenendum enim illud esse
 Catholicum esse quod creditum est a Christianis semper, ubiq; & ab
 omnibus. Nã constat Apostolos accepisse à Christo, quæcumq; pertra-
 nere possunt ad salutem: constat Apostolos deinde, reliquis Ecclesijs, e-
 andem doctrinam bona fide tradidisse. Vides ut ex his Exemplis quæ
 adduxisti nihil eius concludi possit, quod tu tanquã manifestum tibi fue-
 mis, permultas uidelicet esse in Ecclesia res magnas & necessarias de
 quibus scriptura nihil statuerit. Vides, ut nullis uel exẽplis uel rationibus
 bus id probare possis. Docet enim scriptura tam absolute, & erronem
 omnem adeo discutit abunde, quãdo certa nobis tradit, & plurima prin-
 cipia rectæ institutionis ut amplius nihil adijci possit ad perfectam De-
 cognitionem. Hoc est testimonium spiritus sancti, qui fallere & labi non
 potest. Hic murus aeneus esto, Cum

Cum igitur hic rogas. In his quem habebimus iudicem, cuius sequamur auctoritatem? Respondeo, in omnibus quæ ad religionem Christi pertinent, siue ea diserte sunt in scripturis expressa, siue ex illis conclusa, uel concludenda, non posse nos alium habere iudicem, quam spiritum sanctum, qui singulos Christianos, & singulas Ecclesias agit, gubernat & docet. Huius unius auctoritatē sequi necesse est. Sed alij scrutatur profunda Dei, et spiritualis diiudicat omnia, non habent. Non tamen deseret suos Deus, etiam si fidem eorum ita uelit exercere.

Subijcis, Hic heres opinor: si enim scripturam nominas, uides quis Pagina 19.
 bus claudere angustis, sin ab ea recedis, metuis in patenti campo plas. Quo te uertes igitur? Nonne cogers tandem fateri, Ecclesiam, quæ auctoritate secundum scripturam proxima est, interpretem quoque eiusdem esse, sicubi dubia illa obscuraue est? sin autem oras illud eius aliquid expressum definitumque non est, in eo quoque Ecclesiam dici potest? An ignoras Paulinum illud, quo Ecclesia dicitur columna & firmamentum ueritatis? Noui non modo Paulum, sed totam scripturam docere, in Ecclesia esse sedem ueritatis, & salutaris doctrinæ, sed tamen, quoniam Ecclesia est cœtus hominum, qui carnalium mole laborant, perpetuo quodam, & proprio uanitatis & errorum domicilio, non recte scribis, iudicium Ecclesie non minus ualere oportere, quam sententiam scripturæ. Sed hoc uere scripsisti, Ecclesiam secundum scripturam auctoritate proximam esse, par etiam esse non potest. Interpretem scripturæ Ecclesiam agnoscimus, & plebasque res in scripturis non expressas ab ea definiri fatemur: sed id si uel affirmamus, oportere Ecclesiam sequi in utroque scripturarum auctoritatem. Scripturas uero esse obscuras & ambiguas, aut non satis aperte præfinitre omnia, quæ ad religionem pertinent, hoc affirmamus esse blasphemiam. Scriptura enim est lucerna, cunctas humanæ mentis tenebras illustrans, præceptum Domini lucidum est, illustrans oculos, & hominem Dei reddes in omni iustitia perfectum.

Vides opinor, quo me possim adhuc uertere, & quam nullis me

angustius inluserim; ipse uides ut nusquam hæream, licet contineam me intra fines scripturarum. Latum enim est mandatum tuum mihi, inquit psalmus, & scripturarum campus est spatiosior, quam ut quisquam in eo possit hære. Quãquam & si Patrum scriptis de certandum esset, etiam his armis plagas uestras auertere nullius fore rit negotij. Nam arundinibus falsarum opinionum nitimini.

Hęc ad defendendam authoritatem scripturarum afferre uoluis, qui tibi ostenderem, quam nullam ob causam arrogantiam nos accuses, qui scripturis inhærere cupimus, qui Ecclesiæ proximum locum & authoritatem post sacram scripturam deserimus, non uere paucis. Nam satis notum est omnibus pijs, quam immerito nos illius infimules.

RE MOTIO CRIMINIS Sacrilegij.

IN hoc crimine uehementer exaggerando, nescio quis ardor & feruescens bilis te transuersum egit, & extra modestiæ limites commnes euexit, ut tam multas Ecclesias, tot Prouincias, tot Principes & Ciuitates, tam atrocibus & uirulentis calumnijs inuaderes tam importune, nec aliam ullam ob causam, nisi quod Euangelij doctrinam omnibus modis promouere studemus, & id operam damus, ut opes Ecclesiarum in res pias & uere Ecclesiasticas impendantur. Hic tam effrenis impetus nullam habere profecto potest excusationem, multo minus in homine docto laudari debet.

Coniuraris enim nos eripere sacramenta salutis, turbare ordinem Ecclesiæ, disciplinam ueterum supplantare, nos solos facere, tu dices, omnẽ omnium temporum authoritatẽ cõuellere, & his rebus iam pridem totam per nos **I N F O E L I C E M** factam esse, & multis modis adhiectam Germaniam, eamq; ei inuexisse calamitatẽ, quam nemo, etiam si eloquentissimus sit deplorare satis possit: Iacere per nos legum seueritatem, religionem oppressam esse, morem maiestatum sublatum, nullam pietatem, nullum metum, nullum pudorem tenere homines; Ferri equis aurigam, neq; audire currum habentem.

Et tamen in his malis tantis finem nullum inueniri posse, nisi nostro arbitrio permittantur omnia. Diripuisse nos Ecclesias, monasteria excidisse, rapuisse bona, expulisse monachos, uirgines polluisse, nunc etiam iudicia tollere conari, ne quid sit in tanta atrocitate, quod metuendum nobis sit, quod cursum audaciæ nostræ retardare possit.

HAEC TVA CONVITIA SVNT.

Quid uero potuit in ullos quantumuis scædos & sceleratos homines dici atrocius, importunius, immanius? Quæ possent etiam fingi inter homines portenta tetriora?

Scribis eripere nos Sacramenta salutis, cum interim omnia quæ Dominus instituit Sacramenta fideliter exhibeamus ita ut instituit, ubi uos contra partim ea mutilatis, partim humanis traditionibus & somnijs polluitis, imo, quasi magicum aliquid administratis, & populum in illud opus externum respicientem duntaxat, peregrino sermone ludificatis.

Ordo Ecclesiæ, imo naturæ est, ut non docendis hominibus præstentur, qui scientia & studio pietatis alios antecellunt. Hunc ipsam ordinem, an apud nos magis, quam apud uos turbari uides?

Disciplina ueterum est, ut nemo in Ecclesia ministret, nisi qui probatus sit, uelle & posse instaurare Ecclesias sana doctrina, legitima Sacramentorum dispensatione, religiosa disciplinæ administratione, laudatis uitæ exemplis. Item, ne quisquam plurimum Ecclesiarum ministerijs addicatur, aut ab ulla Ecclesia plus emolumentorum accipiat, quam suum poscat ministerium, Ecclesiæ fideliter & salubriter præstandum. Hæc disciplina etiam postulat, ut nihil in Ecclesiis legitur aut doceatur, quam quod depromptum sit ex diuinis literis, aut probatis martyrum historijs, item ut lectiones & cantiones per inferiores tantum ordines administrantur, ut Sacerdotes interim Euangelij prædicationi maxime incumbant. Requirit item, ut censura Ecclesiastica in omnia manifesta flagitia & scelera exerceatur.

Huius disciplinæ, quæ so quid est apud uos reliquum? aut quæ est caussa alia, cur uestri adeo uehementer contra nos insurgunt, & sæculari, quam quod hanc unam disciplinam per ipsos pridem labefactam reuocare studemus?

*Iudiciorum et
authoritatis
rectio.*

Sic etiam res habet de iudicijs, Tu nobis cōiuitium facis, quod nos solos ipsi constituimus Iudices: quod omnem omnium temporum authoritatem conuellimus. Atqui subijcimus nos cunctis potestatibus, iudicio nos sistimus omnium, qui personam Iudicum ullam sustinere possunt, parati rationem reddere nostræ fidei omni potestati. Vestri autem omnium mortalium iuris dictioni sese pridem subdixerunt, nec ullum Laicum ulla in re Iudicem ferunt, imo prætextu prouocationis ad Rom. sedem, etiam Episcoporum suorum iudicia eludunt: ad hæc doctrinæ, uel uitæ suæ rationem nemini reddunt: authoritatem S. Patrum, & ueteris Ecclesiæ ostendimus antea, pugnare pro nobis contra uos, parati coram æquo & Ecclesiastico iudicio illud comprobare. Id autem ne detur nobis, uos modis omnibus obstititis.

*Dirreptio Ec-
clesiarum.*

Diripuisse nos Ecclesias calumniaris. Nam pura Euangelij doctrina, & recta disciplina cupimus & laboramus eas restaurare, quæ uiam uestri & uitriata doctrina, & deprauatis ceremonijs, & perditissimis uitæ exemplis omnia perturbarunt. Excidisse nos monasteria uisciferaris, & expulisse monachos. At profer tu quod nã in omni uita tua uideris monasterium, in quo uera monachorum disciplina uigilet: ea uidelicet, quam S. Patres, & ipsorum quoque monachorum regulæ describunt, profer aliquod in quo sub inani titulo monachatus, non sint commissa plurima, quæ pñ magistratus ferre nullo modo debent, ut sunt spoliari parrochias, decipi homines impijs cultibus, decoquere in summo ocio bona dicata Christo, ut incriminentera, non ferenda flagitia & pauperum oppressiones, taceam. Item canones & leges præcipiunt magistratibus, ut Ecclesijs & sua bona, & ministros asserant, ut manifestos lucos ab Ecclesijs depellant, ut sita perstitutioni addicta templa & altaria, falsaque martyrum memoria demoliantur.

*Authent. quo
modo oportet
at Episcopos.*

*Authent. de
non alienan-
dis aut permu-
tandis.*

*De conf. dist.
l. placuit.*

Solent hic argutuli quidam obijcere, Si liceat sacerdotes, et monachos deijcere loco & facultatibus, cum non faciunt officium, licet etiam principes, magistratus, & alios loco suo deturbare, si illis non recte utantur. At scriptura omnem animam potestati gerenti gladii um subijcit, eique etiam si prauè imperet, parere præcipit in omnibus quæ

quæ fieri, & ferri possunt inoffenso Deo. Sed de ministris Ecclesiarum, atque de Ecclesijs ipsis præcepit eadem lex Domini, sancit canones & leges ex ea descriptæ, ne qua ferat in loco sacerdotij Sacrum ministerium non fideliter obeuntes, neue permittat, siquidem prohibere possit legitime ea, quæ consecrata sunt Christo in usum S. ministrorum & pauperum, absumi impie, & cum pernicie Ecclesiæ ab hostibus Christi. Sed si existimas, a nostris ullo loco pulsos coenobij ueros monachos, monasteria ueræ monasticæ, & templa ueræ religioni addicta esse diruta, imo etiam in falsos monachos actum esse præter Christianam lenitatem, & charitatem, præter id quod canonibus, & legibus sanctum est, ut equidem ipse non omnes eos, qui nostri haberi uolunt, inter hos se fines cõtinuisse deploro. Experiamur de his ius quod fieri canones, & leges clare iubent, Valeat potius in omnes humilitate Ecclesiarum concedi poterit, ualeat inq̃ potius, quam seueritas legum, quam uigor canonum, & summum ius Ecclesiarum. Ecclesiæ Rapina bonorum.

Ledere aliquem maximopere fugiunt, non prophana, sed cœlestia expetunt, animas non opes quærunt.

Addis nostros rapuisse bona. hoc crimine teneri quosdam, qui se nostros uocant, & fateor, & doleo: sed quicunq; bona Ecclesiarum conuerterunt, ad sustinendum, & fouendum Ecclesiæ ministerium, ad Scholas, ad alendos pauperes, ad subleuandas publicas & priuatas necessitates, ad instauranda idonea religioni templa, & alia instrumenta religionis: nec cuiquam interim uitæ necessaria eripuerunt, neminem loco suo in humaniter deturbarunt, quod e nostris plurimos fecisse constat: eos dico fecisse, quod Canones & leges præcipiunt: nam in hos solos usus debere impendi hæc bona Canones, & leges sanctissime edicunt, iubentq; & ordinatos Magistratus in eo Ecclesijs adesse.

Mirum uero, quod de hac re criminari nostros potius, quam de communi huius mali remedio cogitare malitis. Nostis enim sacrilegium in Canonibus iudicari, si uel teruntis, quis ab Ecclesia accipit

Quid sacrilegium. *o. simo.*
l. q. 2.

*C. de Epif. &
cle. L. si quen-
quam.*

at ultra id, quod requirit ministerium Ecclesiæ fideliter, & utiliter pre-
stitum; nostri Simoniam esse & sacrilegium, si quis prece, precio, uel
obsequio prophano sacerdotium obtinuit. Nosti hoc etiã publicum
crimen censi, quod non solum quilibet de populo accusare potest,
sed in quod omnis etiã ordinarius Magistratus debet animadu-
tere. Iam dispice in gregem uestrorum prælatorum, & sacerdotum,
quotumquenque eorum his tantis criminibus uacuum esse putas.
Dic quantum honorum Ecclesiasticorum Ecclesiis apud uos pro-
prie relictum sit. Nam his nihil expensum ferri potest, nisi quod in sa-
crum ministerium, in pauperes, in instrumenta idonea religionis in-
sumptum fuerit.

Eripuerunt Ecclesiis nonnihil etiã, qui inter nostros numerari
uolunt: at quantulum id est, si conferatur cum ijs opibus, quas illis eri-
piunt uestri: Nec enim propterea quod falsis gloriatur nominibus
Episcoporum, Prælatorum & Sacerdotum hi uestri, qui apud
uos Ecclesiarum opes tenent, & absumunt, illæ opes Ecclesiis non
eripiuntur. Deinde & id tolerabilis est, si ereptæ Ecclesiis facultate
tes, uel in Rempub. uel in homines Reipub. inservientes impenduntur,
quam si ij tantum eos abliguriant, qui flagitiosis moribus & uita
deuastant Ecclesiam. Porro quandoquidem a Rempub. tantæ opes
abstractæ sunt, quæ licet Ecclesiasticæ dicantur, ad Ecclesiarum deuos
usus minime impenduntur: sed a priuatis & certis hominibus deuor-
rantur: cum sint in aulis Regum tot Cardinales, Episcopi, Abbates,
Protonotarij & alij cõplures, qui rapacissime in illas inuolant, & in
suas priuatim domos transferunt; cur non consulitis in medium, & in
Ecclesiis & Reipub. cur non eam initis rationem, ut quæ seruire de-
bet Reipub. transferantur in eius usum; quæ Ecclesiis, etiã assignentur
Priuatorum hic nihil est, sacra enim in nullius bonis sunt.

*Authen. de bo-
nis Eccle. non
alienant.*

Sanctissimi olim patres contra fractis etiã calicibus, & alijs tem-
plorum ornamentis, subueniebant priuatis & publicis necessitatibus
bus, captiuos redimebant, inopes sustentabant, nonnunquam etiam
militibus reipub. necessaria subministrabant, accedit etiam alioqui
Respub. proxime ad ius Ecclesiæ. Nunc confusa sunt omnia: rapit
unt ab

unt ab Ecclesijs, quicunq; possunt, alij sub falsis titulis Ecclesiasticorum hominum, alij sine titulis. Reuocetur ergo in his tandem ius Ecclesiæ: animaduertatur in sacrilegos, quicunq; tandem illi sunt. Habeant Ecclesiæ sua bona sacrosancta, sed ut seruiant soli religioni, soli pietati, sicut Deus ipse, & S. Patres constituerunt. Huic necessariæ restitutioni rerum Ecclesiasticarum, quicunq; sese non impenderit omnino, hos ego nunquam agnoscam in nostro grege.

Addis postea, nos polluisse uirgines. Quid ita: num quoniam addictas impuro cœlibatui, & impiæ monasticæ nostri duxerunt uxores: huic antea responsum est in tractatu de cœlibatu. Vestri autem & stuprant eas in cœnobijs, & e cœnobijs ad impium concubinatam rapiunt: & tamen non polluant scilicet. An obscurum est, ut in cœnobijs passim uestrorum hominum libido grassetur?

Deinde subiungis. Et tamen in his malis tantis finem nullum inuenire possumus, nisi arbitrio uestro permittantur omnia. Utinam permitteretis omnia, non nostro, sed Christi arbitrio. Certe & nos & uestris malis medicina fieri posset. Nos iam supra uiginti annos piam Synodum flagitamns, iudicio bonorum uirorum nos exhibemus. Vestri autem quia lucem fugiunt, toties iam institutos legitimos conuentus, in quibus & religionis controuersia composuit, & Ecclesiæ instaurari commodissime potuissent, impederunt.

Sihabitus ille conuentus fuisset, qui Spiræ indictus erat Anno M. D. XXV, aut etiam ille, qui Norinbergæ decretus fuerat. Anno M. D. XXXIX, non dubium est, quin & graues in Reipublicæ seditiones, & perniciosissimum religionis dissidium, & disciplinæ dissolutio potuissent auerti, & omnia in meliorem statum restitui, & ira Dei in nos accensa restingui.

Sed quantumuis nos Dominus sæuis flagellis ad pœnitentiam reuocet & urgeat, quantumcunq; non tam impendeant, quam grassentur turcica & intestina bella, tamen causæ huius cognitionem, & piam de religione restituenda tractationem, rejicitis & differtis: solum de nostra internectione plæriq; uestrum cogitant. Seditiosum & schismaticum dicitis esse, si nos Germani inuito Pontifice Romano reuertamur ad Christum, & eius iugum subeamus commodum & leue

lene, quasi uero Ecclesiae societas & obedientia in hoc ualere debent, at, ne quis Christo, qui solus est caput Ecclesiae, & pontifex noster, obtemperet, nisi id probent omnes, qui se falso iactant eius nomine & potestate, quasi non potius necesse sit, unumquemque Christianum & quamlibet Ecclesiam pro se complecti statim, postquam agnouit praecepta Domini. Utinam quae supra de uera Ecclesiae communi-
 nione proposui, quemadmodum uera sunt, & non scripturis modo, sed omnium etiam S. Patrum testimonijs comprobata, sic etiam apud te, & alios locum inuenirent.

Sed clamitatis etiam si omnia sic fuissent in Ecclesijs corrigenda, & mutanda, sicut per nos correctata sunt, & mutata, id tamen non potuissent licere, nec Ecclesijs nostris, nec ministris illarum, nec magistratibus nostris. Harum enim rerum emendationem pertinere ad solum generalem Concilium, uel Pontificem Romanum.

Ostendi supra abunde, secus statuisse Deum, & secus omnes Ecclesiarum ueros Episcopos obseruasse. Etenim & unusquisque praeuacuatim & quamlibet ecclesia debet mandata Domini suscipere, potest agnouit ea. Ius quoque naturae non ignoras concedere omnibus omnia, quibus se conseruent. Sed praecepto Christi negligere, & Antichristi mandata facere, perniciosum est, & Christianis singulis, & totis Ecclesijs. Cuiusque igitur Christiani est, & cuiusque Ecclesiae ea quae Christi sunt mox ut cognouerit, amplecti, repudiare quae sunt Antichristi, nec ullas in eo expectare uel synodos, uel superiorum iussiones, maxime cum hac re nemini ulla iniuria fieri, aut quicquam etiam inferri incommodi possit. Commodum enim est iugum Domini impedire nemo. Omnia enim ecclesiarum sunt, etiam Paulus Apolos, & Petrus: nec est in Ecclesia potestas, nisi ad aedificationem. Potest statibus primarijs deferenda sunt omnia, & multa etiam iniqua, ab illis perferenda, sic tamen ne quid contra Christum. Optabili se quodque scissura est, abscindi a corpore Antichristi, & uniri rursus corpori Christi, secedere a multitudine Christo rebelli, & inserere se inter gregi pusillo obtemperantium Christo.

Vltimum

scipling euerfores! quæ obsecro inter nos uel ciuilis societas, uel humanitatis ratio consistere potest?

Calumniaris postremo totam per nos infelicem, multisq; modis atq; etiam esse Germaniam, supra quam quisquam possit pro dignitate conueniri, uel deplorare, etiamsi eloquentissimus sit. Tacere contemptam legum seueritatem, religionem oppressam esse, morem maiorum subitum nullam pietatem, nullum metum, nullum pudorem tenere homines, tantum equis aurigam, nec audire curram habenas. Inter nostros ego Latomeolum eos numero, qui Euangelio Domini nostri Iesu Christi ex animo credunt: qui fructus Euangelio dignos proferunt. Et qui sunt tales, illi deo procul in primis optant & Deum precantur, ut legum sanctitas, religio, mos ueterum bonus, ut pietas, ut peccandi metus & pudor restituantur & uigeant. Quam nihil autem hæc omnia uestri cogitent & habeant cordi, satis loquuntur & ostendunt ipsorum actiones & habitus enim uester hodie clerus teneri se legibus putat: quam curat religionem: quid ualet apud eum mos sanctorum uetus: quæ pietas in illis conspicitur, qui metus aut pudor à flagitijs deterret eos?

Tu ipse postea fateris prolapsam esse apud uestros Ecclesiæ disciplinam, mores corruptos, uitam procerum & ministrorum ordinis Ecclesiastici, luxu, auaritia, ambitione inquinatam esse. Doctrinam partim negligi, partim sordide & impure tractari, ex quo factum sit, ut cōcionarum indocti, absurdi, inepti, habeantur in Ecclesijs, negligi curam animarum & parochias deserit: certari de otiosis beneficijs: & calumnio sarum liturgise. Itaq; ex his malis grauiora iam pridem secuta esse: dissidium per barbaricum in Ecclesia, religionem corruptam, ignorantem uerbi Euangelici, abiectam ueterum disciplinam, animos dissolutos, uitam impiorum contemptum Dei, contemptum magistratum, odium sacerdotum, & ut semel dicam, tantam uitiorū scelerūq; molem, quantā uix hodie sustinere possumus. Hæc ipse tu in tuis agnoscis, quod liberalis est ingenij. Cur igitur per nos (ad me enim administrum Euangelij Christi tua rescriptis) his nunquam non homines excitamus, in eaq; causa multorum etiam presentantium uirorum sanguinem impendimus, cur inquam per nos totam infelicem & multis modis afflictam Germaniam esse criminariis & peruersis fructus Christi Euangelio ascribis: cur hanc nos Ecclesiæ uulneribus adhibere medicinam, cur hisce moribus regnum Christi propagare nos ad

pag. 27

Quæ Latorum in suis deplorat.

Fateor ingenue apud nos complures abieciſſe quidem Papæ tyran-
nidem, ſed uigum Chriſti minime tamen ſuſcepiffiſſe. Fateor & queror iu-
ſtam ſocietatem corporis Chriſti nondum eſſe apud nos, ut oportebat,
reſte conſtitutam. nonnullos etiam de bonis Eccleſiarum non ſtatueri
ex Euangelio Chriſti. Fateor inter nos miniſtros quoq; multam eſſe in-
firmitatem: non ſic omnes a negotijs profanis abstractos, muneri ſuo ua-
care, ut oportebat, tantæq; ſpiritus prudentia & lenitate, tanta cura & af-
ſiduitate, quantam hæc functio requirit. Sed cui cauſæ hæc incommoda
ut acceptæ: num Euāgelio quod nos proſitemur id nihil docet, quam
ut Chriſto ſidamur & charitatem exerceamus. An uero quod per noſtrā
doctrinā eſt patefacta tyrannis & impoſtura Antichriſtorum: Homines
alioqui propter uitiatam ab origine naturā, ad deteriora propendent, &
ab omni ſeuere uiuendi diſciplina abhorrent: multi ſunt uocati, ſed pau-
ci electi. Quoniam ergo uos, qui tantam retinetis potentiam & opes, re-
ſtitutioni Eccleſiaſtica diſcipline tam obſtinater eſiſtitis, & Satan præ-
tere uarios hæreticos excitat, ut & Apoſtolorum & martyruū temporū
tæ fecit, ac facere ſolet, quando cunq; purior Chriſti doctrina publica-
tur. Hæc ſunt cauſæ quod Euangelij curſus apud nos plurimum impedi-
tur, & quod ſtudium reſtituendæ diſciplinæ languſcit & debilitatur.
Id quod facile ac certo cognoſceretur, ſi tandē uelut ex altiffimo ſom-
no & uetero expergefacti, poſſemus uidere & ſentire, quibus malis cir-
cumuallati ſumus & oppreſſi. quo fieret, ut ad unicum liberatorem no-
ſtrum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui pater omnem potesta-
tem tradidit in cælo & terra, toto pectore reſpiceremus, & ab ipſo uno
conſiliū, uiam & rationē reſtituendi res Eccleſiæ, res ſalutis noſtræ pete-
remus. Tū enim nulla nos ſcælinari pateremur uel longi tēporis præſcri-
ptione aut mulcorū hominū erroribus, nullas mendaces laruas & inanes
titulos morāremur, ſed ſecuti uocem & donā Domini, uiros deligeremus
religioſos, doctos & prudentes, qui controuerſias religionis, adiuuante
Domino diſcutterent, qui ueram conciliandi inter ſe & reformandi Eccle-
ſias rationem in uerbo Domini, & uera Apoſtolica traditione propoſi-
tam agnoſcerent, alijsq; monſtrarent & commendarent. Hoc animo &
ſtudio conuenientibus haud dubie Dominus ipſe ſpiritu ſuo nobis ad ef-
fer, conſilia noſtra gubernaret & piorum gemitus ac uota perducere ad
ſalutarem optatumq; portum.

*Via res Eccle-
ſiaſticas reſtitu-
endi.*

Hanc rationem reuertendi in uia, & res Eccleſiæ conſtituendi, ſi Do-
minus non aperuerit nobis & ad ſuſcipiendum eā animauerit, perum-
Kk ij per ta

pet tamen ipse uerbo suo, colliget quos pater ei donauit: & quicquid tandem mundus ordietur aut machinabitur, seruaabit eos, & impiorum animam in spoliis eis daturus est, ut Baruch promittebat.

Ceteri omnes tam hypocritæ, qui Christo sine fide & uera obedientia dicunt, Domine Domine, quam etiam palam rebelles & hostes regni eius, qui dicunt, Nolumus hunc regnare super nos, iudicium quod meruerunt experientur. Hæc faciat Dominus ut in tempore cogitentis & credamus omnes, antequam ira Dei sic ebulliat & liquecat in nostra Germaniam, ut postea restingui amplius non possit.

Hæc uolui tibi respondere ad criminationem illam sacrilegij, quod in his atrociter obiicis, & a nobis admissum esse dicis, non solum in templis & bona templorum: sed in ipsa quæ sunt Sacramenta salutis nostræ, in orationem, in disciplinam, in auctoritatem & iudicia cum Ecclesiæ, tum etiam Imperij.

Nunc itaque finem huic responsioni meæ toti imponere libet, in qua puto agnosces me & intra fines disputationis, ut postulasti, constitisse, & nihil eorum quæ in tuam partem scripsisti, dissimulasse. Dominus faciat, ut & tu, & alij synceris animis legant & dijudicent.

Excusatio seueritatis in dicendo.

Expresit mihi iustus dolor, & studium ueritatis aliquot uoces, quæ tibi forsitan uidebuntur esse duriores. At considera pondus causæ quam agimus, admitte in animum amplitudinem maiestatis Christi & regni eius, pro qua decertamus: perpende quo tuæ criminationes pertinent, quanti nobis facienda sit adsertio Euangelij, quanti salus tot animarum, pro quibus mortuus est filius DEI. Postremo quid exempla doceant Dominum, Prophetarum & Apostolorum, quando obiurgant eos, qui sanctum non uerentur, quod legem Dei transgrediuntur: sed oppugnare illam enim.

Ad quos seuerius dicta pertineant.

Hoc tamen testatum omnibus uolo (quod etiam supra feci in tractatu de Coelibatu) quicquid acerbius scriptum uideri poterit, id omne creditur in eos scriptum esse, qui Euangelio Christi pertinaciter aduersantur. Non dissimulasti omnino labe & flagitia tuorum: serunt etiam te dicere, si rest tibi fuisset cum aliquo uestræ partis, te grauius exaggeratum fuisse uestrorum sacerdotum uitia. Satis etiam credo, nisi D. Geopietatis, ædificationem scripti tui proprie emisisset, quod hoc tantum offendiculum a te minime fuisset obiectum Ecclesiæ Christi. Faxit Dominus ut tam laboret, quo tandem recipiantur & locum habeant ea, quæ proprie

pe Linzium in monte fatebatur esse recta & necessaria Ecclesijs : quam laborauit, ut haberent ex tuo scripto, quo sibi blandirentur aduersarii re-
 goi Christi. Deus non irridetur, & qui cum Domino non facit, contra
 eum est, qui non colligit una, dispergit. Sed ad te. Ex his & alijs causis,
 non numero te inter deploratos hostes Euangelij: sed spero te causam
 hanc penitus inspecturum, & diligenter lecturum Diuinas literas,
 item S. Patrum scripta, tum etiam nostrorum hominum commentaria.
 Quod si feceris, implorata gratia Dei, proculdubio longe aliter & sen-
 tes & scribes. Hoc adeo Dominus tibi conferat, & omnibus qui regno
 Christi per ignorantiam adhuc aduersantur:

Sub finem tui scripti, multis uerbis laboras ostendere, te nullo tempo-
 re in hac op- nione non fuisse. Per me Latome, licet ut ipse te qualem uis
 profitearis: quanquam malim nos idem sentire, & semper in Domino
 sentisse. Tamen si ita de nobis sentiebas, ut hæc tua responsio præ se fert,
 indignum certe fecisti humanitate & candore, quem tibi plerique tribu-
 unt, quod cum apud nos Argentinæ diu multumque uersareris admodum
 familiariter & amanter, ne uerbo quidem ullius erroris, ullius prauis dog-
 matis, aut ritus, ullius perturbationis in Ecclesia nos admonueris. Certe
 si tales sumus, quales tu nos hoc tuo scripto depinxisti, sumus indigni
 quibus uel bene precentur homines: nedum adiungant se tam amice, ut
 tu Capicconi uita defuncto: item Hedioni & mihi, aliisque eiusdem profes-
 sionis hominibus te tum coniunxeras. Omitto hic sermones familiares
 ad tuos ueteres amicos, & ad me ipsum. prætereo & alia argumenta, ex
 quibus profecto credebamus te ex animo optare doctrinam Christi, o-
 mnemque administrationem Ecclesiarum esse restitutam, & nostra in hanc
 rem studia non improbare. Verum, ut dixi, in te solo positum est, qualis
 & esse uelis & uideri Dominum. IESVM autem oro tibi donet, ut ue-
 lissimè ipsius & esse & uideri.

Postremo deprecaris ulteriorem dimicationem, excusans negotia ci-
 uilia. Ego uero uelim te etiam ab hac dimicatione abstinuisset, uel saltem
 non produxisset illam in publicum per Decanum. Abhorreo enim à ri-
 xis: dein multo utiliora & magis necessaria mihi incumbunt pro regno
 Christi faciendâ. Sed cum pridem intellexissem non paucos ex sophisima
 & calumnijs Pighij & Alphonij grauitèr offendi: aliosque doctrinæ
 Christi insolentius insultare: alios etiam, & si ueritatis studiosos, nonni-
 hil perturbari, uisum est pro Euangelio Christi his semel respondere, &
 quæ de Ecclesia, tum etiam de coelibatu hic utcumque perscri-

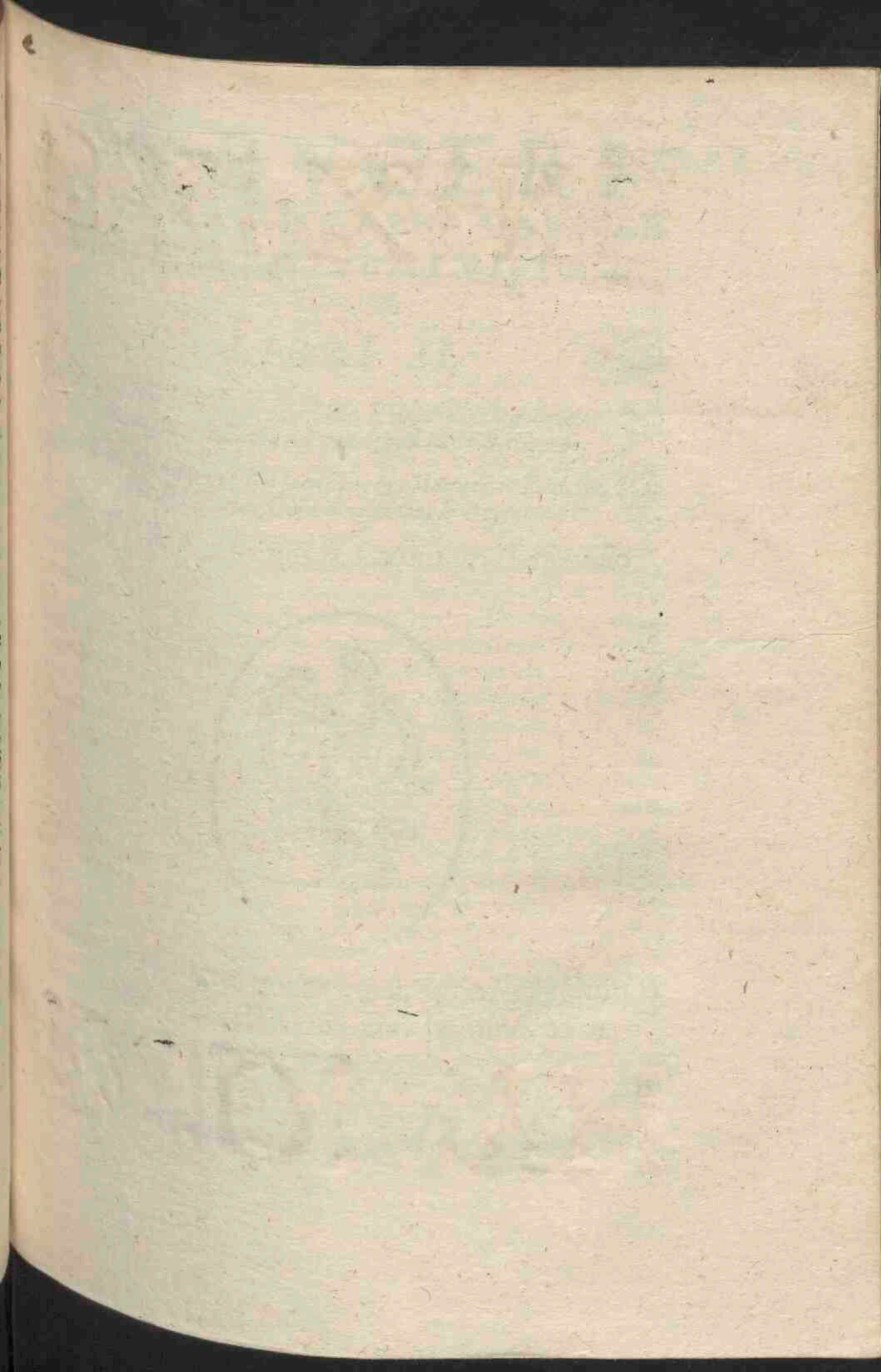
psi, Inter hos utinam tuum nomen, tam per Decanum, quam per te licetio præterire licuisset. Verum quia tu sophismata, & falsas criminationes illorum quasi epitome quadam exhibuisti, & eloquentia diabolica, non parum commendasti, quia uoluit Decanus hæc publice extractæ, & tibi & illis una respondere uisum est. Proinde quid de huiusmodi examine statuas, tuum esto arbitrium: ego ad oppugnandum quæ Christi esse non dubito, non solum neminem prouocare uolo, sed si possem ad ea pugna & te & omnes alios malim reuocare. Oppugnantibus autem proderet doctrinam Christi & ueras eius Ecclesias, non licet Dominus IESVS det tibi & omnibus nobis uidere & eligere in rebus omnibus quæ ipsi maxime probantur. A M E N. Datum Spiræ in Comitibus 20 Martij Anno 1544.

Math. 15

F I N I S.

E R R A T A.

Pagina 13 linea 27. legendum Caiaphas. 22 10 luxuriatę fuerint, in Christi sub uol. 28 25 meq; 36 23 tantundem sub. ibidem 11 ea legas 40 16 cemitas. 51 marg. Dilemma' 53 14 adserenda. 62 4 sit suauis, ibid. 15 79 ibi. 29 scripturæ, uerum etiam naturæ iudicio. 64 12 cunctatione. 77 23 alterum inire. 86 1 perdant. ibi. 14. qñ miserime ibid. 13 sic quoq; impo. 77 5 deferimus. 90 31 diutius. 94 31 qui quia uere 99 6. ipsos, quanquā 110 15 & educatos. 113 18 quantum 127 31 adest, adest 129 6 statutum 130 31 reuelarat. 138 15 idem etiam. 139 4 ceu famul. 147 16 sit, & 148 10 Debitari. 150 11 & sunt. 155 24 quæ illi. 160 1 sit elect. ibid. 12 illis uelut. 162 32 erudiretur 168 1 occurreris 171 ult. Episc. facere 173 4 cum Pontifice 175 8 substitueretur. 252 14 Nos pura. 256 19 præceptum. ibid. 3 Operabile.



1536492

GCN 731028559